

IANI PARRHASII LIBER

De rebus per epistolam quaesitis.

Authoris damnati.

HENR. STEPHANI TETRASTICHON

*de hoc Iani Parrhasij aliisque quibus poe-
tas illustravit libris.*

Si migrare animas aliena in corpora nostras

Veridico Samius protulit ore senex,

Migrasse in Ianum Latiorum pectora &atum,

Aut &atem OEdipodis more fuisse reor.

ADIVNCTA EST

FRANCISCI CAMPANI

Quaestio Virgiliana.

ANNO M. D. LXVII

Excudebat Henricus Stephanus, illustris viri
Huldrichi Fuggeri typographus.

LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

DE LAS ARTES Y OFICINAS DE LA CIUDAD DE MADRID

EN LA BIBLIOTECA DE LA REAL ACADEMIA DE LAS CIENCIAS

- cundia incitatum castigat, diligentissimè examina-
ta, 233.236.245 & 246
- Nonnullos ex Iliad. 1 versus ab Aristarcho fuisse de-
tractos, quibus apud Achillem Phoenix, ob paren-
tis Amyntoris execrationes, de interficiendo olim
illo sese cogitasse fatebatur. Sunt autem apud Plur-
in commentario qui inscriptus est, Quomodo oportet
nouiium audire poemata, 247
- Impudentiam atque ingratitudinem contemptio-
nism genera esse, 249
- Deiphobi, quo cum Helena Troiani excidii tempore
nupta esset, domus, qua noctis hora, à quibusve Græ-
corum, & quomodo expugnata atque incensa fue-
rit, 250.251
- Qua ratione Palinurus apud inferos iam constitutus,
mortis adhuc suæ autorem ignorat, quum ait, *-nee
me Deus æquore mergit*, quum constet à somno il-
lum in Phorbantis figuram habitumque formato,
fuisse demersum, 253
- Verborum pondera quibus AENEAM libro 6, necis ac
concionis suæ Deiphobus autorem ac modum do-
cet, diligentissimè examinata, 254.255.256
- Utrum Helena excidii Troiani nocte Menelao Dei-
phobum Vlyssique prodiderit, 240.253.259
- Fuerint eadem Græcorum doli conscia, ac durateo in
equo Græcos principes inclusos fuisse nouerit, 260
- Quoniam modo sese aduersus Vlysem gesserit, men-
dici forma atque habitu Ilium ingressum, 261
- Non esse mulieribus temerè arcanas occultasque res
credendas, 262
- Maiorem omnino iracundiam lenire sumptum dea-
lio supplicium prius, celeberrimumque ad id Philo-
cratis dictum, 263
- Qui Helenæ sensus fuerit quum primum Ilium captum
esse sensit, 263.271
- A quibus quomodoque datum è Troia signum fuerit
à Tenedo venientibus Græcis, 264
- Poetas quorum ars in imitatione consistit, sibi ipsis in
terdum contraria dicere necesse sit, 247.265

Quo Menelaus loco nocte illa Helenā, quomodoque
affectam inuenerit, quāve in illam id temporis mē-
te atque animo fuerit, 267

Quo tunc in loco potissimūm Æneas fuerit, quum ira
iam incenso illi Venus apparuit, 267

Præteritum perfectum apud Lat. vim eius interdū tē-
poris obtinere quod à Græcis ἀόριστος vocatur, 269

Vnde illa Virgilio sint, *Descendo, ac ducente Deo, &c.*
*-scandit fatalis machina muros: & -vestram ascendis
set in urbem,* 270

P. Virgilium Romanas res per figuram aliarum rerum
libenter effingere: & de æde Vestæ nonnulla, 271

Quām sanctus quāmq; omni religione munitus lo-
cus priuatarum ædium apud veteres focus fuerit,
271.272

Audax M. Ciceronis audita sua ipsius proscriptione cō-
filiū, 271

Qui vetus supplicium in larem ac focum confugiētū
mos, quæ leges, quæ itē appellationes fuerint, 272

CAPITA QVÆSTIONVM

Virgilianarū numero pag. notata.

Vtrum sublatis duobus illis & viginti ex libro A Eneidos secundo versibus, coniunctū aliquid continuatum aut consentiens locum illum habere, probari ac defendi possit, pag. 232

Qua potissimum ratione *tantus dolor*, non autem *furore excitat iras*, legendum in Veneris castigatione sit, 234

Irae definitio ex Aristotele: nec sine dolore eam esse, 233

Efferuescentē vehemētius iracundiā, furorē dici, 234

Quæ causæ sint ex quibus ira contrahatur & efficitur, 234-249

In quo timor sit, in eodem iram esse eodem tempore nullo pacto posse, 235

Iram in singulos, vt Calliam, non autem in genera, vt furem, esse, 235

Quinam iratior Æneas tam subito extitisset, quam illi Venus dixit, *Nate quis indomitas tantus dolor excitat iras!* 235

Et iratos ipsos quoque, quemadmodum & ceteros, concupiscere ea tantum quæ à se fieri possint, 236

Quòd in eos qui potentia exuperant, aut nullo pacto irascimur, aut certè minus, licet longè aliter Annæ Seneca de Ira lib. 1 sentiat, 236

Qua ratione ab Homero Iliados 3, dictum sit, iram liquenti melle dulciorem in hominum pectoribus gliscere, vt duas inter se prorsus contrarias perturbationes dolorem scilicet ac voluptatem complexa sit atque contineat, 236

Non modò timentem non irasci, sed ne iratum etiam timere: & quæ sit eius rei ratio, 237

Cur in obliuionem suorum omnium venisse Æneam tunc quæta Venus sit quam primùm ipse reminiscentem sese de illis recordatum maximè fuisse dixerit, 238

Qua ratione eadem AENEÆ vt diceret, adducta sit, s. l.

- Helenam & Paridem, Troiani excidii causam non fuisse, 238
- A quo Paris, Helenæ raptor, tandē & quomodo confectus fuerit, 238
- Virum credibile videatur à Tuca Varoque duos illos & viginti versus detractos ex libro secundo fuisse, 239
- Veteres grammaticos confictiones interdum quasdam potius afferre quàm quæstiones soluere, 239
- Duplex reticentiæ (obticentiam alii, alii interruptio-nem vocant) quæ *δοτοσιώνησις* Gracè dicitur genus esse, 240
- Quibus rationibus Aeneas culpandus non fuisse videatur, etiamsi de muliere interficienda cogitauerit, 241
- Qui terribiles, qui item ridiculi in iracundiæ affectu vocentur, 241
- Virum probum, quum solus fuerit, multa dicturum facturumque interdum quæ præsentibus aliis non item, 242
- Minus turpem iracundiæ quàm cupiditatum incontinentiam esse, 242 & 244
- Poetam imitatore esse, & qualia illum imitari contingat, inibi que Horatii locus ex Poetica consideratus, 242
- Sophoclem homines quales esse eos oporteret effinxisse, Euripidem vero quales essent. Hoc autem ipsum dixisse Sophoclem, Aristoteles in Poetica testis est, 242
- Audire rationem iram, non perfectè tamen plenèque audire, & quæ vis ac natura eius sit, 243
- Versuum illorum qui à Tuca Varoque exempti fuisse creduntur, non indiligens interpretatio, 18. 21, & 22. & sequentibus 244. 246. 247
- In quo differat ab ultione pœna, 245
- Cur nocte excidii Troiani irato Aeneæ Venerem apparere, nec simulata aliqua, sed sua ipsius forma ac specie, necesse fuerit, 245
- Veneris eiusdem verba quibus natum acerbiore ira-

HENRICVS STEPHANVS

LVDOVICO CASTELVETRO

S. P. D.

MITTO ad te mi Ludouice quasdam lucubrationum Iani Parrhasii reliquias, quæ si tibi æquè ac mihi placebunt, in munusculo munus ingens accipies: sin illæ nõ rãti apud te pretii fuerint quanti apud me sunt, at pretiosas vel ipsa donantis manus (vt spectro) efficiet. Sed ego aut valde fallor, aut eas obuiis (quod aiũt) amplecteris vlnis: & quãuis nõ eo pumice tersas quo sunt cætera, atq; adeo alicubi plañe etiam rudes & impolitas, Parrhasii tamen esse recordaberis: id est, viri tam feliciter tãtaque cum laude in hoc scribendi genere versati vt nihil paruum ab eo debeat expectari. Atqui (dicit aliquis) his eius scriptis leuiuscula nonnulla permixta sunt. Id quidem certè & ipse fateor, & mecum fatebuntur cæteri quoque qui Ianum amant & colunt: sed captus eorum quibus scribebat, rationem habuisse, & ad eum se accommodare voluisse: ac ne vllam quidem horum partem eo animo vt in lucem qualia sunt ederet, scripsisse eum respondeo. Ego tamen, quum vir optimus omnique politioris doctrinæ studiosissimus Iouas ea mihi dans, simul etiam ius in ea omne dedisset, & de iis pro arbitrio statuere permisisset, in tenebris iacere velle, qualiacunque sunt, eius esse putauit qui gloriæ Parrhasii invideret: contra verò, luce donare, eius qui illi faueret. Etsi enim multos auctorum locos qui Iani ætate obscuri erant, nobis claros reddiderunt ea quæ postea reperta fuerunt adminicula, nihilo minoris propterea æstimandũ est illius in explanandis quæ obscura tunc erant

acumen. Verùm enimvero quid cum plerisque hominibus agas qui doctrinæ famam ex doctissimi cuiusque vituperatione aucupantur? Quasi verò quicumque *μωνήσαι* potest, idem & *μυήσαι* possit. Sed (vt nunc sunt mores) heroes etiam illi, Angelus Politianus, Hermolaus Barbarus, Budæus, ~~Indus~~ aliique plurimi, viles sunt hodie nonnullis qui tam de illorum scriptis, quàm cæci de coloribus, iudicare possunt. At si nobis cum vituperatoribus illis negotium sit qui aliquo his in rebus præditi iudicio sunt, vnum fortasse & alterum locum ex cuiuspiam horum scriptis maledicentiæ suæ non sine magno factu prætendent.

Quorsum hæc? rogas. Nimirum vt ostendam eo minus debere nobis mirum videri quòd fordeat hodie plerisque Parrhasius, & tanquam vnus è grammatarum grege in ordipem redigatur. Ad me cerè quod attinet, tam procul ab eorum sententia absum, vt credam, si paucos aliquot è nostri seculi hominibus excepero, non inuenturum me quem non dicam cum Parrhasio, sed ne cum Beroaldo quidem aut Domitio Calderino in eodem scribendi genere committere ausim. Age enim tu quicumque Beroaldi aut Domitii scripta non vnus assis præ iis quæ hodie eduntur æstimanda putas, quid sine Beroaldo ac Domitio aliisque huiusmodi magistris scribi ab eorum posteris potuisse arbitraris? Quòd si doctiores suis magistris (vt saepe fit) euaserunt discipuli, an magistri propterea è doctorũ albo eradendi erunt? Quòd tamen de hisce duobus aliisque nonnullis fatebor, absit vt de Parrhasio itidè confitear. Hunc enim præ cæteris ferè omnibus qui poetas commentariis illustrarunt, & varia doctrina & iudicio & ingenio & memoria valuisse, limaque exactiore

vsus esse, persuasum habeo. At sunt qui hodie multa præterea ad eorundem locorum explicationem afferre possint, dicet aliquis. Hoc certe mihi fit verisimile: quippe qui facillè inuentis addi sciã. Sed qui hodie addet iis quæ à Parrhasio dicta fuerunt, siquidem id faciat alicuius libri adminiculo qui in Parrhasii manus non venerat, hoc illi acceptũ minimè ferri debet: sin ex ingenio id depromat, consideret quàm multa vicissim è suo deprompserit Parrhasius de quibus ipse ne cogitasset quidem vnquam, & sine quibus hærendum ei tanquam in salebris fuisset: atque ita curtam suam supellectilem cum ampla Parrhasii supellectile comparans, suo se pede metiri discat.

Nonnulli verò, ne desit quod in Parrhasio carere possint, consilium eius reprehendunt quo animus ad scribendos in Claudianum commentarios appulit. Nam cur non potius aliquem primæ notæ poetam sibi illustrandum sumpsit inquirunt. Atqui non id agitur, an melius de literarum studiosis meritis fuisset nauando Virgilii poematis operam, sed quam bonam operam in Claudiano, qualiscunque poeta sit, nauarit. Quòd si reprehendendus sit hoc nomine Parrhasius, itidem certè reprehensione dignus fuerit ille qui Statium enarrauit Luctatius. Quinetiam ad Græcos vsque scholiastas veniendum erit, vitiòque vertendum doctissimo illi Tarrhæo quòd Apollonium Rhodium nequaquam primas in poesi obtinentem enarrare dignatus fuerit. At ego eum qui illos hoc nomine vituperat, perinde facere dico ac si quis eum militem qui se fortissimè strenuissimèque in prælio gesserit, strenuitatis fortitudinisque laudem sibi arrogare nõ sinat quòd nõ in prælio omniũ celeberrimo talè se præstiterit.

Sed quid mirum si sordescunt hodie multis Parrhasii aliorumque quos antea nominavi scripta, sordescunt verò & multorum quos nostra hæc ætas doctissimos habet, quum iisdem bonam veterum quoque autorum partem contemptui esse videamus? Salustium & Cæsarem laudem in scribenda historia meruisse plerique fatentur: at Livio eam denegant, aut certè tanquam precariò eam obtinere volùt. Nõnulli verò qui illũ quoque ea participant, at Cornelio Tacito & Quinto Curtio ne vnciam quidem illius deberi putant. Sed ad poetas vt transeam, (ad quos vocare nos videtur institutus de Parrhasio, Beroaldo, Domitioque sermo) quis nescit plurimos esse qui Latium sextatùm habuisse velint poetarum nomine dignos? Virgilium, Horatium, Catullum, Tibullum, Propertium, Ovidium? Esse verò & qui pauciores eo titulo insigniendos censeant? Quid quòd Ovidium ea etiam laude spoliare vir quidam magni alioqui nominis voluit quam ante illum omnes vno ei consensu tribuerant? nimirum eius versus magis quàm cuiusquam alius, diuite vena fluere, ac modonon *ἀνθρώποις* esse? Imò (inquit) vel hic versus quo suam De arte amandi opus auspiciatur, coactus est, *Si quis in hoc artem populo non nouit amandi.* Atqui si ita impingit in limine, si hic versus coactus est & malè tornatus qui totius operis primus est, & eius quidem operis in quo non solum magis quàm alibi vsquam ingenium illi in numero esse sed luxuriare etiam videmus, ecquid in cæteris libris non coactum esse suspicabimur? Hic verò operæpretium fuerit expendere quàm multa absurda emendationem carminis Ouidiani qualem reprehensor ille affert, consequantur. Ita potius (inquit) scribere debuit Ovidius, *Siquis in hoc populo leges non nouit amandi. vel, Siquis in hoc populo mor em, &c.*

- Geranæ, 68
- Quomodo intelligendus & scribendus sit hic Ouidii
versus 8 Metam. *Actoridaque pares, & missus ab E-*
lide Pileus, 69.70
- Quam, per virginem Æoliã intelligat Ouid. Met. 6, 71
- Ausonii versus aliquot explicati, 72
- Quis per hunc Ouidii in Ibin versum sit intelligen-
dus, *Vnum qui toto corpore vulnus habet: & quomo-*
do hic pentameter emendari debeat, 74
- Aliquot Ouidii versus in Ibin explicati, 76
- Ouidii versum in Ibin, *Aut, & Acarnides insutus pelle*
iuuenci, emendandũ esse ex manu scriptis codicibus,
Aut, & Atarnides &c. 76
- Hic Ouidii versum in Ibin sic legendũ, *Liuida se scopu-*
lis & Virgo misit ab altis, non Lydia se scopulis &c. 77
- Quæ, per natam Æacidæ intelligenda sit apud Oui-
dium in Ibin, 78
- Versum huc Ouidii in Corinna, *Quum rapuit Vultus*
Xanthe Nerea tuos, sic emendandũ esse, *-Xanthe*
Nata tuos: & quæ per eam sit intelligenda, 80
- Locus Cic. ex Lucilio, 2 de Orat. restitutus & explica-
tus, Vbi Decius vocatius est, quale Latinus Virgi-
lio: & nucula positum pro macula. & quid sit Afellũ
agere, 82
- Papinii aliquot carmina explicantur, 83
- Quomodo hic Papinii versus sit intelligendus, *Terga*
pater blandoque videt Concordia Vultu, 84
- Versus ex prima Statii Sylva, *-te signa ferente, Et minor*
in leges irret gener, & Cato castris, 86
- Vnde Arió Adrastæus hoc epitheton sit nactus, 88
- Statii Theb. 2 explicati versus p. 90. Item hic 4 Theb.
Plaudentique habiles Caryæ resonare Diana, p. 91.
Item alii 93. 94. 95. 96
- Explicatur hoc Statii, *-suuat ora tueri, &c.* 97
- Quæ & in qua vrbis parte sint Iul. Cæsaris ædes: ver-
sus item Pap. quo eas significarit, explicatus 99, 100
- Quicquid amissa temporis occasione frustra sit, serò
fi eri dicitur, 102
- Argumentum Papinianæ Sylvæ quam fecit in equum

maximum Domitiani,	103
Principis genio olim sacrificatum esse,	104
Latium forum quid sit Statio Sylua prima,	105
Accipiédúmne sit apud Papiniú Cælo peractú opus, p laboratum artificiosè, an pro è cælo delapsum,	105
Nomina equorum Castoris, & septé vrbis Romæ col- lium,	106
Papinii aliquot versus expèsi, correcti & explicati,	107
Jurène Cicer. Donat. & ante se Terètii reprehédant in- terpretes: hos, quòd ab obstetrice existimét impera- tú vt puerpera à partu statim lauet. illum, quòd ob- sequium primò dictum putet à Terentio,	123
An còmentarii in Terent. qui Donato adscribuntur, ipsius sint,	124
Quæ fuerit armatura Samnitiú, de qua 7 Nat. histor. C. Plinius,	129
Trapezuntii in vertendis in Latinum Græcis autori- bus mala fides & inscitia taxatur,	131
Ælii Spartiani loci aliquot emaculantur,	133
Dissertatio de septenario dierum numero,	135
Oratio ante prælectionem epist. Cic. ad Att.	142
Ex annot. in orat. Cic. pro Milone,	151

ALIVS INDEX LOCORVM VA-
riorum qui à Parrhasio exponuntur.

Lucretii,	161		
Virgilio	162	Horatii	214
Statii Papinii	179	Martialis	215
Valerii Flacci	187	Claudiani	219
Ouidii	187	Obsceni carm. aut.	221
Tibulli	208	Sedulii	222
Propertii	211	Ciceronis	222
Catulli	212	Plinii	223

DE QUIBUS IN SINGVLIS

Iani Parrhafii epist.agatur.

Quid Virg. p Silentia tacitæ lunæ intelligi voluerit,	1
Valerius Flaccus à Iuuenale taxatus defenditur,	6
Propertii locus integritati restitutus, vbi videlicet The- sproti in excusis, Te sproti & Te sproti i manu scri- ptis codicibus legebatur, pro Te Proteci,	9
Solere poetas aliunde sumptos in parodiis im- mutare,	11
Helenii Acronis non esse commentaria quæ vulgò le- guntur in Horatium,	14
Ouidii in Amor. <i>Inachus in media Bithynide pallidus</i> <i>isse</i> , castigatur sic, <i>Inachus in Melia Bithynide palli-</i> <i>idus isse</i> ,	16
Cur Ocythoe Chironis filia, dicta Euipe: ad quod alluserit Ouid. Met. 11 - <i>nomē quoque monstra dede-</i> <i>runt</i> ,	18
In Ouidii diris in Ibin restituitur ex Æliani hist. <i>Sitq;</i> <i>Phayllæ causa læana necis</i> , pro <i>Sitque Paphagæ</i>	18
Apud Ouid. quis sit <i>Non profectura conditor historia</i> , & quis fuerit Brotus, non Broteus, vt mendosè le- gitur in Ibin,	19
Lutetiam Parisiorum non fuisse à Cæsare conditā, vt quæ ipso gerente in Gallia bellum, opibus & ciuiū frequentia iam floreret,	21
De Apuleii stilo, & de quibusdam magorum nomi- nibus,	22
Iurēne redarguatur Aretinus ob quēdam à se versum Aristot. locum Ethic. 7,	24
Carminis Colum. antiqua & recepta lectio defensa, contra eos qui chamaedrys aut corymbe, pro corā- ble substituendum contendunt,	25
Istud prouerbiū, <i>Μισία μνάμωνα συμπόταν</i> , nō esse Mar- tialis, sed ab ipso in vsū reuocatum,	26
Pōponii Melæ locus, incuria librariorū deprauat ^o , pri- stinæ integritati restituitur,	27
Senecæ ex Hippolyto locus,	28
In Cic. operibus Mediolani excusis, emendati plurimi loci,	29

Iuuenalis locus, in quo de Iudæa sacerdote stipem petente fit mentio,	33
Clipeumne an clypeum vel clupeum, an denique clipeus scribendum sit,	35
Quid sit Testudinem agere,	36
Locus in Ouidii Sappho explicatus & restitutus,	37
Declaratio huius loci apud Iuuenalem, <i>-residēs in ca dice pellex,</i>	38
Scatinia lex, cuius meminit Iuuenalis, vnde nomē traxerit,	39
Locus ex Iuuenalis Satyra III, explicatus,	41
Superioris loci explicatio confirmatur,	43
Quid sit Amystis apud Horatium,	44
Producere filiolarum quid significet apud Iuuenalem, explicatur,	45
Aliquot Iuuenalis loci restituti & declarati: quid item phalæ sint ex Nonio adnotatur,	47
Primæ Heroidum Nasonis epistolæ vulgata lectio defenditur contra Politianum, qui <i>Sine quis Antimachus</i> , pro <i>Antilochum</i> legit,	48
Quæ sint <i>-numina Phocæ</i> apud Maronem in Culice: & quid pro Phocæ reponendum sit,	50
In Moreto Virgilii quid sit Coactum & grumus sal, exponitur,	51
Argumentum Culicis, & vbi ea res gesta sit,	52
Locus hic Virgilii, <i>Munera letitiamque Dei</i> , secus, explicatur atque ipsi Gellio visum fuerit,	55
Longæuum AEncid. 6, pro Perpetuo capi posse contra quàm senserit Gellius,	55
Quid sit Virg. <i>Æneid. 2 - numine nostro</i> , declaratur,	56
Locus Iuuenal. restitur ^o sic, <i>- si lectum minxit amicus</i> , pro <i>rectū minxit</i> &c. Et quid sit Cortabus, 57. 58 &c.	57 &c.
Vnde Brutii & Lucani populi nomen acceperint: & cur bilingues Bruti sint dicti. quid Amuletum & sapperda,	62. 63 &c.
Versus ex 7 Metam. Ouidii explicati,	66
Duone sint Acrisii quaritur,	67
Quid per <i>-Pygmææ fatum miserabile matris</i> intelligat Ouidius Metamorph. explicatur, simul & historia	

Cur verò ita potius scribendum fuit? Quia dicendo *artem* cogitare debuit esse sibi necesse disicere mēbra quæ sua cohærent natura (vocat enim disiecta membra *hoc & populo*.) At ego tantum abest vt fatear aliter scribere debuisse Ouidium, vt planè existimem, etiam si *leges* aut *legem*, vel *morem*, dicere voluisset, traiectione in illis quoque vsurum fuisse, scribendo, *si quis in hoc legem populo*, non *Siquis in hoc populo legem*. Nam præterquam quòd gratiorem auribus sonum efficit hæc traiectio, carmen etiam ab oratione soluta distinguit: vt eam à poeta quæsitam esse, nedum ita cogente versus mensura irrepsisse, existimandum sit. Si tamen refingendus esset versus, quàm ineptum sit *artem* in *leges* aut *legem*, seu *morem*, mutare, consideremus. Primum, nõ inscribitur liber De legibus aut lege amandi, seu De more amandi: sed De arte amandi: quem titulum & ab ipso poeta confirmari videmus. Deinde, passim se præceptorem appellat, & se tradere præcepta dicit: quæ non legem sed artē tradenti consentanea sunt. postremò, in ea quæ statim subiungitur comparatione,

Arte cita ueloque rates remoque reguntur,

Arte leues currus, arte regendus amor:

quid cogitari possit ineptius quàm mutando *arte* in *lege*, vel *more*, dicere, *Lege cita, &c.* deinde, *Lege leues currus, lege regendus amor.* aut,

More cita ueloque rates remoque reguntur,

More leues currus, more regendus amor.

Quinetiã interiectis duobus dūtaxat versib⁹ addit, *Me Venus artificem tenero profecit Amori.* Alia præterea tanquam ex abundanti ad refellendam emendationem illā afferre possem: sed vt putidam, libenter missam facio. Quid verò quòd idem primos *Metamorphoseos* versus modis omnibus reprehēdit in iis tamē refingēdis ita cū Ouidio certat, vt nõ æ-

quo se det cāpo, sed versibus sex duos Ouidianos
adoriatur. Ego verò iustiùsne hìc quàm illic repre-
hensus fuerit Ouidius, sagaci & emūctæ tuæ nari,
Ludouice κριτικώτατε & ποιητικώτατε, relinquo: hoc
tantùm addo, Ouidiũ, licet breuiter, nō tamē incō-
modè mentē suā expressisse videri: & vel id argu-
mēto esse puto, quòd ego minimè alioqui in scri-
bēdo versu felix, hosce quatuor Latinos Græcis to-
tidē & penè ad verbũ, inclusos, dilucidè tamē red-
didisse iudicatus sim. quod certè fieri nō potuisset,
si incommoda breuitate vsus ille fuisset.

Καινας μορφώθεντα έλδεται ή πορ αείδην
Σώματα ουρανίδαυ,οι τώνδ' ήλλάξατε μορφώ,
Προμυμέες τελέθειτε, και εκ κόσμοιο ήμέθλης
Μέσφα και εις ήμας επέων μηρύετε ειρμόν.

Hæc autē quū dico, nō ignoro, multa nō apud hūc
tātum poetā (quod & ipse fatetur) verū etiam apud
cæteros legi quæ meliora fieri potuisset. Sed quo-
modo si ipsimet ea suæ incudi reddidissent. Vt tamē
aliqua esse dem quæ nō reprehēdi solūm sed è
reprehensoris etiā incude meliora exire possint, at
etiā atq; etiā attēdendū esse dico quid & cur repre-
hēdamus. Alioqui enim quod in præcipiti ira vsu
venire videmus, vt nimirū in immeritos, euadēti-
bus interim qui culpam commeruerunt, eam ex-
pleamus, idem & in ardente illo præcipiti que re-
prehendendi studio contingat necesse est.

Verūm vt tandē ad Parrhasiū nostrū reuertar,
huius inquā aliorūmq; multorū scripta in tāto ve-
terū etiā cōtemptu, iacere, minimè mirādum est.
At ego cōtrā, quo minore apud huiusmodi homi-
nes in pretio Ianū esse video, tanto pretiosiore
mihi esse fateor: & quoniā in eodē illū apud te lo-
co esse arbitror, gratū tibi (cui modis omnibus gra-
tificari cupio) munusculū nostrū fore spero. Vale.

A. IANVS PARRHASIVS IO. LASCARI
Byzantio Gallorum regis apud sena-
tum Venetum legato s. P. D.

Lis est mihi cum Politiano sinuosa, qua-
que non nisi ab eo qui iuxta Græcè sciat ac
Latinè, decidi rectè possit. itaque te disce-
ptatorem (si per aduersariù liceat) elegi, quò
nemo nostrorù multis abhinc annis adeo Græcè pro-
fecerit vt ipse Græcis homo Latinè: quàmque Græcis
à Cicerone laudem questus est Apollonius ereptam;
tu cum puluisculo corrasam tibi tuisque vindicaueris:
in aliena lingua tantus, vt sapiētissimus Venetorum se-
natus eloquentiæ tuæ vi captus opes in Italia Gallorù
coalescere non indignè ferat. Vtinam Byzantii nouæ-
que Romæ res amplificari per te daretur, vt à maiori-
bus olim tuis in sua rep. potentissimis. Hoc enim sa-
tius longèq; magis expetèdum quàm exteræ genti re-
gnùm cōstituere. Quoniam verò per immanè Scytha-
rum dominatù non licet, hoc (vt ille dixit) Catone cō-
tenti, tempori seruiamus & Musis: in quarum collegio
quum principè locum teneas, accipe controuersia tibi
iure debitã: quãq; soles libertate meliori causæ suffraga-
re nã, quod est in me, nò appellabo. Verg. ABn. 2.

-sopor fessos complectitur artus:

Et iam Argina phalanx instructis nauibus ibat

A Tenedo, tacite per amica silentia lune

Littora nota petens.

Hæc (vt omitam phaleras & superuacanea verborum
pigmenta) Politianus ita exponit: Equidem lunam hic
silentem pro minimò tum lucente acceperim, quod fue-
rat tempus Græcis obseruandum. Neque ita tamen in-
terpretor, vt ad viuum refecem, atq; ipsum deniq; lunæ
coitum planè intelligam, quum nox tota tenebrico-
sa. nam hoc ytique refellitur, quoniam poeta mox ait,
Oblati per lunam. Nondum igitur luna lucebat quum
illi à Tenedo sub vesperam nauigabant: sed lucere tum

a.i.

coepit, quū iam urbem occupauerant. Non igitur vt sera fuerit aut pernox luna, tum nec lunæ quidem omnino coitus: sed tempus arbitror potius quamdiu illa non lu- ceret. etenim plura quàm videatur, nox apud poetas complectitur. In his Angeli verbis nōne fraus illa deprehenditur, quam inclementer ipse in Domitio in- sectatus est? vt nec absistat, nec planè congregiatur: ac vt sepia, quum iam teneri metuit, atramentum spargit, ita perplexè confusèque loquitur, vt intelligi nolle vi- deatur. Nam quæ, malum, nugatio est hæc? Non igitur sera fuerit aut pernox luna, tum nec lunæ omnino coi- tus: sed tempus arbitror potius quamdiu illa non luce- ret. Ambages istæ sunt, ambages. Explicandum deni- que est quora qualisque tum luna fuerit quum Troia capta: serâne an pernox, an silens. Vt enim horum ali- quid fuisse necesse est, ita hæc omnia simul esse non po- terant: vt sub vesperam silens esset & nulla, mox intem- pesta nocte repentè luceret. Atque vt ita fuisse conce- dam, (¹) si per aliquam noctis partē conspicua luna fuit, silens certè non erat. Etenim silentium lunæ Plinius ab aliis interlunium vocari tradit ipsam solis & lunæ coniunctionem, quum penitus in aspectum non venit. Idque tum non fuisse, cum Vergilius indicat hoc he- misticheio (quod ne Politianus quidem dissimulare po- terit) *Oblati per lunam*, tum vetustissimus apud Gra-ecos poeta Leiches Ascyteluri F. ex oppido Mitylena- rum Pyrrha, qui Tullo Hostilio Romæ regnante par- uam scripsit Iliada, cuius apposui carmen (vt contu- maces suis saltem credant oculis) ab interprete Lyco- phronis & Eusebio mutuatum,

Νύξ μὲν ἰν' ἠμιστά, λαμπρὰ δ' ἐπέτιλλε σιλάνη, id est,

(²) *Nox erat intempesta, nitebat ex aurea celo Luna.*
Non igitur erat silens, aut, qualem fingit Politianus, in coitu cōspicua, sed in orbem sinuata: quod euntibus ad opprimendum sopitos hostes aduersum tempus non est existimandum. nam Papinius in id genus insi- diis ait,

-armataque Iuno

Lunarem quassens exerta lampada dextra

Pandit iter. Quo poetico colore propitios lunæ radios Argivis ab aere significat immisos. Ergo per silentia tacitæ lunæ Vergilius intempeſtam noctem voluit intelligi: quia tunc omnia tacent. ex quo Orpheus ait in hymno lunæ, *ἠσυχία χαρπύουσα*, id est silentio gaudens. M. Varro Macrobiusque & Censorinus hinc appellatum conticinium docent. id quod AENEID.

III. per hæc à poeta pulcherrimè describitur,
*Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
 Corpora per terras: sylveque & sæva quierant
 AEquora, quum medio voluuntur sidera lapsu,
 Quum tacet omnis ager, pecudes pictæque volucres:
 Quaque lacus late liquidos, quæque aspera dumis
 Rura tenent, somno posite sub nocte silenti
 Lenbant curas, & corda oblita laborum.*

Et in eodem libro,

*Post ubi digressi, lumenque obscura vicissim
 Luna premit: suadentque cadentia sidera somnos.*

Et Leander apud Ovidium,

*Vnda repercussa radiabat imagine lune:
 Et nitior in tacita nocte diurnus erat:
 Nulla que vox & squam nostras veniebat ad aures
 Præter dimotæ corpore murmur aquæ.*

In Tristibus verò,

*Iamque quiescebant voces hominumque canumque,
 Lunaque nocturnos alta regebat equos.*

Martialis in ludimagistrum,

Nondum cristati rupere silentia galli. C. item Bal-

bus in descriptione noctis,
Ipsa quies rerum, mundi que silentia terrent. Sed
 expressius à Vergilio Statius in secundum Theb. agens
 de Mercurio & umbra Laii, transtulit,

*Inde per Arcturum mediæque silentia luna
 Arua super populosque meat. Sopor obnitus illi
 Noctis agebat equos, trepidusque assurgit honoris
 Numinis, & recto decedit limite cæli.* Euolavit à spi-
 raculo Ditis, ipsòque Tænaro circiter secundam (inquit)
 vigiliam, nocte videlicet intempeſta: quâdo dii terras in-
 uisunt, ut ipse Papinius ad Domitianum Sylvarum primo,

a.ii.

-huc & sub nocte silenti,

Quum superis terrena placent, tua turba relicto
 Labetur celo, miscetque oscula iuxta. Bootes au-
 te (de quo Manlius, *Arcturumque rapit medio sub pe-
 ctore secum*) sub eadem noctis horas incipit apparere,
 & ante crepusculum matutinum desinit. Propertius,
*Non audis, & verba sinis mea ludere, quum iam
 Flectant Icarij sidera tarda bones.*

Iuuenalis,

*Sideribus dubijs: aut illo tempore quo se
 Frigida circumagunt pigri sarraca boote.*

Qui sus-
 picantur iter à Mercurio factum per arcticum cir-
 culum, (sub quo Crates tartarum statuit) indèque per
 lunæ globum, (quem silentem à Papinio dictum vo-
 lunt, eo quòd umbrarum silentium sedes est: aut quòd
 infimus orbis lunæ grauissimo sono mouetur, vt est a-
 pud Ciceronem) obscuritatem in re clara affectant. Vt
 enim verum sit, εἶναι ἐπ' αὐτῆς καὶ εἰκασίην ἄλλην, πάλαι μὲν τοῦ
 καὶ ὄσα ἐπὶ γῆς (vt Anaxagoras opinatus est, & Achilles
 Arati refert interpres) ipse certè Mercurius ex instituto
 terræ propi us volat, vt AEN. III poeta cecinit,

*Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
 Constitit: hinc toto præcepit se corpore ad undas
 Misit, aus similis, quæ circum litora, circum
 Piscosos scopulos, humilis volat æquora iuxta:
 Haud aliter terras inter cælumque uolabat,
 Littus harenosum Libyæ ventosque secabat.*

Ac vt
 nouo exemplo nunc demum Mercurius arua super po-
 pulosque lunæ volet, umbra certè Laii, quam ab impio-
 rum sedibus euocatam ad furiale ministerium dedu-
 cebat, vt Eteocles violata fide, regni vicissitudine fra-
 tri non cederet: agere tam sublimem cursum non de-
 cer, vt orbem lunæ piorum manibus assignatum trans-
 gressa, diuina atque æterna, præsertim diuersissimè à
 destinato cursu, dira contagione polluat. Quin & au-
 riga noctis Somnus & obuius Mercurio semita dece-
 dit: isque noctem per medium cæli spatium infra lu-
 næ globum vehit, vt officio suo fungatur, mortalésque
 sparsio humore sopiat, vt est in fabulis. Itaque quum

Lefches pleno orbe lunæ Troiam captam cecinerit, & Martialis Valeriúsq; Flaccus, & Stadius Vergilii metaphrastes, intempestam noctem per silentia lunæ describant, idipsum tempus in quibus dixi Vergilii versibus, autumo designari: lunæ verò, non noctis, ab eo dicta silentia, vt ostendat nitidissimam cælo lunam fuisse quum Troia capta est: quanquam luna pro nocte relictissimè poni potest, quum luna sit (vt idem cecinit Orpheus) *νυκτὸς ἀγαλλμα*, id est, noctis imago: & Vergilius AEn. 1111, *Póst Vbi dsgressis*, &c.

¹ Lege Plutar. in Camillo, Græcè 84, Latine 49.

² Horatius, Nox erat & cælo fulgebat Luna sereno Inter minora sidera. Lege Porphyr. nam describit Horatius intempestam noctem.

³ Lege Plut. in vita Nicæ, pag. 262. Corn. Tac. hist. prim. o. Iuuit nox sideribus illustris, pag. 13.

A. IANVS PARRHASIVS GALBATIO
 THYENÆO equiti Veicetino S. P. D.

ET SI certò scio quòd hæc & longè meliora domi tibi nascuntur: ac, si tuum candorem cognitum non haberè, suspicari non iniuria possim te non inquirere sed percòtari: malui tamen apud me pluris esse boni viri nomen quàm doctrinæ famam: satisfeci; tuæ voluntati in ea quæ voluisti in Iuuenalem. Tu, siquid offendero, velut audendi auctor, in me culpam prætabis: ego de euentu securus officii testimoniù gratificandi studio iam merui. Versus in quæstionem vocati, sunt ii,

*Nota magis nulli domus est sua quàm mihi lucus
 Marii, & AEolijs vicinum rupibus antrum
 Vulcani: quid agant venti, quas torqueat umbras
 AEacius, vnde alius furtive deuchat aurum
 Pellicule, quantas saculetur Monachus ornos.* His ego
 (ne te refellendis aliorum præstigiis obtundâ) Valeriù
 Flaccum taxari, non absq; suspitione æmulationis au-

tumo, quum fuerint aequales, & vterque Vespasianorū principatu clarus, auctoritate tamen apud eos & gratia dispari. Quippe Iuuenalis odio Vespasianorū flagrauit: & quia causatus in Domitianum plena velificatione grassatus est: cui contra Flaccus in Argonautico statim per initia blanditur, à poetica facultate commendās, ad Vespasianum patrem, *-proles tua pandat Idumen.*
Nanque potest. Eius itaque successu, popularique recitatione & plausu Iuuenalis offensus, locorum rerumque descriptiones, & (quod poetæ heroici præcipuū est insigne) numinum colloquia carprim saltuatimq; conuellit, & quasi subductis columnis, torum opus labefactare conatur. Etenim Flaccus luci Martis aliquoties meminit, vt illic,

*Martius ante Urbem longè iacet horridus annis
 Campus.* Item ex AECTæ persona ad Martem,
*Tu quoque sacrata rutilant quos Vellera quercu,
 Excubias Gradine tenent. presentia luco Arma tubeque
 sonent.* Et hæc in lucum Martis ab Apollonio quoq;
 Rhodio Ouidioq; celebratum, satis. Per antrum vero
 Vûlcani quis illa Flacci maleuolè petita non videat?

*AEquore Trinacrio, refugioque à parte Pelori
 Stet rupes horrenda fretus: quot in æthera surgit
 Molibus, infernas toties demissa sub Umbras:
 Nec scopulos aut antra minor iuxta altera tellus
 Cernitur. illam Acamas habitat, nudisque Pyracmon
 Has venti nimisque domos & nauifraga seruat
 Tempestas.* Obseruandumq; quod ait *-iuxta al-
 tera tellus.* ad quod alludit Iuuenalis illo hemistichio,

-AEolys vicinum rupibus antrum. Sed vt appareat
 hanc inuidiæ procellam in Flaccū à Iuuenale emissam,
 audi quid agant: idem consilii capient apud eum ventis,

*Interea medio seuus permissa profundo
 Carbasia Pangea Boreas speculatus ab arce,
 Continuo AEolsam Tyrhenaque tendit ad antra.*
 Quorum naturam situmque persequutus, addit & Bo-
 reæ concionem,

*Pangea quod ab arce nefas, ait, AEole vidi:
 Grata nonam ferro molem commenta iuuentus,
 Pergit, & ingenti gaudens domat æquora Velo.*

*Nec mihi libertas imis freta tollere harenis,
Qualis eram nondum Vinculis & carcere clausus:
Hinc animi, structaeque Viris fiducia puppis,
Quid Boream sub rege vident, da mergere Graios,
Insanamque ratem, nil me me a pectora tangunt.
Tantum hominum compeſce minas, dum littora iuxta
Theſſala, nec dum alia viderunt carbasa terre.*

*Dixerat, at cuncti fremere intus, & equora venti
Poſcere. Quid apertius? liquidè agere, propriè con-
cionantis eſt, aut accuſatoris, eiùſq; qui ſententiã dicit
in ſenatu, vt ex Cicerone diſcimus & Liuius. Verùm ne
dubites in AEaci iudicio à Iuuenale Tartarũ designa-
ri, de quo Valerius hæc Argonauticõn primo,*

*Cardine ſub noſtro rebùſque acciſa ſupernũ
Tartares ſedet aula patris, &c. Quæ in tanta notiſſi-
mã prætermittere negligentia non ſit: accipe & Horatii in
eandem ſententiã carmen,*

*Quam penè furue regna Proſerpina
Et iudicantem vidimus AEacum.*

Item Statiũ in ſecundo Sylvarum,
-ibimus omnes,

*Ibimus: in medijs Grænam quatit AEacus Umbris. Ea-
dem ratione Iuuenalis Monychi dixit ornos, & Cen-
taurorum pugnam ſignificauit, quam Flaccus expreſſit
in Argonautis encauſtica pictura per hæc,*

*Parte alia Pholoe, multoque inſanus Iaccho
Rhæcus, & Atracia ſubita de Virgine pugne.*

*Crateres menſaque Volant, araque deorum,
Poculaque, inſignis Ve terum labor: optimus haſta*

Hic Peleus, hic enſe furens agnoſcitur AEſon.

Fert grauis inuito Victorem Neſtor a tergo

*Monychus. Quod vltimũ Centauri nomen eo ma-
gis illuſtrem Valerii notam reddit, quo non apud aliũ
ſui temporis poetam facilè reperitur. Non expectas,
opinor, vt inde etiam tibi recitem quæ de velleris au-
rei furto cecinit, quum totiùs id operis argumentum ſit,
egòque non laborem aliis hæc probare, ſed apud te tan-
tum teſtari, ſtadium tibi meum non deſuiſſe, nec vn-
quam deſuturum. Vale.*

A. IANVS PARRH. BARTHOLO-
MAEO PAIELLO poeta & equiti
Veicetino. S. P. D.

VETVS est adagium, cuius meminit & Apuleius, Vbi vber, ibi tuber. Ab eodem namque culmine voluptas & ei comes mœror sequitur, vt est apud Plautũ. Quum lepidissimas Atticique salis elegias, & quæ mihi recognoscenda tua misisti carmina, cupidè lectitarem, videbar equidem mihi per amœna musarum vireta spatari: gliscebã gaudio quòd hodièque extarèt ingenia quæ cum quolibet antiquorum seculo certarent: agebãmq; (quòd ipse mãdãueras) acerrimum censorem. Nam collatis tuis Tibullique & Propertii locis, ad excitandos mitiores affectus excogitatis, in plerisque nutante trutina, non videbam cui potissimùm palmam darem. Dùmque velut in adolescentiam reuolutus, eruditionem Propertii recòditam rimor, incidi in illum multorum naufragis infamem suspectũmq; scopulum,

Et modò Thessproti m̄r. antem subdita regno

AEquora, Misenni proxima nobilibus. hærensq; (vt ingenuè fatear) in salebra, ad interpretes, vt ad anchorã confugi: sed vtrunq; ex Domitii commentariolis aptũ pendentẽmq; stomachabundus abieci: cœpiq; egomet ipse mecũ carmen expendere. Totus in iis eram nugis, & ecce tibi nescioquis (vt tũ mihi visum) intèpestiue salutatũ me venit. & Cui sunt hæc (inquit) quæ tanto studio pertractabas? Vnici hui' ætatis (inquã) poeta Paielli nostri. Tum ille suspirans, O prælagam mali mœtem: quasi diuinaret haud ita multo pòst orba fore, parauit eis te tutorem. Tum ego abominatus tam triste verbum, Dii meliora, inquã: nam Paiellus annis adeò confitus non est vt aliquandiu sua gloria saluus frui non possit. Est vt dicis (inquit) & ipse Nestoris ætate dignus: ex aduersa tamen valetudine iacet medicorum iudicio penè conclamatus. Ad hæc ego obrigui, quòd hyeme proxima laterum te dolore vexatum, certissimo mortis

(vt Lucilius ait) nuntio, non eram p̄scius: vereb̄arque ne recidisses in idem morbi genus, & quidem desperatius, vt vsu venit. Subibat miseratio reputantem te bonis artibus à teneris (vt Græci dicunt) vnguiculis intentum defraudasse genium, nihil vnquam voluptati concessisse: nunc, exhaustis omnibus animi corporisque laboribus, à summo Parnassi fastigio, quò tãdem vix euaseras, in tempestiuo obitu detrahi. Non iniuria sanè mihi moriēs Theophrastus accusasse naturam videbatur, quòd ceruis & cornicibus daturam vitam, quorum id nihil interesset: hominibus, quorum maximè interfuisset, exiguam dedisset. quorum si ætas potuisset esse longior, futurum fuisset vt omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur. Argumento nobis erant iuuentutis tuæ lusus, elegãtiæ, venerésque castissimæ: quanto potiora daturus esses in posterum si te fata non inuidissent. In hac acerbissima cogitatione dies aliquot absumpsi, nihil instituti memor: essẽmque forsan adhuc in ea defixus, nisi audissem te magis ac magis in dies leuatum melius habere. Statim voto cum gratulatione soluto, Propertium resumpsi, quem in illo propemodum omnium luctu proieceram. Consultisq; manu scriptis (vt nostri moris est) exemplaribus, in aliis inueni *Te sprotti*, in aliis autem *Te sprotri*: in nullo *The sprotri*, vt vulgò legitur. Et sanè quum Cynthia Baiis desideat, à Propertiõque proxima Baiis loca describãtur, quæ tanta nominum similitudo poetæ blandiri potuit vt The sprotos ingenti terrarum spatio diuisos ex Epeiro transferret in Campaniam? nõ minus insulsẽ quam qui idem fecit in Samosatis oppido Syriae, Luciani sophistæ patria. Negas ergo (dicit aliquis) Campanos esse Græcorum colonos? etã verè possem, (siquidem non omnes è Græcia profectos ab opinatissimis auctoribus affirmatur) vt tamen vltro condonem, num propterea The sprotos appellabimus? quũ præsertim Græciæ finibus Epirotæ (quorundã sentëtia) non cõtineantur? At vtrobiq; fluius Acherõ, & Acherusia palus est. Sint & Puteoli, si placet, & ipsæ Baiæ. eãne de causã The sprotri regno subdita nuncupentur? Amnis Acheron, & Pan-

dofia ciuitas in Epeiro reddūtur, eiusdēque nominis à Strabone, Liuióque & Trogo in Brutiis, vbi fatum fugiens incurrit Alexander alterius Alexandri auunculus. nemo tamen vnquam Thesprotos in Brutiis nominauit. Equidem suspicor ex imperitia, *Te sproti*, pro *Te Protei*, librarios apud Propertiuū corrupisse. Proteus enim ab aliis ad insulam Carpathó, ab aliis ad Pharon, ab aliis ad Capreas habere sedem fingitur: de quo Sillii carmen extat VII. Punicorum,

Teleboi medio surgunt quæ regna profundo,

Pumiceæque procul sedes, immanis in antro

Conditur abrupto Proteus, ac spumea late

Cantibus obiectis esectat cerula Vates.

Hinc apparet vnde Propertius Puteolani sinus, id est inter Capreas & Misenum maris, penes Proteum regimen esse dixerit, in hunc ordinem, Ecquid, ò Cynthia, subit te cura nostri, mirantē æquora subdita regno Protei, proxima nobilibus Misenis, in ora Campaniæ, Vergilii carminibus inelyto promontorio? quod aut syllabis obsequutus, numero multitudinis enuntiauit, aut vt annexam quoque regionem significaret, vt quum Circen dicimus, & Circeos. Ac nequis obstare syllabarum dimensum putet in paterno Protei casu, Maronis adiecti testimonium,

Atrides Protei Menelaus adúsque columnas. Sed & ipsius etiam Propertii,

Hæc eadem Perseis nobilis Vxor erat. Vide quàm bellè te remunerem, qui pro tersissimo poemate minutam parùmque cultam quæstionem remiserm. Sed veniam (scio) dabis, vbi succurret, aliquando tua scripta tantum negotii factura posteris, quantum nobis antiquorum. Vale.

A. IANVS PARRH. GALEATIO THYENAE O Quinti Comiti Veicetino S. P. D.

Si nihil obstat aliud quominus illo Iuuenalis carmine, de quo pridie rescripseram, C. Balbus obliquè sugilletur, vt ego sentio, nisi quòd orni non meminit: equidè facillè eximam tibi scrupulum. Solent enim poetæ locos aliunde sumptos in parodiis immutare, Martialis,

Visit amatorem Nemesis lasciuia Tibullum,

Intota iuuist quem nihil esse domo: quum Tibullus,
eo pentametro Delia, non Nemesi, blandiatur.

Idem ad Flaccum,

Risit Thuscus eques, paupertatemque malignam

Reppulsi, & celeri iussit abire fuga.

Accipe diuitias, & Satum maximus esto

Tu licet, & nostrum, dixit, Alexin ames. & alibi,

Mæcenati Maro quum cætaret Alexin. Satis autè cõstat ex Apuleio Tiberioque Donato, & aliis, Alexin ficto nomine Pollionis amici puerum, non Mæcenatis, à poeta appellatum. Ille ipse etiam Martialis alludens ad Ouidii ex tertio de Arte præceptum,

Ride si sapiis, (inquit) puella ride,

Pelignus, puto, dixerat poeta. Nam suspicari vel ab epigrammatibus, (vnde laudem non meruit Ouidius) vel à Medea testimonium citari, quum neque numeri, neque sententia tragediæ conueniat: & hoc in vniuersum puellas omnes (vt est in artibus) ab Ouidio moneari Martialis innuat. accedit ad socordiam Propertius de Vergilii bucolico,

Tu canis & brosi subter pineta Galefi

Tyrsin, & attritis Daphnin harundinibus. Apud Vergiliũ res agitur in ripa Mincii. Propertius inde scenam transtulit in agrum Tarentinũ iuxta amnem Galesum. Fugit enim, quantũ poetis in hoc genere liceat, eos qui præter historiam scripserunt in Tarentino secessu bucolicum carmen à Vergilio lucubratum quod Propertius hic intelligat. Horatius in odis,

-haud parauero

Quod, auarus Et Chremes, terra premant. Terentiana quidem persona Chremes est, & rei familiaris admodum diligens: infodisse tamen argentum non inducitur. At hoc ex commodo suo Flaccus affinxit. (1) Idem in arte poetica,

Vt nihil intersit, Daui sine loquatur, an audax

Pythias emuncto lucrata Simone talentum, (2) factis habuit argumento personisque tantum comicis indicare Terentium, quum cætera nihil ad eum. Nam qui librarii impostura ad Acronis Helenii nomen indignè & falsò obrepit, ut in plerisque omnibus, ineptit. ubi docet Horatius verba agrestium satyrorum (quos à priscis tragicis induci pro choro moris erat) ita à tragicis differre oportere, ut ab ipsis satyricis comica, à Lucilio alterius generis poeta, præsertim quæ non probaret: non ab aliquo comico, vel ipso potissimum Terentio, cuius studiosum fuisse constat, exemplum mutaretur? At (inquiunt) Simonis & Pythiæ cõgressus apud Terentium non extat. Affirmo. sed & nomen Daui, & epitheton audax illi Terentianæ Pythiæ maximè consentaneum, nobis astipulatur. Datúrque hæc, & maior etiam, poetis venia. nam quædam conferunt in eos qui nunquam scripserunt, modò non sint à materia in qua versantur, aliena. Nicæder in Theriacis ait, omnia quæ venenato morsu petunt, è cruore Titanum prodiisse, Hesiodumque laudat auctorem: quia verisimile erat ab eo traditum: quum tamen ille prorsus hoc tacuerit, ut à diligentissimis apud Nicandrum grammaticis obseruatum proditumque est. Alexis apud Athenæum Dipnosophistõn 1111, dedisse fabulam legitur in qua Linus ad se disciplinæ gratia deducto Herculi mandat ut ex auctoribus in conspectu positis, Orpheo, Hesiodo, Chæriilo, Epicharmo, Homero, sumeret quæcunque primum fors offerret ac ipse vellet: hoc enim pacto Hercules ingenium detectum iri credebat. ille manum fortè coniecit in commentarium de re coquinaria: atque in eo genere studiose versatum profecisse. Quis autem nesciat Hesiodum, Chærilum, Epichar-

num, Homerum, Lino & Hercule posteriores? Ad viuum refecanda nō sunt hæc apud poetas. En ipse quoque de Statio Iuuenalis,

Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agauen. Id est, ante editionem Thebaidos, quod Agaues in ea semel aut iterum inemerit. Ergo per ornos arborēsq; Monychi, Centaurorum pugnam in Flacco designauit, armis de suo tantum datis, & inuidiosè per exaggerationem calamitiamque portentosis. Arboribus enim solidis, earumque ramis Centauros pro telis vsos, Apollonius, eoque prior in Cænei fato Pindarus, ac vtrunque sequutus ostendit Ouidius Metamorph. xii. per hæc ex persona Nestoris,

*Vida ego Petreum conantem scellere terra
Glandiferam quercum.*

Et infra,

*Demoleon, inquit, solidoque reuellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.*

Et paulo mox,

*Chithonius quoque Teleboisque
Ense iacent nostro, ramum prior ille bisurum
Gesserat.* Apud eundem Monychus exclamat,
nos semimari superamur ab hoste:

*Saxa traesque super, totosque inuoluste montes.
Dixit, & insanis deiecit viribus Austri
Fortè trabem nactus, validum coniecit in hostem:
Exemplòque fuit, paruoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion umbras.*

Et Propertius de Milanione,

*Ille etiam Hylæ percussus vulnere rami,
Saucius Arcadii rumpit ingemuit.* Hylæus enim Centaurus à Papinio Thebaidos 1111, celebratur,
*Non aliter sylvas humeris & vitroque refringens
Pectore, montano duplex Hylæus ab antro Precipit.* vt in superiore Propertii ramum pro sagitta accipere sit absurdum. Non dubito quin hæc alium te reddant, & omnes qui modò cogitent à Iuuenale poetam sui temporis obliquè notari, nec extare quenquam in quem magis illa cadant quàm Valerium. Vale.

- 1 Staius Sylu. primo -cedant vitrea iuga perfida Circeæ
 Dulichiis vluata lupis: quum non tradat hoc Homerus.
 2 Vt supra, Iratusque Chremes tumido delitigat ore. quem
 versum lege apud Horatium.

A. IANVS PARRH. GALEATIO THYENÆO suo S. P. D.

ND vnum deerat (inquis) vt receptos auctores in ordinem redigas, & Acronem (si diis placet) à studiosorum manibus excutias. Ego verò Thyenæ summa veneratione veterum memoriam semper, & nunc, siquādo maximè, prosequor, quum non agnosco triuialium magistrorū nugas, vt Acronis: in cuius eruditionem præstātemque disciplinam non cadunt errata, quibus scātent ea quæ circumferūtur in Horatium. Licebit (inquis) hoc ipsum de Seruio cæterisq; dicere: quos in ius à minimo quoque litteratore vocari cottidie videmus. Agere Seruii reliquorūque causam nunc otium mihi non est: at Acronis ea commētaria non esse quæ leguntur in Horatium, nisi certissima ratione docuero, nolim credas.

(1) Helenius Acron ætate sua grammaticus anxie doctus, accuratas in Terētium reliquit enarrationes, vnde testimonium Charisius identidē citat, antiquior aliquanto quā Seruius. id quod inde colligitur, quòd quum grammaticos omnesque passim per quos profecerit (qui candor eius est) alleget, vnum certè Seruium non omisisset, si is ante se exposuisset opera Vergilii, quæ cum suis interpretibus frequēter habet auctorem. Vester Acron apud Horatium primo Sermonum, Denunciantes (inquit) litem, antestatos habebant, quibus presentibus conueniebant, ita vt aurem illis tertio vellerēt. Sic (2) Seruius magister vrbs exponit. Ex his apparet Acronem, quem dicitis, Honorato fuisse posteriorem, quum Charisius aut æqualis Seruii fuerit, aut eū (quod vero propius est) vna vt minimū ætate præcesserit. Ad hæc (cur enim non suo potius eum gladio iugulemus?)

vester Acron in Flacci vita, commemoratis poetæ scriptis, hoc addit, Commētati in illum sunt, Porphyrio, Modestus, & Helenius Acron omnibus melius. Acronemne putas adeo stultū vt se tum illa prodentem cōnumeraret Horatii commentariis qui ante se claruerant? aut ineptē gloriosum, vt semet ipse cæteris omnibus anteponeret? At in eo multa sunt plena bonæ frugis. Ea, si qua sunt, ab iis accepit quos initio recensuit. Idque facillē concedet quisquis istius & Porphyrii inter se scripta contulerit. Deprehendet enim Porphyrii ab eo singula propemodum verba, nedum res, impudentissime compilari. Quod in Iulio Modesto ac ipso Helenio Acronē accidisse, vana coniectura non esset. Vnde igitur hic in Acronis nomen inuasit? a cupiditate librarii, qui primus impressit. Id quod in aliis quoque fieri videmus, vt in M. Catonis originibus, Beroso, Sempronio, Cor. Gallo, sexcētis, vilitata fraus est, edendis operibus auctoritatem supposito specioso titulo conciliare. Denique vetusti codices Acronis inscriptionem non habent. Vale.

¹ Helenium citat Aelius Donatus in Eunuchō Terentii, dū poetam tuetur à calumnia criticorum de colore mustelino, per hæc, Ego autem Helenium sequor, qui rectē intelligit Terentium, &c. tametsi librariorum negligentia apud eum mutatis syllabis adesionum legitur. Ex quo iatis apparet Aelium Donatum Charisio posteriorem, vel æqualem certē fuisse, quod Aruntii Celsi, Flauii Capri, Helenii Acronis, in Terentianū commentaria alleget: Donati nusquam meminit, non vtique facturus si prius edidisset. Citat & Cornutus in Persium. nam quod Persium Cornutus explanauerit, antiquissimus eius poetæ commentator, ostendit in illud, Quisquis o modo, &c.

Incidit in Probi grammatici commētarios in primam Persii Satyrā, non illos qui Cornuti nomine circumferuntur, & quos Hermolaus vt Probi citat x i. cast. Plin. in verbo Barba: sed alios longē maiori cura ac ingenio compositos. In iis ita scriptum legimus, Curas Acroni propriē dicere videtur, quæ si vtiliter exercentur, virtutis locum obtinent: si in superuacuum desidia. Ex quibus apparet, Acronem Probo fuisse vetustiorē. Itē Cornutus in illud, Fratres inter ahenos, Acronē citat. ² Lege Seruium in v i i. En. in illud carmen - postquam alta quierunt: vbi ait, auctor Hebrus, tu lege, Acron Helenius.

A. IANVS PARRH. LVCAE BONFIO Pat-
tauino S. P. D.

DVABVS horis Veicetiae fuimus apud ho-
spitem tuum Galeatium Thyncæum: tã-
que me comitate elegantiãque morum ce-
pisti, vt te non minus amem gerãque ocu-
lis; quã si tecum vixissem. Viget in te Liuii lactea vis
eloquentiã, viget humanitas; viget vrbana cõsuetudo,
quã te conciliant omnibus, & imprimis amplissimo
patri Marco Cornelio cardinali, Byzantinõque pon-
tifici, quõdque longè pluris est, humanarum diuina-
rũque rerum peritissimo, qui tuo consilio operãque
maximis in rebus vtitur. Itaque per has vindemiarum
ferias quum meas lucubrationes in vnum quasi corpus
redigerem, iucundissima tui memoria statim subit, cui
meritõ, quod in Amoribus Ouidii præter aliorum sen-
tentiam videor obseruasse, nuncupem. Id est huiusmo-
di ex lib. III,

Flumina deberent iuuenes in amore iuuare:

Flumina senserunt ipsa quid esset amor.

Inachus in melsa Bithynide pallidus isse

Dicitur, & gelidis incaluisse vadis. In hac mul-
ti multa: nemo (quod equidem sciam) bene. nam neque
Bithyniã vel Bithynidis Inachus amnis est: neque Bi-
thynis Argiuorum regio, quod quidam comminiscun-
tur. alioquin à Pausania, qui vel omnes Græciã lapides
illustrauit, ommissa non esset. Ego (ne te diutius morer)
ita castigandum reor,

Inachus in Melsa Bithynide pallidus isse Dicitur.
Nam Melsa nympa fuit, vt Callimachus ait, ex qua
Neptunus Amycum suscepit Bebrytiã regem: de quo
longum carmen extat Apollonii Argonauticorum se-
cundo. Ex hac Inachus Aegialeum sustulit, à quo Pelo-
ponnesus Aegialea dicta, vt in Homericum refert Didy-
mus. Affirmare non ausim eadẽne sit an altera, ad
quam inquirendam pater Oceanus Caanthum puellã
fratrem

fratrem miserit, eius filium: qui delatus in Bœotiam, quum Meliam raptori Apollini non potuisset eripere, ausus est eius templum, quod Ismenium postea vocatum Pausanias auctor est, incendere: vnde sagittis à deo cõfixus, tumulum habuit in margine fontis Marti consecrati, vbi Cadmus illum serpentem portentosæ magnitudinis interfecit. Apollo ex Melia Tænerum genuit & Ismenum: à quo nomē amnis accepit, quum Ladon antea diceretur. Vtcunq; mater ex Inacho Melia Bithynis ab Apollonio etiam appellatur. eius carmen est hoc,

Ενθάδ' ἴσαν σαβμοί τε βοῶν, αὐλὲς τ' Ἀμύκιοι
 Βιβρύκων βασιλῆος ἀγήνορος ὄν ποτε τύμφη
 Τίκτε Ποσειδᾶνι γυνθλίῳ ἑυνηθεῖσα
 Βιθυνὶς Μελίη.

A. IANVS PARRH. AVGVSTO BALDO
 Patauino S. P. D.

BENE habet Auguste, quod quem propter ingenium præstantemque disciplinam vel inuiti amare cogeremur, cum te geras vt amemus etiam libenter. Etenim quum Demetrium Chalcondylen, secundum Deum parentemque colas, ab eoque plus eruditionis in ipsis tuis penè laribus hausisse te prædices, quàm à cæteris omnibus in ipsa Græcia: meque tum in loceri honorem, tú mea in te impulsus obseruantia diligas, aliquam vigiliarum mearum particulam tuo iudicio subiiciendam putavi. Nam, quæ tua auctoritas est, omnes idem quod tu, vel respuet vel amplectetur. Ouidius Metamorph. xi. Ocyrhoes filia Chironis in equæ speciem mutatione describit, quod ea deorum cõsilia mortalibus enuntiaret. In qua fabella quum suo more lasciuisset, adiecit,

*-Et que vagi crines per colla iacebant,
 In dextris abiere inbas: pariterque nouata est
 Et vox & facies: nomen quoque monstra dederunt.*

b. l.

Hoc alii sic exponunt. nam *Εὐπίπη*, id est equa, fuit appellata. Iulius autem Pollux, lib. IIII, inquit, *Εὐπίπη* *Χείρωνος, ὑπαλλαττομένη εἰς ἵππον παρ' Εὐριπίδην*, id est, Euippe Chironis filia in equam versa apud Euripidem. Unde constat Ouidium dixisse *-nomen quoque monstra dederunt*: quod amisso priore nomine vocata sit Euippe. Emendandum apud Higynum puellæ patrísque nomen est in Equi signo sic, Euripides Euippen Chironis filiam dicit: & quæ notiora sunt quam ut à nobis oporteat indicari. Cui nostræ castigationi sententiæque si tu vir vtraque lingua doctissimus accedes, obrectatorum sannas floccifaciam. Vale.

A. IANVS PARRH. BARTHOLOMAEO
LEONICO S.

NON excidit mihi, Leonice, quàm benignè nos in vrbe salutaueris: itémque Venetiis anno superiore, priusquam Veicetiam concederem. Viuit, & quandiu viuam, viuet illius officiosi congressus tui memoria: nec vnquam cogitandi finem faciam quo pacto possim testari quàm carus mihi sis. Itaque qualemcunque nactus occasionem, vltro arripui: locúmque ad te defero Ouidii ex diris in Ibin, in quo cum cæteris mihi non conuenit, vt vtriusque linguæ peritissimus, illine an ego ad historiæ fidem ipsúmque poetæ sensum propius accesserim, diiudices. Ouidii carmen est hoc,

Fata tibi occurrat patrio popularis in aruo

Sitque Paphagæe causa læna necis. Vbi Domitius, Paphagus (inquit) Ambraciæ rex quum incidisset in lænam catulis stipatam in hortis suis, ab ea est dilaniatus. Id ipsum tradunt & alii, ex vetere (vt aiunt) interprete. Cui quantum credas ipse, nescio: ego certè, cur credam, nihil habeo, quum penè plura in eo de-

prehendatur errata quam verba. Historia apud AElia-
num de animalibus lib. XII. legitur hunc in modum,
(¹) Phayllus Ambraciae tyrannus fuit: hunc obuia
casu leana discerpsit: Ambracienses eam consecraue-
runt ut suae libertatis auctorem. Quae si vera sunt, (ut
esse putare debemus) ex AEliano,

Sitque Phayllea causa leana necis, emendandum
videtur. Vale.

¹ Phayllus. Huius nominis alterum lege apud Pausaniam.

A. IANVS PARRH. PAVLO
VEIENTI S.

NON recusem quin ingratus habear si ma-
ximis etiam in rebus officium abs te meum,
tot iustissimis de causis tibi debitum, desi-
derari patiar. Et tu tantulam rem cunctan-
ter a me petis? Accipe quod in (¹) Ouidium de Bro-
teo volebas: & quidem cum foenore. nam sequentia car-
mina declarauimus, ab aliis (nisi fallor) haud intellecta.
Domitius in Broteo fucum facit. historia alia est haec:
Brotus, non (ut ipse vocat) Broteus, indigena fuit, ac
terrae filius, ut scribit Eumerus: ut Hesiodus, Aethe-
ris & Aurorae. Natus hic erat immortalis, sed cum tan-
tum lucis odium cepit ut nouo exemplo omnium
primus vitam cum morte commutarit. Vnde Grae-
cè *βροτός* id est mortalis, ab eo dictus homo. Mirum
quod ante pedes historiam quodammodo positam
Domitius & alii post eum non viderint. In his enim
versibus,

Inclususque necem cauea patiaris, Et ille

(²) *Non profectura conditor historiae*, Chcerilus in-
telligendus non est, sed Callisthenes, quem Alexander,
Philippi F. in simulatum insidiarum, propter Persicae sa-
b.ii.

lutationis interpellatum morem, vel quòd ei consuluis-
 set ne frustra affectaret ab Atheniensibus appellari do-
 minus: abscissis auribus ac naso labiisque, & truncatis
 crudeliter membris, deforme ac miserandum specta-
 culum reddidit: & cum cane in cauea clausum ferrea,
 ad metum cæterorum circumferebatur, donec Lysima-
 chus audire Callisthenem solitus, tanti viri misertus,
 non culpæ, sed libertatis pœnas pendentis, ei venenum
 dedit in remedium calamitatum. quod adeo offendit
 Alexandrû, vt Lysimachû obiici ferocissimo leoni iube-
 ret. Hæc Trogus & Suidas: in cuius monumentis, con-
 sumptus à pediculis ex quorundam sententia traditur.
 cuius fatum Theophrastus impatienter adeo luxit, vt
 edito Callisthenis nomine libro, laudarit illam senten-
 tiam, Vitam regit fortuna, non sapientia. Seneca, Calli-
 sthenes (inquit) Alexandri crimen æternum, quod nul-
 la virtus, nulla bellorum felicitas redimet. Quæ cædes
 eo maiorem inuidiam conflauit Alexandro quòd etiam
 condiscipulatu apud Aristotelê familiaris illi fuerat, &
 ab ipso ad prodèda memoriæ acta eius accitus, vt idem
 scribit Trogus. Hinc Ouidius ait,

Non profecture conditor historie. Nam nihil ei pro-
 fuit Alexandri res illustrasse. Vale.

¹ Quid. in Ibin, Veque ferunt Broteum, &c.

Is qui collectanea fecit historiatarum, scribit hunc in modum,
 Βροτέας κυνηγός ὦν τὴν Ἀφροίτην ἐκ ἐτήσεω ἔλασε δὲ ὡς κὶδ' ὑπὸ πυ-
 ρόσι παθεῖν ἔμμανής ἐν γαστήρῳ ἰβαλεν εἰς σὺρ' αὐτόν. Id est,
 Broteas erat venator: is nullo honore Dianam dignabatur:
 aususque est dicere, nullam sibi noxam ab igne afferri posse.
 itaque furore correptus in ardentem rogam se præcipientem
 dedit, & periit.

² Lege Laetium in vita Aristotelis.

A. IANVS PARRH. FRANCISCO PON-
CHERIO archidiacono Transuigenensi S. P. D.

QUAM dubitavi plerosque fore, sci-
licet eos maleciosos, praestigiosos, negli-
gendos, & Latinas (vt appellare soleo) fe-
bres, qui nō aliter eructationes apud te suas
vendidare posse considerent quā si nostram praec-
ptionem, certam illam quidem, & tibi ex animo tradi-
tam, subuertere conarētur. Hos equidem vno ictu no-
minatim prosternerem, nisi indignos arbitrarer qui-
bus à bonis maledicatur: insulsos, hallucinabundos,
is̄que similes qui noctu per tenebras ambulantes ap-
prehendūt quicquid occurrit: albas prorsus lineas quæ
in albo lapide nihil signant, nullūque discrimen fa-
ciunt hoc an illud rectius, vt qui futili vel nullo iudicio
sint. Architrenium nescio quē sequuti versificatorum
postremum, contra omnem vetustatem stant: audētq;
affirmare, Parisium quam dicunt urbem, à C. Casare
conditam: quum nec eo nomine dicta sit, Casarēque
in Gallia bellum gerente, opibus & ciuium frequen-
tia iam floreret, vt hæc eius ex sexto Commētariorum
verba testantur. Concilio Gallia primo vere (vt insti-
tuerat) indicto, quum reliqui præter Senones, Carnu-
tes, Treuirōsque, venissent, initium belli ac defectionis
hoc esse arbitratus, vt omnia postponere vidēretur, cō-
cilium in Lutetiam Parisiorum trāsfert. Item septimo,
Labienus (inquit) eo supplemento quod nuper ex Ita-
lia venerat, relicto Agēdici, vt esset impedimentis præ-
sidio, cum quatuor legionibus Lutetiam proficiscit-
ur. Id est oppidum Parisiorum, quod positum est in
ripa fluminis Sequanae. Strabo, Parisi (inquit) ad Se-
quanam siti, in ipso flumine colunt insulam, urbemque
Lutetiam. Vibius etiam Sequester, Sequana fluius
Gallia Lutetiam Parisiorum circumfluit, & insulam fa-
cit. Lutetiam præterea Mela Pomponius & Plinius &
Ptolemæus appellant: urbisque situs & nomen antiquæ

b.iii.

suffragatur historia. nam Parisii confines erant Senonibus, vt scribit Cæsar, hodièque sunt, vt ipse testis es optimus. Itaque caue mi Poncheri, ne inauspicatis istorum vocibus aures patefacias, & à priore sententia deducaris. nam nec à nobis aliquid audisti dediscendum, nec à Cæsare conditore Lutetiæ quicquam laudis accedet, quum sua vetustate suisque censeatur bonis, imprimisque Stephano Poncherio pontifice, patruo tuo nunquam satis laudato, & te qui per eius vestigia pleno gradu adolescens incedis. Vale.

A. IANVS PARRH. PETREIO ACULEO
Bononiensi s. p. d.

APVLEIVM, Petreie, non improbamus, vt maleuolè quidam iactant. E tenim philosophus ætatis suæ fuit acutissimus, & in familia Platonica ferè princeps. Vnde Macrobius admiratur eum lusisse fabulas Milesias, epistola quadam Seueri principis ad senatum non sine felle perstrictas. Quum ille naniis (inquit) quibusdam anilibus occupatus, inter Milesias Punicas Apuleii sui & ludicra litteraria consensceret. Et hoc est, Aculee, quod etiam nos offendit, esse quosdam qui neglecto Cicerone, bonas omnes horas in eo dicendi genere collocent quod Apuleius in ludicris affectatum, non auderet in seria transferre, quum sit Asiaticum, molle, ventosum, nec nisi lasciuis & iocosis accommodatum. Videas aliquos non Apuleii, quod ipsi videri volunt (alioquin eum sectarentur in potioribus) sed insolentium exoletarumque vatum molestissimos amatores, (quibus se duntaxat antiquarios ostentant) orationes & commentaria Milesia dictione contexere, non minus ineptè quàm si fordidam planipedis humilitate tragœdiæ fastigium velint atollere. Sed ad rem venio. De magorum nominibus in Apuleii defensione, nihil habeo quod rescribam cum cæteris in commune. Nam Demogorgon pro Dami-

gerõnte substitui nõ placet: quum Damigeron Pythagoricus rerũ naturam scrutatus sit, & inde magus existimatus: vt omnes eiusdem sectæ philosophi, si Tyrannæ credimus Apollonio. Testimonio Damigerontis vitur is qui rei rusticæ collectanea Græcè fecit, adiungitq; ferè semper Democrito, Sotioni, & Apuleio. Demogorgona inter magos à Lutatio memoratum non memini: nec Demogorgon, sed demiurgos apud cum legi debet: quo nomine rerum omnium opifex Deus accipitur apud Platonẽ. Nefas verò, nefas, inter magos Ioannem Christi discipulũ nominare: quum (¹) Numerius ille Pythagoricus in tertio libro, *Ἰωάννης καὶ Ἰαμβρῆς Αἰγυπτίους ἱερογραμματεῖς, ἄνδρες ἕθενος ἡτλους μαγεύσαι κριθέντες αἰγὰ ἐπὶ Ἰουδαίων ἐξελαινομένον ἐξ Αἰγυπτίου. Μυσάμω γούν τῶ Ἰουδαίων ἐξήρησαμένο, ἄνδρὶ γενομένῳ θεῶ εὐξασθαι δυνατάτατα, καὶ παρασπῆσαι ἀξιοθέντες ὑπὸ τῆ πλῆθους τῆ τῶν Αἰγυπτίων, ἄτοι ἦσαν,* id est, Iannes (inquit) & Iambres Aegyptii erant magicis artibus adeo præpotentes vt Musæo Iudæorum duci, viro Deo maximè coniuncto, soli resistere posse à cunctis Aegyptiis iudicati sint. De Palamede Syphacæque quòd alii nihil inuenerint, non mirum, *non omnia possumus omnes*, eminentissimus ait poeta. Tu pro Syphace scribe Sisyphus ex Polyæno Macedone: qui Stragematon primo, Sisyphum AEoli filiũ (²) omnium vaferrimũ fuisse prodit ex Homero. Nam de Palamede quis dubitet, quum dolos Vlyssis detexerit? Vlyssis, inquam, qui apud Homerum gloriatur omnes ab se mortales animi versutia superari. Sed iniquus es, qui me redere rationem cogis antiquitus institutæ pronuntiationis, & nunc etiam publicæ. Lutatius autumat Aegistho nomen inditum quòd esset à capella educatus: id ei facillè non crederem, nisi grauis apud Græcos auctor Orion adderet originationem vocabuli sic, Aegisthus à verbo *θῆ*, quod est lacto, atque *αἴ*, capella, velut *αἴθης*, adiectaque *σ* littera, *αἴθισθος*. Vale.

¹ Euseb. de præpar. Etang. lib. 1 x.

² Lege Erasmi in prouerb. Sisyphi artes.

A. IANVS PARRH. LVDOVICO IMANO
physico & medico S. P. D.

URENE redarguatur Aretinus interpres Aristotelis, à me quæris. Ego, qui salutem penè tibi debeam, si spectanda voluntas est, quum per te non steterit eam mihi restituere, si genus acerbissimi morbi curationem reciperet: à me impetrare statui, quod facturus alioqui non videbar, ut de viro seculi sui doctissimo deque aliorum iudicio iudicem. Verba sunt Aristotelis Eth. 7, *ὁ Θεοδέκτου Φιλοκλήτης ὑπὸ τῆ ἔχιδος πεπλησμέτος, ἢ ὁ Καρκίνος ἐν τῇ Ἀλώπῃ Κερκύον.* Hæc Aretinus hunc in modum transfuit, Ceu Theodectæ Philoctetes à serpente percussus: vel Carcini in Alope Cercyon. In quibus error Aretini nullus apparet, præterquam si librarii culpam præstare iniuriæ cogatur. Nam qui ea verba transferenda censent, Carcini vel cancri cauda Cercyon, auiditate mordendi dentes in plaga reliquerunt. Aretinus enim rectè & ex historia, Aristotelis extulit sententiam. Nam quemadmodum Philoctetes Theodectæ fabula dicta est, ita à Carcino tragico poeta Alope, ex nomine puellæ Cercyonis filia, quam Neptunus compressit: vnde natus Hippothoon, à quo Atticæ tribum Hippothoonida appellatam Atthidos secundo scribit Hellanicus, & Euripides. meminit & Lycurgus in eo cui titulum fecit De sacrificio. Hoc igitur argumento tragædiam docuit Carcinus: de quo Diodorus per initia sexti Bibliothecæ, Carcinus poeta Tragicus, &c. In monumentis Suidæ de Carcino poeta iocose plura legere volentibus in promptu sunt. Ictu sanè cancri percussum Cercyonem tradit nemo. Nam quos leonis oculos Aristoteles *χαρπιῶς* appellat, equidem sentio parum commodè expressos aspectu gratiosos. Lucilius enim Tharreas & Sophocles apud Apollonium *χαρπιῶν*

(inquiunt) auroram dixit ab eius splendore quo aer illustratur. Glaucum enim & χαρπών inuicem ponuntur, & vtrunque pro splendido. Igitur Aristoteles oculos leonis χαρπών id est glaucos & caesios, appellauit. inde Catullus, *Casio veniam obusus leoni*. Viden'quo me deduxeris? vt in alienam messem iniecta falce periclititer à philosophis tuis explodi, nisi tu qua polles inter eos auctoritate me tuearis. Vale.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO MACRO physico & medico S. P. D.

VIDNI placeã mihi Macer, abs te vtriusq; linguã peritissimo acerrimique iudicii philosopho nostra commendari? (1) Decreueram, quod in hortis Columellæ collegerã, domestico contentus vsu, venum non exponere: sed tu probando effecisti vt aliquid esse mihi videatur. Itaq; tuis auspiciis inter alios manipulares in aciem prodeat, & hostis ad terrorem compositum vultum minãsque, te duce, pati discat intrepidẽ. Columellæ carmen est, (vt scis) hoc,

Nunc veniat quamuis oculis inimica coramble. (2)

Quam vocem qui nõ percipiũt, aut emendant chamædryes, aut corymbe, quasi racemum ferulæ Columella designet, in eoque multa parum necessariò disputant. Ego veterem defendo lectionem, coramblenque à Columella agrestem brassicam metaphrasticõs appellatã sentio. (3) quam partim cramben partim raphanon Græcè vocant. Eadem metaphrasi Theocritus vtitur in Syringe: qui Μακροπόλημον Τηλέμαχον Vlyssis filiũ dixit. & A Eschylus in Agamemnone leonis catulos δρόσους intelligi voluit ἄρσας id est, teneros adhuc & paruulos, ab eo quòd ἄρση Græcè ros est. Eadem ratione Flaccus Horatius camelopardalip commutatis verbis expressit,

Diuersum confusa genus panthera camelo. Nam

crambe nomē accepit ex eo quòd hebetat visum, quasi
χοράμβλιτις ἕσσα, ἢ ἀμβλίνουσα τὸ διορατικόν, vt apud Suidam
 legimus. Vale.

¹ Lege Columellæ hortulum. nam noua adieccimus.

² Eadem ratione Plin. hist. nat. duodecimo simo impetus pituitæ dixit impetiginos, Impetus pituitæ in facie butyro illito colluatur.

³ Lege Athen. 234.

A. IANVS PARRH. TATIO COR-
 NIGERO S. P. D.

NEMPE vt apertius ad te scribam quorsum
 tendat illud adagium Martialis, vt ipse pu-
 tas, alteri ad te epistolæ insertum. Atqui (si
 nescis) Martialis illa non est, sed hominum
 consensu recepta sententia: de qua Sponsiacōn 1, Plu-
 tarchus hæc *Μισίω μνάμονα συμπόταν* Procille, id est, odi
 memorem compotorem, quibusdam dictum placet
 in conuiuio magistros non ingrati nimios, & qui blan-
 dè pelliciunt ad potandum. Nam qui colunt Siciliam
 Dorienteses, arbitrum bibendi vocant *μνάμονα*. Nonnulli
 prouerbium monere putant, obliuioni danda quæcun-
 que dicuntur & fiunt in vino. Quo argumento maio-
 res nostri *λήθην*, id est obliuionem, *νάρθηκα*, id est feru-
 lam, Libero patri, consecrauerunt, quòd non oporteat
 eorum seruare memoriam quæ per vinum committun-
 tur. Habes ex Plutarcho prouerbii vetustatem: quod
 Martialis in vsum reuocauit. Eius exemplum si tu se-
 quutus esses, plus (mihi crede) laudis habuisses. Vale.

A. IANVS PARRH. ARCHANGELO
CLARAVALLENSI S. P. D.

AME verò tuo iure potes & debes omnia, Archâgele, expectare, cû propter studiorû societatem, tum quòd Mediolani (in qua vrbe honestissimo loco natus es) humanissime me complectebaris, & es (vt audio) futurus apud archidiaconum Poncherium meum: cuius amicos & familiares omnes amem colámque necesse est, si memoris & boni viri nomé retinere velim. Quod in Põponio Mela te remoratur, id aliquando nobis etiam negotium fecit: donec tua causâ locum diligentius expensum correximus. nam si legas in Cretæ descriptione, Multis famigerata fabulis, aduentu Europæ, Pasiphaes, Ariadnæ amoribus, Minotauri feritate fatóque: Dædali operibus & fuga, tum statione atque morte: quod vltimum de Dædalo traditur, erit præter historiâ. Quippe Dædalus in Lycia, non in Creta fato functus est, quum cum coluber aquaticus ex amne Nino in paludem, quâ comiebat, egressus momordisset: vt Alexander apud Stephanû refert, & Hermolaus castigat Plin. lib. v. vt mirum sit hunc apud Melam librariû lapsum ab eo non animaduersum. Tu mea sententia lege, Tali statione atque morte. Talus enim æneus fuisse dicitur opus Vulcani, Minoi dono datus ab ipso Deo vt insulam Cretam custodiret: tantæ velocitatis vt eam ter in die obiret, vt canit Apollonius Argon. tertio. Quem Minyas appellere prohibentem Medea potionatû vertit in furem, atq; extinxit: vel (vt alii scribunt) quum promississet immortalem facere, refixo extractóque clauo quo fatalis in eo vena comprimebatur, effuso sanguine extinxit. Alii malunt à Pæante Philoctetæ patre sagitta in calce cõfixum. Simonides ait in Sardinia versatum, antequam migraret in Cretam, ibique multos ab eo neci datos: qui quoniam contracto ore perirent, inde Sardonium risum in prouerbiu venisse. Rhada-

manthus orci iudex in deliciis habuit Talum, vt canit Ibycus. Sed hoc nihil ad te, cui satis est scire Talú Creatæ custodem fuisse, quem Medea veneno vel fraude sustulerit: id quod Mela Pomponius intellexit. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. BIFFO
sacerdoti S. P. D.

RECTE sentis illum Papylo nasutiorem nãsi nihil habere: prorsusque non Gellium, sed esse: quippe qui bardum sapiat, omniãque ea de succidia id est cornucopiã transcripserit quæcunque dictauit in Senecam: præter ea quæ Britanno nescio cui, malo illi quidem sed eius veteri poetæ expositori, surripuit. Alterum verò Græcarum literarum non imperitum iure miraris illud ex Hippolyto, *Talis erat quum placuit hosti Theseus,* ad Ariadnam referre, quæ Thesei forma semel capta, nihil in eum hostile cogitauit. Equidem de Minoe dictum puto, quem Teneus Chius auctor est & repetit Athenæus, inimicitias aduersus Athenienses deposuisse Thesei amore inductum: quo potitus (inquit) ei Phædrã matrimonio filiam iunxit, vt Phædra dicat Hippolytum referre Thesei vultus eos quibus Minos captus est. Hæc ad te pluribus scribere supersedeo, quum pro tua eruditione & ingenio facîle rem percipias. Vale, & Ianum tuum ama.

A. IANVS PARRH. ANTONIO MO-
RETO S. P. D.

NON recuso quin insimulari cõtendas eum qui Mediolani Ciceronis opera publicauit, nisi vel iniquissimo iudici probauiro, nullã ferè paginã vitio carere. Sed ne verbis agere videamur, ad rem statim veniã. In Academicis ita ha-

betur, Vt Democritus in profundo veritatem esse diuersam. cui non apparet legendum esse demersam, vel ex ipso Laetantio qui inde locum mutuatus est? Itē de Legibus primo, Prudentissimè Q. dicitis. nam quæ à me adhuc dicta sunt, nec Lycurgi leges, neque Solonis, neque Charondæ, neque Seleuci, neque nostras XII tabulas, neque plebiscita desiderant. Nō dubito quin hic intelligas esse reponendum Zaleuci, quem Locrensibus dedisse leges, ex Strabone Valeriōque Maximo & Eustathio sciunt omnes. Eius ad Lucilium Seneca meminit, & infra Cicero, Quod idem & Zaleucum & Charondam fecisse video. tamen illic etiam Zeleucum perperam suo more impressit. Equidem pudenter hoc ad te eruditum & perhumanum virum: sed tamen alii hæret in eo quod de tabellaria lege, Excitabat flens in simpulo, vt dicitur: Quū Fluctus excitabat in simpulo, prouerbiū, significet in parua re maximam turbam facere. Quam verò commodè periodū mutauit ex proœmio de Officiis? Sequimur igitur hoc quidem tempore & in hac quæstione potissimū Stoicos, non vt interpretes, sed vt solemus, è fontibus eorum iudicio arbitriōque nostro, quantum quoquo modo videbitur, hauriemus. Quum vetusti codices adhuc veram seruent lectionem, Quotocunq; modo videbitur. Leue offensaculum quod adiciam, sed non negligendum: quum grammatici tradant Ciceronem à verbo quod est implicor, implicatum, non implicitum, protulisse: manūque scripti codices habeant, Quæ quatuor quamquam inter se colligata atq; implicata sunt, non implicita. At in etymo fidei, qualis est? Fundamētum iustitiæ est fides, dictorum conuentorūque constantia & veritas. Ex quo, quāquam hoc fortasse videbitur cuiuspiam durius, tamen vt videamur imitari Stoicos, qui studiosè inquirūt vnde verba sint dicta, credamus, quia fit quod dictum est, appellatam fidem. Vide quā flagitiosè Ciceroni personam simulatoris induat, Vt videamur imitari Stoicos: ac si ad ostentationem se compararet. quum scriptum reliquerit, Audeamus imitari Stoicos. In illo verò sum æquior quòd commune

sibi cum multis est erratum. Hinc rhetorum campos de Marathone, Salamine, Plateis, Thermopylis, Leuctris, Stratocle. Hinc Decii, hinc Cn. & P. Scipiones. Antiquitatum exemplaria castigatius, Thermopylis, Leuctris. Hinc sunt Cocles, hinc Decii. Nō Stratocles. nam inter exempla fortitudinis Horatius Cocles à Valerio Max. ponitur, & ab ipso Cicerone paradoxo primo, per hæc, Quæ vis Coclitum contra hostium copias tenuit in pōte solum? quæ vis patrem Decium, quæ filium deuotos immisit? Et Vergilius in Culice,

Hic Fabij, Decijque, hic est C. Horatia Virtus. vt qui Stratocle pro Stratocle reposuerit, ostentandi ingenii materiam frustra captauerit. Inuertit & honestissimū dicēdi genus, in iis, Ne quid temere, ne quid crudeliter fiat: extremo verbo otiosè addito. Nam Cicero ita dixit, Ne quid crudeliter, vt Terētius in Andria, Ne quid nimis. Et infra, Cleombrotus iniuriā timeas. Itane, si quid saperet, vnquam deprauasset? quum fidelia Ciceronis habeant exemplaria, & sensus exigat, Cleombrotus iniuriam timēs. Ignarum penitus historia, & Ciceronis parum studiosum prodit eum quod addā, Præclaræque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eadēque frons: vt de Isocrate idēmq; de C. Laelio accepimus. Atqui de Isocrate nemo tradit, sed de Socrate, vt Gellius in Noctibus Atticis, & ipse Cicero in Questionibus Tusculanis. Sed age videamus an in ea philosophiæ parte quæ differendi rationem continet, eum se præstet quem iactare solet. Agens Cicero *μηδὲ τῶ ἀπείροτος*, id est de decoro, quū diffinitionē præmisisset, ad speciem transit, hunc in modum, Quæ autem subiecta pars generi est, eam sic diffiniuit. At noster iste dialecticus ita trāsposuit, Quæ pars subiecta est eius generi. Forsan alicubi diligentior hanc iniuriā deprecatur: immò sui similis hallucinabundus & somnulosus, pandiculantibus semper oculis nisi quum nummum contemplatur. Quum docet Cicero quo pacto constare in perpetuitate vitæ possimus, Nobismet ipsis ad hanc (inquit) rationem quā maximam vim natura habet: fortuna, proximam. Vtriusque omnino habēda

sibi cum multis est erratum. Hinc rhetorum campos de Marathone, Salamine, Plateis, Thermopylis, Leuctris, Stratocle. Hinc Decii, hinc Cn. & P. Scipiones. Antiquitatum exemplaria castigatius, Thermopylis, Leuctris. Hinc sunt Cocles, hinc Decii. Nō Stratocles. nam inter exempla fortitudinis Horatius Cocles à Valerio Max. ponitur, & ab ipso Cicerone paradoxo primo, per hæc, Quæ vis Coclitum contra hostium copias tenuit in pōte solum? quæ vis patrem Decium, quæ filium deuotos immisit? Et Vergilius in Culice,

Hic Fabij, Decijque, hic est C. Horatia Virtus. vt qui Stratocle pro Stratocle reposuerit, ostentandi ingenii materiam frustra captauerit. Inuertit & honestissimū dicēdi genus, in iis, Ne quid temere, ne quid crudeliter fiat: extremo verbo otiosè addito. Nam Cicero ita dixit, Ne quid crudeliter, vt Terētius in Andria, Ne quid nimis. Et infra, Cleombrotus iniuriā timeas. Itane, si quid saperet, vnquam deprauasset? quum fidelia Ciceronis habeant exemplaria, & sensus exigat, Cleombrotus iniuriam timēs. Ignarum penitus historia, & Ciceronis parum studiosum prodit eum quod addā, Præclaræque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eadēque frons: vt de Isocrate idēmq; de C. Lælio accepimus. Atqui de Isocrate nemo tradit, sed de Socrate, vt Gellius in Noctibus Atticis, & ipse Cicero in Questionibus Tusculanis. Sed age videamus an in ea philosophiæ parte quæ differendi rationem continet, eum se præstet quem iactare solet. Agens Cicero *μηδὲ τῶ ἀπείροτος*, id est de decoro, quū diffinitionē præmisisset, ad speciem transit, hunc in modum, Quæ autem subiecta pars generi est, eam sic diffiniuit. At noster iste dialecticus ita trāsposuit, Quæ pars subiecta est eius generi. Forsan alicubi diligentior hanc iniuriā deprecatur: immò sui similis hallucinabundus & somnulosus, pandiculantibus semper oculis nisi quum nummum contemplatur. Quum docet Cicero quo pacto constare in perpetuitate vitæ possimus, Nobismet ipsis ad hanc (inquit) rationem quàm maximam vim natura habet: fortuna, proximam. Vtriusque omnino habēda

est ratio in eligēdo genere vitæ, sed naturæ magis. multa enim & firmior est & constantior natura quam fortuna: ut fortuna nonnunquam, tanquam ipsa mortalis, cum immortalī natura pugnare videatur. Adhibe quæso cum hac veteri sincerâque lectione suam: & intelliges in quo peccatum est. nam sana mente tum fuisse videri non potest, quum Ciceronis hæc verba, Quæ enim natura occultauit, eadem omnes, qui sana mente sunt, remouent ab oculis, interpollauit, Qui sani sunt mente. Nam cui non risum sed lacrymas non excutiat, eò recidisse rem litterariam ut vix idonei impressores audeant omnia ex libidine mutare? ut ecce de Catulis, qui optimè uti lingua Latina putabantur, Ut exquisito iudicio putares uti beneficio litterarum. quanquam litterati & alii. Videre licet in eius exemplaribus crasum Beneficio, quasi minimè necessarium, quum sensus in eo vertatur. Et paulo post quam *συσχυσιν* verborumque cōsusionem minus apto loco fecit? Et quoniā omnia persequimur (volumus quidem) dicendum est qualē hominis honorati & principis domum placeat esse. Ciceronis verba non sunt, sed hominis planè minutuli, corruptorisq; veræ lectionis, quæ erat huiusmodi, Et quoniam omnia persequi volumus quidem certè, dicendum est qualem, &c. At ea saltem quæ natura magna sæpe intelligimus ex paruis, in promptu posuit, exactò retinet: Ex oculorum obtuitu, superciliorū remissione. Quū Cicero scripserit, Ex eleuatione superciliorū, aut remissione, aut contractione. Quod vsu discere potuit, & Plinii testimonio. Nam contiguo penè loco ne grāmatici eam quidem rationem seruat, Ut siquid dedecet in alios, vitemus & ipsi. Quū vetus omnis exemplariū fides habeat, Dedecet in illis: & ita dicendum cōpilitiū quoq; magistrati videāt. Restituere Ciceroni (credo) voluit ea quæ iam detraxerat, addita de suo clausula non minus friuola quam superuacanea. In quibus (inquit) videndum est non modò quid quisque loquatur, sed etiam quid quisque sentiat. Hæc tamē Cicero: quibus impressor iaculauit, Atq; etiam qua de causa quod quisque sentiat. *Ομοιωτέλευτον*, id est, similiter cadens in

Cicerone nemo quasi notaret. In id tamé aliena negli-
gétia cur incurrat? vt hic, Sordidi etiá putantur qui mer-
cantur à mercatoribus quod statim vedant. Antiqua le-
ctio castior, Sordidi etiam putandi, &c. Consule aures,
quarum iudicium superbissimum putat Cicero, nec du-
bitabis. Iterum ferulæ manum subiiciat oportet is qui
toties offendit in disciplina grammaticæ. Nam quid ita
scripsit, Totúmque ludum talaré: quum talarium vetu-
sti codices habeant, & ita Cicero dixerit, vt alibi? Ne in
talarío quidem ludo turpior confessus. Nam sicut à par-
te pedis talo talaris appellatur vestis, ita à talo, quum si-
gnificat *ἀστράγαλον*, talaris fit. Ita est vt dixi: quæ non
percipit, aut adiectione, aut detractioe, aut transpo-
sitione corrumpit. In calce primi negat communita-
tem vitæ atque societatem à natura ortá. Deinde sub-
dit hæc, Quòd si omnia nobis quæ ad cultum victum-
que pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppedita-
rentur, tamen optimo quisque ingenio negotiis omni-
bus ommissis, se in cognitione scientiæ collocaret. Addit
iste de suo verbum Præditus optimo quisque ingenio:
quasi aliter sententia non staret. Hæc ex multis ad te
pauca, vt nimio plus homuncionis amóri tribuentem
vulsa aure excitarem. Alia vel per te deprehendes, vt
in iis humanioribus studiis aliquandiu cum laude ver-
satus, vel ex nostris ad amicos obseruationibus: ex qui-
bus intelliges me nihil odio dedisse. Vale.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO PLE-
GAPHETAE Veicetino, familiæ prædicato-
rum Priori S. P. D.

RECTE conicis, Hieronyme, latentis ali-
quid historiæ subesse Iuuenalis illi carmini,
-cophino fœnoque relicto,
Arcanã Iudæa tremens mendicat ad aurẽ
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos. Vt
omittam de cophino fœnoque fatis vndique iactato,
non

non ab re Iudæa sacerdos ad aurem mendicat arcanâ:
 quum soleant alii palàm stipé rogare, vt Irus apud Ho-
 merum: & Romæ in cliuo Aricino, aut in ponte, ex O-
 uidio, (*) Seneca, Martiale. Sed Iudæa sacerdos opem
 petebat à matronis quæ defecerât in Iudaicam religio-
 nem. quod frequêter & à pluribus etiâ viris esse factû,
 (*) Corn. Tacitus auctor est & Dion. Itaque quum nô
 decorum, sed opificis omnium, vnicique & veri Dei no-
 mine stipem peteret, id palàm facere non audebat: &
 Romanorum metu qui deos patrios negligi indignissi-
 mē ferebant, & ne consecranea suas proderent atque
 in discrimen adducerent: acerbius in Iudæos animad-
 uertentibus tum Romanis, quòd inde Christianorum
 secta pullulabat eo tempore vulgo inuisa. Faciūt & ad-
 ritum magicæ damnatæque artis, (*) catelli exta. Pau-
 sanias, Ouis (inquit) hædique & vituli exta passim con-
 sulebât haruspices, etiam suis apud Cyprum: canis autē
 nemo, nisi Thrasylbulus augur & vates arcano peculia-
 rique quodam ritu. Diis ergo manibus euocandis ab
 haruspice Commageno rem diuinam factam debemus
 accipere. nam canes Hecatæ mactabantur, vt canit So-
 phron. Ideoque Iuuenalis adiecit,

Interdum & pueri: faciet quod deserat ipse. Pa-
 trabit infanticidium quod indicio suo postea derogat, vt
 propositum præmium delationis assequatur. id quod à
 delictorum complicitibus hodie quoque fieri videmus.
 Arbitror esse verum quod aliqui dicūt, vos etiam philo-
 sophos in concionibus ad populum lectione Iuuenalis
 adiuuari, quòd vtriq; vitia castigatis. hinc in eo genere
 tantum præstas, quòd causarum cognitionē iusq; pon-
 tificium cum dicendi copia coniunxisti: nec vnquam ri-
 mari desinis etiam minima, modò quicquam conferre
 possint instituto tuo: tantæque cum laude versaris in iis
 etiam nostratibus, vt eos æquipares quorum proprium
 munus hoc est, & se grámaticos aut rhetoras, aut poe-
 tas profitêtur. In (*) libraria tecum sentio libripendē
 accipiendam, quæ pēsâ partitur inter ancillas, ex Vlpia-
 no. Sed & (*) T aurea matronæ nomen à feritate tauri
 nô est, vt quidam purât, sed lori. Tarquinius Superbus

(vt est apud Eutropium) primus apud Romanos excogitauit vincula, taureas, fustes, latomias, carceres, cōpedes, catenas, exilia, metalla. Quæ totidem verbis in Eusebium suū transtulit Hieronymus. Vtitur ea voce Turantius Ruffinus in Ioseppi lib. secundo. Præfecti (inquit) militum curabant comprimere tumultum: & pugnaces quosque comprehensos taureis vlciscebantur & vinculis. In quibus tamen equidem malim scribi, contumacissimos quosque, quàm pugnaces, ex proprietate Latini sermonis. Vale.

- ¹ Lege Augustinum de Ciuit. Dei, lib. v r r, ex dictis Senecæ, ex eo libro quem scripsit De superstitione.
- ² Cor. Tac. hist. lib. x x r, Pessimus quisque spretis religionibus patriis, tributa & stipes illuc congregabat. vnde aucta Iudæorum res. Et infra, Transgressi in mores eorum idem vsurpant.
- ³ Exta catelli. Lege Io. Gram. in Hom. de genere auspiciorum.
- ⁴ Libraria. Lege Erasmum 39. in prou. Pensum persoluere.
- ⁵ Lege Sueton. nam Taurea, familia Romæ fuit.

A. IANVS PARRH. T. PHÆDRO La-
teranensi canonico.

VI potius inscribā quicquid id est inquisitionis, quàm tibi T. Phædre: quæ certa disciplinarum ratio non ad honestissimū modò sacerdotiū, sed euexit ad splendidam quoque Palatinæ bibliothecæ curationem: quémq; ex omnibus maximè scio censoris & amici animo nostra lecturum. quum præsertim, præterquā quòd optimo iure tibi debetur eius studiosissimo, quæcunq; ad illustrandum Plinii pertinent, alius nemo libros habeat vnde hæc hausimus: vt me non mentiri possis apud eos affirmare, si qui nihil extare credunt quod ipsi non viderint. Hermolaus in C. Plinii glossæ in verbo cluere, Clipeū (inquit) à cluendo, id est pugnâdo, peruersa grāmatorum subtilitas tractū existimat: quum tamē *κλιπεὺν ἄρμα*, hoc est à scalpêdo celandōq; deducatur, imaginibus in scuto contineri solitis, vt x x v. lib. docuit: vnde fit vt clipeum, non clipeū, scripsisse videatur. Hæc Hermolaus interpretatione verborū Plinii parū recta: quæ quò fa-

ilius expēdas, adieci. Scutis (inquit) qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines: vnde & nomen habuere clypeorum, nō (vt peruersa grāmaticorū subtilitas voluit) à cluendo. Origo, plenam virtutis faciē reddi in scuto cuiusque qui erat vsus illo. Quæ sanè Plinius inseruisse de industria videtur, vt ex institutionibus suis, grammatices, in quem lapsus erat, errorē corrigeret. In secundo nanq; dubii sermonis ait, indistincto genere clypeū dici, sed littera differre, vt imaginē per y clypeū dicāmus, à κλυπεω (quod est calare) dictū: pugnatorium verò, per u à cluēdo. Quam differentiam Flitem Caper agnoscit. Clipeū, (inquit) *ακρωιδα*: clipeū, ornamentum dices. etsi aliis apud eum syllabis deprauata præceptio est. & Pollio Trebellius, Illi clipeus aureus, vel (vt grāmatici loquuntur) clipeum aureū senatus totius iudicio in Rom. curia collocatū est. (†) Suetonius Trāq. in Domitiano, Senat' adeo lætatus est vt clypeos & imagines eius coram detrahi, & ibidē solo affligi iuberet. Id ipsum Corn. etiā Fronto sentit in Differentiis nō minū verborūmq; per hæc, Clipeus armorū: Clipeū imaginis. Hoc autem discrimē Fl. Sospitro Charisio displicet, propter cōmunionem i & u litterarum. nam & maximus & maxumus, & optimus & optumus indifferēter dicimus: existimātq; clipeum masculino genere in significatione scuti ponendū: neutro, quū significat imaginē. sed Asinium pro imagine clipeum masculinē dixisse, Clipeus prætextæ imaginis positus: & Liuiū in significatione scuti, neutrali sapius: & Pomponiū in Capella, quū ait, Clipeū in medio fixum est. Ex his efficitur, & imaginē & scutum clipeum dici, sed aut genere aut scriptura differre: & scutum quidē clipeum vocatū nō à cluendo, id est pugnando, sed à clypeis, id est imaginibus quas habebat expressas. Igitur originationi quā Merulam sequutus Hermolaus attulit *κλυπεω*, locus in scuto non est apud Plin. Excute intelligentiam tuam, & de tota re statue. nam integrum tibi esse volo hoc aut edere, aut suppressere. Vale.

† Lege Suetonii Caligulam, & Macrobi, de somnatiibus M. T. Ciceronis in Qu. Fr.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO BUR-
GO Veicetino cognomento Paradoxo.

DELECTOR ingenio tuo Paradoxo, quod se non effert ad ostentationem, sed (vt fauila cineréque obrutus ignis) intra pectoris imú penetrat vigilat. Apud me dum videris abesse, tum potissimú hauris omnia: domi dum lauas, dum cœnas, aliisq; naturæ requisitis operam das, à nobis audita ruminas: ruri nunquam voluptatibus adeo te permittis, vt aliquam sine linea diem transire patiaris. A pugillaribus ad aucupium: vnde statim ad Mufas. alterum testantur aues, alterum, ad me missa littera. Equidem te sum solitus appellare Paradoxon, nõ tã quòd Paradoxa Ciceronis habeas in numerato tantumquam digitos, quàm quòd præter meam omniumq; opinionem proficis. Alere pro mea virili parte conabor hunc ardorem discèdi tuum: nec ex iis quæ summo labore comperta mihi sunt, aliquid te vnquam celauero. Tu velim de quibus hæsitas, audacter à me petas: vt nuper illa (*) Iuuenalis. ad quæ paucis accipe. Testudinè facere, Cæsar, Liuius, Annæusque, Florus, & nostri, dicunt, Græci *στρυγίλλων*, quum sarcinis & impedimentis in medium coniectis, equites & leuis armaturæ milites eodè recipiuntur, ac scutis armati in lateribus ad agminis quadrati speciem dispositi cõtinent alios in officio: quibus autem clypei sunt ampliores, & ipsi locantur in media acie, clypeisq; supra caput elatis & se tuètur & alios. Ipse verò clypeorum tam perpetuus tenaxq; nexus est vt videre non sit aliud quàm clypeos: ab ictibusq; telorum defenduntur omnes. Eam testudinem tantæ firmitudinis esse scribit in Octauio Dion, vt homines interdum supergrediantur, & equi currusq; (præsertim si fiat in angustiis) agi possint: vnde dicta testudo, quòd imperuia telis & validissima sit. *στρυγίλλων*, id est testudinem facere, Geographiæ tertio Strabo posuit pro eo quod est conspirare: & ita videtur acci-

pere Iuuenalis,

-respice primum,

Et scrutare viros: faciunt hi plura, sed illos

Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges. id est multitudo & conspiratio, quod pluribus idem nolle idemque velle est. Ideoque statim subdit,

Magna inter molles concordia. Vale.

Iuuen. -sed illos Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges. Lege Erasmus, 227.

A. IANVS PARRH. BERNARDINO
LEONICENO S. P. D.

DV R V M licetiosi litteratoris & acerba stel laturæ, nomen ac inuidiâ subire: sed durius optimè de me tibi merito quicquâ negare, in eo præsertim studiorum genere quod ego profiteor, & à teneris annis ad hanc ætatem te delectat. Proinde quod efflagitasti in Ouidii Sappho, paucis explicabo, cur iis non accedam qui duobus illis verbis,

Nec mihi Pierides subeunt, Dryadæ sue puella:

Nec me Thespiadum cetera turba iuuat: pro Pierides Pyrino substituunt. Et primò quidem, quod amica Sapphûs appellata Pyrino non est, sed Gyrinno: ut ostendit is quem Græci vocant etymologicon, allata nominis ratione, inquit, *Γυριννώ, ὄνομα κύριον Λεσβίας κόρης, εἴρηται παρανόμως παρὰ τὸ Γυρίνος, ὃ δηλοῖ τὸν βαΐτραχον. Γυριννώ αἰ: κραῖος Ἐραλῶ, καὶ κλέος Κλαῶ καὶ Κλειῶ.* id est, Gyrinno, virginis Lesbix proprium nomen, inditum per æbnominationem, ab eo quod est *γυρίνος* Græcè, Latine rana: ut erat Eratos Erato, cleos Cleo & Clio. Citat Hephestiò Sapphûs AEolicû carmen, in quo Gyrinno scribitur, *ἄμμορφὸν ἴρα τὰς ἀπαλᾶς Γυριννώ.* Deinde quod in patria historia Myrsilus ait melos esse dictû à Lesbiiis virginibus quæ & Musæ vocarètur, erantq; solitæ in luctibus ire ad la-

C.iii.

mentandum mortuos. vnde inualuisse consuetudinem
 vt nenia quas canebant, mele vocarentur. has népe vir
 gines è Melia, vel vt est apud Meloente Lesbi
 loco esse, vbi etiam Apollo colebatur. Lege Stephanu.
 Itaq; illud Ouidianæ Sapphus equidem non muto. nam
 vetusti codices habēt *Pyrrhiades*, ab oppido Lesbi Pyr-
 rha: & *Melieque puella*, à Melia: de qua (¹) Strabo, &
 Ptolemæus lib. 1111. de situ Asiæ minoris. Vale.

¹ Vide Strab. pag. 162. Theophr. in hist. plantarum, pag. 123. &
 Arist. de gen. animal. lib. 111. cap. x.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO
 THYENÆO S. P. D.

NON extorquebis à me Thyenæe quod te
 cupere declaras, vt cōfutandis aliorum sen-
 tentiis eximā diem. Quid enim oportet hac
 inuidia laborare, quū cuiq; satis esse debeat
 sua proderet? Quare quod in Iuuenalem requiris à me,
 sic habeto. Tu qui ingenio vales, & assiduitate studiorū
 consequutus es vt adulescens eruditione plerisq; maio-
 ribus natu nō cedas, hanc nostram cum caterorū cōpo-
 nēs expositionibus, odio vel gratiæ nihil dabis: quāmq;
 magis ad rem facere iudicabis, eam sequere. Lauronia
 apud Iuuenalem ita molles exagitat,

Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis

Vellera: vos tenui pregnantem flamine fusum

Penelope melius, leuius torquetis Arachne:

Horrida quale facit residens in codice pellex. id est,
 arius algore confecta tremulāque. Nam quas vxor an-
 cillas olim suspectas habuisset vt pellices, quum per ab-
 sentiam vel obitum viri licebat, ad caudicem vinctas ini-
 qua pensa trahere cogebat in compedibus. id quod
 ab amica Propertii, quam defuncta Cynthia superdu-
 xerat, in Petalen factū queritur vmbra Cynthiæ, quod
 eius tumulum fertis redimisset:

*Nostraq; quòd Petale tulit ad monumenta corollas,
Codicis immundi vincula sentit anus.*

Eademque superius exoptulauerat,

Et grauiora rependit inquis pensa quisillis,

Garrula de facie si qua loquuta mea est. Hippo-

*damia Briseis apud Ouidium, modò non deseratur ab
Achille, pollicetur operam suam in lanificio strenuam,*

Nos humiles famuleque tua data pensa trahemus,

Et minuent plenas stamina nostra colos.

Exagitet ne me tantum tua, deprecor, Exor:

Que mihi nescio quo non erit equa modo. Suspe-

ctam pellicatus ancillam notat apud Tibullum Sulpi-

tia, nisi me fallit ratio,

Sit tibi cura togæ potius, pressumque quasillo

Scorium, quam Serus filia Sulpij. Quòd si me-

*ritoriam placet illic intelligere, quoniã togæ meminit,
hic annis grauem prostibulam licebit exponas. In Apu-*

leii defensione, quid sit robur ex Verrio iam olim didi-

ci: sed hic ita conuenit vt quod minimum. Vale.

A. IANVS PARRH. AMBROSIO PA-
GNANO Mediolanensi S. P. D.

ET quia Mediolanensis, & quia bonarum li-
terarum studiosus, & quia Thyenæi nostri
familiaris es, amo te plurimum: meq; abs te
amari certò scio. Proinde siquid est quod ef-
ficere tua causa possim, tantum innue: nullam ferēs à me
repulsam. Quòd quidam negant apud Iuuenalem Sca-
tiniam legem sortitam nomē à C. Scatinio, qui Marcel-
li filium corrumpere tentauit, accusantēque Marcello
patre damnatus est, vt trad: Valerius: apud me tanti
non est vt à pristina veraque sententia deiciat. Vt enim
condonem, leges appellationem ab iis qui tulerunt, ple-
runque sumere, sic equidem Scatiniam ab eo qui pri-
mum damnatus ea fuit, exemplo Græcorum vocatam
contendo. Nam quum Laius OEdipi pater omnium
c.iiii.

primus inter homines intulisset stuprum Chryssippo Pelopis filio, lex eiusdem formulæ cum Scatinia, Laia ab eo dicta est. eius meminit Plato. Superiora accepimus ex Dositheo, Athenæo, Euripide. Nâ de quibus in Antonium Cicero Scatinis legibus, alia cauebantur, vt apud eum demonstrabo. Non dubium quin ad mollicie referatur effœminatè loquentis,

Et per Iunonem domini surante ministro. Fl. enim Solipater agens de prouerbiis, Mediusfidius per Iouem, vel fidem filiumue Iouis (inquit) Herculem: quæ iuratio propria virorum, vt fœminarum AEdopol, Ecastor, & Iuno. Denique Titinnius in Setina, quum molliculum reprehendere vellet adulescentulum, *An, quia pol. adepol (inquit) fabulabar?*

-nunquamne reponam?

Reponere significat parem gratiam referre, siue bonâ, siue malam: translatione sumpta ab iis qui mutua celebrant inter se conuiuia. Cicero ad Lentulum primo, Cur Vatinium laudari, peto abs te vt id à me ne in hoc reo, neue in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam quum veneris: id est exprobrem. Seneca in Thyeste, *Sceleri debetur modus, quum facias scelus, non tibi reponas.* Ex quo Iuuenalis,

-nunquamne reponam,

Vexatus toties rauci Theſide Codri? id est, nonne eadem recitandi molestia alios afficiam, qua me illi?

Frontonis platani conuulsaque marmora clamant
Semper. Assidua poetarum recitatione, vel edidicerunt inculcata toties, & effutiunt. In eundem ferè sensum M. Tullius ad Torquatû, Sed in ea es vrbe in qua hæc vel plura & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. *-assiduo rupt. lectore columnæ,* dixit, vt alibi de Statio, *-quum fregit subsellia Versu.* Martianus item Capella, Non absque iis qui perturbantes peccora sensusque cunctorum, cognoscentium quoque perfregere subsellia. (1) Qui credunt Arabarches à Iuuenale fictum nomê, falluntur. Etenim M. T. ad Att. lib. 11, Velim te ex Theophane respicere quo animo sit in me Arabarches. Hæc in præsentia succurrunt ad

ea quæ requiris. Siquid in posterum melius, impartieris. Vale.

¹ Iuuen. Ægyptus atque Arabarches. ad Ioseppum referri debet ex hist. Hieronymi. nam statuam meruit, &c.

A. IANVS PARRH. TAMISIO LEONICENO S. P. D.

QUANTVM sustineas oneris, & quàm nõ desidendum tibi sit vt Nicolao patruo dignus euadas, illo qui solus hac ætate reuocauit orbem disciplinarum, sic vt in plurimis ex æquo cum C. Plinio contendat, hinc te sentire Leonicene perspicio, quòd præsens auditorium meum frequentas: absens, per epistolam consulis. Age, quoties incidis in aliquem nodum quem per ætatem non possis exoluere, refer ad eruditissimos quosque. De me verò non tam tibi pollicere doctrinam, quæ per exigua est, quàm studium, quod abs te desiderari nunquam patiar. Itaque de Iuuenalis ex Satyra. IIII, versibus audi quid sentiam,

*Et quoniam cepit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abolle.*

Siticus occidit Baram, delator amicum,

Discipulumque senex, ripa nutritus in illa

Ad quam Gorgones delapsa est penna caballi. Philosophi disputabant in gymnasiis. Viétruius Architecturæ VI, de Aristippo Cyrenaico, Rhodum contendit, & rectà gymnasium deuenit: ibique de philosophia disputans, muneribus donatus est. Ipsum verò verbum transire, non in eo tantum ponitur quod est præterire & missum facere, sed etiam demigrare. Tib. Donatus in vita Maronis, A Cremona Mediolanum, & inde paulo post Neapolin transit. Et quum propositam materiam satis abundè pro facultate tractatam putamus, & aliò styllum conuertimus, transire dicimur. M. Cicero,

sive Cornificius, sive M. Gallio potius is est qui Rhetorica scripsit ad Herennium, De exordio fati (inquit) dictum: deinceps ad narrationem transeamus. Et infra, Nunc ad confirmationem & confutationem transeamus. Idem libro quarto de exornationibus, Transitus vocatur quæ quum ostendit breuiter quid dictum sit, proponit item breuiter quid sequatur. Itaque Iuuenalis ex Umbritii persona, Quatenus (inquit) incidimus in mentionem Græcorum, missa turba, veniamus ad ipsos philosophos. Hoc enim significat, Transi gymnasia, nō (vt quidam putant ineptè) Prætereamus certamina gymnica: de quibus antea ne verbum quidem fecit vllum.

-atque audi facinus maioris abolle: id est, Stoici philosophi, sanctioris, opinione vulgi, familiaræ sectæque.

(*) *Stoicus occidit Baram, delator amicum,*

Discipulumque senex. Attende inuidiosam accusationem. Stoicus, à professione. nam P. Egnatius auctoritatem Stoicæ sectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti exercitij, vt est apud Tacitum. Nō, auctor necis fuit, sed occidit, dixit: & discipulum, cui paternam pietatem debebat.

-ripa nutritus in illa

Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi. A patria crimen exaggerat. Hac autem periphrasi Tarson asperit, urbem Ciliciæ clarissimam: quam Tarson quandoque dictam ponit Stephanus *παρὰ τὸ Ἰσπραβήρας*, quod est exiccare & stagnare: propterea quod aqua quum deflueret omnis in vnum locum, quod mare nunc est, omnium primus Taurus mons apparuit. Dionysius autem Thrax in iis quæ de Rhodo scripsit, à casu Bellerophontis appellatam Tarson autumat. nam tarsos est pedis pars: & antiqui, condita ciuitate, Bellerophontæ claudicationis extare monumentum voluerunt. Alexander cognomento Polyhistor ait inde nuncupatam quod Pegasus in eo loco *Ἰσπράβης*, id est plātam, fregerit: Bellerophontesque errauerit in campo cui nomen Aleus à re factum. Meminit & Apher Dio-

nyfius in Periegesi. Vides à casu Pegasi Tarso nomen inditum: quod intelligit Iuuenalis, innuens Egna-
tium fuisse Tarsensem, non (vt somniant alii) Bæo-
tium. Vale.

¹ Lege primum de Orat. Cic.

² Lege Neronem Dionis.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO

IAMCHINO S. P. D.

NAVDAS epistolam ad Tamisium meam, quatenus ad gymnasia philosophorum: de Tarso ampliandum arbitraris, eo quòd emphasis in eo tanta non sit quàm si nutritus in Helicone dicatur, in contubernio Musarum. Sed heus tu? quis vnquam, rogo te, quenquam honore verborum sic extulit, à studio litterarum commendans, vt in Helicone Parnassòque, & aliis Apollini Musisque consecratis montibus educatum dicat? præsertim Stoicæ familiæ philosophum, cui non adeo gloriæ sit Athenis, nedum alibi, natum esse, quàm vbi sui dogmatis auctor Melitus habuit incunabula. Bæotios ab illiberalitate morum suos appellatos ex prouerbio Pindarus etiam confitetur: & exercendo corpori tantum intentos, historia tradit Satyri: qui miratur Alcibiadis ingenium versatile, nationumque moribus accommodatum, quòd in Ionia luxu diffleteret, in Thessalia alendis agitandisque equis non concederet Aleuadis, in Laconia Spartanos animi fortitudine vafritiæque superaret, in Bæotia Thebanos in suis gymnasiis. Ipsam verò Tarson antiquissimam ciuitatem fuisse, Ioseppus affirmat, & à Tarso filio Iaphet ædificatam: Cilicisque ab ea omnes vetusto nomine dictos esse Tarfos, opulentissimam & principem urbem significante

vocabulo. Philologus Eratosthenes ait incolas Tarfi post hominum memoriam primos instituisse, fructus, antequam corrumperentur, exccatos in hyemis vsu condere. Sed multo magis ad rem quòd Alexander in successione inde fuisse Chrysippum scribit, antistitem Stoicæ sapientiæ clarissimum. Ex quo tanta Iuuenalis indignatio,

-ripa nutritus in illa, &c. nutritus ita dixit vt illic,

Vsq̄ adeo nihil est quòd nostra infantia celum

Hausit Auentini, bacca nutrita Sabina? quum Romanū se vellet ostendere. qua ratione Vergilius alumnū terræ, filium terræ, Tityon appellauit. Vale.

A. IANVS PARRH. BRVTORICIO
Ticinenſi S. P. D.

VT in amyſtide, quum frequenti auditorio Horatii carmina anno ſuperiore interpretarer, à Domitio Porphyrione diſcederem, grammatico alioqui doctiſſimo & eloquente, potiſſimum nos impulit eius addubitatio. Sic enim de ea diſſerit quaſi quid propriè ſit, incompertum habeat, ac in medio relinquat. (*) Ego verò certiffimis fretus auctoribus, (*) amyſtidem potionis genus eſſe dico quod vno haufu ſumebatur: & inde nomen, *παρὰ τὸ μὴ μύειν*, quòd opus eſt aperto ore bibere, diūque non reſpirare, nec labra cōprimere: vel *παρὰ τὸ ἀμφοτέρωθεν χαρὸς τῆ διαπνεύσαι*, quòd eam neceſſe ſit totam pariter ebibere citra animæ reciprocationē, perinde ac *ἀπνοῦν*, id eſt, vno ducta ſpiritu: quæ Thracum peculiaris erat, vt Athenæus *Διπνοſophιſτῶν* x ſcribit, & Callimachus hiſ elegiſ,

*Αἰτὰρ ὁ Θρηάκων μὲν ἀπνοῦν χαρδὸν ἀμφοτέρωθεν
εἰνοπόλιν, ὁ δὲ τῶν δὲ ἰσθίου χαιουχίου.* id eſt,

At quoniam patulo non gaudet amyſtidis haufu

Threſcio Bacchi, & pocula parca placent. Mos apud Romanos inualuerat vt exonerā di ſtomachi gra-

tia, statim à balneis amystin, id est, vno ductu multum vini biberent, deinde vomerent. id quod Erasistratus improbauit, quasi oculis noxium, ventrem quoque si steret. Hanc in Romanis matronis consuetudinem reprehendit Iuuenalis illo versu,

- tandem illa Venit rubicundula, totum

OEnophorum siliens, plena quod tenditur Vrina,

Admotum pedibus: de quo sextarius alter

Ducitur ante cibum ravidam facturus orexin. Itaque si certiore tibi videor historiam sequutus & magis idoneos auctores, abs te peto, qui natalium ingenique claritate, & doctrina gratiaque non minus in vrbe Roma Patauiique vales quam Ticini, ne patiaris impudentiae nos insimulari quòd aliquid ausi sumus innouare. Vale.

¹ Lege Athenæum, 289.

² Politianus esse vestè putabat amyssidem, epist. pag. 130.

A. IANVS PARRH. BASILIO CHALCONDYLAE DEMETRII F.

S. P. D.

Nihil æquè mihi probat adolescentium studia, quàm quum dubitant & maiores natu cõsulunt. Itaque laudo propositum tuum, quòd quæ salebrofa tibi videntur, in Græcis ad patrem, in Latinis, ad me refers: in vtrisque; ad ornatissimum virum Lascarin. Gloriari sanè meritò potes, abs te deprehensum latentem in herba anguena quam suspectã nemo habuit. Animaduertisti penè puer ineptum sensum, si quis illud Iuuenalis,

-Vtile porro

Filiolam turpi Veturæ producere turpem, ita accipiat, matri inhonestæ vtile esse obscœnis alere filiã moribus. Itaque, quum per te scieris errorem vitare, quid sequaris, accipe. Producere, nõ alere Iuuenali, sed pro-

stituere significat, vt (1) Ciceroni, Asconio, Septimio Tertulliano, Lactantio, Plauto: cuius illa sunt,

Audientē dācto mater produxisti filiā. Origo verbi Græca. nam illi dicunt *αποκατασκευη*, non (vt Hermolaus autumat) *αποδωσεν*. Id quod ex Theophrasto, Plutarcho, Athenæo, & Aristotele discēs, ex V. Ethicorū, manifesta Arætini hallucinatione, quæ fugit *αποκατασκευη*, Latine productionem esse. Iuuenalis ait anui, quæ turpiter integram suam ætatem iuventamque duxit, vile esse, producta (id est clam prostituta) filia quantum facere. Vale.

1 Lege Cic. ad Att. lib. 1.

A. IANVS PARRH. LVDOVICO ZVFFA-
T O physico & medico S. P. D.

NRE laudas acumen ingenii Hieronymi Nogarolæ, quod carmen illud ex sexta Iuuenalis Satyra,

*Nullū crimē abest facinūsq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. hinc fluxit ad Histros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos:* emendandum censet.

-hinc fluxit ad istos Et Sybaris colles. vt in hunc sensum loquatur, Ex opibus fluxit ad istos colles, id est, urbem Romam, Sybaris & Rhodos, & Miletos. nam molles Histros fuisse, friuolum sit ex illo Pompeii suspicari quod histriones inde sint appellati: quum Breuiarium quod ipse fecit ex Verrio, deinceps alias aliasque barbarorum manus, iniquo Latine linguæ fato, passum sit, & Liuius Valeriusque Maximus & Tacitus aliunde deducant. Ego quoque Nogarolæ sequutus exemplum, quando non magis Aristotelis, Hippocratisq; & Galeni, quàm nostrorū studiosum te video, eius de poetæ versus, à multis frustra tentatos, ad te defero; *Plebcium in circo positum est & in aggerē factum.*

*Que nudis longum ostendit cervicibus aurum,
 Consulit ante phalas delphinorumq; columnas.* Phalas enim Nonius ex Ennio turres ait esse ligneas. At quæ locum poeta designet, adhuc nemo prodidit. (1) Historia Dionis habet hunc in modum, Quum videret Agrippa Circensibus ludis aliquos in peragendis missilibus errore spacioremque numero decipi, delphinos in circo posuit, ac ad oui speciem machinas & ædificia, quibus indicaretur quoties quis decursis circi spatiis, ambitæque meta, redisset ad calcem. Constat ergo phalas à Iuvenale vocari in eisdem d. quibus supra phala, hoc est, ad oui speciem machinas, & delphinos in circo positos ab Agrippa. Sed & illud inferius,

Transco suppositos, Et gaudia votaque sepe

Ad spurcos decepta lacus. In vrbe lacus erant ad excipiendas undique sordes, vt ostendit P. Victor & Liuius, de censura Catonis & Valerii Flacci. Lacus (inquit) sternendos lapide tegendosque curauerunt. (2) Aelius Donatus in Adelfhos Terent. in illud, *Apud ipsum lacum*, scribit hunc in modum, Credibiliter addidit lacum. nam Varro docet semper lacum portis additum, & ob vsum iumentorum introeuntium & exeuntium, & præterea vt aduersus hostilem ignem portis de proximo subueniretur. Hæc ille. Ad inuentum Nogarolæ nondum propius accessi: proinde accipe & hanc appendicem pro corollario,

Mordeat ante aliquis quicquid porrexerit illa

Que peperit: timidus præguslet pocula papas.

Fingimus hæc, altum satyra sumente cothurnum,

Scilicet egressis finem legemque priorum,

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,

Montibus ignotum Rutulis celoque Latino.

Nos vitinam vani. Sed clamat Pontia, Fect,

Confiteor: puerisque meis aconita parauit.

Que deprensa patent: facinus tamen ipsa peregi.

nam præterquam quod in papa, pueroru cibum ridiculum sit intelligere: quum Pappas apud Syracusios, & adiecto p, Pappas, patrem significet, (vt est apud Suidam) Iuvenalisque ita altorem & pueri custodem voca-

uerit: à Pontia duos veneno necatos esse filios ipsi cō-
miniscūtur. Vectii Bolani vxor ea fuit: Crispinum eius-
que fratrem, quos Bolano pepererat, è medio tollere
mala potione tentauit: indiciòque detecta, pœnas dedit,
vt in V. Syluarum Papinius auctor est, & hic apertissi-
mè Iuuenalis ostendit.

*-sed clamat Pontia, Feci: Confiteor: habita scilicet
in quaestionibus. puerisque meis aconita parauit, id
est, non dedi. nam statim sequitur, Que deprensas
patent. Nam quod ait, -facinus tamen ipsa peregi, ad
voluntatem refertur & consiliū parandi iceleris. Ha-
bes epistolam verbosius ad te scriptam. Nam, quū non
liceat ad elegantem Bruci quondam, nunc tuum, la-
conismum aspirare, qua sola possum rerum copia, di-
ctiois infestiuatatem compenso. Vale.*

¹ Lege Varia Cassiodori lib. 3. epist. 51. Varro in Logistorico,
quod inscribitur Curia de deorū cultu, Tres aræ sunt (inquit)
in citico medio ad columnas in quibus stant signa.

Lege Val. Probum in Bucolica Maronis, in illud, Nanque ca-
nebar vii, &c.

² Lege Claudium Suetonii.

A. IANVS PARRH. ALEXANDROMA-
CRO S. P. D.

NON placet, Alexāder, in prima Heroidum
Nasonis epistola
*Sive quis Antiochum narrabat ab Hectore
re visum, mutare cum Politiano,
Sive quis Amphimachum.* Fuit is quidem Creati fi-
lius (vt ait) inter Græcos ab Hectore in acie cæsus, vt
Iliados XIII canit Homerus: quum Nestoris filius An-
tilochus à Memnone sit interceptus, vt est apud Quin-
tum. Nihilominus antiquā receptamq; lectionē tucor.
Etenim Penelope matronali quadā simplicitate vertit hi-
storiā: cui⁹ admodū studiosas à Iuuenale carpi videmus,
111a

*Illam tamen grauior, quae quum discumbere cepit,
Laudat Vergilium, peritura ignoscit Elise.
Committit Vates, & comparat: inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.*

Et infra,

*Non habeat matrona, tibi quae iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema: nec historias sciat omnes:
Sed quaedam in librâ & non intelligat. Hinc Oui-
dius ex Oenones persona dubitando dixit,*

Illam de patria Theseus (nisi nomine fallor)

*Nescio quis Theseus abstulit arte sua. Nec tan-
tum comici, sed omnes qui versantur in dramatico scri-
bendi genere, sententias & verba personis adscribunt:
vt Plautus in Truculento, Non saluo, minus Latinè
posuit ex persona rustici: Terentiûsque, Emoriri. apud
quem tamen Atticus adulescens, Emori cupio, dixit, vt
Ælius Donatus obseruauit. Et Theocritus, eumque
sequutus in Bucolicis Maro, multa dicunt aliter quam
res habet, ad exprimendam rusticam simplicitatem:
quod Seruius etiam notauit. Itaque nihil mirum si Pe-
nelope non exactè narrat historiam: quæ non ex nun-
tio, sed incerto rumore collegerat, in belli terroribus
plerunque uano. Statius Thebaidos tertio, de comita-
tu Martis,*

-at Vigil omni

*Fama sono Varios rerum succincta tumultus,
Anteuolat curram, &c.*

Et paulo mox,

Facta infecta loqui.

Vergilius,

Tam ficti prauique tenax, quam nuntia Veri.

Ouid. Metam. XII,

*Atria turba tenet: Veniunt leue vulgus, euntque:
Mixtaque cum Veris pariter commenta vagantur:
Missa rumorum, confusaque Verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt aliis: mensuraque ficti
Crescit, & auditis aliquis nouus adicit auctor.*

di

*Illuc credulitas, illic temerarius error,
 Vanaque letitia est, consternatique timores:
 Seditioque recens, anbisque auctore susurri.* Plura
 ad eandem sententiam Silius: quæ transcribere super-
 sedeo, quum res vsu percipiatur.
 - à Memnone victum, ne legamus, ipsa syllabæ ratio
 refragatur. Vale.

A. IANVS PARRH. TAMISIO
 RITIO S. P. D.

EXIGIS à me, Maronis ex Culice versus, in
 quibus incassum se plerique omnes tor-
 serunt,
*Atq; vti nã Veneri, nec tantum grata Diane,
 Venatus esses Virgo sectata Virorum,
 Gnosti neu Partho contendens spicula cornu
 Dictæas ageres per gramina nota capellas:
 Nunquam tam obnixè fugeres Minois amores,
 Præceptis aëria specula, aut de montibus isse.
 Vnde alii fugisse ferunt: & numina Phocæ
 Virginis assignant: alii, quo notior esses,
 Dictynnæ dixere tuo de nomine lunam.*

Quæ nu-
 mina Phocæ sint, explicari vis. Equidem vt fortasse ve-
 rius, ita libentius, aut Aphææ legerim (nam Britomar-
 tin non modò Cretenses vt deam colunt, sed ipsi quo-
 que Aeginenses, & Aphæan cognominant: quòd ea
 quum se præcipitem dedisset, augustiore forma apud
 eos apparuerit. auctor Pausanias. In Aphæan Pindarus
 in Aeginensium gratiam, sacrum carmen edidit) aut
 Rhocæ. Aelianus enim de historia animalium xii, A-
 pud Cretam in templo Rhocææ Dianæ, quod appel-
 latur, canes in rabiem versi, quum vim morbi sentiunt,
 ex edita specula in caput se statim præcipitant in subie-
 ctum mare. Itaque tui iudicii sit, Aphææ ne potius an
 Rhocææ per complexionem, reponas. Vale.

A. IANVS PARRH. ANTONIO GALOTO S. P. D.

IN Moreto plures mendæ faciles animadu-
uersu. nec mirum quòd hoc vnum te penè
puerum, & musarum tyronem, quum me
veteranum quoque exercuerit, etiamsi vi-
tio caret:

Contrahit admixtos tum fontes, atque farinas

Transuersat durata manu: liquidòque coacto

Interdum grumo spargit sale. Nam quid coactum
sit, & grumus sal, si quis exponat, operam non luserit.
In epitome Verrii, quam Festus vtinam non fecisset,
extat ita, Coctum à cogendo dicitur, quia cohercetur
vt ad vtilitatem vescendi producatur. (1) Fl. Caper in
orthographia, coactum, non coctum, dicendum præci-
pit: in quo ostendit idem esse coactum quod coctum.
(2) nec multo pòst affert hoc ex Lucilio,

Lactania coacta cum melle bibi. Quanuis vtrobi-
que locus inuersus apud eum, Coactus & Coctus, pro
Coactum & Coctum, & Coacla pro Coacta circunfe-
rantur. Grumus autem sal opponitur trito. nam gru-
mi sunt *λίσκος σκαπός* (si Charisio credimus:) èstque nomen
absolutum: quanquam Vergilius adiectiuè poetico iure
posuit. Vale.

¹ Lege Plin. nat. hist. li. 33. cap. 4.

² Lilius ab v. c. lib. 111, Nihil præter arma, & quod coacti ad
manum fuit cibi, militi ferre licuit.

A. IANVS PARRH. M. MARCELLO
PICO S. P. D.

AIste Culicis argumentum percipere, sed
vbi res gesta sit, à me scire velle. paucis ex-
pediam. Pastor à culice seruatus est in The-
salia iuxta Thebas cognomento Phthioti-
cas: quod indicat Maro per hæc,

d.ii.

Condensas pastor pecudes cogeat in Umbrat:
 Et procul aspexit luco residere Sirenti
 Delie diue tuo: quò quondam Visita furore
 Venit Nyctelium fugiens Cadmei Agaue,
 Infandas scelerata manus, & eade eruenta.

Lucanus VI. Pharsalidos,

Atque olim Larissa potens: Vbi nobile quondam,
 Nunc super Argos arant: Veteres Vbi fabula Thebas
 Monstrat Echionias: Vbi quondam Pentheos exul
 Colla caputque ferens supremo tradidit igni,
 Quæta quòd hoc solum nato rapuisset, Agaue.

Vi- den' vt Lucanus Vergilio concinit, Agaue post ex- dem Penthei, nondum remisso furoris impetu, ex fuga Thessaliam petiisse: quum respuisset, iustis filio perso- lutis, ex nomine veteris patriæ Thebas còdidisse: Quæ si venissent in mentem litteratoribus alioqui doctissi- mis, nec ii putarent in Bœotia casum culicis accidisse, nec illi ambigerent cur Echionias Thessalia: Thebas Lucanus appellasset. Vale.

A. IANVS PARRH. EVANGELISTAE
 BLADARIO Veictino poetæ S. P. D.

VASI parum pudenter à me factum quidã
 mussitant, quòd ab A. Gellio viro anxie do-
 cto, tot exemplis auctoritatibusque septo,
 discesserim in illo Vergilii,

Munera lætissimæque Dei. quum ipse die legat. In
 quo sensu, quum sit ab eo luculentissimè traditum, ne
 toties inculcetur, omittam: contentus afferre nudas ra-
 tiones quibus adducor vt veterem publicamque lectio-
 nem tuear, id est, *Dei*. Mittuntur AENEÆ sociis ad clas-
 sem xx tauri, cætum sues, centumque oues & totidem
 agni: in vsumne (rogo te) vnus diei? Vix quinquaginta
 nauium classarii naualesque socii tantum obsoniorum
 vno die absumpserunt, nedum septem quæ solùm su-
 pererant AENEÆ naues. quarum omnem multitudinẽ,

septem ceruorum carne, visceratione serina, paulo antè satiauerat. Et quid opus est poetæ præscribere modum victus, in aliena præsertim liberalitate & munificentia? Num medici personam sustinet, & Troiani tunc ægrotabant? An officio promi condique fungitur: an potius obsonatoris? Ostendant apud eum, vel alium quemuis aut Græcum aut Latinum poetam, comparem locum: & herbã do. Cur autè nihil ad eos vini? nisi fortè credamus heroicis temporibus omnes abstemios fuisse. Sed extat apud Homerú vini laudatio, Troianíq ue hoc ipso loco,

-fusique per herbam

Implentur veteris Bacchi, pinguisque serinae. Quare non quàm disertè disputetur de genitiuo nominum quintæ declinationis à Gellio, sed inspiciendum quid ad rem maximè faciat, & vtrum magis decorum: cuius retinendi summum poctis esse studium, ne Cicero quidem tacuit. Equidè per *munera letitiamque Des*, periphrasticè accipio vinú, quod Liber inuenit. Inde Silius,

Bacchi dona volunt. & Propertius ad Liberum,

Funera sanabunt vel, tua dona, malum. Letitiam

verò, quòd vinum nobis (vt ait Homeri gener, is qui Cypria cecinit, Stasinus) ad discutiendas tristes animi curas ab diis immortalibus datú. quod etiam Plato sensit. Apuleius, Prima cratera ad sitim pertinet: secunda, ad hilaritatem. Laberius, *Ebriolati mentem hilaram arripiunt.* & Pythias illa Terentiana ad Chremetem, qui se vino victum fatetur, *Certe tu quidem pot multo hilarior.* Valerius Max. Memorabilium lib. vi, Oris (inquit) coniuualis hilaritatem deposuit. Et Macrobius, Vbi modestus edendi modus cessare fecit castimoniam ferculorum, & coniuualis lætitia minusculis poculis oriebatur. Sed quid ego testibus non necessariis vtor? vnus Hesiodus satis est,

-ἔτ' ἑμφακεις ἀόλλοισαι,

Ἄνα Διάνυσος δῶν' ἀνδράσι χάριμα καὶ ἄχθος. id est,

Munera quum Bacchi varium traxere colorem,

Que mētes hominū pariterque hilarantq, grauantiq.

& ipse Vergilius infra,

d.iii.

Adsis letitiæ Bacchus dator. Itaque fateor ab A. Gellio dissentientem, meis auditoribus affirmasse legendum,

Munera letitiæq; Dei, per familiarē poetis ipsiq; Vergilio figuram: vt dicat à Didone missum Troianis vinum, quod animos hilaritate letitiæque diffunderet. In hac interpretatione si tu tuique similes, id est eruditissimus quisque nobis applauserit, loquacium nebulonum rabiosa murmura cōtemnam. Sin minus, etiamsi vulgò in cælum tollatur, equidē mihi non placeam. Scis illud Democriti, Vnus mihi pro populo, & populus pro vno. Vale.

A. IANVS PARRH. ALEXANDRO
PORTO S. P. D.

VID est cur cælum ac terras isti misceant? A. Gellium redarguere Ianus audet? Huius quantum mali. notantur ab eo Varronis, Plutarchi, Annæi Cornuti, Hygini, Cassellii Vindicis, Sulpitii denique Apollinaris errata. Nec Cicero, Seneca, Plinius, Vergilius, aliique præterea multis famæ relinquuntur: & eorum vicem nemo dolet. Ipse quoque Gellius à quibusdam quasi κακὲς ἔργον, & orationis affectatæ studiosus incessitur à nonnullis, ac si quædam parum verè peritéque præceperit: & omnes dissimulât. At nunc demum extra aleam Gellius: nunc vt Ajax ferro, sic ipse morsibus impenetrabilis à Iano perstringitur. Quanto facerent æquius & se magis dignum, si non ætates auctorum, non personas, non speciosa nomina, sed res, & non à quo, sed quid afferretur, expenderent. Ac ne quicquam se profecisse credant huiusmodi tragœdiis, aut à consilio pro virili parte iuandæ rei litterariæ me deiectum, rursus in Gellium Maronis & Apollinaris agam nomine. Nam quum Cassellius Vindex in illis Vergilii versibus è lib. vi,

Syluis Albanum nomen, tua posthuma proles,

Quem tibi longæuo serum Launisia coniux

Educat filius regem regumque parentem, posthumam prolem non significare qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus sit, existimaret: Apollinaris Sulpitius eum iure redarguens, ait, longæuo, non seni: (significatio enim esset contra historię fidem) sed in longum iam ævum & perpetuum recepto, immortalique facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum quum hominum vita discessisset, immortalem atque indigetem futurum, & longo perpetuoque ævo potiturum. Quæ quum recitasset Gellius, Hoc (inquit) Apollinaris arguit. Sed aliud tamen est lógum ævum, aliud perpetuum: neque dii longævi appellantur, sed immortales. In quo non tantum Sulpitio facit iniuriam, quem per calumniam reprehendit, sed etiam Vergilio, quem relinquit indefensum. Sed ignoscant eius manes, in longæuo perpetuus etiam aliquando significatur: ipsique dii longævi dicuntur. AEschylus in ea fabula cui titulum fecit *Επιτάφιον Θήβαις*, ait, *Δαίμων ἰχθὺν εἰς ἕρμα ἑπολιῶσι τὸ δαποβίωσι θεοῖσιν*. Id est, Inuisum manibus signum, mortalibusque & longævis diis. At AEschylus poeta Græcus est. Quasi verò Vergilius à Græco fonte multa rerum vocabula non detorsit, idque permissum non doceat Horatius in arte poetica. Sed hæc à me sibi scripta refractarii non autument. Assensionem vulgi non capto: satis sunt mihi pauci. fati es vnus, in quo summa nobilitas amplissimumque patrimonium penè vincuntur ab ingenio præstantique eruditione. Cui, si cum Sulpitio, mecumque videbitur ex AEschylo, longæuus apud Vergilium pro deo perpetuoque poni posse, Vergilius Aristarchi virgam, molestissimisque criticos, Apollinaris A. Gellium valere iubebit, egoque omnes inuidos. Vale.

d.iii.

A. IANVS PARRH. IO. BRVNO sacerdoti
Veicetino S. P. D.

AIS negocium tibi factum in illo Maronis
AENEID. II,
*Vadismus immixti Danais, haud numine
nostro:* quum ipse exposuisses, mea sen-
tentia, sub externorum deorum tutela tum fuisse Tro-
ianos, quum Græcis insignibus ornati per urbem ca-
ptam incensamque vagarentur. An aliud AENEAM, eius
que socios aliquandiu tutos ab hoste præstitit, quam
quod Græcos erant mentiti? Certè non. Ergo tum non
à diis Troianorum patriis, (quos ab hostibus euocatos
ab se descivisse iam questus erat AENEAS) sed à tutelari-
bus hostium diis adiuuabantur, habitu specièque Græ-
corum simulata: nō quod dii fallerentur, sed homines,
qui Græcos arbitrabantur, & quasi sociis parcebant ho-
sibus. Ergo qui dii Græcis, iidem, donec in ornatu
Græco latuerunt, AENEÆ sociisque propitii fuerunt.
Itaque versabantur in hostium agmine, non suo, id
est Troiano, sed alieno, id est Græco, numine. AELIUS
DONATUS illud ex Adelphis apud Terentium, *Plebens
primulum facio meam*, exponit, *Milhi fauentem: & sta-
tim subdit, Ut à contrario Vergilius, Vadismus immixti
Danais, haud numine nostro. Quid si quis interpre-
tetur, haud nostro, id est aduerso? Meos, Ovidius ex
persona Phyllidis Heroid. II, posuit pro fauentibus,*

Protinus ipsa meos auguror esse deos.

Et in Sappho,

Non agitur vento nostra carina suo.

Horatius in Epodis,

Aut ille centum nobilem Cretam Urbibus

Ventis iturus non suis.

Tibullus quoque,

Audiat auersa non meus aure Deus.

Ut propter
euentum parum prosperum, cademque sociorum sequen-
tā, dicat AENEAS, aduersantibus & iratis diis in medios

hostes se coniecisse. Nam de scutis historiam suo more commentus est Honoratus: audiendusque Nonius nō est, qui Maronis hac auctoritate falsus, in numine ornatum quandoque significari, perperā prodidit. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. GEORGIO TRISINO Veictino S. P. D.

RISPVS Passienus (vt est apud Senecā) dicere solebat, quorundam se malle beneficium quā iudicium, quorundam iudicium quā beneficium: ego verò abs te vtrunq;. Etenim à quo potius accipiam beneficium quā ab eo qui potest, animoque tam liberali largoque confert, vt (ex sententia Publii Syri) beneficium accepisse ducat quum digno dedit? Idque me acceptū tibi referre, quòd optimi ciues tui, te referente, ducentenis annuis, instituendæ iuuentuti suæ me conduxerunt, quanta mercede nullum ante me rhetorem: tantoque habent in honore, vt neque Mediolani frequentiam, neq; vrbis Romæ magnitudinem, neque Campaniæ secessum amplius desiderem. Iudicii verò quod argumētum maius? accessisti serus ad studia literarum, ex indulgentia patrum, qui filio timebant vnico, in spem successionis & maximarum opum clarissimæ familiæ suscepto. Dii boni quā citò non modò Latinam, sed etiam Græcam vorasti linguam! verius helluo librorum quā M. Cato. Reuocasti vetus exemplum Luculli, quod in Academicis à Cicerone memoratur, & à Plutarcho. Prædicantem Demetrium socerum, (qui tam falli nescit quā mentiri) virum minimè blandum, sæpe audiui, neminē ex eius auditoribus adeo breui tantum profecisse: quòd ita planè esse experiebar ego Mediolani, siquid abstrusius occurrebat apud auctores. Et nunc absentem consulendum putavi de quodam sensu Iuuenalis, aut ab omnibus aliis aut à me non percepto, quorum alterutrum te iudice facilè mihi persuaderi sinā. Iuvena-

lis ex tertia satyra carmina sunt hæc,

-laudare paratus,

Si bene ructauit, si lectum minxit amicus,

Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.

omniū primū vetustorum codicum fidem sequutus emendandum reor - *si lectum minxit amicus*, id est, triclinarem culcitram: quod ebriis, in longo præsertim conuiuio quis nescit accidere? Brutii gentiliter vsurpant, opulentos quum lectum commeciunt, ex adulatione sudasse dici. Sed inter idiomata Fl. Sosipatri inueni, *Commeio lectum*. Diomedis etiam manuscripti codices habent *Commeio culcitram*, non (vt impressi) *commuto*. Sed Horatius apertissimè rem declarat Sermonum primo, *Comminxit lectum potus*. Deinde, cui nausæa non faciat ille crepitus (vt Plautus ait) *polentarius*? ad quem referunt excitatum cottabo sonitum: de quo lege (quæso) quod attulimus ex Athenæo, Suida, Polluce, cæteris: móxque, si videbitur, explode. (1) Cottaborum lusus inuentio Sicula: quippe quem Siculi excogitauerunt: ipsa quoque latage Siculum nomen est, eaque liquorem significat ex portione reliquum, quod in lusu cottabi in summum caput elata ac inuersa manu eiiciebant. A Thesalæ & Rhodiis appellatur latage cottabus, id est reliquum quod è poculo eiectum resonat. Item cottabus in potu victori propositum præmium vocabatur. Hinc Euripides,

Πυκνὸς δὲ Ἰσθαλλὸν Βακχείου τοξιδύμασι

Κάρτα γέροντος τὸν βάλλοισα ἢ σίφειν

Ἐγὼ πινάγμην, ἄβλα κατὰ δάσαν διδῆς.

id est, Crebris icibus Bacchici senis impetebant caput: egoque eram constitutus vt ei qui destinatum locum feriebat, imponere corollá, dato in præmium cottabo. Cottabus item dicebatur vas in quo latagæ ponebantur. Accensos etiam quosdam cottabos nuncupabant, *κατάλοιους*, id est, lucernas quæ suspensæ dimittebantur. Eubulus, *Τίς ἐλάβοιτο τῷ σικελῶν κατὰ θέμιος: Ἄνα γὰρ ἄσπερ κατὰ δάσαν ἀφῆμιον*. id est, Quisnam siculū capiat vt dimittat? est enim in sublime eleuatum, ceu cottabion. Antiphones, *Κατὰ δάσαν τὸ λυχνίον ἐστὶ ἀφῆσιχα τὸν τοῦτον: οὐδὲ μὲν πῆλο νεκροῦ ἔστι.*

τίνα τρόπον; ἐγὼ δὲ δάξω· καὶ ὅσον αὐτὸν κόπτεσθαι ἀφείκει ἐπὶ τῆν
 πλάστιγγα. ποῖον; τοῦτο τοῦ πικεῖμενον αὐτὸ πικρὸν πινάκιον λέγεται
 τοῦτ' ἐστὶ πλάστιγγ' ἄτος ὁ κρατῶν γίνεται. πῶς δὲ εἴσεται τις τοῦτο
 γὰρ αὐτῆς μόνον αὐτῆς, ἐπὶ τὴν μάνην πασέεται, καὶ φόφος ἐστὶ πο-
 λυς. πρὸς θεῶν τῆν κόπτεσθαι πρὸς τὴν καὶ μάνης τις ἀσπὴρ οἰκίτης;
 id est, Cottabus est lucernula: adhibe mentem. ex cot-
 tabo victor oua quinq; referes in præmiū. Quo pacto?
 ego ostendam, cottabo in stat erem dimisso. Quenam?
 hancne dicis superimpositam parua lancem? hic sta-
 ter est: hinc victoria contingit. Quomodo quis hoc in-
 telligat? si tantum detrusa, in manemque impacta inge-
 rem crepitum ediderit. nunquid cottabo manes ali-
 quis assistit ut minister? Idemque paulo post, inquit,
 Antiphanes - δέει καρκενῶν τὴν δακτύλους. Οἷνον τε μικρὸν
 ἰχθυῶν καὶ μὴ πλύν. Επεὶ ἀφίσεις τίνα τρόπον; δεῦρο βλέπε.
 τοῦτον αὐτὸν Πόσειδον, ὡς ὑψὸς σφόδρα; Οὐτὼ ποιήσεις· ἀλλ' ἐγὼ
 μὴ σφενδὸν. Οὐκ αὐτὸν ἐφικολίμην αὐτῆς, ἀλλὰ μάνητα. Ἀκυκλῶν-
 τα γὰρ δέει σφόδρα τὴν χεῖρ' ὑρῶθαι. Πήμπεται τὸν κόπτεσθαι. id est,
 Oportet in cancri similitudinem contrahere digitos: in-
 fundere verò non multum vini. Quid tū postea? aut quo-
 modo dimittes? Animaduerte. Sic. O Neptune, quàm
 vehemens excitatus est crepitus? ita fac. At qui egone
 funda quidem id assequi possum. At disce. quippe opus
 est admodum contracta manu, libratæque ad perpen-
 diculum eicere cottabon. Apud Platonem præcipitur
 Herculi cottabo lusuro, ut dextram habeat manum. ap-
 pellabant etiam ἀπ' ἀδύλλης πρὸς τὴν, id est, à flexa iactura
 cottabi, quòd in eius lusu dextra manus incurvatur.
 Aliqui tradunt ἀγκύλην esse poculi genus ex quo quidam
 cottabi nominantur ἀγκυλητοί. Superior in lusu cottabi,
 capiebat præmium oua atque bellaria. Alterum ludi ge-
 nus est in trulla aqua plena. In aqua inania vascula flui-
 tant: hæc iactis ex poculo reliquiis, sub aquam detru-
 dere certabant. qui immerfisset altius, erat in honore. Eu-
 ripides, πολλὸς δὲ κόπτεσθαι ἀραξίως, id est, multus cottaborū
 sonitus. Hæc ex Athenæo. Deinceps ex Suida. Cottabi
 lusus erat huiusmodi: potionis aliquid in æneas phia-
 las, quæ καὶ ἀγεια vocabantur, iniiciebant: unde si soni-
 tus reddebatur, argumentum erat in amore puerorū
 potiores esse. Cottabus autem appellabatur ex poculo

reliquum, quod iis illidebant phialis. Athenienses cot-
tabo ludebant ita: Baculo humi depacto, transfuersum
alterum imponebant, examine in trutina libratum, ne
vnquam confisteret, sed alterno motu nutaret. In cuius
extremis cornibus singulæ lances vtrinque lineis appē-
debantur. his autem singulis lancibus singulæ suberant
aqua plenæ trullæ: quas supposito vertice sustinebant
ænea signa inaurata duo. idque factitabant in cōuiuuis.
Itaque ex collusoribus exurgens aliquis phialam mero
plenam sustinens, eminus vna superfusa, atque conti-
nenti iactu, quantum erat in phiala vini, in subiectam
lancem ex alto demittebat, vt ea subito vini casu præ-
grauata, sub aqua latentis statuæ verticem percuteret.
Victoria penes eum stabat qui vinū sic iniiciebat vt ni-
hil inde efflueret, maiorémque crepitum excitaret: isq;
omnium iudicio putabatur ab amica amari. Dicebatur
autem sub aqua latens statua manes. Et statim, *κότταβος*
λάταξ, χαλκῆ φιάλη, ἦν μετὰ τὸ τοῦ δείπνου ἐτίθεισαν ὄντιοι παλλα-
μίην. εἴτα εἰς μικρὰ πότῆρια ἐμβάλλοντες, δοτὸ ὕψους ἐπίπτον, ἐπὶ τῆ
φόβῳ δοτοβλύσαι ὡς ἐκαλεῖτο κότταβος. ἐπηνείτο δὲ ὁ μείζονα φόβου
ποιῶν, καὶ μεθυσκοτταβοὶ ἐκαλεῖντο οἱ τοῦτο ἐργαζόμενοι. Id est,
Cottabus est ænea phiala quam mero plenā in medio
cōuiuio statuebāt: indéque modicis poculis haustu me-
rum, à summa aure librata manu iaciebant vt sonitum
redderet: quem quo maiorem quis excitabat, eo magis
laudabatur: quique hoc faciebant, *μεθυσκοτταβοὶ* voca-
bantur, id est, ex cottabo temulenti. Iulius item Pollux
de verbis idoneis ad Commodum Cæs. x, (2) *Quem*
delectat (inquit) in potu δοτοβλύζειν, id est singultare, καὶ
ἐξιμῆν, id est euomere, (quod plerique omnes κοτταβίζειν
dicunt) huic apta peluis est ad excipiendum quod exu-
berante potu defluit. Etenim λαχάνην (id est trullam) vas
appellat in quod reiicitur, vt vocat in Horis Cratinus,
Μῶν βδ' ἄλυγμ' ἔχει πλερὸν ταχίως τις καὶ λαχάνην εἰσενιγχαῖται,
id est, Singultūne concutitur? actutum aliquis afferat
huc trullam. Polyzelus in Mimo Tyndarei, Λαχάνη γὰρ
πρωῦτον μὲν ἐναποτίφει, ἐν ἐξομίσει, ἐν κλάσει, id est, In trul-
leo primūm lauabis, vomes, implebis. Itaque vas hoc,
λαχάνην, id est trulleū, propriè dicitur. Licet & λάλητα καὶ

ἀσκήτων (id est peluim peluiculámque) vocitare. σκῆπτρον
 quoque (id est scaphá) dixit Aristophanes in Anagyro.
 Hæc Pollux: quem redarguit is quem Græci nuncupât
 ἐτυμολογικὸς, hunc in modum, κατὰ σκῆπτρον, vti cottabo di-
 cunt Attici, non (vt ætatis nostræ quidam prodiderunt)
 euomere. Cottabus in medio discumbentium positum
 vas erat vino plenum, in quo aliud minoris formæ va-
 sculū fluitabat: in hoc oportebat ita reliquum potionis
 iniicere vt deprimeretur. idque erat indicium, vel vxori
 vel liberis esse carum. (3) victor in præmiū tollebat ex
 tritico vel sesamo, κοκτόq; melle confectas placentulas.
 isq; crepitus λάταξ vocabatur. Huc & illa Ciceronis ex
 prima Tusculanarū schola pertinet, Quū (4) Thera-
 menes coniectus in carcerē x x x iussu tyrannorū, ve-
 nienū vt sitiens obbibisset: reliquū sic eiecit vt id resona-
 ret. quo sonitu reddito, ridēs, Propino (inquit) hoc po-
 culū Critiæ. Et Plinii x x iiii. nat. hist. De Nouellio
 Tricongio, Nihil ad elidendum in pavementis sonum
 ex vino reliquisse: Et Horatii ex ii. Carminum, *Mero
 iuges pavementum superbo, Pontificum potiore canis.*
 quod accepit ex illo Græco incerti auctoris, qui cōtem-
 ptus à Cornelio,

Εἶκωμεν ψυχῆς πεπαιδευμένα· μὴ δὲ βιάζου·
 εἰς ἴδιον τῆς χυρῆς κείμην ὑπὲρ ἀργυρίης.

- 2 Lege interpretem Aristophanis circa calcem, & Erasmus 237, & Plautum 301, & Suidam 303. Sed in primis lege quæ Ianus excerpit ex historia consularia.
  - 3 Lege Pollucem lib. 10.
  - 4 Lege Athenæum. 228. ex Theophrasti test. Item 288. ex auctoritate Bacchylidis, &c. Item 293. pag. ex Harmodio & Hegesandro. Item pag. 357.
- 4 Lege Val. Max. cap. de fortitudine, agentem de Theramene.

sibi cum multis est erratum. Hinc rhetorum campos de Marathone, Salamine, Plateis, Thermopylis, Leuctris, Stratocle. Hinc Decii, hinc Cn. & P. Scipiones. Antiquitatum exemplaria castigatus, Thermopylis, Leuctris. Hinc sunt Cocles, hinc Decii. Nō Stratocles. nam inter exempla fortitudinis Horatius Cocles à Valerio Max. ponitur, & ab ipso Cicerone paradoxo primo, per hæc, Quæ vis Coclitum contra hostium copias tenuit in pōte solum? quæ vis patrem Decium, quæ filium deuotos immisit? Et Vergilius in Culice,

Hic Fabij, Decijque, hic est C. Horatia Virtus. vt qui Stratocle pro Stratocle reposuerit, ostentandi ingenii materiam frustra captauerit. Inuertit & honestissimū dicēdi genus, in iis, Ne quid temere, ne quid crudeliter fiat: extremo verbo otiosè addito. Nam Cicero ita dixit, Ne quid crudeliter, vt Terētius in Andria, Ne quid nimis. Et infra, Cleombrotus iniuriā timeas. Itane, si quid saperet, vnquam deprauasset? quum fidelia Ciceronis habeant exemplaria, & sensus exigat, Cleombrotus iniuriam timēs. Ignarum penitus historia, & Ciceronis parum studiosum prodit eum quod addā, Præclaræque est æquabilitas in omni vita, & idem semper vultus, eadēque frons: vt de Isocrate idēmq; de C. Lælio accepimus. Atqui de Isocrate nemo tradit, sed de Socrate, vt Gellius in Noctibus Atticis, & ipse Cicero in Questionibus Tusculanis. Sed age videamus an in ea philosophiæ parte quæ differendi rationem continet, eum se præstet quem iactare solet. Agens Cicero *μηδὲ τῶ ἀπείροτος*, id est de decoro, quū diffinitionē præmisisset, ad speciem transit, hunc in modum, Quæ autem subiecta pars generi est, eam sic diffiniuit. At noster iste dialecticus ita trāsposuit, Quæ pars subiecta est eius generi. Forsan alicubi diligentior hanc iniuriā deprecatur: immò sui similis hallucinabundus & somnulosus, pandiculantibus semper oculis nisi quum nummum contemplatur. Quum docet Cicero quo pacto constare in perpetuitate vitæ possimus, Nobismet ipsis ad hanc (inquit) rationem quàm maximam vim natura habet: fortuna, proximam. Vtriusque omnino habēda

est ratio in eligēdo genere vitæ, sed naturæ magis. multa enim & firmior est & constantior natura quam fortuna: ut fortuna nonnunquam, tanquam ipsa mortalis, cum immortalī natura pugnare videatur. Adhibe quæso cum hac veteri sincerâque lectione suam: & intelliges in quo peccatum est. nam sana mente tum fuisse videri non potest, quum Ciceronis hæc verba, Quæ enim natura occultauit, eadem omnes, qui sana mente sunt, remouent ab oculis, interpollauit, Qui sani sunt mente. Nam cui non risum sed lacrymas non excutiat, eò recidisse rem litterariam ut vix idonei impressores audeant omnia ex libidine mutare? ut ecce de Catulis, qui optimè uti lingua Latina putabantur, Ut exquisito iudicio putares uti beneficio litterarum. quanquam litterati & alii. Videre licet in eius exemplaribus crasum Beneficio, quasi minimè necessarium, quum sensus in eo vertatur. Et paulo post quam *σὺν χυρίν* verborumque cōfusionem minus apto loco fecit? Et quoniā omnia persequimur (volumus quidem) dicendum est qualē hominis honorati & principis domum placeat esse. Ciceronis verba non sunt, sed hominis planè minutuli, corruptorisq; veræ lectionis, quæ erat huiusmodi, Et quoniam omnia persequi volumus quidem certè, dicendum est qualem, &c. At ea saltem quæ natura magna sæpe intelligimus ex paruis, in promptu posuit, exactò retinet: Ex oculorum obtuitu, superciliorū remissione. Quū Cicero scripserit, Ex eleuatione superciliorū, aut remissione, aut contractione. Quod vsu discere potuit, & Plinii testimonio. Nam contiguo penè loco ne grāmatici eam quidem rationem seruat, Ut siquid dedecet in alios, vitemus & ipsi. Quū vetus omnis exemplariū fides habeat, Dedecet in illis: & ita dicendum cōpilitiū quoq; magistræ videāt. Restituere Ciceroni (credo) voluit ea quæ iam detraxerat, addita de suo clausula non minus friuola quam superuacanea. In quibus (inquit) videndum est non modò quid quisque loquatur, sed etiam quid quisque sentiat. Hæc tamē Cicero: quibus impressor iaculauit, Atq; etiam qua de causa quod quisque sentiat. *Ὁμοιωτέλευτον*, id est, similiter cadens in

Cicerone nemo quasi notaret. In id tamé aliena negli-
gétia cur incurrat? vt hic, Sordidi etiá putantur qui mer-
cantur à mercatoribus quod statim vedant. Antiqua le-
ctio castior, Sordidi etiam putandi, &c. Consule aures,
quarum iudicium superbissimum putat Cicero, nec du-
bitabis. Iterum ferulæ manum subiiciat oportet is qui
toties offendit in disciplina grammaticæ. Nam quid ita
scripsit, Totúmque ludum talaré: quum talarium vetu-
sti codices habeant, & ita Cicero dixerit, vt alibi? Ne in
talarío quidem ludo turpior confessus. Nam sicut à par-
te pedis talo talaris appellatur vestis, ita à talo, quum si-
gnificat *ἀστράγαλον*, talarius fit. Ita est vt dixi: quæ non
percipit, aut adiectione, aut detractioe, aut transpo-
sitione corrumpit. In calce primi negat communita-
tem vitæ atque societatem à natura ortá. Deinde sub-
dit hæc, Quòd si omnia nobis quæ ad cultum victum-
que pertinent, quasi virgula diuina (vt aiunt) suppedita-
rentur, tamen optimo quisque ingenio negotiis omni-
bus ommissis, se in cognitione scientiæ collocaret. Addit
iste de suo verbum Præditus optimo quisque ingenio:
quasi aliter sententia non staret. Hæc ex multis ad te
pauca, vt nimio plus homuncionis amóri tribuentem
vulsa aure excitarem. Alia vel per te deprehendes, vt
in iis humanioribus studiis aliquandiu cum laude ver-
satus, vel ex nostris ad amicos obseruationibus: ex qui-
bus intelliges me nihil odio dedisse. Vale.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO PLE-
GAPHETAE Veicetino, familiæ prædicato-
rum Priori S. P. D.

RECTE conicis, Hieronyme, latentis ali-
quid historiæ subesse Iuuenalis illi carmini,
-cophino fœnoque relicto,
Arcanã Iudæa tremens mendicat ad aurẽ
Interpres legum Solymarum, & magna sacerdos. Vt
omittam de cophino fœnoque fatis vndique iactato,
non

non ab re Iudæa sacerdos ad aurem mendicat arcanâ:
 quum soleant alii palàm stipé rogare, vt Irus apud Ho-
 merum: & Romæ in cliuo Aricino, aut in ponte, ex O-
 uidio, (*) Seneca, Martiale. Sed Iudæa sacerdos opem
 petebat à matronis quæ defecerât in Iudaicam religio-
 nem. quod frequêter & à pluribus etiâ viris esse factû,
 (*) Corn. Tacitus auctor est & Dion. Itaque quum nõ
 decorum, sed opificis omnium, vnicique & veri Dei no-
 mine stipem peteret, id palàm facere non audebat: &
 Romanorum metu qui deos patrios negligi indignissi-
 mē ferebant, & ne consecranea suas proderent atque
 in discrimen adducerent: acerbius in Iudæos animad-
 uertentibus tum Romanis, quòd inde Christianorum
 secta pullulabat eo tempore vulgo inuisa. Faciūt & ad-
 ritum magicæ damnatæque artis, (*) catelli exta. Pau-
 sanias, Ouis (inquit) hædique & vituli exta passim con-
 sulebât haruspices, etiam suis apud Cyprum: canis autē
 nemo, nisi Thrasylbulus augur & vates arcano peculia-
 rique quodam ritu. Diis ergo manibus euocandis ab
 haruspice Commageno rem diuinam factam debemus
 accipere. nam canes Hecatæ mactabantur, vt canit So-
 phron. Ideoque Iuuenalis adiecit,

Interdum & pueri: faciet quod deserat ipse. Pa-
 trabit infanticidium quod indicio suo postea derogat, vt
 propositum præmium delationis assequatur. id quod à
 delictorum complicitibus hodie quoque fieri videmus.
 Arbitror esse verum quod aliqui dicūt, vos etiam philo-
 sophos in concionibus ad populum lectione Iuuenalis
 adiuuari, quòd vtriq; vitia castigatis. hinc in eo genere
 tantum præstas, quòd causarum cognitionē iusq; pon-
 tificium cum dicendi copia coniunxisti: nec vnquam ri-
 mari desinis etiam minima, modò quicquam conferre
 possint instituto tuo: tantæque cum laude versaris in iis
 etiam nostratibus, vt eos æquipares quorum proprium
 munus hoc est, & se grámaticos aut rhetoras, aut poe-
 tas profitétur. In (*) libraria tecum sentio libripendē
 accipiendam, quæ pēsá partitur inter ancillas, ex Vlpia-
 no. Sed & (*) T aurea matronæ nomen à feritate tauri
 nõ est, vt quidam purât, sed lori. Tarquinius Superbus

(vt est apud Eutropium) primus apud Romanos excogitauit vincula, taureas, fustes, latomias, carceres, cōpedes, catenas, exilia, metalla. Quæ totidem verbis in Eusebium suū transtulit Hieronymus. Vtitur ea voce Turantius Ruffinus in Ioseppi lib. secundo. Præfecti (inquit) militum curabant comprimere tumultum: & pugnaces quosque comprehensos taureis vlciscebantur & vinculis. In quibus tamen equidem malim scribi, contumacissimos quosque, quàm pugnaces, ex proprietate Latini sermonis. Vale.

- ¹ Lege Augustinum de Ciuit. Dei, lib. v r r, ex dictis Senecæ, ex eo libro quem scripsit De superstitione.
- ² Cor. Tac. hist. lib. x x r, Pessimus quisque spretis religionibus patriis, tributa & stipes illuc congeribat. vnde aucta Iudæorum res. Et infra, Transgressi in mores eorum idem vsurpant.
- ³ Extæ catelli. Lege Io. Gram. in Hom. de genere auspiciorum.
- ⁴ Libraria. Lege Erasmum 39. in prou. Pensum persoluere.
- ⁵ Lege Sueton. nam Taurea, familia Romæ fuit.

A. IANVS PARRH. T. PHÆDRO La-
teranensi canonico.

VI potius inscribā quicquid id est inquisitionis, quàm tibi T. Phædre: quæ certa disciplinarum ratio non ad honestissimū modò sacerdotiū, sed euexit ad splendidam quoque Palatinæ bibliothecæ curationem: quémq; ex omnibus maximè scio censoris & amici animo nostra lecturum. quum præsertim, præterquā quòd optimo iure tibi debetur eius studiosissimo, quæcunq; ad illustrandum Plinii pertinent, alius nemo libros habeat vnde hæc hausimus: vt me non mentiri possis apud eos affirmare, si qui nihil extare credunt quod ipsi non viderint. Hermolaus in C. Plinii glossæ in verbo cluere, Clipeū (inquit) à cluendo, id est pugnādo, peruersa grāmatorum subtilitas tractū existimat: quum tamē *κλιπεὺν ἄρμα* hoc est à scalpēdo celandōq; deducatur, imaginibus in scuto contineri solitis, vt x x v. lib. docuit: vnde fit vt clipeum, non clipeū, scripsisse videatur. Hæc Hermolaus interpretatione verborū Plinii parū recta: quæ quò fa-

ilius expēdas, adieci. Scutis (inquit) qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines: vnde & nomen habuere clypeorum, nō (vt peruersa grāmaticorū subtilitas voluit) à cluendo. Origo, plenam virtutis faciē reddi in scuto cuiusque qui erat vsus illo. Quæ sane Plinius inseruisse de industria videtur, vt ex institutionibus suis, grammatices, in quem lapsus erat, errorē corrigeret. In secundo nanq; dubii sermonis ait, indistincto genere clypeū dici, sed littera differre, vt imaginē per y clypeū dicāmus, à κλυπεω (quod est calare) dictū: pugnatorium verò, per u à cluēdo. Quam differentiam Flitem Caper agnoscit. Clupeū, (inquit) *ακρωιδα*: clipeū, ornamentum dices. etsi aliis apud eum syllabis deprauata præceptio est. & Pollio Trebellius, Illi clipeus aureus, vel (vt grāmatici loquuntur) clipeum aureū senatus totius iudicio in Rom. curia collocatū est. (†) Suetonius Trāq. in Domitiano, Senat' adeo lætatus est vt clypeos & imagines eius coram detrahi, & ibidē solo affligi iuberet. Id ipsum Corn. etiā Fronto sentit in Differentiis nō minū verborūmq; per hæc, Clipeus armorū: Clipeū imaginis. Hoc autem discrimē Fl. Sospitro Charisio displicet, propter cōmunionem i & u litterarum. nam & maximus & maxumus, & optimus & optumus indifferēter dicimus: existimātq; clipeum masculino genere in significatione scuti ponendū: neutro, quū significat imaginē. sed Asinium pro imagine clipeum masculinē dixisse, Clipeus prætextæ imaginis positus: & Liuiū in significatione scuti, neutrali sapius: & Pomponiū in Capella, quū ait, Clipeū in medio fixum est. Ex his efficitur, & imaginē & scutum clipeum dici, sed aut genere aut scriptura differre: & scutum quidē clipeum vocatū nō à cluendo, id est pugnando, sed à clypeis, id est imaginibus quas habebat expressas. Igitur originationi quā Merulam sequutus Hermolaus attulit *κλυπεω*, locus in scuto non est apud Plin. Excute intelligentiam tuam, & de tota re statue. nam integrum tibi esse volo hoc aut edere, aut suppressere. Vale.

† Lege Suetonii Caligulam, & Macrobi, de somnatiibus M. T. Ciceronis in Qu. Fr.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO BUR-
GO Veicetino cognomento Paradoxo.

DELECTOR ingenio tuo Paradoxo, quod se non effert ad ostentationem, sed (vt fauila cineréque obrutus ignis) intra pectoris imú penetrabile vigilat. Apud me dum videris abesse, tum potissimú hauris omnia: domi dum lauas, dum cœnas, aliisq; naturæ requisitis operam das, à nobis audita ruminas: ruri nunquam voluptatibus adeo te permittis, vt aliquam sine linea diem transire patiaris. A pugillaribus ad aucupium: vnde statim ad Mufas. alterum testantur aues, alterum, ad me missa littera. Equidem te sum solitus appellare Paradoxon, nõ tã quòd Paradoxa Ciceronis habeas in numerato tantumquam digitos, quàm quòd præter meam omniumq; opinionem proficis. Alere pro mea virili parte conabor hunc ardorem discèdi tuum: nec ex iis quæ summo labore comperta mihi sunt, aliquid te vnquam celauero. Tu velim de quibus hæsitas, audacter à me petas: vt nuper illa (*) Iuuenalis. ad quæ paucis accipe. Testudinè facere, Cæsar, Liuius, Annæusque, Florus, & nostri, dicunt, Græci *στρυακωσι*, quum sarcinis & impedimentis in medium coniectis, equites & leuis armaturæ milites eodè recipiuntur, ac scutis armati in lateribus ad agminis quadrati speciem dispositi cõtinent alios in officio: quibus autem clypei sunt ampliores, & ipsi locantur in media acie, clypeisq; supra caput elatis & se tuètur & alios. Ipse verò clypeorum tam perpetuus tenaxq; nexus est vt videre non sit aliud quàm clypeos: ab ictibusq; telorum defenduntur omnes. Eam testudinem tantæ firmitudinis esse scribit in Octauio Dion, vt homines interdum supergrediantur, & equi currusque (præsertim si fiat in angustiis) agi possint: vnde dicta testudo, quòd imperuia telis & validissima sit. *στρυακωσι*, id est testudinem facere, Geographiæ tertio Strabo posuit pro eo quod est conspirare: & ita videtur acci-

pere Iuuenalis,

-respice primum,

Et scrutare viros: faciunt hi plura, sed illos

Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges. id est multitudo & conspiratio, quòd pluribus idem nolle idémque velle est. Ideòque statim subdit,

Magna inter molles concordia. Vale.

Iuuen. -sed illos Defendit numerus, iunctæque vmbone phalanges. Lege Erasmus, 227.

A. IANVS PARRH. BERNARDINO
LEONICENO S. P. D.

DV R V M licētiosi litteratoris & acerba stel laturæ, nomen ac inuidiã subire: sed durius optimè de me tibi merito quicquã negare, in eo præsertim studiorum genere quod ego profiteor, & à teneris annis ad hanc ætatem te delectat. Proinde quod efflagitasti in Ouidii Sappho, paucis explicabo, cur iis non accedam qui duobus illis verbis,

Nec mihi Pierides subeunt, Dryadésue puella:

Nec me Thespiadum cetera turba iuuat: pro Pierides Pyriño substituunt. Et primò quidem, quòd amica Sapphùs appellata Pyriño non est, sed Gyrinno: vt ostendit is quem Græci vocant etymologicon, allata nominis ratione, inquit, *Γυριννώ, ὄνομα κύριον Λεσβίας κόρης, εἴρηται παρανόμως παρὰ τὸ Γυρίνος, ὃ δηλοῖ τὸν βαΐτραχον. Γυριννώ αἰ: κραῖος Ἐραλῶ, καὶ κλέος Κλαῶ καὶ Κλειῶ.* id est, Gyrinno, virginis Lesbix proprium nomen, inditum per æbnominationem, ab eo quod est *γυρίνος* Græcè, Latine rana: vt erat Eratos Erato, cleos Cleo & Clio. Citat Hephestiò Sapphùs AEolicū carmen, in quo Gyrinno scribitur, *ἄμμορ φλίρα τὰς ἀπαλᾶς Γυριννώ.* Deinde quod in patria historia Myrsilus ait melos esse dictū à Lesbiiis virginibus quæ & Musæ vocarētur, erantq; solitæ in luctibus ire ad la-

C.iii.

mentandum mortuos. vnde inualuisse consuetudinem
 vt nenia quas canebant, mele vocarentur. has népe vir
 gines è Melia, vel vt est apud Meloente Lesbi
 loco esse, vbi etiam Apollo colebatur. Lege Stephanū.
 Itaq; illud Ouidianæ Sapphūs equidem non muto. nam
 vetusti codices habēt *Pyrrhides*, ab oppido Lesbi Pyr-
 rha: & *Melieque puella*, à Melia: de qua (¹) Strabo, &
 Ptolemæus lib. 1111. de situ Asiæ minoris. Vale.

¹ Vide Strab. pag. 162. Theophr. in hist. plantarum, pag. 123. &
 Arist. de gen. animal. lib. 111. cap. x.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO
 THYENÆO S. P. D.

NON extorquebis à me Thyenæe quod te
 cupere declaras, vt cōfutandis aliorum sen-
 tentiis eximā diem. Quid enim oportet hac
 inuidia laborare, quū cuiq; satis esse debeat
 sua proderet? Quare quod in Iuuenalem requiris à me,
 sic habeto. Tu qui ingenio vales, & assiduitate studiorū
 consequutus es vt adulescens eruditione plerisq; maio-
 ribus natu nō cedas, hanc nostram cum caterorū cōpo-
 nēs expositionibus, odio vel gratiæ nihil dabis: quāmq;
 magis ad rem facere iudicabis, eam sequere. Lauronia
 apud Iuuenalem ita molles exagitat,

Vos lanam trahitis, calathisque peracta refertis

Vellera: vos tenui pregnantem flamine fusum

Penelope melius, leuius torquetis Arachne:

Horrida quale facit residens in codice pellex. id est,
 arius algore confecta tremulāque. Nam quas vxor an-
 cillas olim suspectas habuisset vt pellices, quum per ab-
 sentiam vel obitum viri licebat, ad caudicem vincas ini-
 qua pensa trahere cogebat in compedibus. id quod
 ab amica Propertii, quam defuncta Cynthia superdu-
 xerat, in Petalen factū queritur vmbra Cynthiæ, quod
 eius tumulum fertis redimisset:

*Nostraq; quòd Petale tulit ad monumenta corollas,
Codicis immundi vincula sentit anus.*

Eademque superius exoptulauerat,

Et grauiora rependit inquis pensa quisillis,

Garrula de facie si qua loquuta mea est. Hippo-

*damia Briseis apud Ouidium, modò non deseratur ab
Achille, pollicetur operam suam in lanificio strenuam,*

Nos humiles famuleque tua data pensa trahemus,

Et minuent plenas stamina nostra colos.

Exagitet ne me tantum tua, deprecor, Exor:

Que mihi nescio quo non erit equa modo. Suspe-

ctam pellicatus ancillam notat apud Tibullum Sulpi-

tia, nisi me fallit ratio,

Sit tibi cura togæ potius, pressumque quasillo

Scorium, quam Serus filia Sulpij. Quòd si me-

*ritoriam placet illic intelligere, quoniã togæ meminit,
hic annis grauem prostibulam licèbit exponas. In Apu-*

leii defensione, quid sit robur ex Verrio iam olim didi-

ci: sed hic ita conuenit vt quod minimum. Vale.

A. IANVS PARRH. AMBROSIO PA-
GNANO Mediolanensi S. P. D.

ET quia Mediolanensis, & quia bonarum li-
terarum studiosus, & quia Thyenæi nostri
familiaris es, amo te plurimum: meq; abs te
amari certò scio. Proinde siquid est quod ef-
ficere tua causa possim, tantum innue: nullam ferēs à me
repulsam. Quòd quidam negant apud Iuuenalem Sca-
tiniam legem sortitam nomē à C. Scatinio, qui Marcel-
li filium corrumpere tentauit, accusantēque Marcello
patre damnatus est, vt trad: Valerius: apud me tanti
non est vt à pristina veraque sententia deiciar. Vt enim
condonem, leges appellationem ab iis qui tulerunt, ple-
runque sumere, sic equidem Scatiniam ab eo qui pri-
mum damnatus ea fuit, exemplo Græcorum vocatam
contendo. Nam quum Laius OEdipi pater omnium
c.iiii.

primus inter homines intulisset stuprum Chryssippo Pelopis filio, lex eiusdem formulæ cum Scatinia, Laia ab eo dicta est. eius meminit Plato. Superiora accepimus ex Dositheo, Athenæo, Euripide. Nâ de quibus in Antonium Cicero Scatinis legibus, alia cauebantur, vt apud eum demonstrabo. Non dubium quin ad mollicie referatur effœminatè loquentis,

Et per Iunonem domini surante ministro. Fl. enim Solipater agens de prouerbiis, Mediusfidius per Iouem, vel fidem filiumue Iouis (inquit) Herculem: quæ iuratio propria virorum, vt fœminarum AEdepol, Ecastor, & Iuno. Denique Titinnius in Setina, quum molliculum reprehendere vellet adulescentulum, *An, quia pol. edepol (inquit) fabulabar?*

-nunquamne reponam?

Reponere significat parem gratiam referre, siue bonâ, siue malam: translatione sumpta ab iis qui mutua celebrant inter se conuiuia. Cicero ad Lentulum primo, Cur Vatinium laudari, peto abs te vt id à me ne in hoc reo, neue in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam quum veneris: id est exprobrem. Seneca in Thyeste, *Sceleri debetur modus, quum facias scelus, non tibi reponas.* Ex quo Iuuenalis,

-nunquamne reponam,

Vexatus toties rauci Theſide Codri? id est, nonne eadem recitandi molestia alios afficiam, qua me illi?

Frontonis platani conuulsaque marmora clamant

Semper. Assidua poetarum recitatione, vel edidicerunt inculcata toties, & effutiunt. In eundem ferè sensum M. Tullius ad Torquatû, Sed in ea es vrbe in qua hæc vel plura & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. *-assiduo rupt. lectore columnæ,* dixit, vt alibi de Statio, *-quum fregit subsellia Versu.* Martianus item Capella, Non absque iis qui perturbantes peccora sensusque cunctorum, cognoscentium quoque perfregere subsellia. (1) Qui credunt Arabarches à Iuuenale fictum nomè, falluntur. Etenim M. T. ad Att. lib. 11, Velim te ex Theophane respicere quo animo sit in me Arabarches. Hæc in præsentia succurrunt ad

ea quæ requiris. Siquid in posterum melius, impartieris. Vale.

¹ Iuuen. Ægyptus atque Arabarches. ad Ioseppum referri debet ex hist. Hieronymi. nam statuam meruit, &c.

A. IANVS PARRH. TAMISIO LEONICENO S. P. D.

QUANTVM sustineas oneris, & quàm nõ desidendum tibi sit vt Nicolao patruo dignus euadas, illo qui solus hac ætate reuocauit orbem disciplinarum, sic vt in plurimis ex æquo cum C. Plinio contendat, hinc te sentire Leonicene perspicio, quòd præsens auditorium meum frequentas: absens, per epistolam consulis. Age, quoties incidis in aliquem nodum quem per ætatem non possis exoluere, refer ad eruditissimos quosque. De me verò non tam tibi pollicere doctrinam, quæ per exigua est, quàm studium, quod abs te desiderari nunquam patiar. Itaque de Iuuenalis ex Satyra. IIII, versibus audi quid sentiam,

*Et quoniam cepit Græcorum mentio, transi
Gymnasia, atque audi facinus maioris abolle.*

Siticus occidit Baram, delator amicum,

Discipulumque senex, ripa nutritus in illa

Ad quam Gorgones delapsa est penna caballi. Philosophi disputabant in gymnasiis. Viètruius Architecturæ VI, de Aristippo Cyrenaico, Rhodum contendit, & rectà gymnasium deuenit: ibique de philosophia disputans, muneribus donatus est. Ipsum verò verbum transire, non in eo tantum ponitur quod est præterire & missum facere, sed etiam demigrare. Tib. Donatus in vita Maronis, A Cremona Mediolanum, & inde paulo post Neapolin transit. Et quum propositam materiam satis abundè pro facultate tractatam putamus, & aliò styllum conuertimus, transire dicimur. M. Cicero,

sive Cornificius, sive M. Gallio potius is est qui Rhetorica scripsit ad Herennium, De exordio fati (inquit) dictum: deinceps ad narrationem transeamus. Et infra, Nunc ad confirmationem & confutationem transeamus. Idem libro quarto de exornationibus, Transitus vocatur quæ quum ostendit breuiter quid dictum sit, proponit item breuiter quid sequatur. Itaque Iuuenalis ex Umbritii persona, Quatenus (inquit) incidimus in mentionem Græcorum, missa turba, veniamus ad ipsos philosophos. Hoc enim significat, Transi gymnasia, nō (vt quidam putant ineptè) Prætereamus certamina gymnica: de quibus antea ne verbum quidem fecit vllum.

-atque audi facinus maioris abolle: id est, Stoici philosophi, sanctioris, opinione vulgi, familiaræ sectæque.

(*) Stoicus occidit Baram, delator amicum,

Discipulumque senex. Attende inuidiosam accusationem. Stoicus, à professione. nam P. Egnatius auctoritatem Stoicæ sectæ præferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti exercitij, vt est apud Tacitum. Nō, auctor necis fuit, sed occidit, dixit: & discipulum, cui paternam pietatem debebat.

-ripa nutritus in illa

Ad quam Gorgonei delapsa est penna caballi. A patria crimen exaggerat. Hac autem periphrasi Tarson asperit, urbem Ciliciæ clarissimam: quam Tarson quandoque dictam ponit Stephanus *παρὰ τὸ Ἰσπραβήρας*, quod est exiccare & stagnare: propterea quod aqua quum deflueret omnis in vnum locum, quod mare nunc est, omnium primus Taurus mons apparuit. Dionysius autem Thrax in iis quæ de Rhodo scripsit, à casu Bellerophontis appellatam Tarson autumat. nam tarsos est pedis pars: & antiqui, condita ciuitate, Bellerophontæ claudicationis extare monumentum voluerunt. Alexander cognomento Polyhistor ait inde nuncupatam quod Pegasus in eo loco *Ἰσπράβης*, id est plātam, fregerit: Bellerophontesque errauerit in campo cui nomen Aleus à re factum. Meminit & Apher Dio-

nyfius in Periegesi. Vides à casu Pegasi Tarso nomen inditum: quod intelligit Iuuenalis, innuens Egna-
tium fuisse Tarsensem, non (vt somniant alii) Bæo-
tium. Vale.

¹ Lege primum de Orat. Cic.

² Lege Neronem Dionis.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO

IAMCHINO S. P. D.

NAVDAS epistolam ad Tamisium meam, quatenus ad gymnasia philosophorum: de Tarso ampliandum arbitraris, eo quòd emphasis in eo tanta non sit quàm si nutritus in Helicone dicatur, in contubernio Musarum. Sed heus tu? quis vnquam, rogo te, quenquam honore verborum sic extulit, à studio litterarum commendans, vt in Helicone Parnassòque, & aliis Apollini Musisque consecratis montibus educatum dicat? præsertim Stoicæ familiæ philosophum, cui non adeo gloriæ sit Athenis, nedum alibi, natum esse, quàm vbi sui dogmatis auctor Melitus habuit incunabula. Bæotios ab illiberalitate morum suos appellatos ex prouerbio Pindarus etiam confitetur: & exercendo corpori tantum intentos, historia tradit Satyri: qui miratur Alcibiadis ingenium versatile, nationumque moribus accommodatum, quòd in Ionia luxu diffunderet, in Thessalia alendis agitandisque equis non concederet Aleuadis, in Laconia Spartanos animi fortitudine vafritiæque superaret, in Bæotia Thebanos in suis gymnasiis. Ipsam verò Tarson antiquissimam ciuitatem fuisse, Ioseppus affirmat, & à Tarso filio Iaphet ædificatam: Cilicisque ab ea omnes vetusto nomine dictos esse Tarfos, opulentissimam & principem urbem significante

vocabulo. Philologus Eratosthenes ait incolas Tarfi post hominum memoriam primos instituisse, fructus, antequam corrumperentur, exiccatos in hyemis usum condere. Sed multo magis ad rem quòd Alexander in successione inde fuisse Chrysippum scribit, antistitem Stoicæ sapientiæ clarissimum. Ex quo tanta Iuuenalis indignatio,

-ripa nutritus in illa, &c. nutritus ita dixit ut illic,

Vsq̄ue adeo nihil est quòd nostra infantia celum

Hausit Auentini, bacca nutrita Sabina? quum Romanū se vellet ostendere. qua ratione Vergilius alumnū terræ, filium terræ, Tityon appellauit. Vale.

A. IANVS PARRH. BRVTORICIO
Ticinenſi S. P. D.

VT in amyſtide, quum frequenti auditorio Horatii carmina anno ſuperiore interpretarer, à Domitio Porphyrione diſcederem, grammatico alioqui doctiſſimo & eloquente, poſſimum nos impulit eius addubitatio. Sic enim de ea diſſerit quaſi quid propriè ſit, incompertum habeat, ac in medio relinquat. (*) Ego verò certiffimis fretus auctoribus, (*) amyſtidem potionis genus eſſe dico quod vno haufu ſumebatur: & inde nomen, *παρὰ τὸ μὴ μύειν*, quòd opus eſt aperto ore bibere, diūque non reſpirare, nec labra cōprimere: vel *παρὰ τὸ ἀμφοτέρωθεν χαρὶς τῆ διαπνεύσει*, quòd eam neceſſe ſit totam pariter ebibere citra animæ reciprocationē, perinde ac *ἀπνοῦν*, id eſt, vno ducta ſpiritu: quæ Thracum peculiaris erat, vt Athenæus *Διπνοſophιſτῶν* x ſcribit, & Callimachus hiſ elegiſ,

Αὐτὰρ ὁ Θρηάκων μὲν ἀπνοῦν χαρδὸν ἀμφοτέρωθεν πίνει, ὁ δὲ τῶν ἄλλων κισσοπέλοιο. id eſt,

At quoniam patulo non gaudet amyſtidis haufu

Threſcio Bacchi, & pocula parca placent. Mos apud Romanos inualuerat vt exonerā di ſtomachi gra-

tia, statim à balneis amystin, id est, vno ductu multum vini biberent, deinde vomerent. id quod Erasistratus improbauit, quasi oculis noxium, ventrem quoque si steret. Hanc in Romanis matronis consuetudinem reprehendit Iuuenalis illo versu,

- tandem illa Venit rubicundula, totum

OEnophorum siliens, plena quod tenditur Vrina,

Admotum pedibus: de quo sextarius alter

Ducitur ante cibum ravidam facturus orexin. Itaque si certiozem tibi videor historiam sequutus & magis idoneos auctores, abs te peto, qui natalium ingenique claritate, & doctrina gratiaque non minus in vrbe Roma Patauiique vales quam Ticini, ne patiaris impudentiae nos insimulari quod aliquid ausi sumus innouare. Vale.

¹ Lege Athenæum, 289.

² Politianus esse vestè putabat amystidem, epist. pag. 130.

A. IANVS PARRH. BASILIO CHALCONDYLAE DEMETRII F.

S. P. D.

Nihil æquè mihi probat adolescentium studia, quam quum dubitant & maiores natu cõsulunt. Itaque laudo propositum tuum, quod quæ salebrofa tibi videntur, in Græcis ad patrem, in Latinis, ad me refers: in vtrisque; ad ornatissimum virum Lascarin. Gloriari sanè meritò potes, abs te deprehensum latentem in herba anguena quam suspectã nemo habuit. Animaduertisti penè puer ineptum sensum, si quis illud Iuuenalis,

-Vtile porro

Filiolam turpi Veturæ producere turpem, ita accipiat, matri inhonestæ vtile esse obscœnis alere filiã moribus. Itaque, quum per te scieris errorem vitare, quid sequaris, accipe. Producere, nõ alere Iuuenali, sed pro-

stituere significat, vt (1) Ciceroni, Afconio, Septimio Tertulliano, Lactantio, Plauto: cuius illa sunt,

Audientē dācto mater produxisti filiā. Origo verbi Græca. nam illi dicunt *αποκατασκευη*, non (vt Hermolaus autumat) *αποδωσεν*. Id quod ex Theophrasto, Plutarcho, Athenæo, & Aristotele discēs, ex V. Ethicorū, manifesta Arætini hallucinatione, quæ fugit *αποκατασκευη*, Latine productionem esse. Iuuenalis ait anui, quæ turpiter integram suam ætatem iuuentamque duxit, vile esse, producta (id est clam prostituta) filia quantum facere. Vale.

1 Lege Cic. ad Att. lib. 1.

A. IANVS PARRH. LVDOVICO ZVFFA-
T O physico & medico S. P. D.

N VRE laudas acumen ingenii Hieronymi Nogarolæ, quod carmen illud ex sexta Iuuenalis Satyra,

*Nullū crimē abest facinūsq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. hinc fluxit ad Histros,
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos, & Miletos:* emendandum censet.

-hinc fluxit ad istos Et Sybaris colles. vt in hunc sensum loquatur, Ex opibus fluxit ad istos colles, id est, urbem Romam, Sybaris & Rhodos, & Miletos. nam molles Histros fuisse, friuolum sit ex illo Pompeii suspicari quod histriones inde sint appellati: quum Breuiarium quod ipse fecit ex Verrio, deinceps alias aliasque barbarorum manus, iniquo Latinæ linguæ fato, passum sit, & Liuius Valeriusque Maximus & Tacitus aliunde deducant. Ego quoque Nogarolæ sequutus exemplum, quando non magis Aristotelis, Hippocratisq; & Galeni, quàm nostrorū studiosum te video, eius de poetæ versus, à multis frustra tentatos, ad te defero; *Plebcium in circo positum est & in aggerē faturo.*

*Que nudis longum ostendit cervicibus aurum,
 Consulit ante phalas delphinorumq; columnas.* Phalas enim Nonius ex Ennio turres ait esse ligneas. At quæ locum poeta designet, adhuc nemo prodidit. (1) Historia Dionis habet hunc in modum, Quum videret Agrippa Circensibus ludis aliquos in peragendis missilibus errore spacioremque numero decipi, delphinos in circo posuit, ac ad oui speciem machinas & ædificia, quibus indicaretur quoties quis decursis circi spatiis, ambitæque meta, redisset ad calcem. Constat ergo phalas à Iuvenale vocari in eisdem d. quibus supra phala, hoc est, ad oui speciem machinas, & delphinos in circo positos ab Agrippa. Sed & illud inferius,

Transco suppositos, Et gaudia votaque sepe

Ad spurcos decepta lacus. In vrbe lacus erant ad excipiendas undique sordes, vt ostendit P. Victor & Liuius, de censura Catonis & Valerii Flacci. Lacus (inquit) sternendos lapide tegendosque curauerunt. (2) Aelius Donatus in Adelfhos Terent. in illud, *Apud ipsum lacum*, scribit hunc in modum, Credibiliter addidit lacum. nam Varro docet semper lacum portis additum, & ob vsum iumentorum introeuntium & exeuntium, & præterea vt aduersus hostilem ignem portis de proximo subueniretur. Hæc ille. Ad inuentum Nogarolæ nondum propius accessi: proinde accipe & hanc appendicem pro corollario,

Mordeat ante aliquis quicquid porrexerit illa

Que peperit: timidus præguslet pocula papas.

Fingimus hæc, altum satyra sumente cothurnum,

Scilicet egressis finem legemque priorum,

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,

Montibus ignotum Rutulis celoque Latino.

Nos vitinam vani. Sed clamat Pontia, Fect,

Confiteor: puerisque meis aconita parauit.

Que deprensa patent: facinus tamen ipsa peregi.

nam præterquam quod in papa, pueroru cibum ridiculum sit intelligere: quum Papas apud Syracusios, & adiecto p, Pappas, patrem significet, (vt est apud Suidam) Iuuenalisque ita altorem & pueri custodem voca-

uerit: à Pontia duos veneno necatos esse filios ipsi cō-
miniscūtur. Vectii Bolani vxor ea fuit: Crispinum eius-
que fratrem, quos Bolano pepererat, è medio tollere
mala potione tentauit: indiciòque detecta, pœnas dedit,
vt in V. Syluarum Papinius auctor est, & hic apertissi-
mè Iuuenalis ostendit.

*-sed clamat Pontia, Feci: Confiteor: habita scilicet
in quaestionibus. puerisque meis aconita parauit, id
est, non dedi. nam statim sequitur, Que deprensas
patent. Nam quod ait, -facinus tamen ipsa peregi, ad
voluntatem refertur & consiliū parandi iceleris. Ha-
bes epistolam verbosius ad te scriptam. Nam, quū non
liceat ad elegantem Bruci quondam, nunc tuum, la-
conismum aspirare, qua sola possum rerum copia, di-
ctiois infestiuatatem compenso. Vale.*

¹ Lege Varia Cassiodori lib. 3. epist. 51. Varro in Logistorico,
quod inscribitur Curia de deorū cultu, Tres aræ sunt (inquit)
in citico medio ad columnas in quibus stant signa.

Lege Val. Probum in Bucolica Maronis, in illud, Nanque ca-
nebar vii, &c.

² Lege Claudium Suetonii.

A. IANVS PARRH. ALEXANDROMA-
CRO S. P. D.

NON placet, Alexāder, in prima Heroidum
Nasonis epistola
*Sive quis Antiochum narrabat ab Hectore
re visum, mutare cum Politiano,
Sive quis Amphimachum.* Fuit is quidem Creati fi-
lius (vt ait) inter Græcos ab Hectore in acie cæsus, vt
Iliados XIII canit Homerus: quum Nestoris filius An-
tilochus à Memnone sit interceptus, vt est apud Quin-
tum. Nihilominus antiquā receptamq; lectionē tucor.
Etenim Penelope matronali quadā simplicitate vertit hi-
storiā: cui⁹ admodū studiosas à Iuuenale carpi videmus,
111a

*Illam tamen grauior, quæ quum discumbere cœpit,
Laudat Vergilium, peritura ignoscit Elise.
Committit Vates, & comparat: inde Maronem,
Atque alia parte in trutina suspendit Homerum.*

Et infra,

*Non habeat matrona, tibi que iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum sermone rotato
Torqueat enthymema: nec historias sciat omnes:
Sed quedam in librâ & non intelligat. Hinc Oui-
dius ex Oenones persona dubitando dixit,*

Illam de patria Theseus (nisi nomine fallor)

*Nescio quis Theseus abstulit arte sua. Nec tan-
tum comici, sed omnes qui versantur in dramatico scri-
bendi genere, sententias & verba personis adscribunt:
vt Plautus in Truculento, Non saluo, minus Latinè
posuit ex persona rustici: Terentiûsque, Emoriri. apud
quem tamen Atticus adulescens, Emori cupio, dixit, vt
Ælius Donatus obseruauit. Et Theocritus, eumque
sequutus in Bucolicis Maro, multa dicunt aliter quàm
res habet, ad exprimendam rusticam simplicitatem:
quod Seruius etiam notauit. Itaque nihil mirum si Pe-
nelope non exactè narrat historiam: quæ non ex nun-
tio, sed incerto rumore collegerat, in belli terroribus
plerunque uano. Statius Thebaidos tertio, de comita-
tu Martis,*

-at Vigil omni

*Fama sono Varios rerum succincta tumultus,
Anteuolat curram, &c.*

Et paulo mox,

Facta infecta loqui.

Vergilius,

Tam ficti prauique tenax, quàm nuntia Veri.

Ouid. Metam. XII,

*Atria turba tenet: Veniunt leue vulgus, euntque:
Mixtaque cum Veris pariter commenta vagantur:
Milla rumorum, confusaque Verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt aliis: mensuraque ficti
Crescit, & auditis aliquis nouus adicit auctor.*

di

*Illuc credulitas, illic temerarius error,
 Vanaque letitia est, consternatique timores:
 Seditioque recens, anbisque auctore susurri.* Plura
 ad eandem sententiam Silius: quæ transcribere super-
 sedeo, quum res vsu percipiatur.
 - à Memnone victum, ne legamus, ipsa syllabæ ratio
 refragatur. Vale.

A. IANVS PARRH. TAMISIO
 RITIO S. P. D.

EXIGIS à me, Maronis ex Culice versus, in
 quibus incassum se plerique omnes tor-
 serunt,
*Atq; vti nã Veneri, nec tantum grata Diane,
 Venatus esses Virgo sectata Virorum,
 Gnosti neu Partho contendens spicula cornu
 Dictæas ageres per gramina nota capellas:
 Nunquam tam obnixè fugeres Minois amores,
 Præceptis aëria specula, aut de montibus isse.
 Vnde alii fugisse ferunt: & numina Phocæ
 Virginis assignant: alii, quo notior esses,
 Dictynnæ dixere tuo de nomine lunam.*

Quæ nu-
 mina Phocæ sint, explicari vis. Equidem vt fortasse ve-
 rius, ita libentius, aut Aphææ legerim (nam Britomar-
 tin non modò Cretenses vt deam colunt, sed ipsi quo-
 que AEGINENSES, & Aphæan cognominant: quòd ea
 quum se præcipitem dedisset, augustiore forma apud
 eos apparuerit. auctor Pausanias. In Aphæan Pindarus
 in AEGINENSUM gratiam, sacrum carmen edidit) aut
 Rhocæ. AELIANUS enim de historia animalium xii, A-
 pud Cretam in templo Rhocææ Dianæ, quod appel-
 latur, canes in rabiem versi, quum vim morbi sentiunt,
 ex edita specula in caput se statim præcipitant in subie-
 ctum mare. Itaque tui iudicii sit, Aphææ ne potius an
 Rhocææ per complexionem, reponas. Vale.

A. IANVS PARRH. ANTONIO GALOTO S. P. D.

IN Moreto plures mendæ faciles animadu-
uersu. nec mirum quòd hoc vnum te penè
puerum, & musarum tyronem, quum me
veteranum quoque exercuerit, etiam si vi-
tio caret:

Contrahit admixtos tum fontes, atque farinas

Transuersat durata manu: liquidòque coacto

Interdum grumo spargit sale. Nam quid coactum
sit, & grumus sal, si quis exponat, operam non luserit.
In epitome Verrii, quam Festus vtinam non fecisset,
extat ita, Coctum à cogendo dicitur, quia cohercetur
vt ad vtilitatem vescendi producatur. (1) Fl. Caper in
orthographia, coactum, non coctum, dicendum præci-
pit: in quo ostendit idem esse coactum quod coctum.
(2) nec multo pòst affert hoc ex Lucilio,

Lactania coacta cum melle bibi. Quanuis vtrobi-
que locus inuersus apud eum, Coactus & Coctus, pro
Coactum & Coctum, & Coacla pro Coacta circunfe-
rantur. Grumus autem sal opponitur trito. nam gru-
mi sunt *λίσκος σκαπός* (si Charisio credimus:) èstque nomen
absolutum: quanquam Vergilius adiectiuè poetico iure
posuit. Vale.

¹ Lege Plin. nat. hist. li. 33. cap. 4.

² Lilius ab v. c. lib. 111, Nihil præter arma, & quod coacti ad
manum fuit cibi, militi ferre licuit.

A. IANVS PARRH. M. MARCELLO
PICO S. P. D.

AIste Culicis argumentum percipere, sed
vbi res gesta sit, à me scire velle. paucis ex-
pediam. Pastor à culice seruatus est in The-
salia iuxta Thebas cognomento Phthioti-
cas: quod indicat Maro per hæc,

d.ii.

Condensas pastor pecudes cogeat in Umbrat:
 Et procul aspexit luco residere Sirenti
 Delie diue tuo: quò quondam Visita furore
 Venit Nyctelium fugiens Cadmei Agaue,
 Infandas scelerata manus, & eade eruenta.

Lucanus VI. Pharsalidos,

Atque olim Larissa potens: Vbi nobile quondam,
 Nunc super Argos arant: Veteres Vbi fabula Thebas
 Monstrat Echionias: Vbi quondam Pentheos exul
 Colla caputque ferens supremo tradidit igni,
 Quæta quòd hoc solum nato rapuisset, Agaue.

Vi- den' vt Lucanus Vergilio concinit, Agaue post ex- dem Penthei, nondum remisso furoris impetu, ex fuga Thessaliam petiisse: quum respuisset, iustis filio perso- lutis, ex nomine veteris patriæ Thebas còdidisse: Quæ si venissent in mentem litteratoribus alioqui doctissi- mis, nec ii putarent in Bœotia casum culicis accidisse, nec illi ambigerent cur Echionias Thessalia: Thebas Lucanus appellasset. Vale.

A. IANVS PARRH. EVANGELISTAE
 BLADARIO Veicetino poetæ S. P. D.

VASI parum pudenter à me factum quidã
 mussitant, quòd ab A. Gellio viro anxie do-
 cto, tot exemplis auctoritatibusque septo,
 discesserim in illo Vergilii,

Munera lætissimæque Dei. quum ipse die legat. In
 quo sensu, quum sit ab eo luculentissimè traditum, ne
 toties inculcetur, omittam: contentus afferre nudas ra-
 tiones quibus adducor vt veterem publicamque lectio-
 nem tuear, id est, *Dei*. Mittuntur AENEÆ sociis ad clas-
 sem xx tauri, cætum sues, centumque oues & totidem
 agni: in vsumne (rogo te) vnus diei? Vix quinquaginta
 nauium classarii naualesque socii tantum obsoniorum
 vno die absumpserunt, nedum septem quæ solùm su-
 pererant AENEÆ naues. quarum omnem multitudinẽ,

septem ceruorum carne, visceratione serina, paulo antè satiauerat. Et quid opus est poetæ præscribere modum victus, in aliena præsertim liberalitate & munificentia? Num medici personam sustinet, & Troiani tunc ægrotabant? An officio promi condique fungitur: an potius obsonatoris? Ostendant apud eum, vel alium quemuis aut Græcum aut Latinum poetam, comparem locum: & herbã do. Cur autè nihil ad eos vini? nisi fortè credamus heroicis temporibus omnes abstemios fuisse. Sed extat apud Homerũ vini laudatio, Troianiq̃ ue hoc ipso loco,

-fusique per herbam

Implentur veteris Bacchi, pinguisque serina. Quare non quàm disertè disputetur de genitiuo nominum quintæ declinationis à Gellio, sed inspiciendum quid ad rem maximè faciat, & vtrum magis decorum: cuius retinendi summum poctis esse studium, ne Cicero quidem tacuit. Equidè per munera letitiamque Des, periphrastricè accipio vinũ, quod Liber inuenit. Inde Silius,

Bacchi dona volunt. & Propertius ad Liberum,

Funera sanabunt vel, tua dona, malum. Letitiam

verò, quòd vinum nobis (vt ait Homeri gener, is qui Cypria cecinit, Stasinus) ad discutiendas tristes animi curas ab diis immortalibus datũ. quod etiam Plato sensit. Apuleius, Prima cratera ad sitim pertinet: secunda, ad hilaritatem. Laberius, *Ebriolati mentem hilaram arripunt.* & Pythias illa Terentiana ad Chremetem, qui se vino victum fatetur, *Certè tu quidem pot multo hilarior.* Valerius Max. Memorabilium lib. vi, Oris (inquit) cõiuualis hilaritatem deposuit. Et Macrobius, Vbi modestus edendi modus cessare fecit castimoniam ferculorum, & coniuualis lætitia minusculis poculis oriebatur. Sed quid ego testibus non necessariis vtor? vnus Hesiodus satis est,

-ἔτ' ἑμφακεις ἀόλλοισαι,

Ἄττα Διάνυστος δῶν' ἀνδράσι χάριμα καὶ ἄχθος. id est,

Munera quum Bacchi varium traxere colorem,

Que mœtes hominũ pariterque hilarantq̃, grauantq̃.

& ipse Vergilius infra,

d.iii.

Adsis letitiæ Bacchus dator. Itaque fateor ab A. Gellio dissentientem, meis auditoribus affirmasse legendum,

Munera letitiæq; Dei, per familiarē poetis ipsiq; Vergilio figuram: vt dicat à Didone missum Troianis vinum, quod animos hilaritate letitiæque diffunderet. In hac interpretatione si tu tuique similes, id est eruditissimus quisque nobis applauserit, loquacium nebulonum rabiosa murmura cōtemnam. Sin minus, etiamsi vulgò in cælum tollatur, equidē mihi non placeam. Scis illud Democriti, Vnus mihi pro populo, & populus pro vno. Vale.

A. IANVS PARRH. ALEXANDRO
PORTO S. P. D.

VID est cur cælum ac terras isti misceant? A. Gellium redarguere Ianus audet? Huius quantum mali. notantur ab eo Varronis, Plutarchi, Annæi Cornuti, Hygini, Cassellii Vindicis, Sulpitii denique Apollinaris errata. Nec Cicero, Seneca, Plinius, Vergilius, aliique præterea multis famæ relinquuntur: & eorum vicem nemo dolet. Ipse quoque Gellius à quibusdam quasi κακὸς, & orationis affectatæ studiosus incessitur à nonnullis, ac si quædam parum verè peritéque præceperit: & omnes dissimulât. At nunc demum extra aleam Gellius: nunc vt Ajax ferro, sic ipse morsibus impenetrabilis à Iano perstringitur. Quanto facerent æquius & se magis dignum, si non ætates auctorum, non personas, non speciosa nomina, sed res, & non à quo, sed quid afferretur, expenderent. Ac ne quicquam se profecisse credant huiusmodi tragœdiis, aut à consilio pro virili parte iuandæ rei litterariæ me deiectum, rursus in Gellium Maronis & Apollinaris agam nomine. Nam quum Cassellius Vindex in illis Vergilii versibus è lib. vi,

Syluis Albanum nomen, tua posthuma proles,

Quem tibi longæuo serum Launisia coniux

Educat filius regem regumque parentem, posthumam prolem non significare qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus sit, existimaret: Apollinaris Sulpitius eum iure redarguens, ait, longæuo, non seni: (significatio enim esset contra historię fidem) sed in longum iam ævum & perpetuum recepto, immortalique facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum quum hominum vita discessisset, immortalem atque indigetem futurum, & longo perpetuoque ævo potiturum. Quæ quum recitasset Gellius, Hoc (inquit) Apollinaris arguit. Sed aliud tamen est lógum ævum, aliud perpetuum: neque dii longævi appellantur, sed immortales. In quo non tantum Sulpitio facit iniuriam, quem per calumniam reprehendit, sed etiam Vergilio, quem relinquit indefensum. Sed ignoscant eius manes. in longæuo perpetuus etiam aliquando significatur: ipsique dii longævi dicuntur. AEschylus in ea fabula cui titulum fecit *Επιτάφιον Θήβαις*, ait, *Δαίμων ἰχθὺν εὐχόμενος ἑπολιῶσι τὴ δαποβίωσι θεοῖσιν*. Id est, Inuisum manibus signum, mortalibusque & longævis diis. At AEschylus poeta Græcus est. Quasi verò Vergilius à Græco fonte multa rerum vocabula non detorsit, idque permissum non doceat Horatius in arte poetica. Sed hæc à me sibi scripta refractarii non autument. Assensionem vulgi non capto: satis sunt mihi pauci. fatis es vnus, in quo summa nobilitas amplissimumque patrimonium penè vincuntur ab ingenio præstantique eruditione. Cui, si cum Sulpitio, mecumque videbitur ex AEschylo, longæuus apud Vergilium pro deo perpetuoque poni posse, Vergilius Aristarchi virgam, molestissimosque criticos, Apollinaris A. Gellium valere iubebit, egoque omnes inuidos. Vale.

d.iii.

A. IANVS PARRH. IO. BRVNO sacerdoti
Veicetino S. P. D.

AIS negocium tibi factum in illo Maronis
AENEID. II,
*Vadimus immixti Danais, haud numine
nostro:* quum ipse exposuisses, mea sen-
tentia, sub externorum deorum tutela tum fuisse Tro-
ianos, quum Græcis insignibus ornati per urbem ca-
ptam incensamque vagarentur. An aliud AENEAM, eius
que socios aliquandiu tutos ab hoste præstitit, quam
quod Græcos erant mentiti? Certè non. Ergo tum non
à diis Troianorum patriis, (quos ab hostibus euocatos
ab se descivisse iam questus erat AENEAS) sed à tutelari-
bus hostium diis adiuuabantur, habitu specièque Græ-
corum simulata: nō quod dii fallerentur, sed homines,
qui Græcos arbitrabantur, & quasi sociis parcebant ho-
sibus. Ergo qui dii Græcis, iidem, donec in ornatu
Græco latuerunt, AENEÆ sociisque propitii fuerunt.
Itaque versabantur in hostium agmine, non suo, id
est Troiano, sed alieno, id est Græco, numine. AELIUS
DONATUS illud ex Adelphis apud Terentium, *Plebens
primulum facio meam*, exponit, *Mihi fauentem: & sta-
tim subdit, Ut à contrario Vergilius, Vadimus immixti
Danais, haud numine nostro. Quid si quis interpre-
tetur, haud nostro, id est aduerso? Meos, Ovidius ex
persona Phyllidis Heroid. II, posuit pro fauentibus,*

Protinus ipsa meos auguror esse deos.

Et in Sappho,

Non agitur vento nostra carina suo.

Horatius in Epodis,

Aut ille centum nobilem Cretam Urbibus

Ventis iturus non suis.

Tibullus quoque,

Audiat auersa non meus aure Deus.

Ut propter
euentum parum prosperum, cademque sociorum sequen-
tā, dicat AENEAS, aduersantibus & iratis diis in medios

hostes se coniecisse. Nam de scutis historiam suo more commentus est Honoratus: audiendusque Nonius nō est, qui Maronis hac auctoritate falsus, in numine ornatum quandoque significari, perperā prodidit. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. GEORGIO TRISINO Veictino S. P. D.

RISPVS Passienus (vt est apud Senecā) dicere solebat, quorundam se malle beneficium quā iudicium, quorundam iudicium quā beneficium: ego verò abs te vtrunq;. Etenim à quo potius accipiam beneficium quā ab eo qui potest, animoque tam liberali largoque confert, vt (ex sententia Publii Syri) beneficium accepisse ducat quum digno dedit? Idque me acceptū tibi referre, quòd optimi ciues tui, te referente, ducentenis annuis, instituendæ iuuentuti suæ me conduxerunt, quanta mercede nullum ante me rhetorem: tantoque habent in honore, vt neque Mediolani frequentiam, neq; vrbis Romæ magnitudinem, neque Campaniæ secessum amplius desiderem. Iudicii verò quòd argumētum maius? accessisti serus ad studia literarum, ex indulgentia parētum, qui filio timebant vnico, in spem successionis & maximarum opum clarissimæ familiæ suscepto. Dii boni quā citò non modò Latinam, sed etiam Græcam vorasti linguam! verius helluo librorum quā M. Cato. Reuocasti vetus exemplum Luculli, quòd in Academicis à Cicerone memoratur, & à Plutarcho. Prædicantem Demetrium socerum, (qui tam falli nescit quā mentiri) virum minimè blandum, sæpe audiui, neminē ex eius auditoribus adeo breui tantum profecisse: quòd ita planè esse experiebar ego Mediolani, siquid abstrusius occurrebat apud auctores. Et nunc absentem consulendum putavi de quodam sensu Iuuenalis, aut ab omnibus aliis aut à me non percepto, quorum alterutrum te iudice facilè mihi persuaderi sinā. Iuvena-

lis ex tertia satyra carmina sunt hæc,

-laudare paratus,

Si bene ructauit, si lectum minxit amicus,

Si trulla inuerso crepitum dedit aurea fundo.

omniū primūm vetustorum codicum fidem sequutus emendandum reor *-si lectum minxit amicus*, id est, triclinarem culcitram: quod ebriis, in longo præsertim conuiuio quis nescit accidere? Brutii gentiliter vsurpant, opulentos quum lectum commeciunt, ex adulatione sudasse dici. Sed inter idiomata Fl. Sospatri inueni, *Commeio lectum*. Diomedis etiam manuscripti codices habent *Commeio culcitram*, non (vt impressi) *commuto*. Sed Horatius apertissimè rem declarat Sermonum primo, *Comminxit lectum potus*. Deinde, cui nausæa non faciat ille crepitus (vt Plautus ait) *polentarius*? ad quem referunt excitatum cottabo sonitum: de quo lege (quæso) quod attulimus ex Athenæo, Suida, Polluce, cæteris: môxque, si videbitur, explode. (*) Cottaborum lusus inuentio Sicula: quippe quem Siculi excogitauerunt: ipsa quoque latage Siculum nomen est, eaque liquorem significat ex portione reliquum, quod in lusu cottabi in summum caput elata ac inuersa manu eiiciebant. A Thesalæ & Rhodiis appellatur latage cottabus, id est reliquum quod è poculo eiectum resonat. Item cottabus in potu victori propositum præmium vocabatur. Hinc Euripides,

Πυκνὸς δὲ Ἰσθαλλὸν Βακχείου τοξέμασι

Κάρη γέροντος τὸν βάλλοισα ἢ σίφειν

Ἐγὼ πινάγμην, ἄβλα κατὰ δάτων διδῆς.

id est, Crebris icibus Bacchici senis impetebant caput: egoque eram constitutus vt ei qui destinatum locum feriebat, imponere corollâ, dato in præmium cottabo. Cottabus item dicebatur vas in quo latagæ ponebantur. Accensos etiam quosdam cottabos nuncupabant, *κατάλοιους*, id est, lucernas quæ suspensæ dimittebantur. Eubulus, *Τίς ἐλάβοιτο τοῦ σικελῶν κατὰ θέμιος: ἄνα γὰρ ὅσπερ κατὰ δάτων ἀφῆμιον*. id est, Quisnam siculū capiat vt dimittat? est enim in sublimi eleuatum, ceu cottabion. Antiphones, *Κατὰ δάτος τὸ λυχνίον ἐστὶ ἀφῆσιχον τὸν τοῦτον: οὐδὲ μὲν πῆλοσιν ἐπιπέσει.*

τίνα τρόπον; ἐγὼ δὲ δάξω· καὶ ὅσον αὐτὸν κόπτεσθαι ἀφείκει ἐπὶ τῆν
 πλάστιγγα. ποῖον; τοῦτο τοῦ πικεῖμονον αὐτὸν πικρὸν πινάκιον λέγεται
 τοῦτ' ἐστὶ πλάστιγγ' ἄτος ὁ κρατῶν γίνεται. πῶς δὲ εἴσεται τις τοῦτο
 γὰρ αὐτῆς μόνον αὐτῆς, ἐπὶ τὴν μάνην πᾶσαι, καὶ φόρος ἐστὶ πο-
 λυς. πρὸς θεῶν τῆν κόπτεσθαι πρὸς τις καὶ μάνης τις ἀσπρὸ οἰκίτης;
 id est, Cottabus est lucernula: adhibe mentem. ex cot-
 tabo victor oua quinq; referes in præmiū. Quo pacto?
 ego ostendam, cottabo in stat erem dimisso. Quenam?
 hancne dicis superimpositam parvam lancem? hic sta-
 ter est: hinc victoria contingit. Quomodo quis hoc in-
 telligat? si tantum detrusa, in manemque impacta inge-
 rem crepitum ediderit. nunquid cottabo manes ali-
 quis assistit ut minister? Idemque paulo post, inquit,
 Antiphanes - δέει καρκινῶν τὴν δακτύλους. Οἶνον τε μικρὸν
 ἰχθῆα καὶ μὴ πλύν. Επεὶ ἀφίσεις τίνα τρόπον; δεῦρο βλέπε.
 τοῦτον αὐτὸν ποσειδῶν, ὡς ὑψὸς σφόδρα; Οὐτὼ ποιήσεις· ἀλλ' ἐγὼ
 μὴ σφενδὸν. Οὐκ αὐτὸν ἐφικομένη αὐτῆς, ἀλλὰ μάνητα. Ἀγκυλῶν-
 τα γὰρ δέει σφόδρα τὴν χεῖρ δυρῶθαι. Πήμπεσι τὸν κόπτεσθαι. id est,
 Oportet in cancri similitudinem contrahere digitos: in-
 fundere verò non multum vini. Quid tū postea? aut quo-
 modo dimittes? Animadvertite. Sic. O Neptune, quàm
 vehemens excitatus est crepius? ita fac. At qui egone
 funda quidem id assequi possum. At disce. quippe opus
 est admodum contracta manu, libratèque ad perpen-
 diculum eicere cottabon. Apud Platonem præcipitur
 Herculi cottabo lusuro, ut dextram habeat manum. ap-
 pellabant etiam ἀπ' ἀδύλλης πρὸς τιν, id est, à flexa iactura
 cottabi, quòd in eius lusu dextra manus incurvatur.
 Aliqui tradunt ἀγκυλῶν esse poculi genus ex quo quidam
 cottabi nominantur ἀγκυλωτοί. Superior in lusu cottabi,
 capiebat præmium oua atque bellaria. Alterum ludi ge-
 nus est in trulla aqua plena. In aqua inania vascula flui-
 tant: hæc iactis ex poculo reliquiis, sub aquam detru-
 dere certabant. qui immerfisset altius, erat in honore. Eu-
 ripides, πολλὸς δὲ κόπτεσθαι ἀραξῆος, id est, multus cottaborū
 sonitus. Hæc ex Athenæo. Deinceps ex Suida. Cottabi
 lusus erat huiusmodi: potionis aliquid in æneas phia-
 las, quæ καὶ ἀγεια vocabantur, iniiciebant: vnde si soni-
 tus reddebatur, argumentum erat in amore puerorū
 potiores esse. Cottabus autem appellabatur ex poculo

reliquum, quod iis illidebant phialis. Athenienses cot-
tabo ludebant ita: Baculo humi depacto, transfuersum
alterum imponebant, examine in trutina libratum, ne
vnquam confisteret, sed alterno motu nutaret. In cuius
extremis cornibus singulæ lances vtrinque lineis appē-
debantur. his autem singulis lancibus singulæ suberant
aqua plenæ trullæ: quas supposito vertice sustinebant
ænea signa inaurata duo. idque factitabant in cōuiuuis.
Itaque ex collusoribus exurgens aliquis phialam mero
plenam sustinens, eminus vna superfusa, atque conti-
nenti iactu, quantum erat in phiala vini, in subiectam
lancem ex alto demittebat, vt ea subito vini casu præ-
grauata, sub aqua latentis statuæ verticem percuteret.
Victoria penes eum stabat qui vinū sic iniiciebat vt ni-
hil inde efflueret, maiorémque crepitum excitaret: isq;
omnium iudicio putabatur ab amica amari. Dicebatur
autem sub aqua latens statua manes. Et statim, *κότταβος*
λάταξ, χαλκῆ φιάλη, ἦν μετὰ τὸ τοῦ δείπνου ἐτίθεσαν οἱ οἶνον πικρὰ
μείναν. εἴτα εἰς μικρὰ πότῆρια ἐμβάλλοντες, δοτὸ ὑψὺς ἐρίπτον, ἐπὶ τῷ
φόβῳ δοτοβλέσαι ὅς ἐκαλεῖτο κότταβος. ἐπινεῖτο δὲ ὁ μείζονα φόβου
πειῶν, καὶ μεθυσκοτταβοὶ ἐκαλεῖντο οἱ τοῦτο ἐργαζόμενοι. Id est,
Cottabus est ænea phiala quam mero plenā in medio
cōuiuio statuebāt: indéque modicis poculis haustu me-
rum, à summa aure librata manu iaciebant vt sonitum
redderet: quem quo maiorem quis excitabat, eo magis
laudabatur: quique hoc faciebant, *μεθυσκοτταβοὶ* voca-
bantur, id est, ex cottabo temulenti. Iulius item Pollux
de verbis idoneis ad Commodum Cæs. x, (2) *Quem*
delectat (inquit) in potu δοτοβλύζειν, id est singultare, καὶ
ἐξιμῆν, id est euomere, (quod plerique omnes κοτταβίζου
dicunt) huic apta peluis est ad excipiendum quod exu-
berante potu defluit. Etenim λαχάνην (id est trullam) vas
appellat in quod reiicitur, vt vocat in Horis Cratinus,
Μῶν βδ' ἄλυγμ' ἔχει πλερὸν ταχίως τις καὶ λαχάνην εἰσενεγχεῖται,
id est, Singultūne concutitur? actutum aliquis afferat
huc trullam. Polyzelus in Mimo Tyndarei, Λαχάνη γὰρ
πρωῦτεν μὲν ἐναποτίφει, ἐν ἐξομίσει, ἐν κλάσει, id est, In trul-
leo primūm lauabis, vomes, implebis. Itaque vas hoc,
λαχάνην, id est trulleū, propriè dicitur. Licet & λάλητα καὶ

ἀσκήτων (id est peluim peluiculámque) vocitare. σκῆπτρον
 quoque (id est scaphá) dixit Aristophanes in Anagyro.
 Hæc Pollux: quem redarguit is quem Græci nuncupât
 ἐτυμολογικὸς, hunc in modum, κατὰ σκῆπτρον, vti cottabo di-
 cunt Attici, non (vt ætatis nostræ quidam prodiderunt)
 euomere. Cottabus in medio discumbentium positum
 vas erat vino plenum, in quo aliud minoris formæ va-
 sculū fluitabat: in hoc oportebat ita reliquum potionis
 iniicere vt deprimeretur. idque erat indicium, vel vxori
 vel liberis esse carum. (3) victor in præmiū tollebat ex
 tritico vel sesamo, κοκτόq; melle confectas placentulas.
 isq; crepitus λάταξ vocabatur. Huc & illa Ciceronis ex
 prima Tusculanarū schola pertinet, Quū (4) Thera-
 menes coniectus in carcerē x x x iussu tyrannorū, ve-
 nienū vt sitiens obbibisset: reliquū sic eiecit vt id resona-
 ret. quo sonitu reddito, ridēs, Propino (inquit) hoc po-
 culū Critiæ. Et Plinii x x iiii. nat. hist. De Nouellio
 Tricongio, Nihil ad elidendum in pavementis sonum
 ex vino reliquisse: Et Horatii ex ii. Carminum, *Mero
 iuges pavementum superbo, Pontificum potiore canis.*
 quod accepit ex illo Græco incerti auctoris, qui cōtem-
 ptus à Cornelio,

Εἶκτομεν ψυχῆς πεπτασθησάμεν δὲ βιάζου·
 Εἰς ἴδαφος τήχυνε κείμαθ' ὑπ' ἀργυρίης.

- 2 Lege interpretem Aristophanis circa calcem, & Erasmus 237, & Plautum 301, & Suidam 303. Sed in primis lege quæ Ianus excerpit ex historia consularia.
  - 3 Lege Pollucem lib. 10.
  - 4 Lege Athenæum. 228. ex Theophrasti test. Item 288. ex auctoritate Bacchylidis, &c. Item 293. pag. ex Harmodio & Hegesandro. Item pag. 357.
- 4 Lege Val. Max. cap. de fortitudine, agentem de Theramene.

A. IANVS PARRH. VINCENTIO
TARSIAE S. P. D.

REMITTERET aliquid de iudicio suo Lucilius, & qui Lucilio subscripsit, Cicero, si viuerent hac ætate: iuuentutemque Constantinam bonarum artium studiis cum quibus Italia civitate certantem viderent. Adhuc etiam post illud inexpiabile Romanorum in Brutios odium, iusque victoriae crudeliter & superbe exercitum, florent antiquae domus armorum rerumque gestarum gloria clarissima: & in iis vestra, virtute, diuitis, honoribus in Brutis nulli posthabenda. De Brutis extat historia Trogi Pompeii grauissima, altius eorum repetens originem, magis ex fide (mea sententia) quam Strabo: qui tamen ut vera tradiderit, auctor generis pastor Asylo propudiosior non erit. Hermolaus Byzantius in breuiario Stephaniani, Brettus Tyrrenorum civitas, à Bretto, quem genuit Hercules ex Baletia Baleti filia: quam qui colunt, appellantur Brettii: terraque, Brettia. Sed ne quis ambigat an iidem Brettii sint & Brutii, legat Eustathium: cuius in Dionysium Punicum verba, Latine quidem (nam quid oportuit Graece?) subieci: Lucani & Brentii per n, vel Brettii per geminatum t, pertinent ad usque Leucopetram. Et infra, Lucani vocabulum sortiti sunt à Lucio quodam: Brettii ab eiusdem nominis Herculis filio. Geographus autem refert ita dictos eo quod à Lucanis defecissent, Lucanorum lingua transfugas significante vocabulo. Vides ut Brettios appellant Graeci quos nostri Brutios? Id quod indicant ex aere argenteoque & auro vetusta numismata, ex altera parte cum inscriptione *ΒΡΥΤΙΩΝ*, ex altera *τῶν Βρεττιῶν*. Nam quanta fuerint olim Brutiorum opes, ut omittam quae Liuius Valeriusque Max. in oppugnatione Thuriorum, Trogiusque narrat, argumento sit ad Alexandrum Philippi Orientis domitorem in extremos Asiae fines missa legatio, ut est apud Arrianum: idque quod ab Antiocho

scribitur, vniuersam Italiam, Brutiam prius appellatam, deinde Oenotriam. Nec te moueat, apud Stephanum red di Breton urbem Tyrrhenorum. nam (1) Tyrrheni maris accolae omnes appellare Tyrrhenos Graeci solent: vt in Strabone Pausaniaque non indiligens lector animaduertet. inde Softratus regem Tyrrhenorum dixit AEolum: vel quod AEolias insulas in conspectu Siciliae Tyrrheni tenuerunt, vt *ariscor* primo Palaphatus auctor est. Hinc apparet insulse & inuidiose nouam nominis rationem à Sipontino excogitatam. Nam neque moribus obscœnis Brutii sunt, nec inde dicti: sed à Brutia muliere, vt Trogo, vel Herculis & Baletiae filio, vt Stephano placet & Eustathio. Nam si litteraturam spectare volumus in etymis vocabulorum, Sentinates sui perbellè deduci possent à sentina, atque à conuenarum spurco vitæ genere, & colluione. Sed diu meliorem mihi mentem quam vt animi perciti insanias imiter, & alicui nationi conuicium faciam, Sipontini Narnenses & alios Italiae populos incessentis exemplo. Quanto praestaret in excutiendis accuratius antiquorum scriptis, & non in effundenda publicè priuatimque bile, bonas horas impendisse? nam toties à compitalitio quoque litteratore in ius non vocaretur. Bilinguem pro fallaci (inquit) accipimus: hoc vitium ad mentem referentes. vnde Brutii Italiae populi Lucanis vicini bilingues appellati sunt, & Graeciloqui dicti. Cæca nimirum est inuidia: maledicendi cupiditate non vidit ire se praecipitem. Si Brutii bilingues appellati sunt, quia fallaces, cur Graecè loqui dicti? Pompeii verba etiã in vetustis exemplaribus vitiata, penitus inuertit. Bilingues (inquit Festus) Brutacesenii dicti, quod Brutii & Osee & Graeciloqui dicti sunt. Sunt Italiae populi vicini Lucanis. Siquid habuisset ingenii vel studii, veram lectionem deprehendisset hanc, Bilingues Brutii ad Cosentiam dicti: quod Osee & Graecè loquerentur, &c. In illud Horatii, *-Canisini more bilinguis*, Porphyrio ait, Quoniam vtraque lingua vsi sunt, sicut per illum omnem tractum Italiae quem magna ex parte Graeci incoluerant: ex quo Magna Graecia nomen ac-

cepit. Ideo ergo Brutios & Græciloquos & bilingues dixerunt. Hæc Porphyrio: etsi mutatis apud eum syllabis impressor excuderit. Nam si bilinguis in vitio tantum ponitur, quid de Massiliensibus dicendum, quos ait Varro trilingues esse, quod Græcè, Latinèq; & Gallicè loquantur? At eorū mores à Strabone, Plauto, Valeriòque Max. commédantur.

Sed ignoscendum omnia tractanti. Oppido quàm obscura lingua erat Brutia. Illud verò fidem proverbio fecit, Bis pueri senes. Si Pompeii verba non expendit, ab Acculeo nostro hypodidascales notatū. Domuncula, parua domus, quæ domuscula vocatur, & domuncio. Apuleius, Iam verò nec larem requiro, nec domuncionem paro. Verum nec à domo domuncio diminutivum fit, & Apuleius domuitionem, non domuncionem, frequentissimè protulit, ex Domo & Eo duplicato nomine. Pacuvius in Hermiona, *domuitionem dedit*. Lucil. libro xxvii, Domuitionis cupidi, imperium regis penè imminuimus. Apud Pompeium librarii vitio legitur, Lingulaca piscis, & mulier auguratrix. Id ipsum transfudit in suum cornucopiæ: quum castigari debeat, argutatrix. Amatoriè legit apud Ovidii Sappho, atq; ex interpretatione Græci nominis exponit Erato. Quid quoddam amuletum deducit ab amula, quum Fl. Sosipater hunc in modum præcipiat, *Φυλακίστηρον* quod Græci appellant, amoliturum Latinè dicimus. nam & Varro Divinarum xlii dixit, Siue amoliendo, id est, infringendo vim mali, siue æmulatione. Notavit Hermolaus in eo falsam nominis rationem: sed non litteraturam: quippe non Amuletum per u & e, sed Amoliturum per o & i, scribendum. Voluminis instar efficiam, si pergam congerere eius errores. Et audet ineptè gloriari, omnium Græcorum qui iam quingentis annis in litterarum studiis floruerunt, errorem ab se deprehensum? quod Aristotelis Aelianique & Plinii verbis inter se collatis, ostendit *γὰρ* esse mustelam, non felem. Non inficior *ἄλλοτερον* esse felem: quod eo prior Charisius institutionum Græmaticarum primo docuit, Feles, AEluros, Felis. Et Hyginus in Astronomico: tametsi quidam catum scribant in eo

in eo ridiculé. Sed & γαλή pro fele ponitur. Homerus in Batrachomyomachia,

Μῦς ποτὶ δὶ φάλῃς γαλήης κίνδυνον ἀλύξας, id est,

Muss ausdus quondam sitiente pericula fele Elabi.

Softratus elegorum scriptor in Tiresia ait, indignatione Veneris in anum mutatum Tiresiam beneficio Galles vnitus Gratiarū (secundum quam de præstantia formæ litē dederat) in Creta Arachnum quēndā inuenisse amatorē : qui quum gloriaretur habere rem non cum Tiresia, sed cū Venere, ab irata dea esse versum in galen, Tiresiam verò in murē, animalia inter se inimica. Nihil in iis dici potest quin gale felē significet. At vide quā contumeliosus in Verrium, quem Pōpeius redegit in epitomē. Quod Festus (inquit) Pompeius scribit, saperdā genus esse pessimi piscis, vbi legerit ipse dicat. Atqui si ipse nō potest, annis ab hinc mille vita functus, equidem pro eo dicam, ne tantus vir immeritò obstrigilletur. Arcesthratus Syracusanus, siue Gelous, is qui ventris corūmq; quæ sunt infra ventrem, gratia, orbē terrarum peragrauit, in Hedypathia quam versibus hexametris ab eo compositam Q. Ennius in inscriptione & argumento imitatus est, vnde testimoniū citat Apuleius (etiā si titulus in eo perperā scriptus Hedusphagetica)

(¹) Σαπέρδῃ δὲ ἐν ἴκτιω κλάσσειν μετὰ Ποντικῷ ὄψῳ, id est, Saperdam iubebo procul valere Ponticum obsonium. Quid ita, nisi quia pessimus piscis Arcesthrati palato forebat præ thynno Siculo quem iam laudauerat? Inde etiam Persius,

Et quid agam? rogita d'hem Saperdam aduehe Ponto,

Castoreum, Stuppas, &c. Ineptus equidem sum qui tam minutatim hæc in Sipontino, quem senem Domitius admodum iuuenis in Plinio castigando cōiicit halucinatam locis amplius mille, & in vertendo Polybio infantissimum. Hic enim (si nescis) quem Broteum vocat & Fidentini præceptorem. Vale.

¹ Lege Lycophronem, & eius interpretem circa calcem. nam Tyrhenos appellabant omnes Italos.

² Lege Athenæum, pag. 198.

A. IANVS PARRH. ANTONIO CAESARIO Cōsentino S. P. D.

DETERREOR Ouidii carminibus abs te propositis, exéplóq; Themidis & Thebanorú, ingenio nimis indulgendo, offensam numinis, id est doctissimi cuiusq;, incurram: meúmque agrum, id est vigilias, non vna vulpes, sed certatim multæ populétur. Nam quæ sapiétia est hæc, male malum periculum fortasse facere, quàm fateri te nescire quod omnes nesciant? Atqui ita valeam Cæsari, vt me potius officium quàm trahit ambitio, ne tua causa noluisse videar id quod à me primum petieris. Itaq; iacta sit alea, atque Ouidii versus ex v i i Metam.

Carmina Naiades non intellecta priorum

Soluunt ingenis: Et præcipitata tacebat

Immemor ambagum Vates obscura suarum,

Scilicet alma Themis, exponamus ita. Philochorus

auctor est ⁽¹⁾ tres olim nymphas Apollinis nutrices Parrasium tenuisse, quibus erat nomé Thriis: vnde Græci sortes appellauerunt thrias. Alii dicunt (vt Didymus refert, & Tarrhæus in collectaneis adagionum) Mineruâ diuinationem per sortes inuenisse, quæ quum Delphico præponerentur oraculo, Iuppiter in gratiam Apollinis abrogauit iis fidem. Itaque rursus Apollinem consulentibus Pythia respondit

Πολλοὶ θριεκόλοι, παῦροι δὲ τῶ μεγάλῃς ἀνδρῶς, id est,

Sortis legi plures, Vatum sed copia parua. qui versus

vice prouerbii iactatur. Apud Pausaniam sic inuenio, specus in Bœotia fuisse ⁽²⁾ Sphagidiō Cithæronidibus consecratum nymphis, quæ prioribus seculis oracula reddebant. Aut ex iis aliquas intelligit Ouidius nymphas, aut certè adhuc incomperta historia. Valc.

¹ Lege Holmeri hymnum In Mercurium, circa finem.

² Lege Plut. in Aristide pag. 141. vbi de Sphragitidum nympharum antro.

A. IANVS PARRH. ANDREAE PV-
LIANO Consentino S. P. D.

DVONE fuerint Acrisii, alter, Argiuorum rex & Danaes pater, à Perseo, frustra declinata fati necessitate, ictu disci necatus: alter (vt est apud Ouidium) Iouis filius & Vlyssis auus, à me requiris. Dicam quod sentio, nec plus apud me respectus alienæ famæ quàm veteris amicitiae valebit inter nos à teneris annis institutæ: quum tu præsertim Consentinos instituas meos, quibusque non nisi selectissima quæq; tradi velim: quod abs te pro tua virili parte fieri, vel ex eo mihi persuaserim, quod abstrusa poetarum sensa (qui Ciceroni videntur alia quadam lingua loquuti) si tuo Marte non assequeris, ad amicos refers. Apud Ouidium x. Metam. (²) Vlysses in concione Græcorum de se prædicat hunc in modum,

-sed enim quia rettulit Atax

Esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor

Iuppiter est, totidemque gradus distamus ab illo.

Nam mihi Laertes pater est, Acrisius illi,

Iuppiter hunc. Aristoteles in Ithacensium rep. Ceph-

phalum Deionci F. quum Telebois imperaret insulis, ab se postmodum Cephalenis, aliquandiu carente liberis oraculum soluisse ex responso, cum versa corpus miscuisset, quam mulierem sors obuiam dederat: vterum gerentem feram diuinitus in hominem esse mutatam, maturoque partu enixam, Ἀρκεσίον, id est Arcesium Laertæ patris, sic appellatum ἄρκος, ὁ ἔστιν ἄρκτος, ab versa. Sic Aristoteles. Herodianus ait ab ἀρκίω verbi futuro, quod est ἀρκίσω, dictum prius Ἀρκέσιον: deinde interiecta ἰ per diphthongum Ἀρκεσίον, id est Arceisium. Diomedes agens de Nomine, His accidit (inquit) agnomen aliqua virtute forinsecus quæsitum, quod ἰπτινικὰ Græci dicunt, quo cognomina discriminantur: vt est Vlyssis agnomen Πολίδης: nam prænomen est (vt ait Ibycus) Vlysses: nomen

Acrisiades, &c. Tu castiga, Agnomen est Polyides (ita nanq; agnominatus est Vlysses à perspicaci solertia rerumque prudentia) & nomen est Arcisiades. Apuleius De deo Socratis, ex Accii Philocteta de Vlysse, *Inclyte parua predite patria, nomine celebri, Claroque potens pectore Achivis classibus auctor. Gratus Dardanijis gentibus Vltor Laertiade.* Nouissimè patrè memorat. Cæterù omnes laudes eius viri audisti: nihil sibi nec Lactes, nec Anticlia, nec Arctissimus vindicat. Et hic Arcisius emendandum, per te perspicere iam potes. Eustathius in Homerum genealogiâ Vlyssis ordinat aliter, hunc in modum. Cephalo Deionei natus est Celeus: ex quo Arceus, Laerta pater. Hinc apparet ex historia fide verius apud Ovidium legi, *Nam mihi Laertes pater est, Arcisius illi.* Nec impedit ex Ioue non esse Arcisium. Artificiose mentitur hoc Vlysses ex commodo suo: quod ab oratoribus & Cicerone factum testis est Alconius. Vale.

A. IANVS PARRH. CRASSO PEDA
CIO Consentino S. P. D.

IT hoc ἀντιπαρρησιον. vt enim ciconiæ paratibus ætate confectis alimenta, sic ego tibi parem studiorum gratiam pro virili parte referam: tamen nulla satis referri potest, vt inquit Plato. Tu me puerum literis imbuisti: tu, quasi Pythagoras, ex ore totiùsq; corporis filo optima de me concepta spe, pollicebaris euasurû, quatenus vtinam, priusquam fato concedã, liceat euadere. Sed quantuscûque sum, secundum deos & parentes tibi debeor. Itaq; non grauabor ad te scribere quæ de latentibus historiis in vi. Metamor. à me petiisti. Versus Ouidii sunt hi,
*Altera Pygmæe fatum miserabile matris
 Pars habet: hanc Iuno iussit certamine vixtam
 Esse gruem, populisque suis indicere bellum.* Matrôna fuit è Pygmæorum genere, nomine Gerana, ad cò præ-

stanti forma ut à suis popularibus pro numine coleretur: ex quo tantopere sibi placuit ut caelestium deorum cultum negligeret, imprimisque Dianæ & Iunonis. Igitur irata dea in turpem gruis speciem eam conuertit, hostemque & infensam Pygmæis esse iussit, à quibus diuinos honores assequuta. Ex hac & Nicodamæna testudo terrestris est. Hæc apud Athenarum Dipnosophi ston nono Bæus. Ab Ouidio non otiose dictum *matris*, sed ut ostenderetur etiã peperisse. Eadem ferè Aelianus de hist. animalium lib. xv. nisi quod addit, apud Pygmæos deficiente virili regum stirpe, principatum ad Germanam deuolutum, quæ non modò Dianam Iunonemque præcipuè contempserit, sed & Mineruam atq; Venerem: quumque abiisset in gruem, conuenter in Pygmæos exercuisse bellum quod decretis ei diuinis honoribus perniciem maturassent. Vale.

A. IANVS PARRH. ALEXANDRO
THYENÆO S. P. D.

VIDI VS VIII, Metamor. in apri Calydonii venatione commemorat heroas vel à Meleagro accersitos, vel qui sua spõte cupiditate laudis aduenerant illuc: & carmè hoc legitur,

Aëtoridæ que pares, & missus ab Elide Pileus. in quo nonnulli Menetion intelligunt Patrocli patrem: quidam Menetion & Iron filios Aëtoris, ex Apollonio & eius interprete. In qua sententiarum varietate queris à me quid ipse sentiam. Ego verò (ut ingenuè tecum agam) neutrum probo. Nam periphraſis est insolens & inepta, Venit Aëtoridæ pater, id est Menetius, ex quo natus est Patroclus Aëtoris nepos. Irus autè Menetiusq; quos Aëtor genuit, pares, id est gemini, non fuerunt. Itaque fatius est accipere Cteaton & Euryton, quos Neptunus ex Moline puella suscepit, etiamſi putabatur Aëtoris, ut Mnaseas Patareus auctor est. Hos Ho-

merus Astoridas appellauit: recentiores, à matre Molionas. Homerúsque tantum geminos fuisse dixit, Hesiodus, & Aristarchum sequuti, *siquēis*, id est ex duplici natura concreto corpore, fabulatur. Ibycus item Rheginus addit hoc amplius, ex ouo editos, ut de Tyndaridis rumor est: atque eiusdem fuisse ætatis, æquali statura, corporisque habitu, similitudine denique indiscreta, utrunque ex argenteo ouo prodisse. Quibus Hercules apud Pacuuium minatur interitum, per hæc,

Habeo ego istã qui distinguã inter vos geminitudinẽ. nam quum præstantissimæ fortitudinis essent, & auringandi periti, cæstibus Herculem superauerunt in Olympico certamine. ex quo natum prouerbum, Nihil Hercules aduersus duos, ut in collectaneis Didymi Tarthæique reperiri. Quos nactus Hercules ex Elide cunctes in ludos Isthmiacos ad spectaculum, sagittis confixit in agro Cleonæo, causatus in acie contra se stetisse quum bellum gereret aduersus Augeam Eliensium tyrannũ, propter abiuratam sibi purgati stabuli mercedẽ, ut est apud Pindarum & Pausaniam. *Pares* igitur Ouidius intelligi uoluit geminos, ut Vergilius in Iuuenilibus de Castore & Polluce, *Germanisque pares.* Neque satis eruditè (mea sententia) scribitur & exponitur, *missus ab Elide Pileus.* Non enim Pileus, sed Phileus Augææ filius Eleorum tyrãni celebratur ab Homero: qui orta inter se & patrem similtate, Dulichium secessit, ut refert etiam Strabo, Pausanias, & Eustathius. Causam Porphyrius affert apud Homerum, quod is testimoniũ dixit in patrem pro Hercule, querentem abactum sibi armætum quo tempore stabulum purgauit. Ouidius ait ab Elide profectum ut indicaret à patre nondum descisuisse quum Calydonius aper à Meleagro cæsus est. Agnosco pluribus egisse tecum quàm tua postulet humanitas & eruditio: sed hoc ideo factũ scias, ut habeant alii tua causã historiam paulo remotiorem. Vale.

A. IANVS PARRH. IO. BAPTISTAE
MORELLO Consentino S. P. D.

NGENIOSE (inquis) & eruditè rimatus
es apud Ouid. veram lectionem VI. Meta-
morph. hoc versu,

Variisq; Deo da serpens: inuidia nõ
fit insequentem quoque nobis explicare. Blandus es (vt
video) puer, & bellè concinnas aream: sed non omnis
turdus transfenna lumbricum petit. An si semel argutiæ
non malè cesserunt, iterum quoque tentandæ sunt? At-
qui nihil est quod te fugiat. Erras nisi putas longè plura
esse quæ nesciam quàm quæ sciam. Sed quia nõ impro-
bus in querèdo fuisti de Bisartida, quæ me fatigare po-
tuisset, experiar desiderio tuo satisfacere,

Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenço

Virgine in AEolia posust. Arne fuit hæc AEoli filia,
quam Neptunus compressit: vnde natum Bæotum ca-
nit Euripides & Euphorion, ita nominatum quòd pa-
stores à matre iram verita paternam, bouum fimo obuol-
utum inuenerunt. Vnde accensa poetarum licentia fin-
xit, à Neptuno in tauri specie genitù: à quo Bæotia no-
men accepit, vt Nicocrates autumat: etsi Castor à præ-
tia Cadmo boue mauult. Huius in Bæotia cognominè
ciuitatem celebrat Homerus, appellatque *Ἐχέστυν*, id est
vuidam, ex interpretatione Papinii. Puellam vocabulù
fortitam sentit Eustathius ab ouium copia. Theseus Co-
rinthiacorum tertio commemorat Arnen præterea
nympham Neptuni nutricè, quæ quum Sinuessæ prius
appellaretur, hac de causa nomen mutauit: Acceperat
alendum à Rhea Neptunum: quem querenti Saturno
ἄρνησάμενι, id est inficiata, esse Rhea: & inde dicta Ar-
ne. Vale.

A. IANVS PARRH. IAC. VARRONI
Cremonensi S. P. D.

SCRIBIS inuitum te nobis assiduo docendi munere districtis aliquid noui laboris iungere: sed quum diu frustra commentarios expectasses eorum qui iam per annos viginū parturiunt (quoto tempore bis elephāti pariūt) ad me referre decreuisse de quibusdam locis Ausonii non satis omnibus obuiis. Equidem mi Varro, si temporis angustias in his vindemiarum seriis excusare non possum, possem tamen ægritudinem qua grauius & diu laboro. Sed tanta est vis amoris erga te mei pluribus iustisque de causis instituti, vt posse necesse sit etiam quod nō possum. Quod in monosyllabis deorū te remoratur,

Nec genus hoc domū Larunda progenitus Lar, habet vitium, castigandūque est, Nec Genius domuum. Lar enim, familiaris (vt discimus ex M. Catone, Plauto, Ouidio, Columella, Plutarcho) domorum custos est, ex Lara matre, vel (vt est apud Lactantiū) Larunda. Designat Ibyci poetæ fatum carmen insequens,

(¹) *Ibycus vt perijt, vindex fuit altiuolans grus.*

Is enim quum iter faciens incidisset in latrones, elatis in cælum oculis, conspicatūque superuolantes grues, obtestatus eas est vt suam vlciscerentur necem. Post aliquot annos, quum latrones inter spectatores in teatro sederent, visis fortē gruibus, Ecce (inquiunt) Ibyci grues. Iis ad magistratus delatis, comprehensi latrones & in quæstionibus habiti, pœnas homicidii dederunt. Inde prouerbiū natum in eos qui præter opinionem supplicium luunt, Ibyci grues, à Didymo Tarrhæoque traditur. Illud autem,

(²) *Tergora dic chypeis accōmoda qua faciat glus, eruditionis est, non ingenii.* Nam glus & gluten eiusdem significationis duo verba sunt, nominatiui tantum terminatione distātia. Fl. Sospiter, Hæc, inquit, glus gla-

tinis, alii glutē dixerunt. In gripho ternario, qui affectatæ obscuritatis est,

-ter clara instantis Eoi

Signa canit serus depresso Marte satelles: (3) Alector intelligendus Martis comes: quem quum pro foribus Vulcani reliquisset, ingressus ad Venerem, iussum obseruare ex officina aduentum fabri dei: isque somno victus, in causa fuisset vt Mars in amplexu Veneris à viro deprehenderetur, exiliēs ex sedibus Mars, quum adhuc sopitum offendisset, in gallum gallinacēū vertit, à Græcis alectora denominatum: qui quo tempore Marti signum daturus erat antelucio, ter canit. Historiam fabulosam perstringit Aristophanes, eiusque narrat interpretes, & Lucianus Samosatenus, & alii. Penè oblitus eram quod ex eodem gripho primūm petieras,

Tris Ope progeniti fratres, tris ordine parce,

Vesta, Ceres, & Iuno. secus muliebre, sorores. Historiæ grammaticæque ratio demonstrat emendandos esse hunc in modum versus,

Tres Ope progeniti fratres, tres ordine parte. nam Tris in accusatiuo tantūm dicimus. & quanquam numerus in parcis arrideat, antiqua tamen suæque lectio est *parte*. refertur enim ad Vestam Cererem & Iunonem: quas vocat *muliebre secus*, id est, fœminici sexus deas, Etenim Secus (vt in Catholicis inquit Prob^o) duas res significat: aduerbium separandi (vt *Haud secus ac insi factunt*;) & sexum. Sallustius, Virile ac muliebre secus. Plautus in Rudente, *Virile secus nunquam & illum habui*. Ammianus Marcellinus Rerum gest. xvi, Egressi, promiscuè virile & muliebre secus sine ætatis villo discrimine trucidabant. Illud autem quod incompertum plerisque omnibus ais,

Tris primas Thracum pugnas tribus ordine sellis

Iuni. ad e patri inferias misere sepulto, planissimum tibi reddam. Liuius ab v. c. lib. xvi, D. Iunius Brutus (inquit) munus gladiatorium in honorem defuncti patris edidit primus. Valerius item Max. Memorab. ii, Gladiatorum munus primūm Romæ datū est in foro

boario, Ap. Claudio, Qu. Fulvio Coss. dederunt M. & D. filii Bruti, funebri memoria patris cineres honorando. Thraces autem gladiatorum genus esse docet Verrius. Instauratos ter ludos intelligi voluit in quo ait, *tribus ordine sellis.* (f) Vale.

- ¹ Ibycus vt perit. Lege Erasmus,
² Lege Polybium de re militari.
³ Lege Erasmus 108, & Luciani Alestryonem 168. & Libanii Dylcolon. 68.
⁴ Lege Probi Catholica, pag. 23. & Nonium de dubiis generibus, qui dissentit à Probo, pag. 14. & Priscianum de generibus, pag. 39.
⁵ Adde & illud, -medicum quod Iapyga dicunt, & emenda, vel Iafona ex Pindaro, vel, -medicumque quod Apida dicunt, ex Io. Gram. Homeri interprete in verbo Apis, pag. 7.

A. IANVS PARRH. ALBERTO BARBARANO S. P. D.

IN Ouidii diris in Ibin duos hos versus,
Mens quoque sic furis. Decors agrestis
Et illi
Vnum qui toto corpore vulnus habet. idq;
 de Marfya dictum Domitius interpretatur (vt etiã tibi videtur) incommodè: quum Marfya direpta pellis vno vulnere sit: & eius alio loco meminerit Ouidius hunc in modum,

Nudaque direpta pateant tua viscera pelle,

Vt Phrygium cuius nomina flumen habet. Hic Ajax Telamonis filius intelligitur in armorum iudicio victus ab Vlyffe & in furorem versus, vt integro tragœdia argumento docet Sophocles: è nostris, Pacuuius & Ouidius Metam. x. ipseque pentameter ex antiquis exemplaribus emendandus est, *Vnum cui toto corpore vulnus erat.* Ajax enim ferro dicitur fuisse impenetrabilis præter sinistrum latus quod obiecto c'ypeo tegebat, vel (vt alii tradût) iugulum. Nam quum Telamon eius

pater nihil liberorum suscepisset, ab Hercule petiit ut
 vteretur eius hospitio, peractaque re diuina, à patre so-
 bolem sibi impetraret. Inter preces igitur Herculis, ad-
 uolans aquila prosperum fecit augurium. tum Hercu-
 les Telamoni, Puerum suscipies, (inquit) ei que nomen
 impones Aetos, propter aquilæ auspiciam. Itaque na-
 tum Aiace, die lustrico vocauerunt Aeton, id est Aquila:
 deinde, mutatis syllabis, Aiace: quem mox Her-
 cules adulescentem tergo leonis inuoluit, absque cor-
 poris parte quam dixi, ubi leonis pertusa pellis erat in-
 usum gestandæ pharetræ. Fabulam perstringit Lycop-
 hron in Alexandra, quiq; in opere consummando suc-
 cessit Homero, Quintus. (*) Historiæ fides habet
 hoc, Ajax armorum scientia atque agilitate corporis
 excellens, è multis præliis intactus & sine vulnere re-
 uersus, ubi adacto gladio latus transuerberauit, aut iu-
 gulum soluit: inde locus fabulæ datus est, has tantum
 corporis partes habuisse ferro impenetrabiles. Nô du-
 bito quin hæc expositio amœnissimo ingenio tuo vi-
 deatur argutior. Ut enim facile deprehendit errorem,
 ita quoque percipiet veritatem. Vale.

*) Lege Palæphatum de Cycno.

A. IANVS PARRH. NICOLAO sa-
 cerdoti Veicetino S. P. D.

NON ab re suspicaris Orcamum Leucothææ
 patrem ab Ouidio minimè designari per
 hæc in Ibin,
Vtque patrem Sameus, condat te Phæbus
in ima

Tartara: quod nata fecerat ipse sua. nam Pfama-
 tes, ut libentius, ita fortasse verius, equidem legerim.
 Nam Crotopus Argiuorum rex ubi rescuiit Pfamaten
 eius filiam ab Apolline vitiatam, atque matrem iam ef-
 fe, neci dedit, ut Thebaidos primo canit etiã Papinius.

Vnde Apollo indignatus, Crotopum suis confecit telis. Illud autem prope calcem,

Obstructusque famem patiari lumine testis,

Vt legem pœna cui dedit ipsa parens, nihil ad Eurysthenem pertinet, à Domitio malè pugnasse confectum, & à matre perire inedia coactum, sed ad Pausaniã Lacedæmoniorum principem: quem compertum proditionis, quum fugisset ad ædem Mineruæ quæ Χαλκίδα appellatur, ephori statim, ne posset exire, valuas eius ædis obstruxerunt, tectumque sunt demoliti, quo facilius sub dio interiret. Dicitur eo tempore Pausaniæ matrè vixisse, eamque iam magno natu, postquam de scelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attulisse. Sic Pausanias, quum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflauit. Historiam scribit Probus AEmilius, Macedo Polyænus, qui mulieri Theano fuisse nomen ait. Vale.

A. IANVS PARRH. MODESTO sacerdote
Veicetino S. P. D.

AIN' tu Romæ quoque, vbi ingenuarum
rtium studia florent, omnes ad vnum rhe-
toras accedere Domitii nugis in illud ex
Ouidii diris in Ibin?

Aut, vt Acarnides insutus pelle iuueni,

Turpiter ad dominum præda ferare tuum: Her-
miânque intelligere nescio quem commentitium, qui
ab Acarnanibus quondã obsessus & captus, insutus sit
pelle iuueni, & ad victorem in contemptum delatus.
Atqui manuscripti codices habent *Atarnides*: & ita le-
gendum videtur ex historia Pausaniæ, qui refert in Mes-
seniacis, Atarneum locum esse in obiecta Lesbo conti-
nenti, quem Medorum rex Chiis dono dedit, quòd
ii Paetyen hominem Lydum, qui supplex ad eos con-
fugerat, ei dederant. Hunc igitur Ouidius Atarniden
vocat à loco quem Chii in præmium proditionis acce-

perant. Infutus autem iuueni pelle est ad ludibrium: quod in Christianos exercuisse Neronem refert Tacitus: Percuntibus (inquit) addita ludibria, ut ferarum tergis coniecti, laniatu canum interirent. Vale.

A. IANVS PARRH. LYSIO CAPRAE

S. P. D.

HY LAM VOCAS, incassumque quæris Ibyci
filiam quam Mars amauerit, Ilicen à Domi-
tio ficto appellatam nomine. nam neque
ipsa neq; pater vsquam legitur: & Ouidius
in diris in Ibin non Lydia, sed *Iusda* scriptum reliquit,

Iusda se scopulus & Virgo misit ab aliis,

Dixerat inuito que mala Verba deo. nam desi-
gnatur Aglauros Cecropis filia, quæ Mercurium acce-
dentem ad Hersen prohibere tentauit, immisæque à
Pallade inuidiæ atro liuore suffecta est. Fabulam scribit
Ouidius Metamor. 11. Pausanias addit ex historia, Mi-
neruam apud Cecropis filias Erichthonion deposuis-
se, cum interdicto ne depositi curiosæ essent: Pandro-
samque in officio fuisse, reliquas duas, Hersen & Aglau-
ron, quoniam cistam resignauerant, viso Erichthonio,
furere cœpisse, & ex arce, quâ maximè præceptus locus
erat, se deiecisse. Sed Ouidius totam rem contulit in A-
glauron, quæ liuore pallebat, & Mercurio conuicium
fecit hoc,

Hinc ego me non sum nisi te motura repulso. Non
est ignur cur te labor inquirendi diutius auocet à ve-
natione & ruris voluptate, cuius gratia urbem reli-
quisti. Vale.

A. IANVS PARRH. HIERONYMO
CHIERIGATO S. P. D.

VIVE (si mihi credis) Hieronyme, & quoad
per indictivas autumnī serias abes à mole-
stis vr̄bis & scholæ, relaxa animum, dàque
operam sobriæ voluptati. Nam *-post ossia
maior Virtus est*, vt noster ait Papinius: & tu per ætatē
fatis profecisti vt verendum non sit ne ad eloquentiam
Nicolai patris euadas. At siquid interea in mantis sum-
mis, ex iis velim quæ iam didiceris & per te facile per-
cipias, ne nodosæ quæstiones amœnitatem quæietis tuæ
corrumpant: vt illud (*) Ouidianum fecisse certò scio,
quod anxios sollicitosque aliquandū nos habuit. Non
enim designatur Heraclia Hieronis filia (quam tu re-
ctè ex Livio nihil ad Ovidium facere deprehendisti:)
sed Deidamia quam genuit Pyrrhus Epeiri rex: ex Po-
lyæno Macedone, qui Strategematon VIII. scribit hūc
in modum; Deidamia Pyrrhi filia, quum occupasset
Ambraciam, necem Ptolemæi per insidias interempti
vltura, deprecantibus bellum per legatos Epirotis, ar-
ma deposuit; his conditionibus vt honores maiorum
acciperet. ad hæc vtrunque data fide decepta est. Nam
conspiratione Epirotarum quorundam facta, Nestor
vnus ex Alexādri stipatoribus in eam percussor immis-
sus, quum deiectis in terram oculis offendisset, maie-
state matronæ perculsus, infecta re discessit. Interea
Deidamia ad ædem Dianæ confugit quam vocant *ἱε-
ράνα*. Summissus itaque rursus Milo, qui matrem Phi-
loteram dicebatur interemisse, armatus in eam gras-
fatus est. Illa verò exclamauit, O matris interfector, ex-
dem cæde cumulas? Hæc dicentem in ipso deæ templo
iugulauit. Polyæno subscribit Pausanias in Messeniæ
eius obitum, rerum regimen ad populum translatum
est. Filia fuit hæc Pyrrhi Ptolemæo nati, eo què genuit
Alexander, is qui patrem habuit seniore Pyrrhum.

Trogus autē Pompeius historiarum XIII. de Olympiade Alexandri Magni matre, Audito Cassandri aduentu, diffusa Macedonibus, cum nuru Roxane & nepote Hercule in Pydnam urbem concessit. Proficiscēti Deidamia (*) AEacidæ regis filia, & Thessalonice priuigna, & clara Philippi patris nomine: multæque aliæ principū matronæ (speciosus magis quàm uilis grex) fuere comites. Idē lib. duodetrigesimo, Olympias (inquit) filiis regnum tradiderat: & in locum Pyrrhi fratris defuncti Ptolemæus successerat: qui quum hostibus instructo exercitu obuius processisset, subita morbi vi correptus, in itinere decedit. Olympias quoque non magno post tēpore, gemino funerum vulnere afflicta, ægrum spiritum trahens, non diu filiis superuixit: quum ex gente regia sola Nereis virgo cum Laodamia sorore superesset. Nereis nubit Geloni Siciliae tyranni filio: Laodomia autem, quum in aram Dianæ confugisset, concursu populi interficitur. quod facinus dii immortales assiduis cladibus gentis, & propè interitu totius populi vindicauerūt. Nam sterilitatem famemque passi, & intestina discordia vexati, externis ad postremum bellis penè consumpti sunt: Miloque Laodomæ percussor in furorem versus, nunc ferro, nunc saxo, in summa dentibus laceratis visceribus, XII die post ipsam interijt. En ut Trogus non ab alijs modo, sed à se diuersus it. ut enim Deidamia filia fuerit AEacidæ regis Epirotarum, non Pyrrhi, quod apud Polyænum & Pausaniam: certè duobus nominibus appellata non est, Deidamia scilicet & Laodomia. Nā quod aliam Trogus non accipiat in Laodomia quàm Deidamia, fati genus arguit, ædēsque Dianæ in qua patrata cædes est, & Milo percussor: ut apud Trogum puellæ nomē esse deprauatum, suspicari liceat ex alijs mendis quibus ueritatem scæter, incuria temeritatēq; librorum qui omnia violāt: scribendūque videatur Deidamia: quam Ouidius intelligit, etiamsi deæ nomen (obsequutus, ut puto, carmini) mutauit, & pro Diana Cererē dixit. Vale.

1. Ouid. In Ibin, Natæque ut AEacidæ, &c.

2. Lege Plutar. in Pyrrho.

A. IANVS PARRH. TAMISIO MERCATORI S. P. D.

ROGASTI Mercator vt explicarem quæ Næara sit in Ouidii Corinna à Xantho & Peneo fluminibus amata. Morem gessi non inuitus, quum te litterarum ardore flagrantem, nostrique studiosissimum cernam. Sed antequam de re, pauca de verbis apud ipsum poetam de industriis deprauatis à correctoribus, in antiquis enim codicibus ita loquitur,

Nondum Troia fuit lustris obsessa duobus;

Quum rapuit Gultus Xanthe Næara tuos.

Et paulo mox,

Te quoque promissam Xantho Peneæ Creusam,

Phithiadum terris oculuisse ferunt. Qui verò for-

mis excusa Nafonis opera primi vulgauerunt, quum superius amatam legerent à Xantho Næaram, non putauerunt in sequenti versu Creusam conuenire, quum Xantho promissa fuerit, & utrobique castigandum censerunt Næaram: quando Næara nihili nomen huic loco non quadraret. Hesiodi quoque testimonium eorum fouit errorem, qui Næaram commemorat, &c. Ego verò mordicus institutum meum, licet à multis improbatum, teneo, vetustorum codicum fidem tuendi. Nam quanuis & ipsa quandoque vacillet, in pluribus tamen veræ lectionis integritatem seruat, vt in hoc Ouidiano. Pindarus enim poeta lyricus vnus è nouem, canit in Pythioniciis, Oceani filium Peneum ex Creusa Naia terræ filia genuisse Hypseum: cuius & Eurybie fuerit Cyrene. Vbi interpretes hæc ad verbum scribit, *Ἐπίουσα, ἢ καὶ Ναία, γῆς πατρὸς οὐρα ἔτιξεν, τὸν Ἕψια τὸν πατέρα ἢ Κρηένου,* id est Creuta, quæ & Naia, terræ filia, peperit Hypseum patrem Cyrenes. Ex iis apparet Creusam fuisse binominem, quippe quæ & Naia dicta sit & Creusa: Peneo nuptam, quum Xantho desponsa iam fuisset. Ita que nos in priore versu corrigimus, *Quum rapuit Gultus*

*Vultus Xanthe Naia tuos, est Creusa, quæ Naia trisyl-
labicis appellabatur. In sequenti verò, Te quoque pro-
missam Xantho Penæ Creusam, quæ eadem cum Naia
fuit, vt ostendimus. Vale.*

A. IANVS PARRH. N.

S. P. D.

LIBET Horatiano carmine gestientis ani-
mi lætitiã declarare, *Audiuere dii mea Vo-
ta, Audiuere dii*, id est, ille rerum omnium
opifex, eiusque personam qui sustinet inter
homines, Leo decimus, & vtriusque diuinitatis parti-
ceps heros noster Michael Syluius: per quem factum
scimus vt ipse Pontifex max. in tanta negociorum mo-
le me respiceret atate di røque morbo iam confectum,
vitæque commoda mihi tandem decerneret in ocium
litterarũ secessuro. Quòd si idem legatus, auctor meæ
tranquillitatis, operam dederit vt à nostro principe nõ
tam meæ fortunæ, quæ extremè misera vel glebam sit
acceptura, quàm ratio suæ dignitatis habeatur, vt ab
Alexandro dictum legimus, qui negauit sibi conuenire
parua dare: certè siquid ingenii, siquid eruditionis in
me, siqua dicendi commoditas est, id omne effundam
prodẽdis iis quæ tot annorum varia lectiõne comper-
ta, conquisita, collectaque mihi sunt, in vsum studiosæ
iuuentutis: nec absque grata atque honorifica mentio-
ne eorum qui nobis ad ea facultatem suppeditauerunt:
vt siquem fructum posteritas inde percipiet, acceptum
referat Põtifici primũ max. deinde Syluiõ nostro, per
quem conciliata mihi Pontificis voluntas est. Expo-
stulare verò tecum liceret qui tåtula de re me obtesta-
ris, ac si non essem in ære quoque tuo. Cunctatius a te
rescripsi, quòd non habebam quæ magnopere proba-
rem. Nihilominus, quando sic vrges, officium prius
opinione doctrinæ ducẽdum putauĩ. Itaque paucis ex-
si.

pediam quid in mentem veniat. Inter ambigua non in re, sed in verbo posita, Cicero memorat in secundo de Oratore, Scipionis Africani dictum ex Lucilio. Quid Decius, nukulam an confixum vis facere? inquit. In quo obseruanda potissimum duo: Decius, Atticum esse vocatiuum nominatiuo similem: vt apud Maronē, *-soer arma Latinus habeto*. sed & maculam, non nukulam, legi in vetustis exemplaribus. Est autem macula, e-tiam retis, & confixū, reticuli genus ex admodum densis aut nullis penē maculis. Vnde iocatus est Africanus in Decium, festiuē rogitans an vellet puellam per-tundere necne. Nunc ad asellum. In hoc (inquit) genus coniiciuntur proueria: vt illud Scipionis, quum Asellus omnes prouincias stipendia merentem per-*grasse* gloriaretur, Agas asellum. Scio quas tragœdias apud Martialem quidam excitarint, & Agas asinum, non animam, legendum contēdere, obscœno execran-doque sensu, qui nullo pacto conueniat Africano Ci-ceronis. Itaque mihi quidem videtur *arras* eleuata a-selli iactantia adnominatio & adagio, quo dicuntur agere asinum intempestiuū: vt honestē permittēdo pro-hibeat Africanus, Agas asellum. vt apud Terentium Byrrhia (tametsi nonnulli corrigunt) Agis asellū, id est ineptē gloriaris. Hæc habui in propositas abs te quaestiones. ea si non implerunt aures, ascribito difficultati, quæ me (sicut omnes alios) absterruisset, nisi tanti te fra-trēque tuum facerem vt necesse mihi rear etiam quæ nesciam scire.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

DAPINII carmina de quibus ambigebas,
 hæc sunt,
*Quid referam alternas gemino super agge-
 re mensas,
 Absentesque lacus altosque in gurgite fontes?
 Tæque, per obliquum penitus que laberni amnem,*

Martia, & audaci transcurris flumina plūbo? Anio fluuius è lacu Velino per Tyburtinorum fines influit in Tyberim: vt Vibius Sequester, eoque prior Strabo, refert: hinc hodièque dictus Tybero (Pareusius antiquitus appellabatur) ab Anio demum Thuscorum rege (qui rapta Romamq; asportata Salia eius filia à Cathero, dolori impar, in præterfluentem se præcipitauit) Anio transnominatus est. Historiam scribit Aristides Milesius, & Alexander Cornelius ille cognomèto Polyhistor, De rebus Italicis tertio. Sed ipse Vibius amni inditum vocabulum sentit ab Apollinis filio Anieneni si fuerit idem cum superiore Thuscorum rege diuersa declinatione prolatus. Ad Anienem via Tyburtina flumen Albula redditur à Vitruuio architecturæ lib. VIII. quas Albulas alii pluratiuè nuncupant, à multiplici scaturigine, quæ potu natatūque varia morborū genera curant, vt ipse prodit Strabo. Pausanias in Mefseniacis ad hanc sententiam Græcè scribit, Ad urbem trans Anienem latice occurrūt albi: quos vbi primū quis ingreditur, horrescit: deinde plusculum ibi moratus, ita æstuat ac siquid igneæ calfactoriæque potionis hauserit. Martialis,

Itur ad Herculei gelidas quæ Tyburis arces,

Canaque sulphureis Albula fumat aquis. & alibi,

Quod sicca redolet palus lacuna,

Crudarum nebule quod Albularum. quas hic Pa-

pinius per *albentes* intelligit lacus, & superius illo versu, *Ridet anhelantes vicino flumine nymphas.* Sequenti carmina pertinent ad aquam Marciam, quæ quondam vocabatur Aufeia, fons ipse Piconia. oritur in vltimis montibus Pelignorum: transit Marsos & Fucinum lacum: mox specu mersa, in Tyburtino se aperit, nouem millibus passuum fornicibus instructis producta. Primus eam in urbem ducere auspicatus est Ancus Marcius vnus è regib: postea Qu. Marcius rex in prætura: rursusq; restituit M. Agrippa. Hæc ex xxxi. nat. hist. C. Plinii, Iulioque Frontino de aqueductibus.

Itaque Statius ad hanc ipsam verso sermone, *Quid inquit) ô Martia, te commemorem, quæ subterraneæ*
f.ii.

meatu, demersaque sub Anienis altum gurgitem, laberis, & transis per amnem obliquum, id est, transuersum. Naso,

Stultus, ab obliquo qui quum discedere possit,

Pugnat in aduersas ire natator aquas. Vel ad aquarum respexit anfractus. *Et audaci transcurri flumina plumbo,* trans Anienem fluis. id quod accidere quibusdam etiam ductuum formis idem Frótinus auctor est. *plumbo,* stanneis tubis & canalibus. *audaci,* quod tantis aquarum vorticibus se credit. Hæc habui quæ super abstruso Statii loco rescriberé: quæ nisi boni consules, equidem per se placitura non spero. Litteras ad AEsculapii nepotem (cur enim Peregrini mei verú decus ornamentumque non agnoscam?) quas his annexui, perferendas ex fide velim cures. eadem quippe opera tibi deuinxeris vtrunque nostrum. Vale.

A. IANVS PARRH. N.

S. P. D.

DI X I N' ego tibi, si Papinium pergeres ex-
cutere, nullum fore inquirendi finem? Vix
absoluto superiore, ecce iam scirpus alius
occurrit: & ego opto quidem, sed non spe-
ro, semper OEdipodem præstare, quum tu præsertim
nonnunquam roges ea quæ etiam me torquent: vt
hoc, *Terga pater blandoque videt Concordia cultu,*
Domitius autumat ædem Martis à tergo statuæ sitam:
cuius extare mentio videtur apud Tranquillum in Di-
uo Iulio. Destinabat (inquit) Martis templum, quatum
vsquam esset, extruere, repleto & complanato lacu in
quo naumachix spectaculum ediderat. Ac ne dubites
intelligere Suetonium de templo Martis, quod erat in
campo Martio, nona vrbs Romæ regione, ex descri-
ptione P. Victoris, audi verba Cocciani Dionis à nobis
in Latinum versa: Naumachiam dedit non in mari, sed
continenti, inducta per fossam aqua in excauatum in

campo Martio locum . Quare si pater accipiendus est Mars (vt Domitio placet) ad ædem Martis vltoris referre fatius est, inter Augusti Traianiq; forum in proximo sitam : nisi quis ad ædium sacrarum rationem respexisse dicat. Amabāt enim veteres in altum templa educere, vt quàm longissimus eorum prospectus esset: quod in æde Veneris quam Romæ fecit, quum non seruasset Hadrianus, ab Apollodoro architecto per epistolam reprehensus est. Alii quum Martis ædem in circo Flaminio extra muros, aureumq; equū Domitiani, tam longè distitos, non putent inter se mutuò conspicabiles, accipere templum Iani malunt quod in foro Romano redditur à P. Victore. Nam Iani propria appellatio pater est, vt ostendit Ouidius in Fastis, Macrobius in Saturnalibus, & Lyricus poeta Septimius, *Iane pater, Iane tuens, diue biceps, bisformis*. Ego tutius arbitror interpretari templum Vespasiani, quod in foro Romano secundum Pauli basilicam fuisse cōstat ex eodem P. Victore. Nam Vespasianum consecrauit Titus, vt Plinius iunior in Panegyrico testatur : id quod ipse moriens optare & vaticinari visus est his verbis, *Iā deus fio*. Sentit enim Papinius, à tergo, id est pone equestrem statuam, fuisse templum D. Vespasiani patris eius, id est Domitiani: quod mox ab ipso Domitiano, fratre consecrato, Vespasiani & Titi nuncupatū. Sed vt Titi non meminerit, est ratio. nam Domitianus insidias viuenti Tito struere non cessauit: & fato functum nullo præterquam consecrationis honore dignatus est, & sæpe etiam carpsit obliquis orationibus & edictis, vt Tranquilli docet historia. Sed & Concordiæ ædicula supra Græcostasin recensetur à P. Victore, templo Vespasiani proxima, id est inter Capitolium & forum: vbi Senatulum antea fuit, in quo magistratus solebāt cum senioribus deliberare: vt Nicostratus in eo refert opere quod inscripsit De senatu habēdo, Marcusque Varro de ling. Lat. ad Cic. primo. Vale.

f.iii.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

NISI te supra quam dici potest amarem, non equidem tantum laboris inuidiæque tua causa subiissem. Nam quid oportet hominem tot aliis rebus melius vacaturum, poetis quaestionibus impendere bonas horas, ut offendam? Quos? inquis. An ignoras adhuc esse qui non Domitium propter studia litterarum, sed studia propter ipsum diligant, qui que errare cum eo malint quam cum cæteris bene sentire. Non mentior: extant aliqui mutis eius Manibus ita addicti, ut quasi iurauerint in verba, Domitii existimationem per æqua & iniqua tueantur, imperitiæque damnent omnes qui transuersum (ut aiunt) vnguem discedunt ab eius quibuscunque traditionibus. Vtcunque cadet alea semel iacta, statui nihil hoc in genere tibi denegare. Prosequar igitur, ut efflagitas, enotare versus ex prima Statii Sylua, *-te signaferente, Et minor in leges iret gener, & Cato castris.* In quos ipse Domitius hæc, *Te signaferente*, si tu fuisses dux in castris Cæsarianis, *gener, Pompeius, iret minor in leges*, in fœdera tua veniret, *Cato castris*: Cato (inquit) abiret ex castris: quod non fecit victo Pompeio. nam conatus est reliquias Pompeianas colligere & comparare in Cæsarem. Hæc ille: quæ Politianus (ut quidam prodiderunt) improbavit, Sed quum suam sententiam (quod ego sciam) non aperuerit, ego te meam non celabo. *-te signaferente*, si bellum civile gestum tuis esset auspiciis, id est si Iulii Cæs. personam sustinuisset. Non enim poeta committeret ut ducem Iulii Cæsaris, arrogantissimum principem vocaret, ut exponit Domitius: nisi forte parum sanè luculenter in Cæsarianis ducem castris intelligi voluit eum qui administraret totam belli summam, qui que esset in exercitu cum imperio. *minor in leges iret gener*, Pompeius inferiorem se gereret, multumque de dignitate sua remitteret, ac iniuvas etiã conditiones abs te oblatas acciperet: quod

offerente Iulio Cæs. non fecit. Offerebat autem Pompeio Cæsar has conditiones, vt Pompeius iret in Hispaniam, delectus qui essent habiti, & præsidia senatus, dimitterentur. Auctor in epistolis ad Tironem & ad Atticū Cicero. *Et Cato castris.* non placet intelligas, ipse M. Cato discederet ab armis: immo, si tu copias in urbē duceres, vt olim Cæsar, vltro M. Cato veniret in tua castra, nec turpe duceret sub te stipendia facere: quæ Domitiani laus est maxima. Nam bello ciuili Pompeiano quum alii ad Cæsarem inclinarent, alii ad Pompeium, solus Cato fecit aliquas suas & reip. partes, & neutrum sequutus est: vt epistolarum duodeuicesimo scribit Seneca. vtrunque enim improbat, vtrunq; exarmabat. Hanc tulit de vtroque sententiam, Si Cæsar vicerit, moriar: si Pompeius, exulabo: sibi que & victo & victori constituerat quæ constituta esse ab hostibus iratissimis poterant. Perit itaque ex decreto suo: quod affirmat etiam Cicero de Offic. primo, per hæc, Differentia naturarum tantam habet vim vt nonnunquam sibi ipsi mortem alius consciscere debeat, alius non debeat. nō enim alia in causa M. Cato fuit, in alia ceteri qui se in Africa Cæsari tradiderunt. Atqui ceteris vitio datum esset forsitan si se interemissent, propterea quod eorum vita & mores fuerant faciliores: Catoni autem quum incredibilem natura tribuisset grauitatem, eamque ipse perpetua constantia roborasset, semperque in proposito susceptoque consilio permansisset, moriendum potius quā tyranni vultus aspiciendus fuit. *Iret ergo* (Papinius inquit) *Cato castris*, id est, ferrum Catonis in ciuili bello purum & innoxium pro te bonas & nobiles edidisset operas.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

FRSI statueram nulla posthac edere commentaria, cum pluribus aliis magnisque de causis, tum propter impudentissimos quosdam plagiarios: à quibus ad verbum tran-
f.iiii.

scribi res cognitu dignas ab interpretationibus in Claudianum nostris, ac in suas annotationes, auctore dissimulato, referri, sæpe mecum stomacharer: tamen in tuam Papiniique gratiam, consilium mutassem si scissem te eius eruditione tantopere delectari, ne nunc abstrusa tot eius sensa vellicatim carptimque enuclearem. Verùm nec ipse vnquam præ te tulisti præcipuum aliquod huius poetæ studium, nec ego diuinare potui quid acturus esses. Itaque debet imputare tibi si quis apud hunc ipsam poetam desiderabit alia. Nos enim satis in præsentia duximus ad ea tantùm rescribere quæ tu poscebas. Arion Adrastus ab Adrasto possessore nactus epitheton est, Argiuorum regis: de quo Homerus Antimachusque & Euripides, è nostrisque Papinius in Theb. plura. Pausanias in Arcadicis fabulosam narrat historiam. Ceres amissam filiam, &c. Lege Apologiam Iani. Ex hoc ergo Neptuni compressu rumor est ipsam Cererem peperisse puellam (cuius nomen initiat tantùm notum, nefas est in vulgus efferre) & equum Arionem: indèque hippion, id est equestrem, Neptunum in Arcadia primò cognominatum. Quod affirmare videtur Homerus in Iliade, quum dium vocat Arionem Adraستي celerem diuinæque stirpis equum. Sed & in Thebaide canit Adrastum ex clade quam Thebis accepit, Arionis ope elapsum: quem *καeruleόν* (id est cæruleum iubas) appellat, innuens ex Neptuno genitum. Sed Antimachus terram ei tribuit matrem. quò licet Homericum trahere, nam diuinæ stirpis esse potest ex tellure editus, & inde cæruleas (id est terræ concolores) habere iubas. Aiunt Herculem copias in Augeam ducturum, ab Oncio qui Thelpusæ imperabat in Arcadia, Arionem accepisse: eòque in acie vectum domuisse Elidem: mox Herculem dono dedisse Adrasto. quod significat Antimachus, Adrastum vocans Arionis tertium dominum. nam primum fuit Oncii, deinde Herculis, postremò Adraستي. Quintus autem, qui scripsit Iliadem exorsus à fine Homeri, fingit Arionem ex Zephyro & Harpyia natum, Adrasto muneri à Neptuno largitum. Vale.

A. IANVS PARRH. ANTONIO AMI-
TERNINO.

VIS vnquam credat, vt aliis in rebus sic & in litteris, extare quosdam qui tãquam Phalarides aut Dionysii tyrannidem sibi vendicent, famãmque per æqua & iniqua captatam, non studiis honestisq; contentionibus, vt par esset, sed conuiciis ferroque barbaricè tueri malint? Exponis hoc anno Papinium, poetam sanè celeberrimum, & ob exactam rerum notitiam, suúmque peculiare dicendi genus, non omnibus satis obuium. Cuius ego studiosus quum semper fuerim, ea de causa cœpi te prius amare quàm nosse: adesse quum prælegebas, laudare conatus, amicè de te sentire & loqui, multoque magis fortasse quàm decuerit. Nam (vt ingenuè tandem fatear) sicut non ineptè quædam visus es enarrare, ita non parùm multa offenderunt: quæ, non obscuro candoris argumento, ad te statim detulimus, quò aliquo nobis pacto satisfaceres. Tu verò, quum id aut nequires aut nolles, ad notas artes conuersus, cœpisti maledictis incessere, clamare, iurgari, minari, quocunque momèto nos nostraque lacerare, summittere qui clam monerent necem mihi, ni cederem, maturari. Hæc ego quum non secus ac debui negligerem, nouo quodam commèto, inuidiæ tabulam proposuisti: quasi verò aut ego inuidus, aut is tu scis cui boni inuideant. Quare ne sciens fallaris, monendus mihi es Amiternine: meminervis te in ea vrbe profiteri in qua bonis quibusque locus, & is industriae fauor semper fuerit, vt oppressa iam libertate grãmaticus sibi quidam Tib. Cæsarem ex oratione reprehendere, affirmatíque Capitoni id esse Latinum, & si non esset, certè futurum, respondere permiserit, Capitonem mentiri, quòd Cæsar auctoritatem dare posset hominibus, verbis non posset. Nos autem fortuna simul & mente non ita excidisse vt in tanto doctissimorum prouentu (Marsos dico, Volscos, Sulpitios, Phæ-

dros, Flaminius) te, qui nihil ad eos, obtrectandum præcipuè sumpserimus: non est quòd eo nomine metuas Amiternine, nò, est. Ames licet tua sine riuiali, quãdo eiusmodi sunt quæ vel mediocriter eruditis placere non debeât. Quod ne falsum putes, rationes cur ita videatur adiecimus. Ad hæc si pro re nò pro libidine respòdebis, lis intra parietes còtinebitur, nec erit cur alicuius errata bibliopolæ cognoscât: sin minus, ad æquiores iudices prouocabimus, quorum suffragio damnatus pueris propinabitur irridendus. Vale.

Age iam videamus an aliquid in te sit cur Ianus inuideat. De litteris autè loquor: nam in cæteris (puto) non prouocas. Tydeus apud Statium in 11. Theb. Palladem sic adorat,

-sue Aonia diuertis Itone,

Leta choris, seu tu Libyco Tritone repexas

Lota comas: qua te bijugo temone frementem

Intemeratarum Solucer rapit axis equarum.

In iis versibus nullam subesse historiam suspicaris: at Harpocraton grauis inter Græcos auctor, sic ait, Minerua quam *ιρνιας* (id est equestrem) vocant, Neptuni filia fuit ex nymphea Polyphæ, quæ patrem habuit Oceanus. hæc (vt in primo de Europa Mnaseas refert) currum princeps effecit: vnde & Hippia nomen. Meminit & Iseus in Calydonem. Hactenus Harpocraton. Cui verò dubium quin de hac Papinius intelligat, quam & inuehi bigis, & in Tritone abluui dicit: eam velut digito signans quæ Neptuni quoque filia, & ad Tritonem impensò in Libya coli traditur ab Herodoto? quanquam cum reliquis de matre non conuenit. Quid quòd adiectiua quibus necessariò loca separat, tanquam superuacua, non exponis? Iton enim (sic autem malo quam quod ipse in recto Itone) ob id Aonia dicitur, vt à Thessalica discernatur, cui nomen Itonus Amphityonis filius dedit vt scribit Armenidas in Thebaicis. à qua & Itonia Pallas nominatur. Sed illud non omnitem, quòd Plutarchus in amatorijs narrationibus & interpretes Apollonii, Itonia Palladis templum non, vt Papinius, Itone, sed in Corona Bæotia reddūt: nisi

aut Ictō locus in Coronea, aut eadem vrbs fuerit: quod non legi. Sed nec Triton Libycus ociosē. nam tris eius nominis amnes, in Bœotia, Thessalia, Libyâque, & vniuersos Mineruæ sacros, iidem interpretes memorant. Hæc te, qui primas in litteris occupas, latere non oportebat.

Non possum non satis ridere si quando venit in mentem quantopere te suspexeris quòd per id & armè quod in IIII legitur,

Plaudenti que habiles Caryæ resonare Dianæ, Eleæ Dianæ templum significari omnium primus ostendit: quòd ἰλιάδης Græcè, palustrem Latinè sonet, iuxtaq; paludes carex multa proueniat: à qua nomen deæ factū sit. Nam quid aliud in mentem tibi venerit, nō sanè video. Et audebis posthac ab Italia Græcos explodere? quos si miser adires, tantis in tenebris nunquam versareris: nec fortasse Caryas ignorares (vel vt identidem Polybius Caryum vocat) oppidum esse Laconia, & in eo lucum Dianæ sacrum: in quo eius deæ festa cum cantu solenni chorus virginum celebrabat, contendentibus inter se citharædis, vt infra docebimus. Lucianus Samosatenus in dialogo Περὶ ὀρχήσεως ita tradit, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄριστοι Ἑλλήνων εἶναι δοκούντες, παρὰ Πολυδεύκους καὶ Καρύππου καρυαλίξει μεθόβλις (ὀρχήσεως δὲ καὶ τῆτε εἶδος ἐν Καρύαις τῆς Λακωνικῆς διδασκόμενον) ἀπ᾽ αἴα μὴ ἀμουσῶν ποιῶσιν. Lacedæmones (inquit) qui præ cæteris Græcis virtute maximè præstant, vbi à Castore Pollucèque caryatizare didicerunt, genus & hoc saltationis in Laconia Caryis, nihil non cum musica faciunt. Hæc ille. Hinc (puto) Lycophron in Cassandra aquas in Laconia Carycas, & Alexander commentarios Carycorum memorat, quorum testimonia multi citant. Polemon etiam in II, Græcè quidem, sed ad hanc sententiam, scribit, Excestides citharædus Pythia vicit, vicit & Caryorum certamē in Lacedæmonia. Apertissimè ex his (vt reor) liquet cur Caryas plaudenti Dianæ resonare Staius dicat. Iamne tibi videtur in Græcis opera malè collocari, quorum ope è tam vastis sordidisque paludibus in quas te sponte conieceras, extrusus es? Quanquam poteras & hoc

in Latinis aduertere. Diomedes enim grammaticus in eius rei mentionem sic incidit: Quo (inquit) tempore aduētante Xerxe in Graciam, omnes deserta Laconia, metu barbarorum perterriti, in diuersas partes fugisse creduntur, quum virgines timore laterent: ex hoc euenisse vt eo die quo solitus erat chorus virginum Dianæ Caryatidi hymnum canere, nemo ad solenne sacrum inueniretur. Tunc itaque pastores in urbem conuenerunt, & ne ritus sacrorum interrumperetur, pastoralis carmine composito, deæ honorem celebrauerunt. Huc usque Diomedes. Sed illud, arbitror, te decepit, quòd in vulgatis codicibus Curiati corruptè legitur: quòd erat officii tui deprehendere, si grammatici modò nomen, quo maximè tibi places, retinere volueris.

An ob id forsàn æmulabimur, quòd pubem Martiã, propter Hermionen Martis filiam, Thebanos autumas: quum dubio procul à Spartis sint potius, quos Cadmi socios in vrbe condenda Pherecydes & alii scripserunt: præsertim quando Palæphatus draconem, de cuius dentibus enati finguntur, non (vt alij) famulum, sed Martis filium prodat: nec de patre Hermiones vniuersi consentiant. quippe Idomeneus & Ephorus ex Electra & Ioue natam, ac ò Samothracia à Cadmo raptam volunt. Nec, si Martis omnino filia sit, ab ea Thebani Martii nominentur: à qua non omnes ducebant originem magis quàm à serpente, de quo diximus: ad quem Thebanorum plerique genus referebant. Inter enim terrigenas ab interprete Euripidis Pelor, Echion ab Ouidio, & Creon à Timagora, Creòtis illius auus qui post Eteoclen regnauit, & alii ab aliis memorantur: quorum familiæ diutissimè Thebis floruerunt. Pudet refellere quòd in his versibus,

Angue ter excusso, & flagranti præuia taxo

Tisiphone dux pande viam, per anguem, serpentibus crinitum caput intelligis: quum de serpente poeta manifestissimè dicat, què à Furia gestari aliubi sic indicat, *Viua manus æra verberat hydro.* Sed nimis vrgeo. nam quis hæc in Amiternino reprehendat? Ad illa iã venio quæ sine iuuetutis iactura fileri nõ pos-

sunt: cuiusmodi hoc est quod subiiciam,

-hunc iuxta cumulo minor ara profunde

Erigitur Cereri. Profunda Ceres non magis à matre Proserpina videri debet, quàm quòd esse Luna creditur quæ sub terris serpit, vt Varro docet: quod etiam proserpere vetusti dicebant. Cur autem Cererem Vergilius lunam vocet, pluribus argumentis ostendit Macrobius. Profundam verò Cererem Proserpinâ dici, sic vt paulo pòst ab hoc ipso poeta Iunonem Stygiam, & à Claudiano profundam quoque Iunonem, quis non videat? Perperam, qui de Cerere simpliciter exposueris, cum ob alia nò pauca, tum quòd ex ritu sacrorum nec Cereri nec item Telluri (quam per Cererem vis intelligi) in euocationibus manium veteres faciebât. Quod vt concedam de Tellure, quasi non poetas sed mytteria interpretemur, quid sibi vult epitheton malè seriatum Profunda, quum nudo Cereris tantum nomine Tellus appellari potuerit: quippe quum non alia Ceres quàm Tellus putaretur, vt ex Varrone recitat Augustinus? At quid absurdius (inquis) quàm tris aras, quas antè sub Hecates nomine Proserpinæ consecrarat, velut ab oblito poeta in vnâ redigi? Sed heus tu, Proserpinam Hecaténque (quod mox ostédemus) non eandem semper Græci habebant: quos (vt in multis) hic Papi-nius sequitur. Ararum quoq; non bene abs te subducta ratio, sub calculum denuo reuocanda est, vt ex impare, quem piaculariter constitueras, par numerus efficiatur. Quod ita denique cadet, si nostra sententia tres Hecata, totidem Furiis, Plutoni ac Proserpinæ singulæ statuuntur, vt octo omnino sint: id genus sacris numerus accommodatus, quem adeo maiores nostri obseruabant, vt propter dies pares, inferis Februarium, Ianuarium propter impares, superis attribuerint. Quia & viri etiam doctissimi ob eam præcipuè causam contendunt à Sibylla Deiphobum increpati, quòd sua præsentia imparem apud inferos numerum constitueret: indeque ab eo dictum, *-explebo numerum, reddar que tenebris.* Tantum abest vt impar numerus infernis sacris adhibeatur. At sicubi secus inuenias, aduerso mox

euentu piaculum committi cognoscito. Sed hæc non parum multa propter eos qui prauas, quibus inhaerent, opiniones reuelli sibi à pulmone non patiuntur. Nunc ad promissa festino, Cererem scilicet & Proserpinam non eandem videri. Sed locum non negligendum, cuius Stygiæ Iunonis mentio nos admonuit, prius exponamus. Papinii versus hi sunt,

-Stygiæque seueros

Iunonis thalamos & mœsta cubilia cerno. Plutarchus in libro de Dædala Plataënsi, Iunonem refert ab Eubœa, in qua educata sit, ab Ioue raptam, in Citharone delituisse in thalamis quos opacos de industria mons ipse substrauerit, ac inde nocturnam Iunonem vocitari. Prudenter ergo Papinius Iunonis cubilia, quæ Manto iuxta videbat, ad inferos transtulit, & Iunonis Stygiæ vocabulo Proserpinam nominauit, alludens ad historiam quam rettulimus. Quod ipse videre non potuisti qui Græca tãquam nauream stomacharis. Locuples (arbitror) testis est Hesiodus, is in Theogonia Hecaten non esse Proserpinam, sed aliam, dicit, ex Asterie Perseoque Astrei fratre natam, cui Iuppiter arbitrium in elementa concesserit: vnde & Hecate à multiplici potestate sit appellata. Hinc patronymicum figurauit Ouidius, *Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras*: quam alii aliter interpretentur: pro quo possessiuum Papinius vsurpauit.

-tu separe cætu

Elysios Persea pios, virgaque potenti

Nubilus Arcas agat. Nam tu (cui Persee legi placet, ac de Mercurio, vel eius patre Libero, exponi) tota penitus via, quod aiunt, erras. Quippe (vt omittã quòd aures non consulis, quarum iudicium superbissimum Cicero putat) nec Perseus Liber vnquã dictus est, nec per ætatem dici omnino potuit. Is enim vno vel paulo minus æuo priusquam hoc nomine Persæ vocarentur, inter homines esse desierat. Siquidem vel eadẽ qua Perseus tempestate, vel etiam paulo suprã claruit, vt testatur Eusebius in temporibus. Constatque ex Herodoto Persen, eius de quo loquimur filium, Persis à se nomẽ dedisse, quum Cephene ante vocarentur. Ac, vt non

temporum ratio refragetur, nunquam profectò Liber ab iis potius populis adusque Cyri ætatem, qui longè post fuit, ignobilissimis (vt tradit Trogus) quàm vel ab Indis vel à Thracibus, claris & à se victis gentibus, nomen adoptauisset. Quod vt etiam condonemus, quid quæso Baccho cum manibus, qui tam non commune quippiam cum iis habet, vt quum Iouis beneficio matrem esset ab inferis reducturus, Polyximni, impuri cuiusdam hominis, vsus opera dicatur, & cum eo pepigisse, vbi Semelen reduxisset (dicam autè quod refert Hyginus) mercedem se daturum qua nihil sibi deperiret: mortuòque inter ea Polyximno, deum promissi memorem, fici surculum instar mentulæ formauisse, alutæque coniectum per obscæna sibi immisisse: ex quo & Enorchis sit appellatus, vt legimus apud Lycophronem. Isne igitur manes compellere putandus est, qui, vt aditum ad inferos disceret, conditionem stupri non recusauit? Ad Mercurium verò referre, cum præter historiam est (nã vbi quæso legitur Bacchi filius?) tum nec ordinis ratio, nec ipsa Latinitas patitur. Quid enim loquutionis hoc esset, Tu Persee nubilus Arcas agat Elysios: vbi nec verba suas habent voces, nec illæ rursus inter se cõgruunt? Eadèmq; res bis inculcaretur, non minus ridiculè profectò quàm quod faceret subsannat Aristophanes, Commoda tu mastram, vel, si libet, arcam panariam. Miror autem cur in hac tantum parte Lactantium probes, in cæteris adèò abs te neglectum vt ne nomines quidem nisi quum vellicas. Sed concedamus & hoc tibi, vt in gratiam cum auctoribus pro tuo cõmodo redeas: tantum confessa non neges, Lactantii commentarios deprauatos adeo luxatòsque, vt ne ipse quidem qui scripsit, si modò reuiuiscat, sine coniectore sit agnitus. Agamus igitur coniecturis, quando tibi sic libet, homini imperioso & à quo discrepare contumacia sit. Sed quid tandem Lactantius? Nubilus (inquit) infernus. imperat autem Mercurio & Libero vt animas piorum euocet. Quare autem Persea Hecate, ratio est. Vidèsnè quàm nihil pro te Lactantius affert? Persea legi oportere, luce clarius ostendit, & de Hecate (quod

nos dicebamus) intelligendum. Nam ubi legitur, Imperat Mercurio & Libero? per sanctè deierem, non Libero, sed Liberæ ab eo scriptū fuisse: quo nomine Tullius in II de Deorū natura Proserpinam vocat his verbis, Hunc dico Liberum Semele natum, non eum quē nostri maiores augustè sanctèque Liberum cum Cerere & Libera consecrauerunt. Lactantius igitur Liberā pro Hecate posuit, vulgatiore illa cōsuetudine, qua nostrorum plerique Hecaten Proserpinamque confundunt, & alteram pro altera ponūt. Sed elaboris Protcu, negāsque animas euocare ad Hecaten pertinere. Vide quā tutum tibi sit vehementem deam ab antiquo iure detrudere. An, quæ potest alios lucis Auernis praeficere (quod Vergilius autumat) manibus imperare non poterit? Illud etiam abs te libens quæsierim, manusne plus an digitus in hominis corpore polleat. quod si dubio procul manum responderis, dubitandum non est quin fateri cogaris non minus Hecaten quā Proserpinam iuris habere, quæ pars eius suprema crederetur. id quod his versibus indicat Lucanus,

*Persephone, nostræque Hecates pars vltima, per quam
Manibus & mihi sunt tacite commercia lingua.* Per Proserpinam manes Erichtho elicit: cur non per Hecaten Tiresias? At si per hæc (inquis) Hecate manes iubetur emittere, cur eam se paulo post minatur euocaturū? Excidisti iam causa. confugis ad officias: nihil proficis: manifestò te mēdacii teneo. Tiresias loquitur apud Statium, *Scirem turbare Hecaten ni te Tymbræe Vererer.* Quæ (rogo) euocationis hic mentio? ni tu qui turbas & confundis omnia, turbare & euocare idem existimas: quod eruditi non probant. Certè Foroliuensis Hieronymus, vir academiæ primarius, qui disciplinarum orbem solus hoc tempore concinnauit, nostræ opinioni subscripsit: cuius iudicio tantum tribuo vt iam quid ipse quisque tui complices sentiant, non laborem.

Apollineas verò Therapnas cur Staius appellet, rā nescis quā non exponis, &c.

A. IAN.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

PETIS vt iudicium meum tibi non inuideā super illo Statii versu de quo litteratores inter se digladiantur, *-inuat ora tueri, &c.* Volūtati tuæ morem gessi. pluris enim tuā gratiam facio quā similtates eorum quos ater calculus offendet. Vlpianus de fugitiuis ait, Notā verbo etiam cicatrices continentur. Has (vt mea fert opinio) Statius intelligit. Macrobius Saturn. 11, Saxo in expeditione percussus, ac notabili cicatrice in fronte deformem, nimium tamen sua opera iactantem, sic leuiter castigauit Augustus. At tu quum fugies (inquit) nūquam post te respexeris. Plin. hist. nat. v 11, L. Sicinius Dentatus quinque & quadraginta cicatricibus aduerso pectore insignis. Et infra de Manlio Capitolino, Cicatrices aduerso pectore exceperat. Idem de M. Sergio, Secundo stipendio dexteram manum perdidit, stipendiis duobus ter & vicies vulneratus est: ob id neutra manu, neutro pede satis utilis, dextram sibi fecit ferreā, eaque religata præliatus. Itaque cæteri (vt ipse pergit) victores hominum fuere, Sergius vicit etiam fortunam. quod animi robur in Sertorio Sallustius expressum voluit, Cominus faciem suam ostendebat, aliquot aduersis cicatricibus & effosso oculo: quo dehonestamento corporis maximè lætabatur. Quidni maximè lætaretur, Antigono, Macedoniq; Philippo Amyntæ filio, & Annibali, maximis ante se ducibus in ea gloria par? vt obseruauit etiam Plutarchus. Etenim cicatrices etsi corpus dehonestant, vt argumenta virtutis indicique fortitudinis, apud omnes gloriosæ sunt: extrahertrices quibus post pretium forma tantum placet, vt Aelius Donatus in Terentium non minus verè quā facetè dixit. Imprudenter igitur & effœminatè nescio quis vmbrailis apud A. Gellium rhetor alienas vires ex imbecillitate sua metitus, insolens & immodicum putauit dehonestamento corporis lætari: non facturus

si cogitasset aliquanto plus esse, quodcunque corporis membrum fors auferre velit, vltro oggerere, vt de cetero honestè vitā traducat (id quod de Philippo Demosthenes ait) quàm periculo laboreque iam defunctum, testimonio virtutis insignique strenuitatis exultare. (2) Nā præteritæ cladis, eius præsertim quam fructus adorea comitatur, iucunda recordatio est. Metus autem malique expectatio, quantacunque laudis & præmiū spe proposita, pungit & animum lancinat. Ergo mixta notis belli dixit ora, vulnerū vestigiis & cicatricibus insignia: placidam verò pacem gerentia, quia Domitianus (auctore Tranquillo) pulcher ac decens fuit, vultu modesto, ruborisque pleno: quo se contra pudorem muniēs (vt in Agricola scribit Tacitus) offensas fronte letus, pectore anxius excipiebat. Hanc igitur oris ex arte compositam fictamque serenitatem Papinius quasi veram laudem memorat & hic & infra,

Discitur è vultu quantum tu mitior armis,

Quis nec in externos facilis sentire furores,

Das Castis Dacisque fidem.

Domitianus enim commendari se verecundia oris ad eò sentiebat, vt in senatu aliquando sic iactauerit, Vsq̄e adhuc certum animum probastis ac vultum. (3) Cæcilius autem Secundus in mentione Domitiani sic ait in Panegyrico, Superbia in fronte, ira in oculis. Et Philostratus aspectu truce se tradit in vita Apollonii: vt hi dederint aliquid odio, vel illi gratia. Quid autē si dignitatem voluit intelligi? Vir enim pulcher Aristoteli videtur is qui militiæ labores ferre possit, itaque iucundus aspectu sit vt etiam terreat.

² Lege Latinum Plutarch. De fortuna Alexandri.

³ Lege apophthegmata Plutarchi.

³ Lege Manilii versus in illa mathematica ratione Maronis in illud carmen, -quum Iuppiter æthere summo Prospiciens, &c.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

LVCTARIS, vt video, cum Papinio: mallem cum hydra: certior victoriae spes esset. ita quaestiones ex quaestionibus, difficultatesque ex difficultatibus, mendaeque ex mendis oriuntur, vt vix vna hominis aetas iis explicandis corrigendisque suffectura videatur. Ego vero, quando tibi lubet vna eademque opera me teque exercere, pro mea virili parte conabor aperire quae cunctanter ab aliis adita sunt: quale est, *-hinc obuia limina pandit. &c.* Aedem D. Iulii designat in ea fori parte excitatam vbi crematum fuerat eius corpus, vt Appiani refert historia. P. Victor, Urbis octaua regione, forum Rom. rostrae pop. Rom. aedis victoriae, templum Iulii Caes. Valerius Max. memorabilem primo, Tuas aras tuasque sanctissima templa, diue Iuli, veneratus, oro, &c. Corn. item Tacitus, agens de T. Iunii caede, quae facta ad Curtii lacum in foro est, Ante aedem (inquit) diui Iulii iacuit primo ictu in poplitem. Vitruuius architecturae lib. III, de sacris aedibus, Pycnostylos est cuius intercolumnio vnius & dimidiatae columnae crassitudo interponi potest: quemadmodum est D. Iulii, & in Caesaris foro, Veneris. Nec D. Iulii aedes eadem cum basilica Iulia accipienda. Aedes enim post eius interitum dicata est, vt indicat Appianus: etsi Dion consecratum scribit in vita, Antonio quasi sacerdote & flamine sibi instituto, partim adulatione Caesaris asseclatum, partim ab iis qui inde ei studebant inuidiam constare. Basilicam viuens ipse publicauit, vt in ratione temporum demonstrat Eusebius: quam Vitruuius architectus (vt ipse praedicat lib. v.) dimensus est, & ex arte faciendam curauit. Eius meminit in Caligula Suet. Quin & nummos non mediocris summae est fastigio basilicae Iuliae per aliquot dies sparsit in plebem. Dubium, Iuliamne porticum, quam statuit in ipso foro P. Victor, hanc appellari, an aliud aedificium. Iungebatur autem basilica foro, ad eamque gra
g.ii.

dibus erat ascensus, in qua parte ius dicebatur: inferius autem negotiatores esculenta poculentaque & id genus alia habebant, & sues etiam venales. Vitruvius architecturae v, Basilicarum loca iuncta foris, quam calidissimis partibus oportet constitui, ut per hyemem sine molestia tepestatum se conferre in eas negotiatores possint. Et paulo post, Vti qui apud magistratus starent, negotiantes in basilica ne impediret. Seneca, Fremitu iudiciorum basilicae resonat. Apud Plautum nota parasiti magnifica verba, quibus infortunium minatur in basilica morantibus, ob immunditiam tetrumque odorem quae saginantur animalium, si molesti in via sibi fuerint. In basilica vero Iulia causae centumvirales agebantur. Caelius Secundus, Epistolarum lib. v. Descenderam in basilicam Iuliam, auditurus quibus proxima comperendinatione responderem. Et alibi, Si quando transibis per basilicam, & voles scire quomodo quisque dicat. Idem lib. v 1, Quadruplici iudicio bona paterna repetebat. Sedebant iudices c & lxx. tot enim quatuor consiliis conscribuntur. Ingens utrinque advocatorum numerosa subsellia praestantium corona latissimum iudicium multiplici circulo ambibat: ad hoc stipatum tribunal, atque etiam ex superiore basilicae parte, quae foeminae, quae viri, & audiendi quod difficile, & visendi studio, imminabant. Quintil. Inst. or. x 1 1, Certum quum in basilica Iulia diceret Trachalus primo tribunali, quatuor autem iudicia (ut moris est) cogerentur, atque omnia clamoribus fremere: & auditum cum & intellectum, & (quod agentibus ceteris contumeliosum fuit) laudatum quoque ex quatuor tribunalibus memini. Martialis epigrammatum vi. de filio Reguli,

Iam clamor, centumque viri, densumque corona

Vulgus, & infantis Iuliae tecta placent. ubi Domitius non minus foede lapsus est quam in illud ex epigr. v. ad patrem Regulum, *Et laudant Catuli vilia templa senes.* In altero, praeter historiam, Capitolini Iouis aedem suspicatur, quum poeta basilicam Iuliam designet, in altero Iuliae templa, pro vilia supposuit impro-

bissimè: quum doleat Martialis apud homines ætatis suæ, vitio malignitatis humanæ, ita vetera esse in laude, præsentia in fastidio, vt optima quæque temporū suorū posthabeant etiam contemptissimis antiquis operibus: idque probat exemplo templi Iouis à Domitiano magnificentius instaurati, quum bellis ciuilibus arsisset: ipsum tamen præ vilibus Qu. Catuli templis, id est, cura Catuli restituto Capitolio, sordere. Sedem Iouis opt. max. vouerat Tarquinius Priscus rex bello Sabino, iecerátque fundamenta spe magis futuræ magnitudinis quàm quò modica adhuc pop. Rom. res sufficeret: mox Seruius Tullus, sociorum studio, deinde Tarquinius Superbus capta Suetia Pometia, hostium spoliis extruxere. Sed gloria operis libertati reseruata, pulsis regibus Oratius Puluillus iterum Cos. dedicauit, ea magnificentia quam immensæ pop. Rom. opes ornarent potius quàm auferent. Iisdem rursus vestigiis situm est, postquam interiecto quadringentorum quindecim annorum spatio L. Scipione, C. Norbano Cos. flagrauerat. Curam victor Sulla suscepit, neque tamen dedicauit. hoc est solum felicitati eius negatum. Lutatii Catuli nomen inter tanta Cæsarum opera vsque ad Vitellium mansit. Hæc ex eodem Tacito. Sed vt ad institutum redeam, Papinius ea periphrasi, *-hinc obuia limina pandit*, &c. ædem significat: illo verò carmine quod sequitur,

At laterum passus hinc Iulia templa tuenitur, ipsam Iuliam basilicam. nam templum nomen est loci etiam non sancti. siquidem Curia Hostilia (auctore M. Varro) templum erat, & sanctum non erat, vt basilica item Iulia. Basilica autem, Græca dictio est *δοτό τῆ βασιλείας*, quod & regem significat & eos qui ius dicunt: quos infectatur Hesiodus quasi *δαποφύλους*, id est muncrum voratores. Nec me fugit apud Iuuenalem tradi à Probo (si modò Probi sunt expositiones quæ circumferuntur in Iuuenalem) Licinium C. Cæsarum libertum, quū curationi Galliarum ab Augusto præpositus, eas spoliasset, ad extinguendam qua flagrabat inuidiam, basi-

licam sub nomine C. Iulii condidisse. Sed hanc historiam Dion aliter enarrat.

Pungit (inquis) & illud me Papinii: quippe quum sentiam non ab re festinandi voluptatem dici, tamen explicatum nō habeo cur. Aetas tua facit vt ignoscam si quid apud auctores obuium te fugit. nondum enim potuisti omne scriptorum genus excutere: secus in dialogo Corn. Taciti de claris oratoribus deprehendisses hanc sententiam, Extemporalis audaciæ atque ipsius temeritatis vel præcipua iucunditas est. nam in ingenio quoque, sicut in agro, quanquam alia diu serantur atque elaborentur, gratiora tamen sunt quæ sua sponte nascuntur.

Sum pollicitus, & præstabo, nunquam pluris existimationem meam quam tuam eruditionem facturum, minorémque personæ, quam sustineo, rationem quam ætatis tuæ habiturum. Quare velim pergas à me vel minima quæque inquirere. Non enim committam ne tibi studium satisfaciendi non probem. Quicquid amissa temporis occasione frustra fit, serò fieri dicitur. Tibullus,

Heu serò renocatur amor, seròque inuenta,

Quum vetus infecit cana senecta comas. Papinius

Thebaid. primo, *Serò memor thalami.* Martialis, *Cras viues? hodie iam viuerè Posthume serum est.* quoniam maturius oportuit. Ad eandem penè sententiam Papinius, *Quid quòd hæc serú erat continere? id est, integrum mihi non erat ea iam cōprimere, quum illa vos certè, quorum honori data sunt, haberetis. id est, penes vos essent quorum nominibus inscripseram. Quod non minus esse videri vult, quam si in vulgus exissent. in quo gratiam colligit, dum simulat se tantum de eorum iudicio, quantum de cæterorum omnium, laborare. Et illud in extrema propè epistola dissimulandum non est, Et tu fortassè pro collega mētieris, id est fidem falles, & affirmabis esse biduo scriptam, quò mihi gratificeris socio studiorum. quod in epithalamio prædi-*

eat, per hæc,

(¹) *-tecum similes iunctæque Camæne*

Stella mihi: multumque pares bacchamur ad aras.

Affectavit autem, Pro collega, dicere, quia poetarum collegium Romæ fuit: quod Ovidius ex Ponto Elegia quadam alloquitur. Eius meminit exemplorum libro tertio Valerius, agens de fiducia Accii poetæ: Is (inquit) Iulio Cæsari amplissimo ac florentissimo viro in collegium poetarum venienti nunquam assurrexit.

¹ Lege quæ Ian^o deinde dictavit quæ Sylvas Romæ profiteretur.

Argumentum Papinianæ Sylvæ quam fecit in equi maximum Domitiani, quod desiderabas, accipe. Domitiani principatu fuit ingens Dacorum motus: eoque formidolosior quò Decebalus eorum rex imperatoriis artibus instructissimus nullum rei bene gerendæ vacuum tempus abire patiebatur. Interim Domitianus aulæ deliciis emollitus, inter exoletorum puellarumque complexus dies totos & quàm longæ noctes erant eximebat: iisque ne aliquandiu careret, bellum per legatos administrabat, donec binis acceptis cladibus, ipse profectus est: quæque eius erat ambitio, hoste vix viso, laureatas ad senatum litteras misit, quibus victos iam Dacos nunciabat. Continuo patres, quoscunque arrogantissimi principis elatus animus honores affectare posset, vltro pro se quisque certatim decernere. Videres toto orbe Romano tot ex argento auroque positas imperatoris effigies, vt iis ferendis humus vix sufficeret. Historiæ partem narrat Dion. In hac igitur omnium publica assentatione, s. p. q. r. equestrem statuam præcipuæ magnitudinis genio Cæsaris crexit, vt ipse Papinius innuit,

Vtere perpetuum populi magni quo senatus

Munere. in qua laudanda Papinius tanta maiestate carminis assurgit, vt auditoris animum statim precellar, ad eamque rapiat admirationem qua se teneri percontando simulat.

g. iiii.

Laudo propositum, quòd anxie subtiliterque rimaris omnia. nam dum vocas in dubium quæ pro comperitis habentur, assequeris vt in iis etiam quæ sunt in quaestione, non dubites. In illum Statii locum, Postero die quam dedicauerat opus, tradere iussus sum: præcipui nihil (vt ingenuè fatear) attuleram priusquam tuæ litteræ nobis aurem vellerent. nunc in mentem veniunt hæc: Imperatores aliquando statuas imaginisque & aras toto orbe Romano consecrari sibi iubebant: vt de C. Cæsare Philo scribit, & Ioseppus: quod ingentium calamitatum causa Iudæis obstinatè repugnantibus edito, fuit. Confutat & Tertullianus in Apologetico conflatam Christianis inuidiam quòd Cæsaris genio nihil honoris impenderent, eiusque statuam nullo cultu prosequerentur. Extat ad Traianum Cæsarem Cæcilius Secundi nõ inelegans epistola, qua testatur in Bithynia Christianos ab se coactos imagini Cæsaris thure & vino supplicare: quod admodum facit ad vltimum primæ Syluulæ versum,

-tuosque

Letus huic domo videas dare thura nepotes. Et hoc ex ritu religionis. nam principis genio libabant, vt indicat etiam Persius vltima Satyra,

Dij; igitur genioque ducis centum paria ob res

Egrege gestas induco. Quin & principum statuarum numen habere credebantur & genium: apud quas & vota suscipiebantur & victimæ mactabantur, vt alibi demonstrauimus. Cæcilius Secundus ad Traianum, Simili reuerentia Cæsar, non apud genium tuum bonitati tuæ gratias agi, sed apud numen Iouis opt. max. patris. Ipse quoque Papinius hoc ipso libello luce clarius ostendit inesse colosso genium, sic,

-inseffaque pondere tanto,

Subter anhelat humus, nec ferro aut ære laborat,

Sed genio. negat enim ferri & æris oneri terram cedere, sed ipsius Domitiani genio, id est numini, quod inclusum statuarum sustineret, imparem. Dedicauerat autem Domitianus ipse statuam, quia Pontifex maximus: vt historia Tranquilli tradit & Dion, atque percussa sub eius imagine vetera numismata testantur.

Latii fori (de quo Sylua prima Papinius) apud alios extare mentionem, verissimè negas. non enim suo nomine, sed obsequutus carmini, Latium pro Romano dixit, vt in epithalamio Stellæ, septem colles vrbs Romana Latios,

Vnde sacro Latii sonuerunt carmine montes: & hac ipsa prima Sylua,

Cedat equus, Latiae qui contra templa Diones

Cæsares stat sede fors. Latium quoq; pro Romano Ouidius in Fastis posuit, *Tempora cum causis Latium digesta per annum.* P. Victor in vrbs octaua regione forum Romanum statuit, & in eo æneum Domitiani equum, quæq; præterea Statius ædificia celebrat. Dionysius Antiq. Rom. 11, Marcusque Varro Romani fori meminit, & Tacitus agens de ratione proferendi pomerii. Sed & Pausanias *Ἡλιακῶν* primo, Romanum forū cum cætera spectatu dignum fuisse refert, tum maximè quòd esset ære tectum: quod Ammianus etiā Marcellinus in rebus Constantii Cæs. ambitiosè describit. Lege Ammianum.

Quum non conueniat inter ætatis nostræ grammaticos, accipiendūne sit apud Papinium, cælo peractū opus, laboratum artificiosè (quippe cælum sculptoris instrumentum est, Ausonius,

Bucula sum cælo genitoris facta Myronis

Ære: nec factam me puto, sed genitam. nec multo post, *Talem fecerunt ferrea tela deam.*) an ex ære delapsum: ne priori sententiæ pedibus accedam, facit (inquis) insequens verbum, Fluxit, aptius è cælo demisso signo quàm polito. Sed historiam quæ mihi suffragetur, adhuc non inueni. Video quòd tēdas. Ego verò, quod suo iure poeta finxit imperatori blandiens, vt nō magis ex historia quàm tu vel quiuis alius affirmare possum, sic ausim contendere allusum esse ad Mineruz effigiem: de qua Apollodorus ad hanc sententiā Græcè scripsit, Aiunt illum, quum præuiam bouem sequutus, illum ex oraculo cōdidisset, deos orasse vt aliquod argumentum darent, id est augurium signūque, su-

turæ felicitatis: tum de cælo Palladiū cecidisse in quendam Phrygiæ locum, cui Diodorus & Dion ex eo casu Pefinunti factum nomē autumant. Herodianus in Cōmodi rebus agnoscit quidem vocabuli rationem, nec agrum Phrygiæ Pefinuntem negat ex eo dictum: sed Cybeles, id est matris deūm, non Palladis, imaginem delapsam tradit. Numa quoq; Pompilio regnante, scutum breue (quod ancile Verrius ait appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum mediūq; eius latus pateret) è cælo demissum, Dionysius Antiq. Rom. II. Plutarchus in Quæstionibus, & alii prodiderunt. Itaque nihil alienius à Papinii mente quā de mortali quicquam fabro suspicari. Vult enim aut opus diuinum videri, id est Palladium (nam Pherecydes vniuscuiusque manibus hominum non facti simulacri cōmune nomen esse Palladium censet) aut, quod est proximum, à Vulcano vel à Minerua fabricatum: ut maiori reprehensione digni sint à quibus accusatur Honoratus quod Palladium pro ancili posuit.

Lege annotat. Beroaldi. 19.

Ad poeticam tendis, ut video, qui fabulas anxie requiris. Anima nanque poeticæ (si credimus Aristoteli) fabula est. Equidem pro mutua nostra beneuolētia reuertar ad omissum grammatici studium: tibi que, quod optas, de Castoris equo breui expediam. Stesichorus in funebribus Pelix ludis ait Harpagum & Phlogeum, quos equarum velocissima Podarge peperit, à Mercurio Castori dono datos: Exalithum verò & Cyllarum à Iunone. quanquam in vulgatis Suidæ collectaneis historia legatur inuersa. Septem colles Urbis (ut simul ad ea rescribam quæ proxima petebas epistola) sunt qui reddant hos, Tarpeium, AEsquilinum, Palatinum, Cælium, Auentinum, Quirinalem, Viminalē. Verrius autem de verbis antiquis duodeuigesimo, Palatiū, Veliam, Fagutalem, Suburrā, Cermalum, Oppium, Cispium: in quibus solenni die (quod inde Septimontium vocabatur) agi solitam rem diuinam scribit Antistius Labeo. Sed ne posthac aliquis ambigat (ut non-

nullos audio) diuersane fuerint ea loca quibus institutum Septimontium solene est, an septem colles à poeta memorati, Plutarchi verba subieciimus ex artibus Romanorum. Septimontium diem festum Romani trāsfigunt, quod septimus vrbi collis attributus, & Roma septicolis facta est. Quare quum Septimontium celebraretur ob inclusum pomeriis & muro cinctum septimum collem (quod ex Plutarcho iam constat) hostiæque caderentur in enumeratis ab Antistio Labcone collibus, apparet eos esse quos ex Verrio recitauimus, operamque ludere qui veluti incompetos adhuc indagant.

Aetas tua facit vt asses etiam per puluerem quærere non erubescam. quamobrem controuersas & obscuras apud Papinium voces, vt petis, aperiam. *-Siculis an conformata caminis Effigiem.* sunt qui corrigant, Effigies: ego vetustam publicamque lectionem tueor, id est *Effigiem*, vt moles effigiem conformata synecdochicis accipiat.

Exhaustis armis, post bella. Vergil. *-que bella exhausta canebat*, id est peracta. nam qui positis armis exponunt, insequenti carmine refelluntur, *-magnoque superbit Pondere*: quod inermi Marte non esset.

Amplius, maiori cum dignitate, quæ & amplitudo dicitur. Est autem temporis & qualitatis aduerbium. Lucilius Satyrarum primo, *Quo pacto populum atque urbem seruare potis sit Amplius Romanam.* quod adeo prolixum temporis spatium significat, vt quotiescunq; iudices indicare volebant se adhuc audire velle, dicerent, *Amplius*: itaque negotium differebant. vnde hodieque (vt ait Sospater) ampliari iudicium, differri dicitur.

-ingenti propellit Strymona flatu. Hoc ait quia vehementior in equo spiritus est. vnde verbum trahitur Hippacare, quod est animam crebro celeriterque deducere. Lege Pompeii de verbis antiquis ex Verrio breuiarium septimum.

Das Catus Ducisque fidem, Catos & Dacos in fœ-

duſ accipis. Claudianus, *Rupiffent elementa fidem*, id eſt violato naturæ fœdere, rerum pacem perturbaffent. In hunc etiam ſenſum pax his aut illis à pop. Rom. data legitur apud Liuium.

-*Laterum paſſus*, id eſt ſpatia, quæ tractus alibi vocat, *At laterum tractus ſpatioſaque peſtora ſeruat.*

-*iacta face*, non quia ſub cinere ſeruetur, (vt quibusdam placuiſſe video) ſed quòd æternum ignem Veſtæ virginis in operto cuſtodiebant, vt A Elii Dionyſii & Plutarchi docet hiſtoria. Ex quo tacitam virginem dixit Horatius quæ ſilentium præſtare cogebatur, id eſt ſacra non vulgare: *dum Capitolium Scandet cum tacita Virgine pontifex.*

Dextra ſetat pugnas. Eruditè ſanè Politianus hunc locum declarauit ex Fabio Quintiliano. n um eſt habitus in ſtatuſ pacificator qui inclinato in humerù dextrum capite, brachiòque ab aure protenſo, manum inſeſto pollice protendit: qui quidem maximè placet iis qui ſe dicere ſublata manu iactant. Ad iuſticiatorem Politiani ſententiam reddit & hoc ex xxxiiii. nat. hiſt. C. Plinii, de Cephiffodoro, Fecit & concionantem manu elata: & illud C. Cæſaris, Ac tametiſ dextris humeris exercitus animaduertebatur: quod inſigne pacatum eſſe conſueuerat: & Pataſianis Eliacorum primo de ſigno Iouis Olympii, *Τὴν ἐν ἱερῶν τῶν χειρῶν καπὸν εἶναι*, id eſt elata altera manu. Hoc habitu Romæ ſpectatur ad ædem Lateranam equeſtris ſtatua, cuius perſona in incerto eſt. aliqui ſuſpiciantur Antonini Pii. Quid autem ſi referatur ad ſignum victoriæ, quod ipſa Domitiani ſtatua dextra manu ſuſtineret antiquo more? cuius in Verrem Cicero meminit, Inſiſtebat in manu Cereris dextra ſimulacrum pulcherrimè factù Victoriæ. Et Valerius, agens de neglecta religione, Memorabilium primo, Dionyſius (inquit) Victorias aureas, quæ ſimulacrorum porrectis manibus ſuſtinebântur, tollebat, & eas ſe accipere non auferre dicebat. Simulacrum præterea Nemefis ornatum ſigillis victoriarum legimus in Suidæ collectaneis: vt dicat Papinius hoſtè coherceri metu victoriæ quæ inſiſteret in dextra Cæſaris. Ab armis

enim facile deterrere poterat omnes imperator qui victoriam in manu haberet. Nam quod statim sequitur, *Lenam Tristonia Virgo Non grauat*, ex historia est quã recitauimus ex Suetonio, Dione, & Philostrato. Pallas enim Domitiani familiare numen erat, vt Fabii verbis vtar. Ideoque Papinius ait, *Non grauat*, quasi Domitiani manus libenter & facile Mineruam ferret.

Et secte pretendit colla Medusa, Ceu stimulis accendit equum. Qui duobus his versibus vnum sensum putant includi, non explicant vt equus accedi posset aspectu Medusæ, quæ ponè stabat in clypeo vel ægide Palladis. Ego verò Mineruam sic in laua colossi statuo vt Domitianum spectaret, equus autem transuersis oculis & in Gorgona flexa ceruice suspiceret, vt equos in AEsquiliis intuemur. id quod innuunt illa poetæ verba,

At sonipes habet itus animosque imitatus equestres,

Acrius attollit vultus. Estque Hesiodi æmulatio, apud quem Pallas in scenso curru Herculis ægidem quatiens, ad cursum iugales incitat, *Εν γὰρ σφιν μίνοσ ἦτοσ θιά γλαυκῶπισ Αθήνησ, Αἰγίδα' αἰασίσασσά,* id est, *Hos dea concitecto celeres agit impete Pallas, AEGIDA concutiens.* Neque verò quicquam refert vtrum Prætendit (vt plerique omnes) an Prætendens (vt quidam) scribatur. *αὐτοῦ δέ τωσ* enim transire cõcessum poetis est, vt sæpe Papinius hoc in opere facit, ac in odis Horatius. Alii tamen illud hemistichium, *Ceu stimulis accendit equum*, distinguunt à superioribus, vt descripto iam situ Palladis, ad ipsam Domitiani statuam redeat, ab eaq; equum velut admotis calcaribus incitari ad cursum dicat: vt paulo mox, *-cursumque minatur.* & statim, *-vniúsque per armos Impetus; & -tantis calcaribus illa latè Suffectura patent.* In quo summa laus artificis, qui sensus expressit. M. Tullius in Hortensio, Nam cum omnis solertia admiranda est, tum ea quæ efficit vt inanima quæ sunt, viuere & spirare videantur. Ammianus Marcellinus rerum gest. xxvi, de Valentiniano Imp. iam designato, Eo (inquit) vt expeditius loqueretur, brachium exertante, obmurmuratio grauis exoritur, conrepantibus centuriis & manipulis, confestim impera-

torem alterum declarari. Et paulo post, Quod Valentinianus magis præ cunctis ne fieret extimescens, elata prosperè dextra vt princeps fiducia plentis, ausus increpare quosdam vt seditiosos & pertinaces, cogitata nullis interpellantibus absoluebat. Lege Aufonii griphum ternarium, vbi de Musis agit.

Indiget (inquis) aliqua luce & illud ex eadem Papinii prima Syluula, *-Æneæ pro cespite terre Æneæ captiuum crinem tegit vngula Rhens.* Vtinam cæteras ex hoc opere tenebras excutere tam facillè liceat atque hoc quicquid est caliginis. Imagines annium qui domitas irrigant terras, in triumpho pompa præferri solitas, ex Ouidio constat & Propertio. Domitianus itaque deuictis ab se Germanis, & Germanici sibi nomen asciuit, & eorum fluuium Rhenum sub equi sui pedibus ex ære fundi, quasi domitum triumphatumque, iussit. Attilas Hunnorum rex (vt est apud Suidam) expugnata populosissima Insuorum ciuitate Mediolano, quum fortè conspicatus esset in picto quodam pariete Romanos imperatores auratis innixos solis, & scæda cæde prostratos Scythas ad eorum pedes iacere, accersito pictore mandauit vt se coloribus inductis effingeret in sella, Romanos autem Cæsares onustos arcis nummorumque receptaculis, effundere in eius pedes aurum. *-Æneæ pro cespite terre.* Aræ diffinitio, quæ propriè locus est vacuus, vt ait Verrius. Aræ ergo solis; vicem præstabat æneo Cæsaris equo Rheni genius; quippe cuius efficti caput impositis pedibus equus Domitiani premebat. Imaginem quoque fluminis, id est aquas ex ære conflatas, intelligere nihil impedit.

Quid est (inquis) *Optassetque nouo similem te ponere templo Atticus Eles senior Iouis?* an in æde recens & tunc primùm constructa? quasi dicat, omnia templa Phidiaz sorderent si tuam locaturus esset imaginem, vellètque aliud augustius ædificari: quod in Iouis signo neglexit. An potius aliud habes argutius? Equidem quàm sit argutum quod habeo, non satis intelligo: sed ad rem magis

Omnino fore scio. Fuisse (inquit) in votis Phidiae te formare, & imaginem tuam, similitudine ex membris expressa (quam Graeci vocant icona) statuere in templo Flaviae gentis abs te nuper erecto. Nam Domitianus (auctore Tranquillo) domum suam, quae fuit urbis sexta regione ad Malum Punicum, conuertit in templum Flaviae gentis: id quod à Papinio nouum dicitur. *Atticus senior*, Atheniensis Phidias aetate grandis, ipse enim senem caluum, id est sui oris similem specie, adeo artificiosè inclusit in clypeo Mineruae, quum inscribere non liceret, ut ea conuulsa, tota operis colligatio solueretur: ut inter naturae miracula refert Aristoteles & M. Tullius in *Thuscul.* Elci verò Iouis à poeta senior appellatus, quod Olympium in Elide Iouem fecit: cuius pulchritudo adiecisse aliquid etià receptae religioni videtur, ut ait Fabius. adeo maiestas operis deum aequauit. Nam vultum Iouis propemodum ex ipso caelo petitum liniamentis eboris amplexus est, Homericis carminis exemplum sequutus, ut apud Valerium Max. Macrobiūque interrogatus ab amico respondet. Apollo-nius ille Tyanæus apud Philostratum refert ipsum Phidiam, quum Iouem sculpsit Olympium, Deum cum caelo horisque & astris animo cōcepisse. Ex quo Propertius, *Nec Iouis Etes caelum imitata domus*: id quod ad Rabinum templi Flaviae gentis architectum transtulit Martialis, *Astra polūmque tua cepisti mente Rabiri.* Nam quod sequitur, *Vix lumine fessō Explores quā longus in hunc despectus ab illo*, alludit ad etymum colossi: quem Graeci tractū volunt *παρὰ τὸ κορυβειν τὰ ὄρα*, id est ab hebetando visu, quod oculi caligant in spectanda tanta altitudine. Est autem sensus, Aegre quis ad lassitudinē intenta acie metiatur quā iaceat hic infra illum. *Cæsar* in *Commentariis*, Ut erat à Gergubia despectus in castra. Quid si dicat? *Vix explores*, id est obrutu comprehendas, quā intendere oporteat aciem hunc equū contemplanti, ab illo, id est præ illo, & comparatione illius equi Cæsaris. quasi dicat, equus Cæsaris vno oculi ictu perlustrari totus potest, hic autem vix longo obrutu.

Non displicet emendatio Politiani,

-tua mistis

Ora Taras, tua sidereas imitantis a flammis

Lumina contēpto mallet Rhodos aspera Phœbe. Taras enim Neptuni F. ex indigena quadam nympha fuit.

sub huius imagine, delphine vehenti, Tarentini nummum percutiebant, in quo effictus erat Taras dorso delphini insidens: vt in Tarentinorum rep. scribit Aristoteles, & Pollux repetit *Ὀνομαστικῶν* lib. nono. Taras amni nomen ab se dedit & oppido, quod in ora Calabriae Tarentum nostri vocāt. Huc olim Spartani, Phalanto duce, coloniam miserunt, vt ortam domi seditionem comprimerent. Historiam refert Trogus. Apollinem consulenti Phalanto data dictio, fatales dari sibi sedes vbi sereno celo pluuia maderet. Itaque diu frustra vagatus, oraculi successum desperauerat: longumq; errorem pertaxus, humi confedit, ac in gremio coniugis Aethrae, quæ virum sequuta nauigatiōis comes erat, impar mœrori ceruicem deposuit. Illa, seu proprio seu mariti dolore tacta, flere cœpit, vberibusque lacrymis eius os rigare: quibus ille excitatus, ambages oraculi deprehendit. Aethra enim, quæ Latini nominis interpretatione sudum serenūq; significat, erat in matrimonio Phalanti, quæ suis lacrymis virum madefecit. Hæc ex Pausania. Taras autē Græcus casus est, à quo genitium Tarantos enuntiauit Hesiodus, *-τῆς αἰθῆρας οἶο Τάραντος*. nec me fallit hoc carmen ab aliis ad Euthydemum referri, qui de conditura Græcè scripsit. Intelligit autem Neptuni statuam, de qua Lucilius (vt aiunt) apud Nonium meminit, & Plinius in hist. Nat. *Mistis* autem pro quieto ponitur & ocioso. Papinius Thebaid. primo, *-mistemque Corinthon Linquit*. Et in Syluis, *-dilectaque mistis Terra Discarches*. Item, *Parthenope, cui miste solum trans æquora vecta Ipse Dionæ monstrauit Apollo columbe*. Silius octauo, *Sarni misti opes*. ex interpretatione Papinii, cuius carmen est, *Aut Pompeiani placeant magis ocia Sarni*. Quod autē Tarentini per ocium lasciuerent, Horatius & Iuuenalis, ac epistola quadā Cicero testatur, & Strabo, & ante hos, historiarum

historiarum lib. 11, qui Tarétiuorum vocem fuisse narrat, Ceteros natos esse ad laborem, se verò ad indulgendum genio. Neque verò si Politiani censurá probo, vetustam vulgatámque lectionem protinus expungo, quum facíle defendi possit, *-tua missi Ora Tonans.* Etenim quia videbat inuidiosum superbúmque & impium fore si diceret, Elis tuam potius imaginem quàm Iouis opt. max. vellet, (quod statim de sole liberius effudit) vt sententiam modificaretur, ait, Ipse Iuppiter effingi tua specie mallet, id est similitudine ex tuis membris expressa, quàm quali positus est à Phidia. Nec ineptè quis ad Alexandrum referat, cui sub habitu personæque Iouis imaginem positam Pausanias auctor est Eliacorum primo: (*) quod in aliorum quoque more fuisse demonstrauius in Lucani Genethliaco. Blandiens ergo Papinius Domitiano, Iuppiter (inquit) in Elide mallet effictus esse tua quàm Alexádrí specie. *Mittis autem perpetuum Iouis epitheton est, ab eius stella salutari: de qua Cicero De natura deorum, Vitruiuíque & Græcus auctor Cornutus plura. Lucanus, -nam missi in alto Iuppiter.*

Vltimum Sylluulæ carmen, *Latus huic dono Videas dare thura nepotes,* esse legendum, non *Lætius*, vt Huic in duas syllabas dissoluatur, idoneus in eo genere Priscianus est auctor. Vbi *Lætus* actiue significationis est, vt apud Horatiú, *Lætus intersis populo Quirini.* Sic Felix Verg. *Sis felix, nostrúmque leues quæcúmque laborem.* *Videas* auté *dare thura nepotes*, ex historia dixit. Domitianus enim suas etiá statuas honorari sacrificio volebat. Cæcilius Secundus ad Traianum, Ante, quidem ingentes hostiarum greges per Capitolinum iter magna sui parte, velut intercepti, diuertere via cogebantur, quum sæuissimi domini atrocissima effigies tãto victimarum cruore coleretur quantum ipse humani sanguinis profundeat. Coccianus item Dion ex historia refert, matrem familiã à Domitiano duci iussam, quasi commissio piaculo, quòd ante eius imaginem se nudasset. Aliorum quoque populariú statuas ita P. R. honorabat. Cicero De officiis 111, agès de C. Mario, Omnib' vicis h. i.

statuæ factæ sunt: ad eas thus & cerei. quid multa? nemo multitudini vnquam fuit carior.

2. Lege Plutarchi moralia, vel Æliani variam historiam.

Questus es apud me per epistolam, præter affectatâ Papinio ostentationem remotæ disciplinæ, syluamque historiarum quæ suapte natura pariunt obscuritatem, plerunque negotium tibi facere quorundam grâmaticorum nugas, annotationum commentariorumq; titulo vulgatas, in quibus poetæ carmina pro se quisque certatim lancinant, vtque aliquid afferant noui, longè diuersa tradunt: adulescētiumque mentibus implicatis ac malè digesta sententiarum varietate confusis, eorum studia, quibus se consulere profitentur, impediunt: vt in hoc ex epithalamio Stellæ versu, *Cessent mendaces obliqui carminis astus*, aliis magicas artes accipiētibus, aliis insulsiſsimè maledicentiam, quibusdam verbosa disputatione fescenninos. A me verò petis vt inter eorū discrepantes opiniones diiudicem. Quanquam video quid oneris inuidiæque nobis imponatur, in hoc etiam abs te vinci patiar, nō tam præstandi fiducia, quàm tibi, quæ semper amicissimum sensi, quicquam negandi verecūdia. Non expectas (arbitror) vt ineptias aliorum resutē, sed (vt antea feci) meam tibi sentētiā, quàm breuissimè liceat, absoluaui. Fortunatianus in chriis ait, Orationis ductus esse quinque, simplicem, subtilem, figuratum, obliquū, mistum: quos omnes, & in his obliquū, diffinit hunc in modum, Ductus obliquus est quū periculum prohibet apertè agere. Suet. Tranquillus in Domitiano, Defunctum nullo, præterquam consecrationis, honore prosequutus est: sæpe etiam carpsit obliquis orationibus & edictis. Ipsēque Statius Theb. 11, *Obliquatque preces*. Appellat ergo Papinius obliquū Stellæ carmen, elegiacū quo celebravit Asterida. sic enim Violantillam transnominauit à se, quasi dicas Stelleidem. *Cessent* igitur, id est tandē desinant, vel (vt ego per anadiplosin legerem) cedant, id est abeant, faceſſant, & valeant *astus mendaces*, id est callida cantio quæ verum

puellæ nomen infamiæ periculique metu tegebat.
carminis obliqui, quod aliò tendebat quàm præ se ferret: quippe quod Asterida decantabat, quum Stella haberet in animo Violantillam. qua de re Papinius infra,
-nam docta per Urbem

Carmina qui iuuenes, que non didicere puellas

Et paulo pòst,

Asteris & Satis totam cantata per Urbem;

Asteris ante dapes, nocte Asteris, Asteris ortu.

Quid, malum, Fortunatianus in chriis? an Chirii Fortunatiani titulus exēplarium fide suffultus vni Parrhasio sordet? Quid ni, quū falsus, auctorisq; non suus, imperitia quorundā qui post annorum aliquot curricula desideratum restituerūt, in vulgus exierit? Antiqui codices habent chriæ Fortunatiani. Quid autem chriæ sint, ex Hermogene Aphthoniòq; & Diomede, cæterisq; scriptoribus artium, discito, ne multas tibi impleam pagellas. etsi Fortunatiani inscriptio latius aliquanto diffunditur, aliâque plura cōplectitur quàm quæ chriæ propriè significât, vt opus ipsum declarat. Chirii verò prænomē, inusitatū iuxtà Latinis & Græcis est: Arbitrariū tamen hoc & in medio relinquamus, vt integrū tibi sit opinionem multorum sequi, mihi meam. Nūc ad rem venio quā scire optabas. *Asteris ante dapes, nocte Asteris, Asteris ortu.* Mira amplificatione tempus in speciem diuisit, ne si diu noctūq; tantūm diceret, angustum breuēque spatium videretur. *Ante dapes*, tempus ante prandium cœnâque significat. nam quòd in vsu veterum fuit etiam prandium, testatur Hippocrates, Aristoteles, Herodotus, Cicero, Athenæus, Macrobius, Eustathius.

Non grauabor ad illa minora me dimittere, quæ si negligas (vt inquit Fabius) ad maiora nō erit locus. Itaque quod scire vis, *Ille saluti amor*, in Epithalamio Stellæ perperam scribitur, emendandūque est, *Ille solutus amor*, id est inconcessus ac illegitimus: eòq; iā præmisit,

Fama tace, subiit leges & frena momordit.

Paulo pòst, *-amplēxu tandem Satiare possit*

Coniugii. Haud ignoro quid habeant quo se tueantur ii qui sic legunt, & exponunt. Vt enim Vergilius ait,

h.ii.

-rectosque per herbam

Disponunt enses, & scuta latentia condunt, & -mentemque labantem Impulit, eadem ratione dictum voluit à Papinio, satiare potito pro eo quod est Satiare & potire coniugis amplexu. Sed quum verbi quod est Satio, passiuum Sator in vsu sit, & inde participium Satiatus, auctoritate Iuuenalis notissima, Et lassata Viri, nodum satiata recessit, ac an Sator actiuæ significationis in forma deponetium reperiatur, haud sciam: vide ne castior veriorque sit illa lectio,

-amplixu tandem satiare petito

Contigit, & duras pariter reminiscere noctes: ut hoc exemplo defendatur ab Aufonio damnatus imperitiæ litterator, qui Reminisco rectè dici putabat, ut Reuertor & Reuerto frequens apud Ciceronem. Sed hæc admonitio, non lex est: ita tamen ut indubitatè Petito corrigas, siue Contigit autumas esse scribendum, siue Coniugis.

Hanc propter tutum Psæa lege trementem

Currere, & OEnomas fremtus audire sequenti. Huius (inquit) gratia curule certamen OEnomai ineundum fuisse intrepidè, quanquam tremendæ leges erant. OEnomaus enim procos Hippodamiæ, quoscumque consequebatur, interimebat. Omnium primus in eo certamine cecidit Marmax, ut Eliacorum in Pausanias auctor est. Eius equæ fuerunt Eripha ac Parthenia, à qua Parthenias Elidis appellatus est amnis, iuxta quem ab OEnomao tumultata est, pertaxo quòd infantes equas vnà cum Marmace trucidasset. Epimenides Hesiodusque, & vtrisque suffragatus in Olympionicis, & Threnis (id est naniis) Pindarus, ab OEnomao tresdecim filiarum procos curuli certamine superatos extinctosque narrant hos, Mermnen, (sic enim vocant quem Pausanias Marmaca) Hippothoum, Pelopem Opütium, Eurymachum Acarnanem, Eurylochum, Automedontè, Asium, Chalconem, Tricoronum, Alcahoum Parthæonis F. Aristomachum, Crocalum. Sed alios alii substituant, ego receptiorem sum sequutus historiam.

Te potius præsa & cheret Titonia biga. Libèrius hic ego

Prensum legerim, vel Pressa biga. nam, prensa nulla ex parte quadrat. Maritum Veneris imitatione Pindari Martem vocat, ut ille *ἄρσενον Ἀρπυγιάδας* in Pythioniciis.

Hunc egomet tota quondam tibi dulce pharetra

Improbis & densa trepidantem cuspide fixi. non dubium quin hic pro quondam reponi Quoniam debeat, ut per parenthesin Cupido dicat, idcirco Stellæ graue vulnus infixi, quoniam tibi dulce, id est gratum fuit.

Properandi studio Papinius. offundit aliquando tenebras acutissimæ Lyncei imperuias aciei: nisi putas vni tibi caliginosum videri, *mibi dulcis imago Profiliuit*: immo etiam nonnullis qui in litteris ætatem contriuerunt & doctrinæ nomine gloriantur. Accipit enim duas expositiones, vtranq; eruditam. *mibi dulcis imago*, id est Violantillæ facies, in qua mihi placeo, quia de me plurimum salis habet & elegantia. (Venus infra ad Violantillam,

Non ideo tibi tale decus, Sultisq;ne superbos,

Mæque dedi, viduos & transmitti ære per annos.)

mibi profiliuit, id est mature adoleuit, id est mihi incrementum velox accepit: ut homines in eius ore formæque meum munus admirentur, & potestatem sentiant & colant. Alii referunt hoc ad speculum quod ornante se Violantilla Venus ex aduerso sustineret: in quo profiliabat, id est resultabat, imago Violantillæ. Donatus in Terentium, Causa inspiciendi speculi, emédatio vultus est: effectus, formæ per imaginem resultatio.

Quasi dicat Venus, In hac ego comêda adeo laboravi ut cosmetæ vicem præstarem. Quid autem de quo proximè consulis? *-celse procul aspice frontis honores,*

Suggestamque com.e. nonne non modò tuam sed eorû quoque notitiam præterit à quibus inexplicatus ad hâc diem relictus est, quum plausum caperent ex friuolis? Antiquæ matronæ crines ad verticem capitis conuolutos habebant, ut hodie quoque aliquot in locis: eos tutulos appellabant, ut auctor est M. Varro, quòd hoc fiebat tuendi capilli causa: siue quia tutissimum dicebatur

h.iii.

quod in vrbe est altissimum, id est arcem. Iuuenalis
Satyra VI,

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum

Ædificat caput. Andromachen à fronte Videbis:

Pòst minor est, aliam credas.

Hinc ergo Papinius ait, Procul aspice honores celsæ frontis: & suggestum, id est globum, comæ. Nam quod sequitur, pèdet ex historia: *-quantùmque egomet Nereidæ exto.* siquidem Venus emergens e mari, circumfusis vndique Nereidibus stipabatur. Hac specie stabat efficta in æde Neptuni ad Isthmon. Lege Pausaniæ Corinthiaca. Quod vltima epistolæ parte quaris, eiusdem generis est cum primo. Domitius enim intelligit, *ipsi erraretis amores*, id est ad ipsius iussa: ad hanc sententiam, non mea faceretis imperata, sed Violantillæ. *Erraretis* autem dixit alludens ad mobilitatem Cupidinum, qui militiæ signa accipiunt à Venere. Papinius,

Fulera toròsque dea teneram premit agmen Amorum.

Signa petunt, quas ferre faces, que pectora figi

Imperet: an terris seuire, an malit in vndis,

An miscere deos, an adhuc vexare Tonantem.

Vagantur ergo Cupidines ad arbitrium Veneris, à qua ad inflammandos aut hominum aut deorum animos huc & illuc destinantur. A nonnullis ingeniosius exponitur, vt dicat Venus, Tanta similitudine formæ Violantilla mecum conuenit, vt si cæli sedes vnà nobiscum coleret, ægrè dignoscere possetis vtra, id est ego an ipsa, vestra mater esset: vt sit, *erraretis*, id est putaretis Violantillam, non me, Venerem. nam pronomen *Ipsi*, numero multitudinis & recto casu habet emphasin, eòq; valet ac diceret, *Quanquam dii, quanquam filii, quanquam sensatissimi, tamen erraretis*, id est falleremini, præ similitudine.

V I D E quid agat pertinax opera. natas ecce iam sine cortice qui rarenter ad me refers de Papinio: cuius omni fuisse te studium non credo, quum, tamen minus frequenter, aliquando tamen ex me quaras, vt in præsen-

tia, de modestia vacui lecti. *Σωφροσύνη* (inquit Cicero) soleo equidem cum temperantiam, tum moderatorem appellare, nonnunquam etiam modestiam. Periphrasticus ergo Papinius viduæ castitatem, modestiam vacui lecti dixit. *Exerce formam, & fugientibus utere donis.* Dona fugientia per exornationem, quæ nominatur interpretatio, formam declaravit: quippe quam Socrates (quia labilis est & fluxa) dixit esse tyrannidem parui temporis: Theophrastus, tacitam deceptionem: Theocritus, cburneum detrimentum.

-dat Iuno Verenda

Vincula, & insignis geminat Cōcordia tæda. Non vis (arbitror) à me doceri quòd Iuno pronuba coleretur & in vico Iugario Romæ, Iuga, quæ matrimonia curaret: sed aut luxatum carmen emaculari: vel, si vitii nihil habeat, enucleari. Faciam. Sunt qui publicam lectionem tueantur, & exponant, Dea Concordia geminat, id est firmat connubium Stella insigni face quam gestat. Quoniam robusta firmaque, gemina atque duplicia dicuntur, ut à Vergil. *duplici dentalia ferro.* Quidam plus audent, illudque verbum Geminat in confine gemellumque transmutant, id est geniat: quod esse verbum sacerdotale volunt, idemque significare quod est apud Claudianum *genialia fœdera sancit.* Ego, quam geniatum legisse videor, & ingeniatum, castigandum tamen existimo,

-dat Iuno Verenda

Vincula, & insignis gemina Concordia tæda: ut sit ordo, Iuno verenda dat vincula, vel, Iuno dat verenda vincula, & dea Concordia insignis gemina tæda, id est, Cōciliant & stabili nexu iungunt hoc Violantillæ Stellæque matrimonium Iuno & dea Concordia, quæ est insignis, id est insigne gestat, geminas, id est duas accensas faces: argumento, cōcordes esse non posse nisi mutua benevolentia sit, ac utrinque respondeatur in amore, qui symbolicus in face designatur.

h.iii.

Scribis offendi tuas aures insolentia syllabæ quæ natura longa corripitur à Papinio hoc versu, *-hunc ipse Coos plaudente Philetas*. Atqui non ita est. nam poeta non Con insulam sed ciues intelligit, alioqui primam produxisset, quum Cos insula per $\circ$ notetur vocalem semper intentam. Quanquam enim poetæ solent aliqua locorum vocabula per eam figuram quæ porrectio dicitur, arctiora proferre, vel eorum gentilia possessiuâque pro suis primigenis vsurpare, (vt ipse Papinius Dicæarchum pro Dicæarcho) tamen hoc in Co factum nec obseruavi, nec ab aliis grammaticis obseruatum legi: præsertim Stephano, qui diligentissimè de tota hac ratione disseruit. Itaque satius est vt Papinium sentire dicamus, epithalamium Stellæ canenti Philetæ Coos, id est suos ciues, animis & ore fuisse fautores. Etenim gentile nomen ab insula Co per $\circ$ Coos est intenta prima, Coúsque per $\circ$ quod Græci $\mu\alpha\kappa\rho\sigma$ vocant, eadem syllaba contracta. auctor Stephanus. Et figuratè Coos non Cois, ex illa numerorum libertate quam Fab. Quintilianus oratoribus etiam permissam docet. vt Liuius sæpe scribit, Romanus prælio victor. Philetas enim Coos Telephi filius Alexandri Magni ætate criticus & poetarum censor acerrimus fuit, & Ptolemæi secundi præceptor. Epigrammata scripsit ac elegias, in quibus Fabii sententia secundas tulit, dum non inuenit orationis anxie quæsitam falsitatem. Perijt ex animi dolore. Tam tenui corpusculo fuisse dicitur, vt pedum plantis ex plumbo pondus adiceret, ne venti vi deturbaretur. Hæc ex Strabone, AEliaño, Athenæo, Suidæque collectaneis.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

V AERIS ex me iurēne Ciceronem Donatus, & ante se Terentii reprehendat interpretes: hos, quòd ab obstetrice existimēt imperatum vt puerpera à partu statim lauet: illum, quòd obsequium primò dictum putet à Terētio, quum & Plautus & Neuius eo priores dixerint. Vt grāmaticorum vice non mouear, (quippe qui in alios liberiore censura aditum ad veniam sibi præludunt) in Ciceronem Donato subscribere (quod à multis factum doleo) piaculum duxerim. Quare, quod te velle sentio, primùm quæ pro Cicero dici possunt, afferā: deinde siquid in mentem veniet, indefensos alios non relinquam. C. Lælius ille sapiens apud Ciceronem de amicitia differens, ait, Nescio quomodo verum est quod in Andria familiaris meus Terentius, dicit, *Obsequium amicos, Veritas odium parit.* Molesta veritas est enim, si quidē ex ea nascatur odium, quod est venenum amicitiae. Sed obsequiū est multo molestius, quòd peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri sinit. Et paulo mox, In obsequio autem (quoniam Terentiano verbo libenter vtimur) comitas adsit, assentatio vitiorū adiutrix procul amoueat. Hinc Inst. orat. lib. VIII. Fabius Quintilianus suspicatus est, Ciceronem putare obsequium à Terentio primo dictum: ansamque Aelio Donato dedit insimulandi Ciceronem, quasi opinionis errore crediderit, obsequium ante ætatē Terentii in vsu nō fuisse: quod, eius pace, Cicero nunquam sensit. Verum quando personæ decorum seruare (vt alias semper) studeret, obseruantissimum Latini sermonis & elegantiae Lælium, quem loqui inducebat, vt noluit insolentiori tum verbo, quin præmolliret: quod *απειρανδεις* Græci dicunt, ac in verbis nouatis duriusque translatis, fieri Fabius ipse præcipit. Præmollendi verò ratio fuit, obiicere Terentium, à quo obsequium, nondum recepta vox, accepisse videretur au-

etoritatē. Nam Terentium propter solam proprietatem omnibus comicis esse præpositū, qui Seruio grammatico non credit, credat oportet Ciceroni: cuius ad Atticum lib. v. 11, verba sunt hæc, Sequutusque sum, nō dico Cæciliū, *Mane ut ex portu in Piræum:* (malus enim auctor Latinitatis est) sed Terentium, cuius fabellæ propter elegātiā sermonis putabantur à C. Lælio scribi. Quòd si Cæcilius, qui primas in comœdia Vulcatii iudicio obtinuit, in Latini sermonis elegantiā Terentio cedit, quis de Neuiō Plautoque dubitabit? Quæ obrem quum sit in confesso, assertionē Ciceronis ad Brutum de perfecto oratore, irémque Fab. Quintilianī, non modò C. Lælium sed eius etiam filiam purè & emendatè (quod est Latinè) loquutos esse: & obsequiū (quod in vno alteroque tantum legebatur, id est, Neuiō Plautoque) Lælii ætate nondum fuisse vsu tersum: cui non apparet, apud Ciceronem (qui semper in varietate personarum quid quenq; deceret, aptissimè vidit) à Lælio, quum dicat se Terentiano verbo libenter vti, illud intelligi, se non fuisse vsurum, etiamsi Neuius & Plautus vterentur, nisi ante se Terentiū vsus esset. Quid autem si per hæc insinuet Cicero C. Lælium à Terentio personam mutuatum, quæ domi luserat, illius nomine in scenam detulisse, (quod Corn. Nepos affirmavit) ideoque dicere cum generis quasi ridentem faciat, se libenter vti verbo Terentiano, id est suo? Quid si Terentii scriptis, ex eius persona ad quem vulgò referbantur, auctoritatem dare voluit? Alia denique potius omnia mihi fingam quàm, quæ Donatus scierit, ignorasse Ciceronem, vel (quod à se animaduersum Gellius & Politianus ineptè gloriāntur) esse lapsam memoria concedam. Neque verò per calumniam grammaticos accusari patiar, optimè de re litteraria meritos homines, eruditionisque nō vulgaris, AEmylium scilicet Asprū, Valerium Probū, Martium Salutarem, Flauiumq; Caprum, & Helenium Acronem: à quibus editos in Terentium commentarios ante Donatum scimus omnes. Ex iis nescio quos imperitiæ damnat ipse Donatus, si modò eius est expositio in illud ex Andria, *Nunc pri*

mum fac ista vt lauet. id est, quæ ex puerperio sordabant. quidam *ista* ipsam puerperam dicunt. sic enim Menander. Sed imperitiæ accusantur, quia non continuo solent post puerperium lauare, sed diebus omissis. Ecce, dum vult alios imperitos ostendere, imperitiam suam prodidit. Vt enim missa faciam quod (eius confessione) Menandri puerpera statim lauat, vt hoc ipsum liceat in Terentio Menandrum sequuto opinari: quodque obstetricis curatio non est, vt quæ sordent ex puerperio, depurentur: apparet ex Plauto non aliud ab Archilide Terentiana, quam puerperam lauari, iussum. Nam Dinarchus adulescens in Truculento, *Peperisse eam* (inquit) *audiui.* Cui ancilla Astaphium, *Ah obsecro tace Dimarcho.* quo rogante *Quidnam?* respondet Astaphium, *Horresco misera, mentio quoties sit partionis: ita pene tibi fuit Phronesium. I intrò, amabo, vise illam: atque opperire ibi. iam exhibit: nam lauabat.* Ad hæc adulescens, *Quid ait? que nunquam fuit pregnans, qui parere potuit?*

Apud Polyænum, qui strategemata Græcè collegit, Alexandri pater Philippus ab ordine, quem ducebat in eius castris, amouit Docimum Tarentinum quod calida lauaretur, cum hac exprobratione, Macedonum mores igno rare mihi videris, apud quos ne puerperæ quidem calida lauantur. Aristoteles inter auditu miranda refert in Liguria puerperas aqua recenti frigidâque, præter aliarum morem, lauari. Hic aliquis, Probant hæc quidem in more fuisse puerperas lauare, sed non à partu statim: nec ipse Donatus ostendit à Terentio hoc intelligi, multoque minus ab interpretibus. *Fac ista vt lauet:* cras forsitan aut perendie. *Quid ergo tunc imperabat enixa recens Glycerio?* Quia res ita ferebat vt obstetrix in scenam semel inducta mādaret omnia quæ facta opus essent, ne frigidè sæpius induceretur: itaque debemus accipere imperatum vt puerpera legitimo tempore lauaret, aut statim, (si ita cōsuetum erat) aut omissis diebus: dummodo non exponas, A puerperio quæ sordebant, vt Donatus: quoniam hæc (vt dixi) obstetricis curatio non erat.

A. IANVS PARRH. N. S. P. D.

SCRIBIS te mirari quòd epistola superiore commentarios in Terentium Donati in dubium reuocem, per hæc, Si modò eius est expositio in illud ex Andria. Nam cuius (inquis) alterius est, si Donati non est? Ego, vt à Donato compositas editasque expositiones in Terentium & inscriptioni credo & eius auditori Hieronymo, sic ex his quæ confusè circumferuntur, affirmare non ausim quòd Donati sint propria. Nam plures aut minimum duas in vnam collatas, argumento sunt quòd vno eodemque loco diuersa produntur: vt hac ipsa fabula, Quiescas pro quiesce, imperatiui modi, ne iniuriosum videretur. Et paulo mox, Quiescas pro quiesce: aut deest volo vel facio. Et inferius, Verbenæ, quasi herbenæ, ridimicula sunt ararum. Continuòque propèmodum sequitur, Verbenæ sunt omnes herbæ fròdèlæ que festæ ad aras coronandas, vel omnes herbæ frondèlæque ex aliquo loco puro decerpæ. Verbenæ autè diætæ veluti herbenæ. Item, *Andrium ego Critonem*. còpendii causa non laborat de agnitione personæ Critonis, vt ab eo facilè doceri possit. Et statim, Ne labore ad persuadendum, miro compendio poetæ, iam notus est Crito Chremi. Ad hæc in Eunuchi prologum, *Defunctus iã sum*, id est, omni labore liberatus sum, auctoritate iam còfirmata & inuiolabili. *Defunctus iam sum*, id est, iã egi fabulas meas, id est, omni labore iã liberatus sum, auctoritate iã confirmata & inuiolabili. *Defunctus iã sum*, iam egi fabulas meas, iã destiti perichitari in edendis comædiis: aut certè, iam edidi quam tu reprehendis fabulam. Nec multum diuerso loco, *Iam calesces plus satis*, nouè, sed intelligitur quo, id est, de quo plus satis. *Iam calesces plus satis*. nouè, sed intelligitur plus satis quàm horrueras. Hoc quidam putant, &c. Præterea, *Cupedinarij omnes*. Varro humanarum rerum, Numerius Equitius Cuppes (inquit) & Romanus

Macellus singulari latrocinio multa loca habuerat infesta. Iis in exilium actis, bona publicata sunt: aedes ubi habitabant, diruta: eque ea pecunia scalæ deum penarium aedificatae sunt: ubi habitabant, locus ubi venderentur ea quæ vescendi causa in urbem erant allata. Itaque ab altero Macellum, ab altero forû Cupedinis appellatum. Deinde pergit, *Cupedinarij omnes*, qui esculenta & poculenta vendunt, à rebus cupedinis ob alimentum cupedinarii appellantur. Sic & Macellum à maestandis pecoribus dictum. Et alibi, *Succi plenum*. Succus propriè est quasi sugus: quæ sibi ex alimentis membra sugunt vt se repleant. Et statim subiicit, *Succus est interior pinguedo membrorum*. Item super illo, *Hanc tu mihi Vel Vi Vel clam Vel precario*. Hæc tria sunt quibus non ritè res agitur, vel vi, vel clam, vel precario. Postea adiicit, *Hanc tu mihi Vel Vi Vel clam Vel precario fac tradat*. Secundum ius loquutus est. nam iis tribus mala fide aliquid possidetur, vi, clam, precario. Vidènt tadem vel eadem sæpius inculcari, vel vno eodemque loco diuersa tradi: quod nemo sanæ mentis interpretes ex sua persona fecit vnquam, nisi quum recitat opiniones. id quod hic esse factum non arbitramur: alioqui Donatus, vt oratoriae perspicuitatis erat diligens, aliorum sententias à sua distinxisset, hunc in modum, Ita quidam sentiunt: ego verò sic. Et hæc ex multis pauca. nam reliqua tu ipse nunc obseruabis, vtròque non inaccurate Donati commentarijs excutienti se offerent, efficiëntque ne posthac admireris siquid in nostris scriptis inuenies noui.

Scrupuli restant adhuc (inquis) duo. Si Donati solius expositiones in Terentium non sunt, expediri mihi velim, quæ sua quæue aliorum titulo restituenda: deinde cur esse Donati non possint omnia, quem constat alias aliasque multorum, sententias esse complexum. quod equidem nolim mihi, sed Hieronymo credas eius auditori: cuius ex epistola ad Pammachium Marcellamque verba subiicit: Commentarii quicquid operis habeant, aliter dicta edisserunt: quæ obscure scripta sunt, pleno

sermone manifestant: multorum sententias replicant, & dicunt, Quidam locum sic edisserunt, alii sic interpretantur: alii sensum suum aut intelligentiam iis testimoniis & ea nituntur ratione firmare, ut prudens lector, quum diuersas explanationes legerit, & multorum vel probanda vel improbanda didicerit, iudicet quid verius sit, & quasi bonus trapezita adulterinae monetæ pecuniam reprobet. Nō diuersæ interpretationis & contrariorum inter se sensuum tenebitur reus, qui in vno opere quod edisserit, expositiones posuerit plurimorum. Puto quòd puer legeris Asperi in Vergilium & Sallustium commentarios, Volcatii in orationes Ciceronis, Victorini in dialogos eius, & in Terentii comœdias præceptoris mei Donati atque in Vergilium, & aliorum in alios, Plautum videlicet, Lucretiū, Flaccum, Persium, atque Lucanum. Argue interpretes eorū quare non vnam explanationem sequuti sunt, & in eadem re quid sibi vel aliis videatur, enumeret. In iis ab Hieronymo duo tibi dari intelligo, officium interpretis esse varias opiniones afferre, & à Donato hoc esse factū. Sed qua (rogo te) lege? ut adhibita distributione dicat, Quidam locum sic edisserunt, alii sic interpretantur, & quid deniq; sibi, quid aliis videatur enumeret. Hoc in iis quæ recitauimus ex Donato, si factum monstraueris, herbam dabo. Commentaria verò quæ circumferuntur in Terentium, suis auctoribus reddere, nemo posset nisi vetera nactus exemplaria: quū vulgata ex vno corrupto confusòque manauerint omnia.

Quando semel in Donati commentarios incidimus, age dic (inquis) an illud eius ex Andria aures impleat, iocularium malum dici graue & molestum & nimium, καὶ ἀνίστασθαι. Mihi verò minimè. nam licet apud Horatium Iocularia sit serio & grauitati contrarium, quòdque risum moueat, ut, *iocularia ridens Percurram paululum*, tamen in Terentio sycophantias & calumniarū laqueos accipio. M. Tullius ad Att. lib. IIII, Et erat primi libri sermo non alienus à Scæuolæ studiis: reliqui libri *πυρολογίας* habent, ut scis. huic ioculariæ disputa;

tioni senem illum (vt nosti) interesse nolui. Martianus ad Turpilianum, &c. Præuaricatorem esse ostendimus qui colludit cū reo, & trāslatitiè munere accusandi defungitur. Vt ergo colludere, sic & iocari significat aliquē cauillando p̄rque calumniam frustrari. nam qui ioculariam putant artem à Cicerone leuem dici, leuissimi sunt, & Ciceronis stomachum non norunt, qui, in qua versabatur, artem nunquam dehonestasset.

Videri subobscurum quandoque Donatum, nō miror. Eruditis enim scribebat, & quædam satis habuit indicare: vt hoc, *Illicet semper in fine rei transactæ ponitur.* Hoc quale sit, exponit in Vergilium Seruius. Cæterum Martius Salutaris apud Fl. Sosipatrum, negat aduerbium loci esse, vel Statim continud significare, sed esse interiectionem grauiter ingemiscētis, pro eo quod est Hem: vt sit, Hem peristi. Sic & illud AENEID. *Illicet obruitur numero.* Quod autem proximum quæstisti, non auctoris opera sed librarii vitio notitiā fugit, estque emaculandum sic, Menādri illud ἐστὶν γαλιωτόσχημα vel γαλιωτοσφρωσπη. ait autem γαλιώτης stellionem, &c. Et statim, Hic autē errauit ideo quia γαλιώτης stellio, γαλιώ autem mustela dicitur. Ego autem Heleniū sequor. etenim Galeotoscerona nihili vox est, & totum sensum peruertit: Heleniūsque Acron in Terentium commentarios edidit, non Adhætionus.

Varietas auctorum diuersa tradentium me quoque reddidit ambiguū. Quamobrem de rhisco vix equidem discerno quæ sit verior diffinitio. Nonius Marcellus ad filiū, Rhiscus (inquit) est locus in parietibus angustus. Aelius Donatus autumat esse cistam pelle contactam, nomēque Phrygium. Iulius autē Pollux de verbis idoneis ad Commodum Cæs. rhiscum inter vestium receptacula commemorans, ad hanc sententiam scribit, Apud recentiores autem comicos inueniuntur & rhisci. Antiphanes ἐν Κυβελῆς, id est in Aleonibus (fabulæ nomen id est.) Ρίσκος ἢ ὅν εἶπε, Rhiscus erat quæ dixit. Ego, ne te meo iudicio fraudem, Iulium Pollucem sequi tu-

tius existimo, cuius hæc anxie conquirere proprium munus fuit.

In damno sunt adhuc exemplaria, multosque parum pensulatè legēs in fraudem trahūt: vt hoc AElia Donati in Eunuchum Terentii, (quod etiam tu puer in alienum locum migrasse deprehendisti.) *Nunc repperit*, prouerbiū in eos qui ipsi se produnt, quia forex non facile caperetur nisi emitteret vocem noctu. Transposita sunt hæc à librario verba ex vltima sequenti scena in superiorem. Nam sic à Donato, vel alio quouis expōitore, scriptum fuit, *Ego meomet iudicio miser quasi forex perij*: prouerbiū in eos qui ipsi se produnt: quia forex non facile caperetur nisi emitteret vocem noctu. *Sorex*. Proprium foricum est vel stridere clarius quàm mures, vel strepere magis quum obrodunt friuola. ad quā vocem multi se intendentes, quanuis per tenebras noctis, transfigunt eos. Plautus, *Confessorem te faciam foricina nenia*. Quod ideo non inuitus aditionui, quod quidam librorum sequutus errorem, retulit inter prouerbia, Is se reperit: quum Parmeno dicat, Nā iam diu aliquam causam quarebat senex quam obrem infigne faceret aliquid: is nunc repperit, scilicet causam: vt Donatus exponebat, antequam librarii vel sinistra diligentiæ grammatici corrupissent.

Non malè quidam præcipiūt, omne scriptorum genus excutiendum grammaticis, vt intrepidè possint historias originēsque verborum reddere. quod si fecisset Donatus, ego nunc abs te non efflagitarer quid sibi velit & vnde tractum sit *Istoc Gilius*. in quo satisfacere tibi pro viribus enitar. Mitio Terentianus in Adelpis, ab se manumisso Syro, *Processisti* (inquit) *hodie pulchre*. Tum Demea, *Si quidē porro Mitio tu tuum officium facies, atque huic paululum præ manu dederis vnde statur, reddet tibi cito*. ad hæc Mitio, *Istoc Gilius*. quod Aelius Donatus exponit, Nihil minus: vt sit negatio foccum ostendentis, aut quid tale, cum eclipsi, qua subaudiatur *Quicquam, & non dabo*. Peritè quidem Donatus,

natus, (vt multa) sed ad intimam dicti medullam non penetrauit, vt Fl. Sosipater: apud quem sic inuenio, Rex qui vocabatur ad cœnam, si sibi ea res exhibenda indiceretur quam exhibere non posset, respondebat (vt Tranquillus refert) Isto vilius hominis erit cœna. Ex hac igitur negãdi cõsuetudine regis & patroni propria, Mitio negat Syro iam liberto peculiũ quod Demeca petebat.

A. IANVS PARRH. CAMILLO LVPI-
CIPITI Mantuano S. P. D.

QVAE fuerit armatura Samnitium, de qua VII nat. hist. C. Plinius, in litteris diuultũque versati compertum non habent, nedum tu puer, eius aetatis in qua solemus esse contenti docilitate. Quod igitur vnã cum multis ignoras, ego tibi paucis enodabo. Clemens Alexandrinus in Stromatis ait, *Ιτανου (Σαυίτης οὗτος ἦν) ἀρεῶν ἑρπετῶν καὶ λαοσυδάσας*, id est, Itanũ (Samnis is erat) post hominum memoriam primum, fabricasse scutũ. quod & Eusebius Euãg. præpar. x recitat. Non est ergo quod dubites aut apud Clementem legi oportere Tritanum, aut in Plinio Itanum. Quanquam de Latini gladiatoris nomine plus equidem Plinii vetustis exemplaribus eiusque metaphrastæ Solino, quàm Græco librario, fidei tribuendum censeo. Plinii verba subieci, quòd facilius ex hac historia cognoscantur: Quibus natu concreta sunt ossa (qui sunt rari admodum) cornei vocatur: corpore vefcos esse, sed eximiis viribus. Tritanum in gladiatorio ludo, Samnitium armatura celebrem, filiumque eius militem magni Pompeii, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos in brachiis etiam manibusque, auctor est Varro, prodigiosa virium relatione. Nunc audi Solinũ. Varro in relatione prodigiosæ fortitudinis adnotauit Tritanum gladiatorem armatura Samnitum fuisse: qui & rectis & transuersis neruis, nõ modò crate pectoris, sed & manibus cancel

latis & brachiis omnes aduersarios leui tactu ac penè securis congressionibus vicerit. Improbè sanè fecerunt apud Solinum qui quod erat, Armatura Samnitè; in Natura Samnitè mutauerit. Armatura nanq; Sânitium parmâ vel scutum vocabatur, à Tritano vel Itano gladiatore primo repertum, si Clementi credimus: vt intelligamus Itanum vel Tritanum fuisse mirmillonem vel parmularium, à quo deinceps omnes eius armaturæ gladiatores appellari Samnites cœperint. M. Varro de lingua Latina ad M. T. C. Muri (inquit) summa, pinnæ, ab iis quas insigniti milites in galeis habere solent & in gladiatoribus Samnites. Quod genus designatur à M. Tullio ad Qu. Fratrem De oratore lib. tertio, Magister hic Samnitium summa iam senectute est, & cottidie commentatur. nihil enim curat aliud atque ea quæ velocius puer addidicerat, sed quod erat aptus ad illud, totumque cognorat: *fuit* (vt ait Lucilius) *quauis bonus ipse Samnis in ludo ac rudibus cuius satis asper.* Adducit & Nonius Marcellus ad filium Lucilii versus hos,

(¹) *Æserninus fuit Flaccorum munere quidam*

Samnis. spurcus homo, & ita illa dignus locoque:

Cum Pacidiano componitur, optimus multo

Post homines natos gladiator qui fuit & nus:

vt inepti sint qui magistrum Samnitium, de quo Cicero, somphistam somniarunt: & verbum Commētatur, ad rhetorum commentaria, non ad exercitationem gladiatoriam referētes, exponunt rudibus, id est, declamatoriis causis quas vel pueri facillè intelligant. Quæ quum dicunt ipsi, minus habent intelligentiæ quàm pueri, quorum nemo tam rudis est qui rudibus exerceri gladiatores, ex historia saltem Suetonii non didicerit. Æsernini mentio fit à Cicerone De optimo genere oratorum per hæc, A me, quo maximis minima conferam, gladiatorum par nobilissimum inducitur, Æschines tanquam Æserninus, non (vt ait Lucilius) spurcus homo, sed acer & doctus, cum Pacidiano, hoc est Demosthene, componitur: *-optimus longè Post homines natos gladiator qui fuit & nus.* Vbi M. Tullius ait ita à se

Æschinem Demostheni comparatum quemadmodum Samnis Æsernius componitur cum Pacidiano optimo gladiatorum. Neque verò duo illa verba Acer & Doctus, à Lucilio sumpta sunt, sed addita à Cicero ne per colasim, ne nimis contemptim fastidiosèque de Æschine loqueretur ut sit sensus, Æschines Æsernini personam sustinet, Demosthenes Pacidiani: ita tamè ut Æschines non sit (ut de Æsernino canit Lucilius) spurcus homo, sed acer & doctus. Hæc si vidissent alii, Lucilianos ex Nonio versus emendatè protulissent, & Æserninum gladiatorem fuisse, non oratorem quicum Æschine componatur, asseruissent.

Quod Alexandrini Clementis testimonium citauimus, in Eusebii Latinis commentariis haud extrare fateor. Ergo tabulas falso signasti. Nò equidem, sed is qui Latinè vertit Eusebium, nam quum festinat ad præniū quod à Nicolao V. Pòt. max. propositū suo labori certò sciebat, Eusebii maximam partem nobis inuidit. Eat nunc Politianus, & Trapezuntium Theodoro Gaza comparet, homini qui totus à Varrone, Columella, Plinio, Cicero & Apuleio, aliisque receptissimis auctoribus pendet, quibus copia, proprietas, & elegantia tribuitur: ut etiam Latinis omnibus ætatis nostræ laudem præripuisse videatur: quum interim Trapezuntius, quasi penes eum ius & arbitrium nouandarum dictionum foret, nihil non sibi arroget, ac in plerisque somniculosus desidiosusque deprehendatur. Vix enim nostræ litteraturæ rationem primoribus (ut aiunt) labiis attigit, ut hospiti sæpe solæcophanes, non ornatus gratia, sed in scitia Latini sermonis, excidant, iis potissimū locis ubi rhetorum clausulas affectat. Extrat adhuc Venetiis eius inuectiæ particula, agentis iniuriarum cum Theodoro quòd is Græcos libros in Latinū sermonē vertisset quos iam Latinos ipse fecisset: ibique (si diis placeat) insectatur ut portenta verborum, quibus optimi quoque scriptores utuntur. Et audet Politianus asserere, Trapezuntium multa fecisse rerum vocabula ex imita-

tione veterū? Quos hic appellet veteres, equidem nescio, nisi recentissimos quosdam sandi rudes, qui plus Græcarum quàm Latinarum dictionum in Aristotelicam translationem congesse: quasi magnum fecerint quòd Græcis Latina miscuerint. hos enim sectatus est Trapezuntius: ab iis vngue latius nō discedit. vtinàmque saltem in iis quæ suscepit interpretanda, non fecisset imposturam cum summo studiosorum detrimento: quod non negabit quisquis Eusebii Græca Latinæque scripta sumet in manus. Illud autem Lucilii, *Flaccorum vna equidem*, syllabarum rimantes, in has dictiones redegimus, *Flaccorum munere quidam*. Nam quòd à munerariis, aut iis quorum honori dati sunt, appellationem ludi sortiantur, & alia declarant, & hæc ex M. Tullio De claris oratoribus, Docuisse autē fabulā annis post XI, C. Cornelio, Qu. Minutio Coss. ludis Luctatiis, quos Salinator Senensi prælio vouerat. Sic (vt mea fert opinio) longè melius quàm sunt ab aliis commendati, *Flacco ore, æqueque Samni*, & numeris & sensu vitiatō.

² Lege Cic. epistolas ad Qu. Fratrem. 49. & Thuscul. cum Bætoal. comm. 41. & Minutiani 78.

A. IANVS PARRH. HADRIANO
CARDINALI.

HAVRIRE etiā de facere iubes. an adeò vacuum putas vt AElī quoque Spartiani historias emaculem? Tibi certè non ausim quicquam negare, sed huius ingrati laboris illud præmium postulo, ne me rursus à potioribus ad hæc auoces. In Hadriano principe iure miraris venandi studium vsque ad prehensionem: quod ob periculi magnitudinem ne in priuatis quidem verisimile. Sed antiqua lectio commodior, Venandi vsque ad repre-

hensionem studiosus. Nam quod statim ferè sequitur, Traiano à Nerua adoptato, ad gratulationem exercitus missus in Germaniam superiorem translatus est: ex qua festinans ad Traianum, vt prius nunciaret excessum Neruæ, à Seruiano sororis viro (qui & sumptibus & ære alieno eius prodito, Traiani odium in eum mouit) diu detentus, fractoque cõsultè vehiculo tardatus, pedibus iter faciens, eiusdem Seruiani beneficio ad Traianum anteuenit: hoc est inquam castigandum, Eiusdem Seruiani beneficiarium anteuenit. Vt est enim præter omnem fidem, beneficio Seruiani moras de industria nectentis, ad Traianum maturius opinione peruenisse: ita consentaneum beneficiarium militem cum litteris ad Traianum à Seruiano missum, esse ab Hadriano magnis itineribus contendente præuentum. Beneficiarius autè miles est, &c. Simillimos versus in responsis qui sint equidem non inueni. Itaque corrige, Alii ex Sibyllinis versibus ei prouenisse dixerunt. Vt infra statim, Ex phano quodam Nicephori Iouis, emendatius in vetustis exemplaribus, Ex fano quoq; Nicephori Iouis. nam de templo oraculis illustri contemptim non ita loquutus esset. Inibi perperam quoque scriptum Plotia pro Plotina: quo nomine fuit Augusta Traiani vxor. Item, Rex Alanorù: & proximo versu Mox Alanorum pro Roxolanorum. Roxolanos enim, &c. Neque verò monendus es Sarmatosyrim coniunctim proferendum, quum sit regis nomen. Et Terracinis pro Tracenis. Vt illud, In foro D. Hadriani syngraphis incensis, apparet etiam cæco mutandum, In foro Diui Traiani. Nec multum diuerso loco, Fulmen decidens hostiam victimarum sacrificanti afflauit: suo nitori restituendum sic, Hostiam & victimarium, &c. De Catacrianis libris (quoniam nonnulli codices habent Cataccianos) ita cõiicio, Hadrianum diras in Cælium Accianum, (tutorem olim præfectumque suum, cui successorem dedit, quemque mox hostis habuit loco) effudisse æmulatione Callimachi: à quo obscurissimis versibus Ibin esse deuotum cõstat ex Ouidio Suidæque collectaneis, & aliis: vt emendes, *ἄλλ' Ἀκκίανου* li-
 .l.iii.

broſ obſcuriſſimos Callimachum imitando ſcripſit. In illis item verbis, Fuit etiam Tyberis inundatio per Latium: multis ciuitatibus dedit tributa, multis remiſit: vna menda totum ſenſum peruertit. nam quid ineptius quàm dicere Tyberim inundaffe per Latium: dediſſe tributa ciuitatibus, quæ non dari ſed remitti ſolent? Itaque ſic in ſuam lectionem reſtitues, Fuit etiam Tyberis inundatio: ius Latii multis ciuitatibus dedit, &c. Nec minus illud eſt præter hiftoriam, iudicum ſumptus conſtituit. Quum ſcriptum reliquerit AElus Spartianus, Iudices ſumptus conſtituit, & ad antiquum modum redegit. Id eſt, præfecit aliquos epularum ſumptibus, vt ad certam ſummam continerent ſumptuariis legibus perſcriptam. Pudet addere quod ſequitur, In morbum incidit lectualem. vltimum quidem verbum quis non videat eſſe ſordidiſſimum? nihilominus à Spartiano uſurpatum, ſicut alia pleraque. Clinicos Græci dicunt qui morbis impliciti decumbunt: & morbum clinicum, cuius vi feſſi decumbunt homines. Intelligentiam tuam iure fugiunt & illa, quoniam deprauata, Statim Pannoniis impoſuit decreto conſulatus conſumptibus: integritati ſuæ reſtitues & apertiſſima reddes hunc in modum, Decreto conſulatu cum ſumptibus. Cætera quiſque per ſe facile deprehendet.

A. IANVS PARRH. HADR. CARD.

Malè ceſſit (vt video) mea facilitas. nam ſi prius aliquid eſſe mihi cum Spartiano negaſſem, quæ tua modestia eſt, non contendiſſes à me quod neſcirem. Sed ego, quum ſperarem ſi voluntati tuæ ſemel ſatiſfeciſſem, reliqua deprecaturum, deſiderium tuum magis accendi, qui principum res excutiendas ei qui remp. gerat, arbitraris, non orationis elegantiam. Sed hæc quum meæ profeſſionis propria ſit, effugere maledicta non potero quaſi dicendi genus in Spartiano per inſcientiam probem. Verum ſi tantum conſert AElus Spartiani lectio principibus & iis quorum conſilio principes vtuntur, quod eſt in me, vincat vtilitas publica. Accipe igitur & hæc in AElus Vero obſeruata: Ob hoc tantum a doptaſſe vt ſuæ ſatiſfaceret voluptati: & (vt qui-

dam dicunt) iurando quod intercessisse inter ipsum & Verum secretis cōditionibus ferebatur. absentia vnius verbi confundit omnem sensum. nam Iuriurando cor rigi debet: vt exponatur, ideo Verum adoptasse vt etiam satisfaceret iuriurando. Hadrianus enim remotis arbitris AElío Vero sanctè promiserat imperii successiōnem, si sibi morigerus esset. Quod autem proximo loco legitur, Hos versus vita non caput Veri, castigandum Capit, id est, non faciunt ad Veri vitam. In tetrapharmaco quod AElíus Verus inuenit, inter pannonem & crustulātam, adde Pernam, suffragantibus antiquis exemplaribus & ipso Spartiano superius in Hadriano. De duobus primis (vt ipse dicit) Augustis, integer elici sensus non poterit nisi quis ita corrigat, Verus certè cum Marco, & cum eodem Marcus, æquale gessit imperium.

A. IANI PARRH. DISSERTATIO DE
SEPTENARIO DIERV M NUMERO.

PION Coccianus historiarum xxxvii scribit, inuentum fuisse AEgyptiorum septenario numero dies includere, eorūq; singulos singulis sideribus assignare: duāque eius rei causas affert, argutas illas quidem, sed aliorum commentariis inuulgatas, ideoque minimè repetendas, ne relictis cadaueribus pasci videamur vt vultures. Ab externis igitur & nos etiam mutuabimur, & in primis à Max. Planude, qui de tota hac ratione diligentissimè disputauit. Constat AEgyptios, iisque priores Chaldaeos, ex institutione Zoroastris & Hytaspis magorum, dies hebdomadam partitos esse ab errantium siderum numero, primamque diem vocasse *μίας*, id est vnam, à monade quam Græci dicunt, nos vnitatem: quòd ea sola sit ab omnibus aliis secreta rebus. Existimatur enim monas sectionis expers per se moueri, in eodémque statu permanere: vt non immeritò mentis vim contineat, & ad Apollinem solémque referatur. Etenim sol (vt M. Tullio placet) inde dictus quòd

solus sua luce luceat. Secundum verò diem Lunæ tri-
 buerunt (quæ pariter humectat & calfacit) vt materiei
 totius auctori: quam materiem cur Pythagoras & eum
 sequuti *δωδὰ* binariumque vocauerint, & Plutarchus
 & Macrobius explicant. Tertium Pyroenti, qui Mar-
 tis sidus est, assignauerunt igni scilicet aërio, cui gignen-
 di vis inest ac accédendi quicquid ad sensum cadit, idq;
 per ignauiam cessare non sinit. Hinc ex Iunone natum
 fabulantur, quasi ignis ab aëre splendorem suscipiat. Et
 Venerem modò Marti, modò Vulcano coniunxerunt,
 aërio scilicet ignique terreno, per quos animantur om-
 nia sensilia. Sed *τριῶδος*, id est ternarii, maxima vis est
 ad sensum: puta in iis quæ gignuntur, est generatio, in-
 crementum, alimonia. Nec ab re prouerbio dicitur,
τριχθα δὲ πάλια δίδασται, id est, tripartita sunt omnia. quæ
 distinctius in Ausonii griphum ternarium recensui-
 mus. Quarto diei Mercurium præfecerunt. huc AE-
 gyptii Stultontem, Græci vocant *Επιμήν*, ex æquo nunc
 humectantem, nunc exiccantem, quum spiritum capiat
 à celeri solis rotatione. Huic sideri *τετραῶδα*, id est quater-
 narium, meritò assignauerunt, vt animarum custodi.
 Quatuor enim sunt animæ veluti fundamenta, mens,
 scientia, opinio, sensus. id quod in tetragono Pythago-
 ras intelligi voluit. Quinto Phaethontem maximè
 validum sidus adiunxerunt, id est Iouem: cui (quoniam
 benignus est) Creten assignunt patriam, innoxiam cer-
 tē insulam, quæque lethiferum nullum producat ani-
 mal, vt ab Antigono proditū legimus. Ipse porrò qui-
 narius cælestis appellatur, vt à quo mundum sentit A-
 ristoteles absolutum. Quinarius enim assumpto quater-
 nario genuit omnia. Quin & sensus opificem tradunt
 Iouem, quinariusque sensui cognatus est vt quinque-
 partito. Lucifer autem stella Veneris sextum sibi diē
 vindicat, eiusdem cum luna naturæ: nam simul hume-
 ctat & calfacit. Omnium verò quæ sensu percipiuntur,
 natura Venus est, & hinc alma perpetuò dicta. Nume-
 rus autem senarius ad procreationem præ cæteris ac-
 commodatus est, veluti par impar. Quorum hic efficax
 ad agendum quasi mas est, ille materię vicem præstat,

vt sc̄mina, cui generandi maxima potestas est. Itaque prisci nuptias & harmoniam senarium dixere numerū. Septimus idēque nouissimus ab Aegyptiis & Chaldeis Phæronti (qui Saturni sidus est) asseritur vt euidēntium deorum patri: nec ab re errantium siderum supremus altissimūque supremum sortitus est diem: quum præsertim Græcè *Κρόνος* quasi *Χρόνος*, id est tempus appelleretur, & Latinè Saturnus (vt est apud Cicero- nem) quod saturaretur annis: vnde ei Pythagorici, tanquam rerum omnium auctori, consecrarunt hebdomada.

Dies, vt annus & mensis, partim naturalis partim ciuilis est. Naturalis dies, est tempus ab exoriente sole ad solis occasum: cuius contrarium tempus est nox ab occasu solis ad ortum. Ciuilis autem dies vocatur tempus quod fit vno cæli circumactu, quo dies vnus & nox continetur: vt quum dicimus aliquem dies xxx tantum vixisse, relinquitur enim etiam noctes intelligere. Huiusmodi dies ab aliis aliisque gentibus aliter obseruatur. Babylonii inter duos solis exortus, id est à solis exortu ad exortum eiusdem astri, diem statuerunt, ommissa noctis mentione: quippe quam per se negant esse: (non enim natura sed ab euentu est) Aegyptii verò ab occasu solis ad occasum, quoniam priusquam mundus hanc elementorum dispositionem sortiretur & ordinem quē videmus, inuoluta tenebris omnia fuerint: ex eoque noctem rerum matrem nuncupatam, Latineque (id est noctis) liberos Apollinem Dianamque, id est solem & lunam, fingi. Quos Athenienses imitati diem & ipsi inchoant à solis occasu. in quo malui auctoribus vti Græcis, quam Plinio, tradente Aegyptios in die ciuili cum Romanis sacerdotibus cōuenire, qui diem diffiniūt à media nocte in mediam noctem: quod multis argumentis A. Gellius, eoque prior Varro, probauit. Quod autem singulos dies singulisque noctes in XII partirentur horas, ostendit apertissimè Censorinus ad Qu. Cerellium, per hæc, In horas duodecim diuisum esse diem, noctemq; in totidem, vulgo notum est. Asconius item Pædianus in actionem Ciceronis

in Verrem primam, Dies (inquit) fœminino genere tempus dicitur, & ideo diecula breue tempus & mora: dies horarum XII, masculini generis est: vnde Hodie aduerbium, quasi Hoc die. Hæc Asconius. Ex quibus apparet à Romanis astrologica ratione singulis quibusque diebus & noctibus horas XII inæquales attributas, id est longiores breuiorésque, pro tempestatibus: vt exempli gratia, mense Ianuario dies est horarum nouem, nox autem, quindecim.

A. IANI PARRH. PROLEGOMENA IN
PLAUTI AMPHITRYONEM.

MPLAUVS ex Vmbria Farsinas, nō (vt indoctum vulgus appellat) Sarfinas, iis temporibus in scena Romæ floruit quibus in rep. P. Scipio, M. Cato, Fuluiusque Nobilior excelebant. Ingenio perurbano fuit & maximè festiuo: quod non absque suspicione liuoris eleuatur ab Horatio. M. Varro refert, Plautum, quum erogasset omnem pecuniam in scenicis ornamentis, ad egestatem redactū, in urbem rediisse, operamque suam pistori locasse ad circumagendas molas quas A. Gellius trufatiles, Hieronymus in Eusebium, manuales appellat. Id quod ab Asclepiade & Menedemo philosophis antea factum memorat Athenæus de philosophis lib. IIII. nam de Stoico Cleanthe, quod oleribus irrigandis mercede auctoratus aquā noctu traheret, historia notissima est apud Laertium. Ferebantur sub Plauti nomine comœdiæ circiter C & XXX: sed homo eruditissimus L. Aelius XXV duntaxat illius esse censuit. Neque M. Varro dubitat quin illæ etiam quæ à Plauto scriptæ non sunt, veterum poetarū fuerint, vt M. Accii, C. Plautii: à quo dictæ sunt Plautianæ fabulæ, non Plautinæ. Plauti nomen deductum Verrius autumat à planitie pedum. nam quum M. Accius antea diceretur, ab eo plantarum vitio Plo-

tus, deinde Plautus est appellatus, vt plostrum plaustrū. Diem clausit Olympiade XLV, paucis annis post Ennii mortem: suoque tumulto carmen hoc inscribi mandauit, *Postquam est morte captus Plautus, Comœdia luget: scena est deserta: Deinde risus, ludus, iocúsque & numeri Innumeri simul omnes collacrymarunt.*

Comœdiam (si credimus Aristoteli) Megaris in Sicilia Phormis & Epicharmus inuenerunt. Astipulatur huic opinioni Solinus in descriptione Siciliae per hæc; Hic primū inuenta comœdia, hic cauillatio inimica in scena stetit. Origo nominis aliter ab aliis asseritur. aliqui dictam volunt *ἀπὸ τῶν κωμῶν*, id est à pagis rusticorumque conciliabulis. Attica nanque iuentus (vt auctor est M. Varro) circum *κώμας*, id est vicos ire solita fuit, & quæstus sui causa hoc genus carminis pronūtiabat. A quibusdam Comœdiæ vocabulum deducitur ab argumento, scilicet quo *τῶν κωμῶν*, id est viculorum humiliūque domuum fortunæ, non (vt tragœdia) publicarum regiarūq; comprehendantur. Sunt qui deriuatam malint *ἀπὸ τῆς κώμου*, id est à comessatione amantium iuuenum, quæ in huiusmodi fabulis induci soleret. Nonnulli tradunt Epicharmum in insula Co exulantem carmen hoc frequētasse, & sic à Co comœdiam nominatam. Aristophanis interpret auctor est initium comœdiæ sic introductum. *Qui τὰς κώμας* (inquit) id est Atticæ pagos, habitabant, iniuria à diuitibus affecti, noctu peragrantes urbem querebantur. Ea res quum multū prodesset moribus ciuitatis, quum vnusquisq; caueret à culpa, Atheniensium magistratus vltro rusticos impulerunt vt quæ perpeSSI fuissent à malis ciuibus, interdium propalā in theatro cum eorū qui gesserant, nomine, decantarent. Deinde plebiscito facta potestas acris ingenii viris est vt his de rebus carmina cōponerent, impunēq; probro notarēt malos indifferēter omnes. Itaq; primus Susarion in scenā prodiit. Sed quū poetæ abuti licentius stylo, passimq; lædere ex libidine cœpissent plures bonos, ne quisquam in alterū carmen infame componeret, lata lege sanxerūt. Et hinc deinde aliud genus fabulæ, id est satyra, sūpsit exordiū: de qua

dicturi sumus in Iuuenalem. Quod item genus quoniam multis obfuit poetis, omnia satyra nouam comœdiam repererunt, quam Græci ita diffiniunt, *ιδιωτικὴ καὶ πολιτικὴν παραμύθων ἀκίνδυνον περιχρησῆς*, id est, priuatae civilisque fortunæ sine periculo vitæ comprehensionem: quippe quæ generaliter ad omnes homines qui mediocribus fortunis agunt, pertinet, & minus amaritudinis spectatoribus, & eadem opera multum delectationis affert. In qua maximè claruerunt apud Græcos Menander & Philemon, aliique deinceps innumeris, quos Plautus est imitatus, vt suo loco demonstrabimus. Et de comœdia hæcenus ex Aelio Donato, Diomede, cæteris.

Argumentum verò fabulæ quam sumus interpretaturi, sic habet. Perseus ex Andromeda filios genuit quatuor, Alcæum, Sthenelum, Mestorem, & Electryonem. Ex Alcæo natus est Amphitryon: ex Sthenelo, Eurystheus: ex Mestore, Hippothoe: ex Electryone, Alcmena, Stratobates, Gorgophonus, Philonomus, Celenepheus, aliique: & in iis Lycimnius ex Medea Phrygia concubina. Filia verò Mestoris Hippothoe à Neptuno compressa, peperit Taphium: qui *τῆλα βεζε*, id est longè proficiscens à patria, potitus Echinadum, quæ sunt insulæ in ora Acarnaniæ, earum incolas à suo nomine Taphios, ab euentuque Teleboas appellauit. Is Taphius habuit filiū Pterelā, cui Neptunus auus concessit inuictū fore donec incolumis in eius capite fatalis quidam staret crinis. Huius Pterelæ F. fuit Cymatho: matres autem liberi, Chromius, Tyrannus, Ampelus, Cherfidamas, Mestor, Eueres. Hi quum venissent Argos ad Electryonem qui tum regnabat, ab eoque repetissent Hippothoæ proauitæ bona, repulsamque tulissent, ad vim conuersi, quum boues abigerent, propugnantis Electryonis F. conferta manu omnes vtrinque ceciderunt, excepto Lycimnio: Teleboæ nihilominus abactos ab se boues apud Polyxenum Elidis in Arcadia regem deposuerunt: quos Amphitryon à Polyxeno receptos, Electryoni patruo restituit. Is auidus vltionis, Amphitryoni despondet Alcmenam in spem successio-

nis in regnum, si per eum Teleboas in deditio-
 digeret. Igitur Amphitryon quum boues ab Electryo-
 ne ex sponsu reciperet, ac vnam ab armento decran-
 tem misso telo cogere voluisset, frustrato ictu percussit
 interfecitque Electryonem. Quamobrè Argis ab Sthe-
 nello pulsus, ad Creontem Thebarum regem confugit:
 à quo à cæde expiatus, impetrauit auxilia: ascitisque in
 societatem militiæ, Cephalo Deionei, Panopéoq; Pho-
 ci filiis, exercitum duxit in Teleboas, quos proditione
 Cymæthûs expugnauit: quæ ppe quæ Cephalo amore
 capta, Pterelæ patri fatalem capillum succidit: vt Oui-
 dius etiam meminit in Ibin. Iuppiter interea quum sta-
 tuisset terrarum cælique vindicem producere, desiliit
 in Thebarum montem nomine Phicium, sumptaque
 Amphitryonis humana forma, comite Mercurio, qui
 Sôsîæ speciem gerebat, ad Alcmenam penetrat: tribus-
 que noctibus in vnam collatis, ampliore voluptate
 fruitur: vnde mox editus est Hercules. Amphitryon au-
 tem quum parta victoria reuersus, in Eubææ freto sta-
 ret in anchoris, Sôsiam seruum præmisit qui ceruorem
 faceret Alcmenam de rebus ab se prosperè gestis, ad-
 uentûque suo. Sed is exclusus ab altero Sôsîa, id est
 Mercurio, qui pro foribus excubabat, ad herum rediēs,
 omnia quæ passus erat indicauit. Amphitryon mentitû
 ratus, domum properat: ab Alcmenâque conuiciis ex-
 ceptus, abiit ad naues. Interea Iuppiter sub Amphitryo-
 nis imagine placat Alcmenam. Sed ecce tibi verus
 Amphitryo cum Blepharone arbitro superuenit: qui
 quum discernere nequiret vter esset Amphitryo, alter
 alterum pro mœcho prehendere contendit. Interim
 misso tonitru quum attonitus Amphitryo procidisset,
 Alcmena ex Ioue enixa est Herculem, ex Amphitryo-
 ne Iphiclum. Hæc ex Aspide Hesiodi, Lycophrone, A-
 pollonio, eorûmque interpretibus, Diodoro Siculo,
 & aliis.

A. IANI PARRH. ORATIO ANTE PRÆLECTIONEM EPIST. CIC. AD ATT.

SI QVIS in hoc ornatissimo cōfessu solēnia prælectionis expectat, elaboratāque domi præfationē, is aut acceptas à me clades ignorat, aut quātū mouear amissione eorū quos amo, certē nescit: vel habet ille quidē maiorem professionis quā meorum tēporum rationē. Quis enim tā paties, quis adeo lentus, quis ita durus, immo crudelis esset, vt intra paucissimos dies elatis duobus vsu vita, similitudine voluntatū, mutuis officiis, affinitate cōiunctissimis, ab exequiis, ab acerbissimo statim luctu cogitationē trāsferat ad exornationes & pigmenta verborū, protinūsque; profiliat ad flosculos & orationis artificia? Certē nemo. nā quicumque; in hoc æstuātis adhuc animi tumore Puluillos, AEmilios, Martios, Anaxagoras, Pericles, Xenophontas in mentē venire mihi debere cōtēdunt, ii vel indulgētia fortunæ perpetua rebūque; prosperē fluentibus, humanitatis obliti, nō tenent ingenitā cunctis ad vnum mortalibus esse suorum caritatē, quæ nō patitur eos à nobis auelli citra contractionē tristēque; animi quendā sensum: vel nō intelligunt, eos quorum proponunt exempla, tanta; celebritatis in oreque; omnium non fuisse futuros nisi supra imitationē locati crederentur. Itaque non dubito, omnes qui nō penitus hominem, vt illi, exuerunt, & quos se mihi præbituros, potiūsque; miraturos quòd hæc studia tātis casibus abrupta non sint quā quòd retardata, quòdque; crucētis etiā nū vulneribus quā quòd opinione sua serius huc accesserim. Nam potior eadēque; præuertenda cura reliquas omnes excussit. Aduersus enim potētissimam dominam (Fortunam dico, quæ me nunquā cessat exagitare) quærenda auxilia fuerunt, & arma quibus eius impetum propulsarem. Continenter enim (si nescitis) assiduūque; mecum Fortuna bellum gerit, obnixēque; contendit oppresso mihi victoriæ confessionē extorquere.

Rurfus ego, tametsi cumulatis stragibus obrutus, extrema tamen experi mi malo quàm tantulum de iure meo remittere, nedum manus dare. Forfitan operæ pretium fuerit audire quoties aperta vi, quoties insidiis illa me petierit, intenta semper occasione si qua pars animi pateat ad nouum vulnus: vtque sexcentis irritis conatibus in eos demum dentes acuit quorum præsidio tutum me sentiebat. Hoc enim pacto cautiore ad eius præstigijs alieno periculo reddemini. Neq; verò commemorabo quòd, vt hunc tantulumcunque litterarum profectum moraretur, indulgentis alioqui in me patris animum deprauarit, ne sumptus ad oia Musarum suppeditaret, tanquam relicta à maioribus trita semita degeneri, quòd, vt illi, leges ediscere neglexissem. Nec etiam querar instructissima librorum supellectili quinquies ab ea me spoliatum, partim prædonibus immisissis qui mare Siculum redderent infestum, partim qui patriam diriperent meam, partim qui pluris vtilitatem quàm depositi religionem facerent. Iam verò piget meminisse quòd ab ingenuis artibus ad aginatorem calamum militiamque me traduxit: honoratoris gradus ostentata spe maiorumque commodorum, quòd me fraudaret hac (vt mea fert opinio) magna gloria, qua nunc aurium vestrarum benignitate perfruimur. O calliditatis inauditum genus: vt iuuando noceret, ad opes me euexit & dignationem. Verum simulac animaduertit eius aura simulatoque fauore de pristina vitæ ratione nihil in me mutatum, passimque meas omnes accessiones industriæ magis & probitati quàm sibi acceptas referri, vehementer offensa, confestim passis alis euolauit, ne virtutis comes esse cogeretur. Ego nihilominus, vt meum nunquam ratus in quòd inconstantia Fortunæ ius haberet, quòd alieni foret arbitrii, quòd auferri, quòd eripi, quòd amitti posset, in eodem vultu propositoque permansi. Quumque vicem meam dolerent omnes (quòd indicat, incolumi statu qualem me gessissem) solus ego fugienti Fortunæ laqueum mandabam. Bello demum Gallico domo profugus, extorris, egenus, procul à meis, in malis ridebam: quòd argumentum sapientis aut insipientis

existimatur. Vter ego sim, Deus ipse viderit. hoc vntm scio veréque licet affirmare, me non antea fortunæ suc cubuisse quàm mors in societatem belli tracta, cominus eminusque omnia vastans, auxilio meorum me nudauit. Quis autem de gradu non pelleretur? quis locum non desereret? quis arma scutumque nò abiiceret? quis terga non verteret? quis animo non concideret horrendo mortis aspectu, singulis ictibus obuium quenq; sternentis? In optimam matrem meam primò defauit integra adhuc ætate, nec multo post in patrem, duosq; amantissimos nostri fratres: de quibus in præsentia nihil dicam, ne videar ambitiose mentiri. Quùmque me cerneret ingenti spiritu fortunæ cõuiciantem, nudum furori suo pectus offerre, capiti quidem meo pepercit in pœnam, liberos autem melioris omnes sexus & indolis (qualem sortiuntur infelices & citò morituri) de sinu meo raptos, aucto patruisque continuatis propè funeribus adiecit: ne nunc essent in quibus ægritudine confecta mea senectus acquiesceret. Elicere tamen mihi vocem non potuit indecoram personæ quam semel indueram. Quin vt orbitatem solatus fortunæ minas eleuarem, Demetrii soceri filios pro meis educabam, nec alio prosequerbar affectu quàm si ipse genuissem: crebrò concinens illud Appii, Sux quisque fortunæ faber est. Offendit hoc (vt apparet) immitem deam: iniquæque denuo nocendi via (pro facinus) in medio studiorum cursu Theophilo manus iniecit, eorum quos ascueram natu maximo, philosophiæ iam candidato, quòdque difficulter aliqui credent, ipsi Demetrio patri iam tum ferè æquando. In quo tantum probitatis, eruditionis, ingenii, industriæ, studii, memoriæ denique fuit, vt breuissimo spatio omnia vitæ munera peregisse videretur. Arbitrabar inuidiæ satis superque litatum, nec vltorius ad nouam plagam fore locum, quum ecce tibi quàm minus improba mors expectabatur (utinam me prius) occupat T. Phædrum: quo sospite nec iniuria factorum nec vlla fortunæ procella me quatiebat. Me miserum, quum recordor vt erat obuius, facilis, expeditus, plenus humanitatis quam præcipiebat: vt erat in omnes bonos & qui

qui significationem virtutis aliquam dedissent, officiosus: vt me, quo primùm die Romæ vidit, arctissimè cõplexus est: vt auctoritate, gratia, testimonio suo prolixè iuuat: vt in omni fortuna semper idem fuit: quàm sollicitè curauit Alexandri vñ pontificatu, ne me Bernardini Caietani, neu Sili Sabelli (quorum vtrunque familiariter & studiosè colebam) tempestas inuolueret: quàm non libenter ex vrbe dimisit, quum metu periculi retinendum non censeret: vt ex animo gauisus est vbi certior à me factus audiuit, in Gallia citeriore portum iam me tenere, Mediolaniqu; publicè conductum profiteri. Quid? quum sequutus vberiora stipendia, Veicetiam commigrassem: Germanis, Gallis, Hispanis, cæterisque barbaris nationibus, infestis signis irrumpentibus in Venetiam, dii boni, quàm de nobis erat anxius! quàm non aliter saluti nostræ timebat quàm si ipse vocaretur in partem discriminis! Extant ab eo ad me tum datæ epistolæ, testes inquietis animi, quousque resciauit elapsam me per medios hostes in patriam secessisse. Nec ita quidem de nobis cogitandi finem fecit, auctórque Iulio secundo fuit vt nos huc euocaret. Sed eo maturè defuncto, Leoni decimo per Ianum Lascarim, virum ad promerendum homines natum, mihi iam conciliato, calcaria sponte currenti (quod aiunt) admouit. In urbem reuerso quàm præsto mihi fuit? quàm nullo deesse loco voluit? vt quacúque potuit ope subleuauit? Dies me deficiet si Phædri in me beneficia numerare perrexero. O vanas hominum cogitationes. Cur mihi non contigit ea sibi præsentibus officiis reddere iucundiora? O fallaces spes meas. Ideóne ego, quum solito grauius articulari morbo torquerer anno superiori, tuo hortatu T. Phædre, incredibiles omnium membrorum cruciatus animi vigore superauit: quúmque mea magis interesset ex hoc ergastulo tetróque carcere primo quoque tempore emitti, in tuam gratiam penè reuixi, vt fructu iucundissimæ consuetudinis tuæ priuatus, in squallore luctúque ex tui desiderio contabescerem, publicique mœroris quasi designator existerem? Nam quis est in hoc orbis terrarum do-

micilio (cuius antiquum scenæ decus instaurauit) quis in hac excultissima academia, (quæ Phædro rhetore cælum vertice contingebat) quis ad eo barbarus à Musis abest & Gratiis, qui ad extincti Phædri nomé vbertim non fleat? O detestandam fati importunitatem. Silet, heu, T. Phædre, vox illa tua iucundè sonora: illa arguta linguæ suadela, quæ mentes hominum in omnes affectus impellebat, quæ Romanam facundiam à Gothicis vsque temporibus amissam restituit. Vbi nunc est ille gestus cum sententiis congruens? vbi illa incorrupti Latini sermonis integritas? Quis vltimam manum tot inchoatis operibus imponet? quæ (non secus ac Appellis illa decantatissima Venus) interrupta pendent: luculentissimæ scilicet orationes, Apologia Ciceronis in obtrectatores, quam mihi paucis ante diebus quàm cœpisset æstuarè, domi suæ per summam voluptatem legit: Annaliû breuiarium, quo res omnes à pop. Rom. gestas complexus est: in Horatii poeticam vigilantissimam commentaria: in Plauti comœdias scrupulosissimæ quæstiones. O malè viuacem senectutem meam. Quo me nunc vertam miser? ad quem confugiam? cuius iudicio posthac vtar? cui pectoris intima committam? quando non modò T. Phædrum, cuius humanitate, prudentia, amore, fide recreabar: sed etiam (quod scelus) vxoris meæ fratrem Basilium mors fortunæ fatelles eripuit, illius quoque calamitatis solatio suffecturû, mihi que non minus ob alia carissimû quàm quòd affinis: quippe quæ corporis & animi præclarissimæ dotes, emendatissimi mores, ingenium præcox, acre, varium, flexibile, multiplex, etiâ vobis omnibus commédabat: à quo sic vtriusque linguæ proprietates exprimebatur, vt vtramcunque attingeret, ad eam demum natus appareret. O fragilem cõditionis humanæ sortem. Deceffit in primo flore ætatis egregius adolescens, posteritati plurimû profuturus si virtutes eius ematuruissent, si, quæ prius à Demetrio patre, quem nulla homine libero digna latuit disciplina, si quæ mox apud Ianum Lasca-rim, humanarum diuinarûmque rerum scientia nemini secundû, plenis faucibus hauserat, aliquando promere

potuisset: vt non iniuria Theophrastus moriens accusasse naturam dicatur, quòd ceruis & cornicibus vitam diuturnam, quorum nihil interesset: hominibus, quorum maximè interfuisset, exiguam vitam dedisset. Nam si Basilio paulo longinquior ætas accessisset, & quot ingenii fœtus edidisset: quum vix à ferula subducta manu, præter assiduas auctorum Græcorum solertèsque expositiones, Annibalis Romanorùmque res in Hispania ac Italia gestas, ab Appiano secretis operibus illustratas, Latii iure nondum donatas, adeo luculenter atque sententiarum fide verborùmque splendore transtulit, vt vndecunque doctissimum Leonem X admiratio legentem subierit. Et audet aliquis in tâta propinqui iactura, qui me diligebat vt fratrem, colebat vt patrem, lacrymis modum præscribere? Et est qui succenseat, nihil à nobis allatum festiui, quod animos exhilaret, quod aures impleat, quod expectationi respondeat? Quanto verius illud obiiceretur, quòd post ictum tanti fulminis hæc infelicissima mihi meisque studia retentarem, nec oderim, nec damnarim, nec abiecerim? Quod equidem iam fecissem nisi intercessisset Antonius Seripandus in illa doctissima nostra Neapoli summo loco natus, alumnúsque Musarum, de nobis optimè meritis. Is, vt est disertissimus, exemplis ab historia repetitis agere mecum cœpit vt dolori resistere: quúmque rogando parum proficeret, afflictúmque frustra tentaret erigere, alia adortus est via, aurémque vellit hunc in modum: cogitarem quis hominum de me sermo post illa contra Fortunam magna verba turpiter abiecto, futurus esset: quod amplissimi patris & vtriusque nostrum communis herois Aragonæi Lysæ iudicium, qui tot amissis antea regibus, & nuper Alphonso patrueli, quem sacrosanctus Gallorum rex in auitam paternamque dignitatem reducturus erat, eundem vultum frontémque seruauit: quam Leo decimus in partem sit accepturus hanc animi mollitiem penè muliebrem, qui censor omnium maximus, in suis æquabilitatè desiderat quã ipse

præstat in omni vita: qui nec aduersis vnquam fractus, nec secundis elatus esse traditur. Illud etiam monuit, ne maleuolis ansam darem, qui sinistris me sermonibus apud ipsum quoque pontificem carpere non erubescerent. Denique turpe esse in id ætatis & professionis homine remedium doloris lassitudinem morendi. Quibus grauiissimi viri vocibus expugnatus, in potestate me tandem fore promisi, intermissamque Ciceronis interpretationem resumpturum. Tum ille, qua mecum solet ingenua libertate, Vide quid agas Parrhasi, qui in vno alteroue libello tam lentè sedeas. Non ea sunt secula quum iuuenes, quod imitari vellent, diutius audiebant. Nunc omnes ad vota festinant, nec expectandum habent quod pro re differere tibi libeat: annique superioris discipuli, tanquam Philostrati leones, ex eadem præda bis impleri dedignantur, auditoresque nouitii inchoatos auctores, vt semestas dapes delicati conuiuæ, fastidiunt. Itaque nisi seruato quodam temperamento quid afferes quod ipsa quoque nouitate detineat, periculum est ne solus in aliquo garrias angulo. Quæ quum prudentissimè dicta arbitrarer, vsurus recte monentis amici consilio, statui idem facere quod T. Quinti Chalcidensis hospes apud Liuium. vt enim ille concinnatis ex vno tantum sue aliis aliisque condimentis, epularum varietatem mentitus est: sic ego Tullium Ciceroni, librisque Oratoriis epistolas ad Atticum substituens, gratiam nouitatis adeptus, ab equis ad asinos non desiliam: vnæque opera fastidio medebor, & rationibus auditorum consulam. Cur has autem potissimum surrogare placuerit, spero me vobis exinde probaturum.

Epistolarum fuit antiquissimus vsus. nam Solomonis ad Vaaphren Aegypti regem litteras Eupolemus ex historia recitat, & Prætus ante Troiana tempora rex Argiuorum Bellerophontem cum codicillis ad Iobaten socerum misit, vt est apud Homerum: rudibusque etiam tum seculis, in Italia vetustissimi, quos Ennius appellat cascios, in dolatis ex aliqua materia tabulis ar-

borúmque corticibus inter se litteras missitabant: ex quo tabellarii librariique nomen hodie manet. Epistola proprium est, vt absens aliquis ad quem scribitur, de iis rebus quas ignorat, certior fiat: vnde & epistola nuncupata, à Græco verbo *ἐπιστολή*. Nam moris antiqui fuisse tradit Hammonius nautis aut vectoribus perferendas eas dare. A Euo deinde bonis artibus expolito, quum placere cœpisset hoc scribendi genus, à pluribus exterarum gentium nostrisque exculcum est: quippe Philippus Amyntæ F. Alexandri magni pater, hinc etiam nomen suum fecit illustrius. Nec inde laudem Plato respuit, aut Sinopenfis Diogenes auctor sectæ Cynicæ: nec oratorum maximus Atheniensis Demosthenes, Apolloniúsque Tyaneus ille cognomento Magus: nec Lucianus ille Syrus. eius enim credútur esse quæ Phalaridis inscriptione circumferuntur. Inter hos vtraque lingua, Plutarchi iudicio, M. Brutus excelluit, Laconicæ breuitatis amator vnicus. In eodem præterea studio multi cum sua quisque laude versati sunt: Plinius Secundus, Bebius Africainus, Titianus & Symmachus. Apollinaris enim Sidonius indignus est hoc albo, quum tantum se sui; miretur, homo Gallus, vt etiam (si diis placet) in ordinem redigat ipsum Ciceronem, nec in epistolis nominandum censeat. Honestas omnes disciplinas in epistolas cõtulerunt M. Ter. Varro, cuius epistolica quæstiones à grammaticis aduocantur, itémque Valgius qui de rebus per epistolâ quæsitis aliquot libros edidit: Anncúsque Seneca, qui per epistolas ad philosophiam beatamque vitam mortales inuitat. Epistolarum Ciceronis extant adhuc vnus & xxx libri: quorum xvi sunt earum quibus familiarium titulus accessit, vnus ad M. Brutum, tres ad Qu. Fratrem, xi ad Atticum: omnes à communi stylo nihil abhorretes, vt ipse verissimè prædicat his verbis ad Pætum, Quid tibi ego in epistolis esse videor? nõne plebeio sermone agitur tecum? quæ præcipua virtus est. Demetrius enim Phalereus & Artemon, itémque Dionysius Halicarnassæus, & è nostris

Quintilianus, epistolas cottidianis vsitatísque verbis & pressa faciliq̃ue compositione texendas arbitrantur. Atossa regina Persarum post hominum memoriam prima (si credimus Hellanico, Clementíque, Sidonio & Eusebio) missas & acceptas epistolas in volumen redegit. Eius exemplum deinceps alii sequuti sunt. Ex epistolis M. Tullii familiares eius voluntate collectas esse, testatur ipse per hæc ad Atticum verba, Epistolarum nulla ^{est} ~~est~~ ^{sed} ~~sed~~ ^{habet} Tiro instar LXX quidem: sunt à te quædam sumendæ. Eas ego oportet perspiciam, corrigam: tum denique edentur. Has ad Atticum post interitum Ciceronis ab eodem publicatas autumo: de quibus in Attici vita Corn. Nepos hæc, Eum præcipue dilexit Cicero, vt ne frater quidem e Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei sunt indicio, præter eos libros in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, XI volumina epistolarum ab consulatu eius vsque ad extremum tempus ad Atticum missarú. Quæ qui legit, non multú desiderat historiam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, æmulationibus rei publ. perscripta sunt, vt nihil in iis non appareat, & facile existimari possit prudentiam quodammodo esse diuinationem. Non enim Cicero ea solùm quæ viuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nunc vsu veniunt, cecinit vt vates. Habetis iam quantú Corn. Nepos his tribuat epistolis: ego, quod est in me, non recusabo quin ex iis quæ sumus ad eas enodandas alaturi, de tota nostra facultate iudicetis.

EX ANNOTAT. A. IANI PARRH. IN
orationem Cic. pro Milone.

NA M illa præsidia quæ pro templis omnibus cernitis, etsi contra vim collata sunt, non afferunt tamen oratori aliquid, ut in foro & in iudicio: quanquam præsidiiis salutaribus & necessariis septi sumus, tamen ne nõ timere quidem sine aliquo timore possimus. Corrige sic, Nã illa præsidia quæ pro templis omnibus cernitis, etsi contra vim collocata sunt, tamen afferunt terroris aliquid, ut in foro & in iudicio: & quanquam præsidiiis salutaribus & necessariis septi sumus, tamẽ non timere nõ possumus.

Recreat & reficit. A corpore transfertur ad animũ. nam recreari corporis est quum accessione nouæ carnis instauratur. Plinius, Sic enim defecta longis agritudinibus corpora recreantur. In eadem significatione verbum Recresco ponitur, nisi quòd Recreo generis est actiui, Recresco neutri. Plinius, Cartilago rupta non solidescit, nec præcisa ossa recrescunt.

Recreat & reficit. Exornatio quam vocant interpretationem. nam Reficit idem valet quod recreat. Plinius, Quum reficiendi animi gratia id fecisset. Est autẽ Reficere, instaurare, & quod est corruptum in pristinum reducere. Vlpianus, Verbo reficiendi, tegere, substruere, sarcire, ædificare, item aduehere apportareque ea quæ ad eandem rem opus erit, continentur.

Cn. Pompeij sapientissimi & illustrissimi, &c. Moribus ingenioque Pompeii accommodata assentatio, qui nomen optimi imperatoris affectabat, & Alexandri Magni gloriam. Sallustius hist. 111, Sed Pompeius à prima adulescentia sermone fautorũ similem se fore credens Alexandro regi, &c. *Sapientissimi*, humanarum diuinarumq; rerum peritissimi, vel omnibus imperatoriis artibus instructissimi. *Illustrissimi*, claritate rerum gestarum, &c.

Quem reum. Milonem. Cicero de Orat. lib. 11, Reos
lz. iiii.

(inquit) appello nō modò eos qui arguuntur, id est cō-
uincuntur, sed omnes de quorum re disceptatur. Reum
fieri vel agi, nihil aliud est nisi apud pratorē legibus in-
terrogari, si credimus Alconio: reum verò peragi, con-
demnari significat.

Multitudinis temeritatem. Fæcis populi incōsidera-
tam præcipitèmq; audaciam: quam nō iniuria Verg.
AEn. i fluctibus comparat.

Auctoritate publica. S. C. patrūmq; decreto, vel eorū
permissu qui cum imperio sunt. Liuius ab v. c. lib. III,
Multique erant qui mollius consultū dicerent, quòd le-
gum ab eis latarum patres auctores fuissent. Et alibi,
Decreuerunt vt quum populus regem iussisset, id sic ra-
tum esset si patres auctores fierent. id est decreto suo
sanxissent & approbassent.

Verumetiam silentium pollicentur. per eos enim con-
sequar vt operæ Clodiana dicenti mihi non obstre-
pant, orationemque meam non interpellent.

De fortunis. opibus, diuitiis, quas ex affectu vulgi reip.
præposuit. mortales enim plerique omnes auro patriā
posthabent.

Aduersum infestūque nobis. inimicū. Sed plus est in-
festum esse quā inimicū. nam P. Nigidius infestū dici
putat à festinādo. Qui enim instat alicui, eūmq; pperās
vrget & opprimere studet ac festinat, vel cōtrā de alicu
ius periculo & exitio festinatur, is vterq; infestus dicitur
ab instātia fraudis quā vel facturus alicui vel passur' est.

Adeste. fauete: vt, *Adsis* ò placidūsq; iuues, & sidera ca-
lo *Dextra* feras. vel *Adeste*, colligite & sumite animū. M.
Toll. De rep. l. v i, *Adsis* animo & omite timorē Scipio.

Salutem. Incolumitatē status hīc & alibi Cicero sa-
lutem vocat, & rursū Capitis diminutionē, exitium.

In qua vrbe? Locus ad inuidiam valet. Nam & Ajax
apud Ouidium. - *agimus* prò Iuppiter, *inquit*, *Ante rates*
causam, & *mecum confertur Vlyssēs?*

M Horatij, &c. Idē fecerat apud Græcos Critolaus
Tegeates Rheximachi F. q cōtrā tergeminos Phenea-
tas eadem fortuna conditionēque pugnauerat qua M.
Horatius. interfecit enim Demodicam sororem, quòd

spōsum cāsum lugeret. Auctōr Demarāt⁹ in Arcadicis.

Institutus, disciplinæ est: *imbutus*, educationis & consuetudinis. Imbui dicuntur animi dum sensim mores & instituta vitæ ex iis quibuscum versantur hauriunt.

Horatius, *Quo semel est imbuta recens, &c.*

Ambusti Tr. pleb. T. Munacii Planci, vel Qu. Pōpcii Rufi, Syllæ ex filia nepotis, vel C. Sallustii. *Ambusti*, quia non antè concionari destitit quàm incendio curiæ fūgatus sit.

Intermortue, contemptim. intermortuus est plusquā mortuus. Is enim dicitur intermortuus, cuius etiā memoria penitus extincta est. M. Tullius ad Att. lib. 1, De intermortuis reliquiis coniurationis. Et ita legendū videtur, et si illic extat Immortuis.

De illo incesto stupro. Clodius inter publicas ceremonias muliebri veste ad Calpurniam Cæs. vxorem (vt Appianus) vel ad Pompeiam (vt Suetonius) vel ad coniugē Metelli pont. (vt Liuius) penetravit.

Notatus, improbauit, damnaui. Infrā Cicero, Ita & senatus rem non hominem, notauit.

Per furiosum illū Tribunū. Qu. Fusiū, de quo statim.

Postulante nescio quo. Cum stomacho contemptimque dicit, Nescio quo. Sed is Qu. Fuscus fuit, per quem illo quoque tempore quo de incestu P. Clodii actū est, factum Cicero scribit ad Att. ne quid asperius à Senatu decerneretur. Auctōr Asconius.

Tam salutarem hanc, &c. A literam designat: ea ab soluendi nota erat, vt K condemnādi. L enim ampliacionis. Id autem significabat non liquere & amplius esse querendum.

Parricida. Non is tantūm qui patrem sed qualēcunque hominem occidisset, parricida appellabatur. ex quo Parrici quæstōres rerum capitalium.

Confecta senio. dolore & vitæ tædio. Accius in Epinausimache, *Mors amici subegit: quod mihi est senium multo acerrimum.*

Sed homo sapiens. Hoc vsu venire Quintilianus obseruauit, vt qui iudicio præest, aduersariis inimicus, nobis amicus sit, aut contrā. Magis itaque laborandum putat

ei in quem sit propensior, vt causam suam probet. est enim nōnunquam prauus hic ambitus aduersus amicos, aut pro iis quibuscum similtates gerunt pronuciandi, faciendique, iniuste ne fecisse videantur.

Alia quadam mente pręditus. Alia (nō alta) id est, nō ea qua cęteri, id est, nō vulgari sed acri diuinōq; vir ingenio.

Ne videretur infirmior fides, &c. Veritus est (inquit) Pompeius ne mala fide rediisset cum Clodio in gratiam videretur. id quod antiqui turpissimum iudicabāt: adeo quōd Linius Salinator in censura Cl. Neronem collegam notauit, adiecta causa quōd non sincera fide secum in gratiam rediisset. Auctor Valerius.

Mea gratia. beneuolentia. Quid. fratrum quoque gratia rara est.

Sed vt L. Paulum. Paulum significat A Emylium, cui C. Cęsar in consulatu millies quingēties sestertium largitus est, vt ei faueret: ex qua pecunia A Emyliā basilicam condidit.

Non religione, scilicet impeditus. Veteres enim certos obseruabant dies & signa. Scribit etiam Polybius ipsos milites excusare solitos auspicia si non occurrissent ad pręstitutum diem.

Miscebat, perturbabat. Verg. iam cęlum terramque meo sine numine venti Miscere, &c.

Quibus syluę publicas. Hę syluę consulibus interdū prouincię decernebātur, si deesset occasio rei foris gerendę, vel suspectę Coss. opes essent, vt apud Suetonium legimus. Hinc illud ex Bucol. Maronis ad Pollionem, *Si canimus syluas, syluę sunt Consule dignę.*

Fauonius. Hic est ille qui Catonis libertatem constantiamque simulabat: ex quo Pseudocato vocabatur.

Mutant calceos. deposuit calceos patritios, id est senatorios, & induit aliud aptum genus itineri. Calceorū varia genera. nam mulleos apud Verrium calceos legimus, & Vopiscum. cuius verba sunt hęc, Calceos mulleos, & cercos & albos & hederaceos viris omnibus sustulit, mulieribus reliquit. Apuleius, Pedes (inquit)

calceis induti luteis. Affert Appianus & Pollux, ac utroque prior Seneca, phocasios Alexandrinorum sacerdotum, qui inde Phocasiani dicti. Patētes calceos Hieronymus in quodam Casare notauit: & Philostratus in sophistis meminit calceorum patritiorum: in quibus C. Marium triumphasse quidam prodiderunt. Etsi non desunt qui non patritios sed patitios enunciēt, ut idem significant quod patentes apud Hieronymū, vel ingenuos: quoniam Cincius patitios appellari solitos ait qui nunc ingenui vocentur.

Superatus, non tantum victum sed etiam occisum significat apud Sallustium. Verg. *Clam ferro incautum superat*, id est interimit.

Itaque illud Casianum. L. Cassius summae seueritatis, quoties alicuius indicii quaesitor esset, in quo quaeretur de homine occiso, suadebat atque etiam praebat iudicibus ut quaeretur Cui bono fuisset eum perire de cuius morte quaeretur. Sic enim vitam hominum esse dicebat ut ad maleficium nemo conetur sine spe atque emolumento accedere.

In fraudem, in noxam, ad maleficium. Vlpianus De verb. sign. Fraus (inquit) aliud est, aliud poena. Fraus enim sine poena esse potest: poena sine fraude non potest. Poena est fraudis, id est noxae vindicta.

Vos hospites in hac Vrbe versamini, prouerbio dicitur in eos qui vulgatissima nesciunt, aut scire dissimulant. Hinc illud ex Euang. Tu solus peregrinus in Hierusalem? &c.

Mouet me lumen Curiae. Iocus ex ambiguo. nam quum ad laudem referre videatur, ut supra, Sext. Clodiu vituperat ac in odium trahit. nam populus, eo duce, corpus P. Clodii in Curiam intulit cremauitque: quo igne ipsa quoque Curia flagrauit. vnde lumen Curiae vocauit.

Punitus es. Deponentiali forma protulit in actiua significatione, pro punisti.

Reus enim Milonis lege Plotia fuit Clodius. Accusatus est a Milone de stupro incesto: quod lege Plotia cohercebatur, ab illo Plotio promulgata qui die Crasso dixit quod nimis exstrictē Liciniam vestalem coleret.

Potuitne L. Cæcilij. Emenda L. Cælii, ex ipso Cicero-
ne, & argumentis historiarum T. Liuii. Prator is fuit P.
Lentulo Spintere, Qu. Metello Nepote Coss. quo an-
no Cicero restitutus est. is quum faceret ludos Apolli-
nares, ita infima multitudo coacta annonæ caritate tu-
multuata est, vt omnes qui in theatro spectandi causa
confederant, pellerentur. A sconijs ait de oppugnata
Cælii domo nusquam legisse, & Cn. Pompeius hoc tan-
tùm obiecit, quum Milonem defenderet apud populû
accusante Clodio. Tiro quoque Tullius Ciceronis li-
bertus de vita prom. lib. III. L. Cælium pratorem à
Clodio duntaxat oppressum refert.

Arrius amicus meus. Inuersio, quam Græci ironiam
dicunt, quæ multum valet ad eleuandâ testis auctorita-
tem. nam nemo Ciceronis erat inimicus quin idè per-
ditissimus esset & hostis reipublicæ. quod ipse gloriatur
in Philippicis, & alibi.

Testimonia testium Vestrorum. Testimonia testium di-
cta sunt. Callistratus iuris ciuilibus auctor lib. x x i i, de
probationibus, Diuus (inquit) Hadrianus L. Rufino
Procos. Macedonia rescripsit, testibus se, non testimo-
niis, crediturum.

C. Cassinus cognomine Schola. Inter attributa perso-
næ nomen est: quod in argumentum rarè quidem sed
tamen aliquando cadit. nam Eteocles apud Euripidem
nomen Polynicis vt argumentum morum incessit: &
ipse Cicero Verrè interdum appellari ait quòd omnia
verrat: & nunc addidit, *Cognomine Schola* nò citra ama-
ritudinem. Nam Scholæ non tantùm ludi literarii di-
cti sunt *ἀπὸ τοῦ σχολῆς*, quod est vacare, (quia cæteris
rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent)
sed est quando significant ad animi relaxationem con-
structa loca, quæ *λύχαι* Græci vocant, nostri Scholæ
ἀπὸ τῆς σχολῆς, id est à vacatione: vnde & ludo literario
nomen inditum putat Aufonius, -*Græci schola nomine
dicta est, iusta laboriferis tribuantur & ocia Musis.*
Itaque crebra scholarum mentio apud P. Victorem qui
de regionibus Vrbs scripsit: & Victruuius balineo scho-
lam nominat, & Plinius in Octauia porticu.

Familiaris meus. & hoc ironicòs.

Sicut confecta, probatæ. Quintilianus, eoque prior Cicero, sapissime scribit, Hoc conficere debet orator, &c.

Ille latronum occultator & receptor locus. Via Appia est prope urbem monumentum Basilii: qui locus latrociniiis fuit perquam infamis, vt ait Pædianus.

Subsedet. Subsidiere significat insidiari. Verg. - *subsedet adulter.* inde subseffor alieni matrimonii dictus à Valerio, & subseffæ Vegetio insidiæ.

Martemque communem. Homeri sententia, cuius Iliad. σ carmè est, hoc, Ζυὸς Εὐδαίιος καὶ τι κλυτὰ τεύχεα.

Communis belli Mars est, visctòrque repente sepe cadit. Ouidius in Amoribus, *Mars dubius, nec certa Venus: visctique resurgunt: Quòsque neqes vnquã posse iacere, cadunt.* Cicero in Philipp. Concedo incertos exitus esse belli, Martemque communem. Cæsar in commentariis, Errant qui in bello omnes secundos rerum euentus expectant. Idem, Multum cum in cæteris rebus, tum in re militari potest fortuna.

Vicum. Vici dicuntur humiles domus. nam quã incedimus, non vici sed viæ sunt vicorum: vnde vicinia dicitur loci demonstratio: vicinitas verò, vicinorum conditio. Hæc Fl. Sosipater.

Nullum angiportum. dubii generis est. Angiportus enim dicitur & Angiportum: quod Verrius ait esse iter compendiarium in oppido, quasi angustum ad portum aditum. M. Varro, Quod exitum non habet ac peruium non est, Angiportum, & id angustum, ab agèdo & portu. Vlpianus, Angiportum à portu dictum est: portus verò, conclusus & munitus locus est, quemadmodum & Statio, ab importandis exportandisque mercibus nomen habens.

Cliuo. Cliuus, ascensus est molliter arduus: ex quo veteres omnia difficilia cliuia dicebãt, & auspicia cliuia quæ aliquid fieri prohiberent. Verrius.

Malleorum. Hoc alii diminutiue protulerunt, Malleolorum. Sunt autem malleoli, non solum parui mallei, sed ab eorum similitudine quæ aptantur (vt inquit Ver-

rius) ad incendium faciendum : quod teli genus hæc specie figuratur, vt legimus apud Ammianū. Sagitta est cannea inter spiculum & harundinem multifido ferro coagmentata: quæ in muliebris coli formam, qua nēt linea stamina, concuatur, ventre subtiliter & plurifariam patente: atque in aluo ipso ignem suscipit cum aliquo alimento : &, si emissa lentius iactu arcus inualido (iactu enim rapidiore extinguitur) hæserit vsquā tenaciter, aciores excitat æstus incendiōrum, nec remedio vllō quā superiecto puluere consopitur. T. Liuius ab v. c. lib. duodequadagesimo, Alii cum ardentibus facibus, alii stūppam picēmque & malleolos ferentes, tota collucente flammis acie aduenerunt.

¶ *Popa Licinius.* Popa victimarius appellabatur, id est is qui venales habebat hostias, & qui ligabat ad altare feriebātque. Propertius, *Succinēti que calent ad noua sacra popæ.* inde Persius popam vētrem dixit helluonem, quique multum voraret, non (vt quidam rentur) obesum & pinguem.

In circo max. Hæc omnia per contemptum. Nam sortilegos quique quæstus gratia hariolabantur, in circo maximo morari solitos, Ennii versus indicant, *Non habeo denique nauci Marsum augurem, Nō vicinos haruspices, non de circo astrologos, Nō Isiacos coniectores, non interpretes somnium. Non enim sunt hi aut scientia aut arte diuini, Sed superstitiosi vates impudentesque harioli, Aut inertes aut insani, aut quibus egestas imperat. Quis sibi semitam non sapiunt, alijs monstrant viam. Quibus diuitias pollicentur, ab his drachmā ipsi petunt. De his diuitijs sibi deducant drachmā, reddāt cetera.* Hinc Iuuenalis Sat. vi, *Plebeiu in circo positum est Et in aggere fatū.*

Conquisitores, qui in delectu milites scribūt, eorūmq; certum numerum ab vnaquaque ciuitate postulant. Ci cero ad Att. lib. vii, *Nullum viquā delectum. nec enim* *conquisitores* *αυτοπροσωπειν* *audent.*

Erst, Et erit, &c. Verū sanè est quod ait Nepos. Cornelius, prudentiam esse diuinationem. Nā Cicero prædixit vt vates, quæ non ita multo post acciderunt.

Conscientia niteretur. qua nullum maius virtuti præ-

mium proponi potest. Catullus,

Si qua recordanti benefacta priora Voluptas

Est homini, quum se cogitat esse pium,

Nec sanctam violasse fidem, nec fœdere in Ullo

Diuum ad fallendos numine abusum homines. AENEAS
ad Didonem apud Verg.

Dij tibi (si qua pios respectant numina, siquid

Usquam iustitia est) & mens sibi conscia recti,

Premia digna ferant. Cicero in Catone Maiore, conscientia beneactæ vitæ multorumque benefactorum recordatio, iucundissima est. Et Menander quasi deâ Conscientiam statuit, *Ἐπίσις ἀπασιν ἢ συνέσις νοῦς θεός*, id est, Cunctis mortalibus conscientia dea est.

Est profectò illa Vis, &c. Dignitas orationis à sententia rerum diuinarum. Ferunt enim theologi, in lucem editis hominibus cunctis, salua firmitate fatali, huiusmodi quædam velut actus rectorum numina sociari quâ paucissimis visa, quos multiplices auxere virtutes. Idque & oracula & auctores præclari docuerunt: inter quos & Menander poeta comicus, cuius ille senarius est, *Ἄδμων αἰδὲ πὶ συμπαρίσταλ Εὐθὺς γινόμενον*, Genius adest homini statim edito. Plotinus ausus quædam super hac re differere mystica altaque, monstrauit quibus primordiis hi genii animis cõnexi mortalium, castos (quoad licitum est) tuentur, docentque maiora, si senserint puros & à contagione corporis immaculatos. Alii mentem cum genio confundunt, eundem genium mentemque existimantes: vt idem Menander, *νοῦς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ἡγεστὸς θεός*, id est, Mens enim sua nostrum cuique deus est. Hinc illud AENEID. 9 - *diuine hunc ardorem mentibus addunt?*

Euryale? an sua cuique deus sit dira cupido? Geniorum adminiculis præcipuè enituisse dicuntur Hermes ille maximus, Pythagoras, Socrates, Numa Põpilius, superiorque Scipio, & Apollonius Tyaneus. Nam quod de C. Mario quidam suspicatur & Octauio Cæsare, equidem mihi non temere persuaserim: quum qualis vterque fuit in reip. cogito. Genius est *ἡγεστὸς τύχη*, id est, sua cuiusque fors, vt ait Solipater.

Latialis Iuppiter. Templū Iouis in Albano fuit ab vniuerso Latio conditum, ideòq; Latialis appellabatur. Eius meminit Liuius, Italicus, Lucanus, & alibi Cicero.

Quid restat? Et hoc ad miserationem pertinet. ostendit enim consumptam iam esse omnem fortunam, vt Sino Verg. — *quid iam misero mihi denique restat?*

Hic lacrymis. hoc meo fletu. hinc illud Maronis, *Hic lacrymis vitam damus,* &c.

O me miserum. Ploratum solo verbi expressum ante oculos ponit, vt apud Homerum sapissime factum legimus. Nam Me & Mi particulæ sunt flebiles, vt indicat Aristophanes in Equitibus.

Quodnam conceps scelus? Artificiose percontatio, quæ respondendi locum non relinquit, vt illud ad Iouem Veneris,

Quid meus Aeneas in te committere tantum,

Quid Troes potueret

Quid me reducem esse voluistis? Hunc etiam locū tractat illo versu Verg. *Hoc erat alma parens quòd me per tela, per hostes,* &c.

Vitam dij immortales. In excitandis affectibus ea veterior oratio creditur quæ ab ipso incipit quod volumus: vt Hector apud Vergilium, *Heu fuge nate dea;* &c. Cicero etiam hinc ab affectu sumpsit initium: & quod interposuit, incredibilis grauitatis est.

EX A. IANI PARRHASII
COMM. IN CLAUDIANVM EX-
cerptæ carminum diuerſorum expoſitiones.

EX LVCRETIO.

LVCRETII locus ex lib. VI, emendatus.

LAUD. De raptu Proſerp. lib. III,
*Adnatat ſombra fretis, extremaque lucis
imago*

*Italiam Libyamque ferit, clareſcit Etruſcū
Vbi Parrhaſius,*

Littus.

Tyrrheni maris ora. Nam Thuſcia, velut Ἑτροπος ὄρος, He-
truria dicta eſt. Quippe quā Romanos fines alluit Ty-
beris, Hetruria terminus olim fuit: eiufdemque alteram
ripam Romani, alteram tenebant Hetruſci. Iuuenalis,
Imperij fines Tyberinum ſirgo natusit. Alii dictos He-
truſcos autumant ab eiufdem regionis oppido Atria,
quam Diomedes condidit, & AEthriam primò nomi-
natam ſcribit Stephanus: vel ὄπὸ τοῦ τῆν αἰθραν ἀσκεῖν, pro-
pter auguriorum peritiam, quia de cælo ſeruantes exer-
cent æthera. Quod ſi verū ſit, oporteret eius nominis
primam producti, quam corripit tamen frequentius ob-
ſeruabis. Thuſci præterea, ſeu (quod eſt idem) Tyr-
rheni, Campaniam tenuerunt, vt refert Plinius & in
Vergilium Donatus. quorum coloniam fuiſſe Capuā,
tradit Mella Pomponius, & Puteolos Pausanias ἐν Δικαι-
αρχίᾳ τῆς Τυρρηνῶν, id eſt, apud Dicæarchiam Tyrrhenor-
rum. Tibullus de balneis Puteolanis,

Me tenet AEthruſcis manat que fontibus vnda,

Vnda ſub æſtium non adeunda canem. Lucretii
carmen De rerum natura lib. VI, ſic emaculandum fuit;

Hic locus eſt Cumas apud, AEthruſcos per montes,

Oppleti calidis vbi ſumant fontibus aucls. nam de
Averno loquitur.

lii

EX VERGILIO.

EX BUCOLICO CARMINE, *tardi Genere
bubulci, non subulci legendum.*

LAUD. De raptu Proserp. lib. II,

-Vestito se proluit arctos

AEquore, precipitat pigrum formido Boo-
ten. Vbi Parrhasius,

Pigrum. Iuuenalis, Frigida circumeunt pigri sarraca
Boote. Boues tardi sunt. Ouid. ad auroram,

Prima Vocas tardos sub iuga panda boues. Tibullus,

Aut stimulo tardos increpuisse boues. Inde Tardus

epitheton bubulci proprium est. Vergil. *-tardi Gene-*
re bubulci. Nam legendum sic est, non (vt Seruus &
alii) subulci: quos in bucolico carmine nunquam Theo-
critus introducit: & Donatus tria tantum pastorum ge-
nera, quæ dignitatem in bucolicis habent, enumerat:
bubulcos, opiliones, & omnium minimos *ὑπόλους*, id est
caprarios: quod nomen cautè cōsultèq; in iis quæ sum-
psit à Theocrito, Vergilius omisit, vt obseruauit & do-
cuit Gellius. Sed ipse Theocriti versus quem noster
æmulatur, vbi subulci mentio nulla fit, à nobis est,

Ἦθον τοὶ βῦται, τοὶ ποιμένες ὑπόλοι Ἦθον.

Ductores ouium & qui pascunt rure capellas,

Et Genere bouum custodes.

EX PRIMO GEORG. *-tūque ò cui prima frē-*
mentem Fudit equum magno tellus per-
cussa tridenti: quænam sit illic prima
tellus, & cur.

Claud. De raptu Proserp. lib. I, *-iam magnus ab imis*
Audstur fremitus, templūmque remugit. Vbi Parrh.
Fremitus.) Multæ voces in vnum confusæ, fremitus
propriè dicitur, vt indicat Seneca. Vergil.

-cuncti simul ore fremebant. Est & fremitus

hinnitus equorum. Maro per initia Georgic.

-tūque o' cui prima frementem

Fudit equum magno tellus percussa tridentis. Vbi prima tellus, si tamen Attica designatur, ἀπλῶς ora maris littusque non est accipiendum. Athenienses enim primam omnium suam terram seque primos homines prædicabant, de generis antiquitate cum Argiuis certantes, ut est apud Pausaniam. Nam primæ ciuitatis auctores videri vtrique volebant. quorum Athenienses suam urbem per excellentiam ἀστὴν nominabant, ut veteris comædia poeta testis est Aristophanes, & Athidos primo Philochorus, quique gentes exponit Stephanus. Quod eo magis à Seruio prætermisum minor, quo minus eum latuit historia, sicut hæc eius verba demonstrant, Antiqua, nobilis: (inquit) neque enim noua esse potest: licet primam terram suam esse dicant Athenienses. Extant & rei rusticæ collectanea ab auctore Græco nequaquam negligendo, imperatori Constantino nuncupata. In iis scriptum est, per orbis initia quomodo omnia aquis essent obruta: Atticam terram primam emeruisse: exortaque contentione inter Palladem & Neptunum vter eius nomen imponeret, olea producta superiorem fuisse Palladem: quomodo Ioui cæterisque diis eius donum præstantius esset visum quàm portus & naualia quibus Atticam Neptunus ornauerat. Hinc in Thebaide Papinius lib. xii,

Fama minor factis. ipsos nam credere dignum

Calicolas, tellus quibus hospita semper Athenæ,

Ceu leges, hominēque nouum, ritusque sacrorum,

Seminaque in vacuas hinc descendentiæ terras,

Sic sacrassē loco commune animantibus agris

Confugium.

Nam quod indigenas se iactarent & in ipso natos solo quod colunt, Iosephus Trogusque memorant & Thucydides. Is ait Athenienses ex aure cicadas in capite gestare solitos, ut eo argumēto se terrigenitos indicarent. Hunc sanè morem Vergil. in Cui (quod poematis nomen est) expressit his verbis,

Aurea solennis comptum quem fibula ritu

Mopsopio, tereti nec tebat dente cicada.

Quippe

lii.

Nisus de cuius capillo poeta loquitur (vt tragædiarum scriptor Sophocles auctor est) Pandionis filius fuit ex Attica. Male qui deprauatum sequuti codicem pro Mopsopio Corpsele legunt: & à loco qui nihilo magis quàm respublica Platonis extat, eburneam suspicantur. Athenienses verò Mopsopios appellatos non à vate, sed ab alio quodam Mopso, docet Strabo. Sunt qui malint ab Oceani filia Mopsopia, de qua Suidas.

EX GEORG. III, *-Troie Cynthius auctor,*
quis intelligendus.

Claud. De raptu Proserp. lib. III,

-longumque immota moratur

Auctore dubiū certūq; expromere funus. Vbi Parrh. Auctorem dubium.) Nam compertum non habebat quisnam Proserpinam rapuisset. Auctor non est qui tantum facit, sed princeps & qui primus iubet vt aliquid fiat. Multaque fieri possunt ab aliquo, alio tamen auctore, qui nihil agit. Inde illud apud Liniū frequenter, Vt patres fiant auctores, id est vt perinde accipiat ac si ipsi iussissent. In hoc significato Vergil. Georg. lib. III. posuit,

Affaraci proles, demissaque ab Ione gentis

Nomina, Trōsque parens & Troie Cynthius auctor.

Ilus enim quum pecus in Mysia custodiret, in certamine quodam victor quinquaginta pueros ac totidem puellas accepit in præmium: quos Apollinis oraculo monitus in coloniam deduxit, vbi præuiam bouem probuuisse animaduertit, angustasque pro suis tunc opibus sedes in summo colle positas Ilium nominauit: quod bellica virtute & opibus amplissimum postea fuit. Historiam percurrit Lycophrō: cuiusque narrat interpretes, ex Lessis Lampfaci filii monumentis, (de cuius nomine cum iis non contendam qui Blæsum quàm Lessin dici maluerunt) quod eo nomine coloniae dux in Lampfacum deducta fuerit, vt in claris mulieribus à Plutarcho traditur: Phoni illius frater qui post hominū memoriam primus Leucadiū saltum tentauit, vt Cha-

ron Lampfaceus in historias retulit. Illud autem te nolin fugiat, in omnibus Lycophronis exemplaribus eadem non legi, librariorum negligentia: qui dum compendia sectantur, historias, si quæ paulo altius reperiuntur, aut matilant aut omittunt. Quòd autem res ut nos scripsimus sese habeat, nouit vir vtraque lingua doctissimus & à secretis pontificis, Laurentius Venetus, penes què mediæ vetustatis codex Lycophronis noster est, vnde superiora mutuati sumus. Nouit & Patauinus Augustus, qui litteras in Vrbe Græcas magna cū laude proficitur: Hieronymus item Massurius, in omnibus bonis artibus & in primis philosophiæ studiis eminentissimus, qui (vt ingenuus est) quum nobis indicantibus illa eadem legisset, omissa Seruii sententia, facilè nobis accessit. Nam cui placere docto potest, Apollinem dici auctorem Troiæ quòd eius muros (vt fabulæ canunt) extruxerit? Hoc profectò ratione munitor Troiæ non auctor, dici debuit, vt est apud Ouidium,

Me fide conspicuus Troiæ munitor amauit. Quòd si auctor inde diceretur, esset hoc illi nomè cum Neptuno & AEaco commune, quos operis habuit socios, vt Pindari scribit interpres. Neutrum tamen eorum auctorem Troiæ apud quempiam dici legimus. Equidè ad Apollinis responsam refero, cuius fidem sequutus Ilius, Ilium condidit, vt Staius x. Theb. accepit,

-gemit auctor Apollo

Quas dedit ipse domos. Dolet Apollo Thebas à Capaneo dirui, quas eius oraculū sequutus Cadmus ædificauit. Cynthium verò Troiæ regè (si modò is vnquam lectus est apud Maronem) Apollinè vocatum suspicor, Homeri imitatione, cuius carmè etiam qui Græcè nesciunt, habent in ore,

Smntheu præclare Tenedi dominator Apollo.

Orpheus,

ὈΨαζ Πυθῶνος μακρῶν ἐγγυθόλας μῆντι. Id est,

Delphice regnator longe qui spicula tendis,

Presere venturi. vt Troiæ regem Cynthium Maro dixerit quòd illic impendiò coleretur. Ac vt Troiæ regem fuisse condonem, conditorem certè Troiæ nul-

la vel etiam ficta fabula persuadebit. Sospiter ait, Auctor ab augeo verbale, foemininum facit auctrix: quum verò ad auctoritatem refertur, pro communi accipiendum. Ex his Charisii verbis est scire, etiam quum testimonium cuiusquam citamus, & dicimus, Auctor est (verbi gratia) Cicero, per c contra quorundam sententiam scribi oportere.

EX CIRI, *Docta Palæpaphia testatur Vocc Pachynus: Palæphatta papyrus emendandum videri: cum aliis in Ciri emendatis versibus.*

Claud. De raptu Proserp. lib. III, *Antra procul Scylla petit.* Vbi Parrhas. Ita sanè legendum, non, Scylla petit, vt vitiatii codices habent. Tædarum splendor (inquit) Scyllæ specus euerberat in freto Siculo. Scylla saxum est appulsis noxium, quod hæctenus nomen retinet, etiam si scillum neutro genere vulgus efferat. Palæphatus inter ea quæ fidem non capiunt, meretricem fuisse Scyllam tradit: quæ quum degluberet amatores, indignatione deorum in maris monstru cõuerfa sit ex puella, quale describitur Odysea, corporis ingenti vastitate, senis ceruicibus, bis totidem pedibus, ordine dentium triplici, quæ fauces ad prædam proferat ex altissima specu, vt Dionysius interpretatur. Palæphati testimonio Vergilius ad Messalam scribens vtitur,

Docta Palæphatta testatur Vocc papyrus. & ita nostra castigatione Minutianus impressit. in aliis omnibus exemplaribus cicatricosum carmen inuenies,

Nostra Palæpaphia testatur Vocc Pachynus. idque nescio quis (nam Domitii glossulas illas esse non arbitrator) ad Venerem Pachynumque Siciliae promontorium perridiculè refert. Acusilaus Scyllam Phorco patre natam tradit, Hæsiodus in magnis codicibus ex Phorbanthe: nec inter omnes in matre conuenit. Homerus Cratain, Stesichorus Lamiam vocat: quæ & ipsa ex formosa puella in monstrum versa necat infantes, efferata quod inuidia Iunonis, omni sobole quam ex Ioue pe-

pererat, orbata sit, vt Libycorum II scribit Duris. Ex Græcis quidam prodiderūt, Hecates esse filiam: sed Hecaten & Cratæin eandem accipit Apollonius. Ex hac historia Vergilii versus ex Ciri mendosos & syllabis olim vacillatibus, in hos redegitur numeros, ipsiq; Minutiano dedimus imprimendos,

Ipsi seu Lamie mater sit, siue Cratæis,

Siue illam monstro genuit Persea biformi,

Siue est neutra parens.

Hecaten intelligit in Persæa, sicut in monstro biformi Phorcum, nequis hæreat in salebra. Scylla præterea Nisi filia fuit, quæ succiso fatali parentis crine, Nisæam arcem Minoi prodidit. Sed is puellæ scelus auersatus, ab eius nauis clauo pendentem per æquor raptauit, quoad in auem Cirin Amphitrites ope migravit. Fabulam Græco carmine Parthenius memorat. Inde Saronicus sinus dictus est, vt placet Eustathio. Nostri nominis affinitate abutuntur. nam maris etiam môstrum Niseidem vocat Ouidius.

ÆNEID. I, *spumas salis ære ruebant, non de remis intelligendum.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Et in celsas surgunt electra columnas. Vbi Parrh. *Surgunt*) attolluntur. Vergil.

nauali surgentes ære columnas. Hic versus est, ex quo Maronis aliud carmen Æneid. I,

Vela dabant leti Et spumas salis ære ruebant, nauium rostris interpretati sumus, quæ ex ære fiebant, vt discimus ex Vitruuio Rusto, Plinioque. Suidas, *Ευκόλον* (inquit) vocant ex ære rostrum quod extat è prora nauium. Verg. Æneid. III,

tremis ictibus ærea puppis. Idem x,

Massicus erata princeps secat æquora tigris. Nauis id nomen est ab insigni. Stat. Thebaid. v,

Ecce autem erata dispellens æquora prora

Pelias intacti longè subit ossia ponti

Pinus. Cæsar belli ciuilibus II, Cum classe nauium l.iiii.

x x i, in quibus pauca erāt arata. Maronis illud à nobis antea recitatum, C. Balbus (vt nos) expressit hunc in modum,

Solut immixtis caua pinus habenis,

Infinditque solum & spumas vorat ere tridenti. Flaccus igitur Horatius, quum vellet longam nauem significare & rostratam firmamque, Cypriam dixit, vt area accipiatur: quòd oppidum Cypri Temese, 'aris olim metalla habuit, vt Strabo tradit: ex quo Cypros (vt Verrius ait) xrosa dicta est.

ITEM, *Nunc quales Diomedis equi, nunc quantus Achilles,* quo sensu dicatur.

Claud. in præf. lib. 11, De raptu Proserp.

Ditæque sanguines vertit præsepia regis,

Et Diomedes gramme pauit equos. Vbi Parrhaf.

Equos habuit Diomedes admodum feros, & qui corporibus humanis pascebantur. Hos abegit Hercules, & simul Argos abduxit, cum malis Hesperidum balthæoq; Hippolytes. Obiter expugnauit & populatus est Pylon, quum Neleus ei portas clausisset. Auctor Telesarchus. Equos Iunoni consecrauit Eurystheus: eorum genus prorogatum vsque ad Alexandrum Philippi F. tradit Diodorus. Alii etiam ulterius, vsque ad Antonii tempora, qui triumuir constituendæ reip. fuit. vnde manauit equus ille Seianus, calamitatis adagio nobilis. Auctor Gellius. Ab iis præterea genus ducebant Argiui Diomedis equi, de quibus A. Eneid. 1, Vergil.

Nunc quales Diomedis equi: id est, num ita feroces vt illi Thracæ ad quos originem referebant? Nec omit tam sequens hemistichium, quod ex iis nemo quorum sententia edita sit, assequutus mihi videtur. Non enim illic Dido interrogat qua virtute quòve corporis & animi robore, sed quantus, id est quam magnus Achilles fuerit. Nam ex fabulosa Lycophronis historia nouenis cubitis adoleuisse dicitur.

ÆNEID. II, *Vos aeterni ignes & non violabile Vestrum Testor numen, astrad Arguios penates referri debere.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

-ad Phrygios tendit securâ penates. Vbi Parrh.

Penates.) Sedes, quarum tutelares dii penates existimantur, Eosdem, Lares etiam vocabant, vt antè est dictum. Penatum verò mentio facta commodissimè hîc est. nam Cassius Hemina Romanorum penates interpretatur quos alio verbo *μεγάλους θεούς*, id est magnos deos, indigitabant. Et Cybelen de numero penatum esse nō dubitabit qui vel primum Varronis librum de lingua Latina legit, vel eam dici Magnam matrem nō ignorat. Longa Dionysii Halicarnasci, Nigidii, Varronis, & Macrobiani, de diis penatibus disceptatio. Sunt autem per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus & animi rationem. Deos penates testatur apud Verg. Sino quum ait,

Vos aeterni ignes, &c. Nam se penatum offensam vereri simulat si patriæ secreta hostibus prodatur, cuius diis penatibus credita cura est. Vnde dii patrii quoque dicti sunt, vt tradit Higynus, & Maro,

Dij patrū seruare domum, seruare nepotem. Porro penates aeternum ignem etiam alibi Vergil. appellauit,

Æternūque adytis effert penetralibus igne. quam sunt qui velint præsentibus Vestæ focos à Sinone testari.

ITEM ILLVD, *Sanguine placastis Ventos,*
ex qua hystoria.

Claud. De raptu Proserp. lib. III.

O templis Scythiæ atque hominem sitientibus aris

Vtraque digna coli. Vbi Parrhas. Probra ducuntur à gētibus: Aegyptissat, quia fallaces Aegyptii sunt, & semper alia cogitant, alia simulant, vt inquit Hircius: Cilicissat, improbè perditæque viuunt: Lesbissat, tribas est & alias subagitat, vt ex Pherecrate discimus. A populis, vt Axonas imitatur, id est corruptè loquitur. Axones

enim crassilingues inter Atticos, & semibarbari: sicut Sphettii rusticis moribus habentur. Qui Tauricam colunt Scythæ, quoscunque capiebant aduenas, immolabant Dianæ: quæ sacrificia tragicè decantauit Euripides. Narrat Herodotus & Ammianus, & Clemens Sidenius exprobrat. Expetebat imprimis & summo quidem studio Græci generis homines, in gratiam sacerdotis Iphigeniæ, quam Iphianassam vocat Lucretius. Agamemnonis ea filia fuit & Clytæmnestræ, vel (vt Duridi Samio placet) Helenæ, Thesei stupro cõcepta: Clytæmnestræ tamen dici, quoniam Menelao nubens Helena, sorori adoptandam dederit. Eandem quum Græci classem remorantibus vêtis in Aulide essent immolaturi, Diana supposita cerua surripuit, & in Scythiã translata suo templo præfecit. Quidam mutatam dicunt in ceruam, nonnulli in anum, Phanodicus rerum scriptor in vrsam, Nicander in taurû. Hesiodus in mulierum catalogo ait Hecaten Dianæ numine atque voluntate effectam. Inde Vergil. AEnceid. II composuit oraculum,

Sanguine placastis Ventos & Virgine cesa. ventos inquam, quia *βούλας*: hoc est procellis, Iphigeniam mactare constituerant, vt est apud Lycophronem: quod Seruius & alii non viderunt. Quin & Phocæses Græcos etiam Dianæ pro victimis iugulabant, vt tradit Pythocles: inque Syriæ Laodicea virgo Mineruæ cædebat, vt Pallas refert, qui Mithræ mytheria Græcè scripsit.

ITEM ILLO, *Nec mihi iam patriam antiquam
spes vlla videndi,* Argiuæ vrbs vetustatem designari.

Claud. De raptu Proserpinæ lib. II,

-Inachijs Alcides missus ab Argis. Vbi Parrhas. Argis.) Oppido Peloponnesi, quod omnium primum Phoroneus regiam sibi condidit, vt quorundam sententia scribit Plinius. Laudat & Argos à vetustate Sophocles in Electra. Hinc Argiuus apud Vergilium Sinon ita suspirat,

Nec mihi iam patriam antiquam spes ulla videndi.
 Nam Sinon Arguius inquam fuit, vt ipse de se fatetur
 apud Thryphiodorum, Ἄργος μοι πατρίστιν. *Argos mi pa-*
tria est. Liuius, Argos (inquit) ipsos non vetere fama ma-
 gis quàm morte Pyrrhi nobilitatos. Papin. Theb. III,

Quisquid & Asopon veteresque interiacet Argos.
 Ergo qui Caram Seruius intelligit, nemini docto pla-
 cere potest aut debet.

COROEBVS, vnde Mygdonides.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

-tu natus Amyclis.

Vbi Parrhas.

Amyclis.) Oppido Laconia, de quo diximus. Neque
 nos decipiat Ouidius,

Te quoque Amyclide posuisset in ethere Phæbus. Il-
 lic enim non gentile nomen est, vt plarique arbitran-
 tur, sed patronymicum. Nam filius Amyclæ fuit Hy-
 acinthus, vt proposuimus. Similiter apud Vergilium
 Mygdonides, non à loco, sed à Mygdone patre, Coræ-
 bus est: quem fuisse tradit Zenobius adeo vecordem vt
 maris vndas enumeraret. Quintus, Κόροιβον Μύδονος υἱά,
Coræbum Mygdone natum Diomedes (inquit) hasta
 transfadigit. Pausanias in halosi Troia ex tabula Po-
 lygnoti, Super Eioneum & Admetum Coræbus est,
 Mygdonis F.

AE NEID. III. de Pyrrho, *-patriaſque ob-*
truncat ad aras.

Claud. De raptu Proserp.

Delphica quinetiã fratris delubra tacebunt. Vbi Par.
 Callisthenes De rebus Græcis lib. III, clara Græciæ
 oracula cõmemorat hæc, Ismenium in agro Thebano,
 Trophonium in Lebadea, & quod Phocense vocat ad
 Abas: omniumque præstâtissimum Delphis in Bœotia
 iuxta Parnassum: de quo Trogus & Strabo plura. Del-
 phis nomẽ à se dedit Neptuni filius Delphus, ex Melã-
 tho suscepto filia Deucalionis, vt scribit interpres Lycop-

phronis:quam Neptunus in delphinem mutatus compressit, vnde nato puero nomen. Fabulá percurrit Ouidius in eiusdem dei mentione,

-te sensit equum cincta colubris

Mater equi Volucris, sensit delphina Melanthe. Ex eadem Neptunus etiam Pythin puellam sustulit, quæ Pythoni nomen vrbi dedit, vt Myclus Neapolitanus autumat. Equidem non sum nescius hanc historiam mutatis nominibus aliter à Pausania tradi: sed nos opinatissimos habemus autores. Quæritur & à nonnullis etiam bene doctis, cur Neoptolemi eadem scribens Vergilius, Delphicas Apollinis aras, patrias appellarit. Equidem sicut affirmare non ausim vanane sit historia quam Seruius affert, ánonn, ita omissis ambagibus, ἀπλάως patrias illic aras accipio. quoniã Pyrrhus ad aras eiusdem dei obruncatus est, cuius antea pater eius Achilles. Quod etiam Pausanias notauit, qui ad hanc sententiam Græcè loquitur, Subit admiratio cogitantem, omnibus qui AEacidarum cognomine censebantur, vnam necis sortem diuinitus obtigisse. siquidem Achillem à Paride Priami F. & Apolline interfectum Homerus auctor est: Pyrrhi Achillis F. eadem oraculum Delphis imperauit: postremò Pyrrh^o, AEacidæ filius Argis diem obiit, necis auctore Cerere, vt Argiuorum fides asseuerat, & Leucias carmine cõplexus est. Hæc in Atticis. In rebus item Messeniorú, Neoptolemo (inquit) Achillis filio qui Priamú iugulauit ad aram Iouis Hercæi, accidit vt & ipse Delphis ad Apollinis aram trucidaretur. Inde pœna talionis Neoptolemi pœna dicitur. Maronis ergo Andromache patrias aras dixit quasi Achilli Pyrrhóque fatales.

I B I D E M, Tarentum cur Herculeum dicatur.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

-non Stygij terruit ira canis. Vbi inter alia Parrh.

Heraclea Tarenti præterea nomen fuit, ab Hercule, qui Tarentinos bello domitos in potestatem redegit. Auctor in naturæ miraculis Aristoteles. Hoc alieno dixisse

loco fraudi non sit, in Maronis gratiam, qui Tarento dedit epitheton ex hac historia,

Hinc sinus Herculei (si vera est fama) Tarenti. Non interponit iudicium suum poeta, non nescius hoc, ut fabulosum, inter ea quæ fidem non capiunt, Aristotelem coniecisse. Siquibus autem commentitia nec vlla ex parte accommodata Seruii sententia placu erit, iis equidem placeat necne nostra, non satis laboro.

DE DODONÆIS apud Maronem
lebetibus.

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Cesserit inuentis Dodonia quercus aristis. Vbi Parrhasius inter alia,

Hinc & Dodonæus lebes in eos adagio dicitur qui perdita verborum colluione scatent, & inaniter obloquuntur. Nam pelues circum Iouis fani parietes ita locatas scribit Demon, ut si quis vnâ leui tactu contingeret, protinus omnes continuata perpetuâque complosione longum tinnirent. Aufonius cottidiano solis ortu contactas radii crepare dicit: id quod de Memnonis apud Ægyptias Thebas statua Philostratus & alii tradiderunt. Aufonius,

Nec Dodonæi cessat tinnitus æheni,

In numerum quoties radijs ferientibus ista

Respondent dociles moderato verbere pelues. Eadem tamen abluendorum corporum gratia illic haberi, discimus ex Asconio. Meminit & inter Heleni dona Vergilius.

Stipatque carinis

Ingens argentum, Dodonæosque lebetes: & Clemens Sidonius, vbi cõrtinas oraculorum pluribus infestatur.

ALP I N V S Boreas Maroni cur dictus.

Claud. De raptu Proserp. lib. III,

Non Rhæni glacies, non me Rhiphæa tenebunt

Frigora. Vbi Parrhasius,

Rhiphæa frigora) Posidonius & Protarchus (vt dictum

est) Rhiphæos & Alpes eosdem mōtes accipiunt, quos teneant Hyperborei: quibus accedit Tibullus, vt illic indicabimus. Damastes, qui populos Græc^o auctor exponit, Scythas (inquit) excipiunt Effedones, hos Arimaspi cōtingunt: vterius Rhiphæi sunt, vnde flat aquilo, continuis obsessi niuibus: deinceps externi maris oras habitant Hyperborei. Hic est ille Sigeus Damastes vnde testimonium citat Auienus hoc versu,

Quin & Damastes nobilis natus Sige. Sic enim legendum, non (vt vulgati codices habent) Signe. Est autem Sige Troadis vrbs, vt in Asia scribit Hecatæus: vnde gentile nomen Græcè Σιγίτις, Latinè Sigeus. auctor Stephanus. Vergilius AEncid. IIII, Alpinum boream dixit, quod is è Rhiphæis montibus spirat qui cum Alpibus iidem sunt, ex sententia Posidonii.

BACCHATAM Q. *ingis Naxon* Maro
cur dixerit.

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

-Glularibus Ida Bacchatur.

Vbi Parrhasius,

Bacchatur.) A fanaticis per furōrem quatitur. Et passiuè dixit, vt Maro, *Bacchatamque ingis Naxon:* vbi per epithetō nominis rationem poeta expressit, ex Euphoriōnis sentētia, qui Naxon dictam tradit à verbo *βαχαι*, quod est bacchari atque rem diuinam facere: quauis alii nomen insulæ datum velint ab Endymionis filio Naxo, vel ab eiusdē nominis altero duce Carum. Sunt qui bacchatam Vergilio Naxon *απυλῆς* dictam putent eo quod in ea Liberi patris orgia celebrarētur, eadem ratione qua Citharon à Papinio IIII Thebaidos,

-& te bacchate Citharon.

AENEID. IIII, *Tercentum tonat ore deos.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Ecce procul ternis Hecate & variata figuris. Vbi Par. Persei fratris ABetæ Colchorum regis Hecate filia fuit, vt Dionysius Milesius in Argonautico refert. Ea

dum vaga per saltus venaretur, aconiti vim prima deprendit: & ita necato parente regnum occupavit, à suis in cælum post mortem relata, vt apud Diòdorum legitur. Eiusdem nominis altera, ex Asteria Latonæ sorore & Perseo Titane nata: cui Iuppiter eleméta subiecit, & cælo erebóque potentem fecit, vt canit Maro: vnde & Hecate dicta est, vt discimus ex Hesiodo. Vergilius AEnceid. IIII,

Ter centum tonat ore Deos. Sic enim nos interpretati sumus, vt dicat Hecaten à saga ter inuocatam: quã per centum deos obscure quidem, verùm peritissimè, designauit, ad amplissimam deæ potestatem & nominis rationem simul alludens. Id ab *ἐκ τῶν* trahitur, quod apud Græcos idem valet quod centû. Ternarius porro numerus in huiusmodi sacris adhibebatur ex ritu, vt ex Homero, Nasone, Tibullo, Papinio colligitur, & Porphyrius ille philosophus in responsis abundè differt. Nec obest quod à poeta statim subiicitur,

Ter geminamque Hecaten, tria Virginis ora Diana.
Nam sui moris est (vt etiam Macrobius obseruauit) in quibus non conuenit inter doctos, vtrunque sententiã complecti. Quo fit vt sibi plerunque non cõstet, vt Seruius & alii post eum grammatici notauerunt. Norat diuersas in Hecate opiniones, & eam quam superius attulimus, & illorum qui cum Iunone coniungunt: vt sit eadem, Iuno, Diana, & Proserpina: ex quibus Hecate, vt est apud Lucianum, commune numen efficiatur. Idcirco ne alterutrum poeta damnaret, vtrunque dixit. In hac diuertere libuit propter eos qui anicularum deliramenta sectati, à Seruio discesserunt.

AENEID. VI, *Et consanguineus lethi sopor,*
quo sensu dicatur.

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Te consanguineo recipit post fulmina fessum

Iuno sinu. Vbi Parrhasius,

Consanguineo.) sororio. Nam consanguinei fratres etiam dicuntur. Verg.

Et confanguineus lethi sopor. quippe Somni soror
Mors est, vt canit Hesiodus. Et Seneca ad Somnum *Frater dura languis de mortis.* Sophocles in Aiace *ἑὺταμὸς*,
id est confanguineum, dixit Aiacis fratrem Teucrum.
Papinius.

Et confanguineo gliscris regnare superbus
Exule, id est eiecto fratre.

AE GA E O N cur in orci vestibulo.

Claud. De raptu Proserp. lib. III,

-nostros an forte penates

Appetit centum Briareia turba lacertis. Vbi Parrh.
Alludit ad multiplices gigantis artus. de quo Vergilius
A Eneid. x,

AEgeon qualis, centum cui brachia dicunt
Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem
Pectoribusque arsisse, Iouis quum fulmina contra
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses. Idem

Gyge Cottoque sociis (vt canit Hesiodus) orci vestibulo
custos additus est ne vincula Titanes frustrentur. quod
A Eneid. vi designat Maro, quanuis alii non obserua-
rint. Orpheus Amacliden Protocleaq; & Protocleonta,
tritopatoras (vt ipse vocat) ventorum custodes esse
canit & ianitores. Addit interpretes, eos Caeli Terraeq;
fuisse filios, & aliis appellari nominibus, Cottum, Briareum,
Gygem. ex quo scire est in Titanibus antiquos
sensisse ventos.

-ibi

AE NE I D. VII, *Hunc Fauno & nympha genitum*
Laurenti Marica, intelligendam esse Circe.

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Caperat & Vitreis summo iam margine texti
Oceanum sinuare Gadis. Vbi Parrhasius,

Vitreis Gadis.) Aquarum epitheton vitreus est: & in
aquis habitantes nymphas, vitreas appellamus. Papin.

-Vitrea inga perfida Circes. Nam Lactantius
autor est Circe, postquam ab humanis excessit, Maricam
Minturnensem;

Minturnensium numé effectam. Inde Latinum quem Circes apud Hesiodum, Maricæ filium legimus, apud Vergilium

Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Maricæ accipimus. quod si Seruius obseruasset, tot ambagibus in re aperta non yteretur. Maricæ præterea meminit Horatius & Martialis. Ab eadem Campania mons in Suesfano Maricus: cuius meminit Agenius Urbicus in controuerfiis agrorum.

IN ILLVD, *Odit & ipse pater Pluton, odere sorores Tartaræ.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,
-toruos inuisa iugales Alecto temone ligat.

Vbi Parrhasius,

Inuisa. Maronis epitheton, qui de hac ipsa furia sic ait,
Odit & ipse pater Pluton, odere sorores Tartaræ. & alibi,

Inusum terras numen celumque leuabat. Sed in priore Maronis versu non venerationis sed naturæ nomen est Pater, vt cum sequenti verbo conueniat, *odere sorores Tartaræ.* Nam suo more Vergilius duas & quidem diuersas sententiâs percurrit: hic Orpheci, qui furias Plutonis & Proserpinæ filias in hymnis canit, vt infra demonstrabimus: alteram paulo post AEschyli, quum ait,

Hunc mihi da proprium & virgo sata Nocte labdrem.
Quippe AEschyly (vt proposuimus) easdem Nocte genitas existimauit.

AE NE I D. XI. ex qua historia Diomedes dicat, *Et socij amissi pesserunt athera pennis.*

Claud. De raptu Proserp. in præfat. lib. II,
Et Diomedeos gramme pauit equos. Vbi Parrh. Diomedes Tindam urbem Thraciæ tenuit, vt Plinius & Capella refert. Aduersus hunc tanto discrimine pugnavit Hercules, vt Abderitum suas delicias amiserit,

m. i.

equorum morsu discriptum: à cuius illic humati nomine Abderam oppidum condidit, vt Hellanicus auctor est. Diomedes autem Tydei filius, excisa Troia Argo profugus, nouas sedes in Apulia captauit, amisitque socios in sui nominis aues conuersos, vt queritur apud Vergilium. Nec historię fidem mutauit, vt Seruius aumat. Nam & hoc à nonnullis traditur. Lycophron de Diomede,

Πικρὰν ὄν ἀρτεν ἔπιλερομένων ἰδὲ δὴν

Οἰωνόβεικτον μοῖραν. id est, Triste suorum comitum qui

vidit fatum, quos sumptis tulit aura pennis. Ecce Diomedes suorum cladem spectasse dicitur. Nec inficior ab aliis postquam Diomedes ab humanis excessit, rem gestam scribi: sed & antè factò ad insulas naufragio, vt inter naturę miracula retulit Aristoteles.

AERIPES cerua quo sensu dicatur à Marone.

Claud. De raptu Proserp. in præfat. lib. 11,

Non ceruam Volucres erspuere pedes. Vbi Parrh. *Volucres pedes.* plantę pernices. Ouid.

Crua nec ablatis profunt Velocia cerni. Eandē Vergilius appellauit aeripedem, quasi cursu cum ventis certaret: quanquam complexionem non agnouit Apollonius qui legit æripidem, habentem pedes ex ære solidos & indefatigabiles.

IDA venatrix quo sensu dicta.

Claud. De raptu Proserp. lib. 1,

Sic ait, & fuluis serpentibus attigit Idam. Vbi Parrh. *Homerus Idam πολυτίδαχε & μητέρα θηρῶν* in hymnis appellat, irriguam scilicet & ferarum parētem. Inde Vergilius ait *Ida venatrix*: etiam si Seruius aliter.

EX STATIO PAPINIO.

SYLV. I, -huc & sub nocte silenti, Quum superis
terrena placent, tua turba relicto
Labetur celo.

CLAUD. De raptu Proserp. lib. II,

-rursusque Verendum

In chaos obliquo pugnans temone reuerti.

Vbi Parrhasius,

In chaos Verendum, ad horrendas inferni sedes. Et hoc ait quoniam manes solis aspectum non ferunt. Inde Anchisæ umbra apud Vergilium queritur,

Et me saeuus equis oriens afflaui anhelis. Sed ipsi quoque dii superi interdiu non vagantur. Papinius,

-huc & sub nocte silenti

Quum superis terrena placent, tua turba relicto

Labetur celo miscetque oscula iuxta. Vbi (parcât

Domitii manes) quid ineptius quàm excidium Romani imperii intelligere, quod propter rerum gestarum magnitudinem perpetuum fore vaticinati sunt omnes? quum suo Cæsari blandiens poeta dicat, Flauiae gentis deos quos Domitianus consecrauerat, eiusdem colossum caelitus infessuros, Quum superis terrena placent, id est noctu, quo tempore dii terras inuisunt.

SYLV. IIII, votiuam lampada cur dixerit.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

-& claram dispergere lumina lucem. Vbi Parrhas.

Si Phœbi radios intelligas, perspicuus sensus erit. Alii tædas accipiunt. Nam facibus in Aetna succensis filiâ vestigauit, vt tragœdiarum poeta scribit Carcinus. Papin. in IIII. Sylu.

Tuque Actæa Ceres cursu cui semper anhelos

Votiuam taciti lassamus lampada mysta. Qui verus ab interprete dissimulatus, habet historiam. Nam

m. ii.

quum Diotimus Atheniensium classem præter oram
Campaniæ duceret, ex oraculo Parthenopæ rem diui-
nâ fecit, institutis ludis Cerealibus, quos ætate Timæi,
Neapolitani solennes obseruabant. Inde votiua lam-
padem Statius appellauit. quippe votiui ludi faculis illu-
strantur, vt AEncid. v, docet Seruius.

SYLV. v, *-fugere meos Parnassia crines Vellera,*
quo sensu dixerit.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

Grata coronatis peragunt conuiuia manes. Vbi Par.
Coronatis, veteri more, qui sertis ornati conuiuia agita-
bant, vt discimus ex Plutarchi symposiis & Athenæo.
Tibullus,

Lamdu dum Syrio perfusus tempora nardo,
Debueram sertis implicuisse comas. Antiquissimâ
præterea coronarum genus ex lana fuit, autore Verrio.
Inde Papinius in patris epicedio,

-fugere meos Parnassia crines
Vellera, id est ferta. quanquam nihil impedit infulas
illic exponere. nam IIII Thebaidos ait, *-Satem cultus*
Parnassia monstrant Vellera. & infra,
Nunc humeros nunc ille manus & Vellera pressat
Anxius. & VIII de Thyodamante,
Atque is tibi intorto signauit Vellere crimem. nisi for-
san alludit ad flaminum floccos.

THEBAID. II Diomedem his verbis *-sensu*
Libyco Tritone repexas Lota comas, quæ te
bijugo temone frementem Intemerata-
rum volucer rapit axis equarum.
ad Palladis Hippix no-
men alluisse.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

-Tritonia casside fulua
Celatum Typhona gerit. Vbi Parrhaf.
Tritonia. Pallas, vt placet Callistheni, quod hæc dea
τρίτη μῆνας id est tertia mensis die, nata: qui festus Athe-

nis tráfigebatur vt Romæ quinquatria. An ideo potius appellata sic est quòd è patris vertice profiluisse dicitur, & caput τριτὸν Bœoti vocant? Forſitan inde dicta magis ſit quòd eadem luna creditur, quæ tertio poſt coitû die apparere incipit. Neque non illud conuenit quòd animos ipſa noſtros moderatur: quorum vis triplex, irafci, cupere, & rationi obtemperare. Quid ſi propterea nomen accepit quòd acri præſit? Aeris porrò mutatio triplex eſt: vere, æſtate, hyeme. quippe vetuſtas autumnum non numerabat: quia proprium non eſſe tempus exiſtimabant, ſed ex vtriuſque conſinio conſtare. Democritus Græcè quidem ſed ad hanc ſententiam, Mineruz mens eſt (inquit) cuius munere bene conſulimus, rectè iudicamus, nihil quicquam per iniuriam facimus. Triton præterea Bœotiæ Theſſaliæ Libyæque fluuius eſt, & ibidem palus ex qua Pallas orta traditur ab Herodoto, patre Neptuno quem Græci vocant Hippion (vt Ariſtophanes indicat) ex cauſa quâ pluribus indicat Verrius: à noſtris equeſter & còſus appellatur, vt diſcimus ex Dionyſio, Plutarcho, Seruiòque. Sed is quum filiaz neſcio cur aliquando ſuccèſſiſſet, adoptandam ſe Ioui dedit. Superioribus còſentanea Mnæſas & Harpocraton tradiderunt, niſi quòd eius matrem non (vt ille) Tritonem ſed Polyphen Oceani filiam producit: ipſamque deam bigas vel (vt interpretari Cicero maluit) quadrigas inueniſſe dicunt, indeque Hippian Græcè nominatam: quod in Suidæ monumentis etiam legimus. eſtque frequens Hippix Palladis apud Pauſaniam mentione. Ad hanc hiftoriã Papinius & deæ cognomẽ, alluſit apud quem Thebaid. 11 Tydeus Palladem ſic adorat,

ſeu tu Libyco Tritone repexas

Lota comas, quã te bijugo tempore fremmentem

Intemeratarum Voluer rapit axis equarum. Triton autem (quod ſcribit Aceſander) Neptuno patre genitus eſt ex Atlantis filia Celæno.

THEB. IIII, in illud, *tu ſepare cœtu*

Elyſios Perſec pios.

Claud. De raptu Proſerp. lib. I.

Ecce procul ternis Hecate Variata figuris. Vbi Par.
Hecaten nocte genitam canit Bacchylides: Ioue & A-
sterie Musæus: eodem & Cerere Orpheus: Pherecydes
Aristæi Præonis filiam tradit. Eadem Perseis appellatur
à patre. Apollonius Argonaut. III,

Πόντια θιά Περσῆ, & in IIII,

Ἰσὼ νυκτιπόλῃ Περσηίδος ὄργια κόουρῃ, id est,

Noctiuaga testor Perseidos orgia diuæ. Nec aliud in
Cassandra quum Persei virginem dicit, Lycophron in-
tellexit, & Papinius in euocatione manuum ex persona
Tirciæ,

-tu sepere cætu

Elysios Persea pios Virgaque potenti

Nubilus Arcas agat. In quo Persei quoq; legi potest,
vt Inachi, Phylli, Amarylli. Hinc apparet eos falli qui
Perseæ legendum putant, & ineruditè Bacchum vel
Mercurium bis inculcant.

IN EODEM -templumque Aleæ nemorale Mineruæ
legendum esse, non altæ.

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Atlantis Tegeæ nepos. Vbi Parrhaf.

Tegeæ) Arcas. Nam Tegea Arcadiæ oppidum est, vt
scribit Pausanias. Eius meminit Homerus. Vnde mulie-
bri genere Tegeatis, masculino Tegeates, & Tegeaus
apud Propertium: quin & Tegeaticus. Papinius,

Et de Manalia Volucer Tegeaticus Umbra. Tegeæ
(quod idem scribit Pausanias) Aleæ Mineruæ tem-
plum fuit, ab Aleo Aphidantis filio conditum: de quo
Stadius,

-templumque Aleæ nemorale Mineruæ. quanquā
in peruulgatis codicibus altæ librarii vitio scriptum sit.

IBIDEM, Venit ex Idaeis Glulatis emulus Azan;
quid Azan & quomodo Idæos vlula-
tus æmuletur.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

Candida Parrhasis post hanc regina Lycei. Vbi Par.

Azaniæ verò, quæ pars est Arcadiæ, Parrhasii & Trapezuntii contribuuntur, vt legimus apud Stephanum: qua de causa Papinius Azanas & Parrhasios coniunxit,

Venit & Idæis vlulatibus æmulus Azan,

Parrhasique duces. Sed illud apud eum queritur cur Azanas Idæis vlulatibus æmulos dicat. Id nos ex Callimachi scriptis assequuti videmur. Ait enim in Arcadia Iouem natum quàm maximè quercubus densaretur & aquarum penuria laboraret, Azaniam designas, quam *δία τὴν ἀζαν*, id est à siccitate, nominatam scribit Eustathius. Hinc Azania proverbio mala dicuntur affidua diuturnaque; quòd ea regio ob inopiam aquarum labores agricularum frustratur. Etsi Pausanias ab Azane dictam mauult, quem ex Erato nympa genuit Arcas: & Arcades apud se natum Iouem audacter cum Cretensibus contendebant, vt testatur idem Callimachus in hymno Iouis,

Ζεῦ, σὶ μὲν Ἰδαίῳ ἐν ἔρει φασὶ γενέσθαι,

Ζεῦ σὶ δ' ἐν Ἀργεὶ ἰσχυρότερον πάτερ ἐβύβαστο: id est,

Iuppiter æris quum te sibi vendicet Ide

Montibus, Arcadisæque, Viri mendacia iactant? Nam quidquid de partu Iouis à Cretensibus fingitur, illud idem Cybeles sacerdotes apud Azanas vlulatibus & fanatico discursu repræsentabant, ostenso etiam apud se loco, quod Rheæ puerperium dictitabant, vt est apud Callimachum. Redditur & à Philone Massiliæ ciuitas Azan, & alia ab Herodiano Phrygiæ: sed vtraque huic loco minus accommodata. Quin & Ouidius in 11 Metamorph. Arcadiam Iouis ex hac historia nominauit, quum ait,

-Arcadiæ tamen est impensior illi

Cura sue. quanuis nihil alii suspicantur.

I B I D E M in illud, *Plaudenti que habiles*

Caryæ resonare Diane.

Claud. De raptu Proserp. lib. 11,

Crispatur gemino & festis Gortynia cinctis, Vbi Par.

m. iiii.

Memorat & eiusdem nominis [Gortyn] alteram Pausanias in Arcadia. cui proximum statuit Plinius Caryum oppidum Laconia, vbi Lacedæmonii Dianam præcipuo cultu prosequerantur, virginum choro & præmio musici certaminis instituto, quod Execestides (vt scribit Polemon) citharæ cantu victor aliquando cōsequutus est. Inde saltandi quoddam genus *Καρυαίσιον* Lacones dicebant, eiusque inuectores Castorem Pollucemque profitebantur, vt ait Lucianus. Quin & ipsa Diana Caryatis indidem memoratur: cuius honori bucolicum carmen primò datum est, vt docet interpres Theocriti & è nostris Diomedes: etiam si Curetis apud eum mēdose scribitur. Ex hac historia Papinii carmen ex 11 14 Thebaid. interpretati sumus,

Plaudenti que habiles Caryæ resonare Dianæ, quum nescio quis ad Heleā Dianā referret, eiusque nominis rationē per carices vluāsque palustres rimaretur: vnde luto cœnōque turpis vix à nobis extrudi potuit. Ex iis collige Claudianum posuisse Gortyniam vestem pro Caryatide. Nam Gortyn Arcadiæ, propinqua Caryo est, quam Caryam sceminino genere Vitruuius enuntiauit, Linius numero multitudinis, Parthenio mōte superato præter Tegeam tertio die ad Caryas posuit castra. Inde sunt Caryatides columnæ, in antiquis substructionibus celebratæ. mihi prior sententia magis adularis, & hoc totum Papinio condonamus.

THEB. V. fraternam Chion cur dixerit.

Claud. De raptu Proserp. lib. 11,

-fraternum cupiens exire sub orbem. Vbi Parrh. *Sub orbem fraternum.*) sub auras, vbi Iuppiter Plutonis frater habet imperium. Atque ita dixit vt Stat. in Theb.

Fama subit portus Væstum trans alta Thoanta

Fraterna regnare Chio, scilicet quā Thoantis germanus OEnopion regiam sibi condidit, vt domesticus testis est Ion, qui de sua patria Græcè ita cecinit,

Hanc olim OEnopion Thesides condidit Urbē. Thoas verò & OEnopion ex Ariadna, patre Baccho Thoas,

OEnopion Theseo, nati sunt. Historiam habes apud Plutarchum: meminit & Ovidius in Heroidibus. Ex utroque parète fratres esse affirmat Diodorus. Nam qui fraternam Chion vicinam legunt, indigni sunt de quibus sermo habeatur.

THEB. X. in illas Thyodamantis ad Apollinem preces, *Nunc tibi crudus honos, cruda arma, cruorque virorum.*

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

Candida Parrhasij post hanc regina Lycæi. Vbi Parrhasij Lycæi.) Colebatur & Argis Apollo cognomento Lycius, hac ex causa: Danaus AEgypto profugus Argos appulit, ibique contra Gelanorem pugnaturus, in littore taurum casu conspicatus est cum lupo certantē. Omen arripuit, atque lupi personam sibi induit, qui peregrè delatus veteres incolas exturbarit. Itaque pugnae euentu expectato, quum superior lupo extitisset, aduersus Gelanorem qui tum rerum potiebatur inito praelio, victor ex voto Apollini Lycio ædem erexit, ac lupi contra taurum praeliantis expressam ære effigiem in foro statuit. Historiam narrat in Pyrrho Plutarchus. & Pausanias adiecta victimæ ratione. Nam taurus ex ritu religionis immolabatur: Inde vates Argiuis apud Statium Thyodamas ita Apollinem precatur,

*Nunc tibi crudus honos, cruda arma, cruorque virorum:
At patrias si quando domos optataque Paean
Templa Lycie dabis, tot ditata dona sacratis
Postibus, & totidem voti memor exige tauros.*

THEB. XII in illud, *Queque rudes thyrsos hederis Vestistis Acharna.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Criminali florens hedera. Vbi Parrhasij. Ferunt omnium primum Liberum patrem imposuisse capiti suo coronam ex hedera. Alexanderque eius exemplo, hedera coronato exercitu ex India victor rediit. auctor Plin. Mirū quod Plutarchus in quæstionibus re-

fert: Inest (inquit) hederæ spiritus quæ mētes in furorē concitat & loco mouet, & ebrietatē absq; temeto inducit. Eustathius in Bacchanalibus hederam argumētum libidinis arbitratur, ad quam mortales à vino propensiores redduntur: interpretatione Græci nominis *κισσός*, quod hederam notat, & ab infinito *κισσῶν* verbi trahitur, quod est in venerem pronom ferri. Eustathii sententia Nafonis carmine confirmatur,

Et Venus in Vinis, ignis in igne fuit. Eandem Pausanias apud Acharnas in Attica primū visam tradit, & poeta Græcus Antipater in Sophoclem tragœdiarū scriptorem noto epigrammate *Ἀχαιρῶν*, hoc est Acharnensem, per epitheton hederam nominauit. Hinc in Thebaidos calce Papinius,

Queque rudes thyrsos hederæ vestisti Acharne. Inde Acharnan gentile nomen apud Senecam trahitur in Hippolyto, non (vt ridiculè quidam tradiderunt) ab Arcarnania. Texebant præterea sibi Bacchæ coronas ex alba populo, quod ea arbor inferna credebatur, & (vt ait Harpocracion) iuxta ripas Acherontis enata: cōque ab Homero Acheroida appellari putant. Porro Liber Proserpinæ filius & inferni numen est, vt demonstrauimus.

A C H I L L. II. de sponsa tyranni Elysi.

Claud. de raptu Proserp. lib. II.

Vtraque Virgo ruunt.

Vbi Parrh.

Vtraque.) Pallas & Diana: quas, dum Proserpina raperetur, interfuisse Euripides in Helena canit, & Papin. Achill. II.

-quales Sicule sub rupibus AETNAE

Naiades AETNEAS inter Diana seròxque

Pallas, & Elysi fulgebat sponsa tyranni.

EX VALERIO FLACCO.

CLAVD. De raptu Proserp. lib. III,
Exultat Zancli spolijs. Vbi Parrh.
 Zancli.) Melius ita quàm Caci. nam Cacus
 inter gigâtas haudquaquam nominatur. at
 Zanclus vrbi Siciliae, cui suppositus est, abse nomen de-
 dit, vt tradit Stephanus. Ea Messana nunc dicitur à co-
 lonis. Aliam prioris appellacionis causam Nicander af-
 fert ab historia. Illic enim ferunt abscofam falcem qua
 Cælum patrem Saturnus execut: quippe falcem Siculi
 Zanclan vocât. Alii codices habent Cæi, qui Titan &
 ipse fuit, Latonæ pater, vt Apollonius canit & Ovi-
 dius. Propert.

*Te duce vel Iouis arma canam, celoque minantem
 Ceum, & Phlegreis Oromedonta iugis. C. Balbus
 Argonaut. III. - fundo veluti quum Caus in imo
 Vncla Iouis fractoque trahens adamante cathenas
 Saturnum Titiūmque vocat, spemque aetheris amens
 Concipit. & ita nos emendauimus, quum vulgati
 codices haberent omnes, - quum cecidit in imo
 Vnda Iouss.*

EX OVIDIO.

IN ARTE amandi de Apollinis in A-
 dmetum amore,

CLAVD. De raptu Proserp. lib. I,
*- quod non cyclopea tela
 Stringimus. Vbi Parrh.*
 Cyclopea tela.) fulmina quæ Ioui cyclopes
 fabricant. Hesiodus tris memorat, Asteropem, Broté, &
 Argé: & cyclopus appellatos ait quod vnus singulis ocu-
 lus & is in media fronte circinata rotunditatis esset. I-
 dem sensit & Hellanicus. Eosdem cæli circulares verti-

gines representare Zeno disputat. Nos ex ipsis nominibus, aeris tempestates interpretamur, ut in nostris originibus demonstrabimus: & inde caelo ac terra parentibus natos fingi, quod ex igni caelesti terraeque vaporibus excitentur. Hos suis telis Apollo sustulit, quod opifikes fulminis extitissent quo Iuppiter Aesculapium necavit, ut ex fabula refert Higynus. ob quam eadem deposito numine Phoebus Admeto famulari coactus est, ut in Alcestide scribit Euripides. Callimachus vero canit Apollinem pauisse Admeti pecus, eius adulescentis forma inductum. Callimachi versus (ne Graeca videat ostentare) Latinos à nobis factos adiecimus.

*Te simul ex illo pastorem Phæbe vocamus
Tempore quo Amphrysus ducti sub prata iugales,
Pubescentis adhuc Admeti captus amore.* Meminit
& Plutarchus in Numa & in Artibus Naso,

*Cynthus Admeti Vaccas pauisse Phereas
Fertur, & in parua delituisse casa.* quæ versum repetit in Heroidibus. De hoc & longum Tibulli carmen extat, quod ex hac historia intelligendum illic disceptabimus, its etiam confutatis qui ad Iffen Macarei filiam perridiculè referebant.

IN ILLO, Ennius emeruit Calabris in montibus
hortos Contiguos penè, legendum -or-
tus, Contiguus poni.

Claud. De raptu Proserp. lib. 1,

*Penè reluctatis iterum pugnantis rebus
Rupissent elementa fidem.* Vbi Parrhas.
Penè,) paulominus, aduerbium remittendi, cuius ultima syllaba brevis est, Papin.

*- & qui tibi Pythie Ladon
Penè focer.* Neque te decipiat Ouidius in Artibus,
*Ennius emeruit Calabris in montibus hortos
Contiguos penè Scipio magne tibi.* Nam corruptum carmen est ita emendandum,
*Ennius emeruit Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni Scipio magne tibi.* Quippe Ennius

ex oppido Calabriae Rudiis fuit, ut Strabo testatur & Aufonius in monosyllabis,

Vnde Rudinus ait *divinam domus altisonum cel.* Livius, Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt: duae P. & L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetae Qu. Ennii. Solinus ex Plinio, Aphricanus prior Qu. Ennii statuam imponi sepulcro suo iussit. Ovidius ut Aphricanum priorem designaret, Magnum dixit. Id enim cognomentum Scipionis fuit ut discimus ex Macedone Polyano, qui ad hanc sententiam Graece scribit, Fabius maximus, Scipio magnus appellabatur. Itaque Scipio Fabii gloriae inuidebat, adeo ut aliquando in haec crumperet, Quid ita Fabi, ut tu qui duntaxat exercitum servaris, maximus: ego qui devicto Hannibale bellum confeci, magnus appeller? ad quem Fabius, Atqui nisi ego milites servassem, tu non habuisses unde vinceret.

IN ILLVD, *Porrige & ancille, penas que luce pependit*
Lusa maritali Gallicae
Veste manus.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,
Seu tu sanguineis ululantia Dindyma Gallis,
Incolis. Vbi Parrhas.

Gallus & Attis adulescentes officii formaeque gratia deum matri dilecti, quum forte numinis offensam contraxissent, acti furore pudenda sibi absciderunt: quorum Gallus ad Terian Phrygiae fluuium confedit, qui postea Gallus ab eo dictus est, ut polyhistor Alexander De Phrygibus scribens lib. III refert. Ab hoc amne Bercynthiae sacerdotes Galli memorantur: cuius aqua epota, mentem mouet, ut Callimachus auctor est, & Ovidius in Fastis,

Inter, ait, Viridem Cybelen atraeque Celenas

Annis it insana nomine Gallus aqua.

Quis bibit inde, furit. Ad hoc Ovidii carmen ex Arce amandi nonnulli referunt,

Porrige & ancilla, penas qua luce pependit.

Lusa maritali Gallica veste manus. Nos autem *qua luce* legimus ex Aristide Milesio, qui de rebus Italicis scribens, lib. VII sic ait, Gallorum dux Atepomorus, quum Romanos longa fessos obfidione videret, postulauit vt si saluos se vellent, matresfamilias & virgines ad stuprum dederent. Senatus Retanæ ancillæ consilio, ad hostes habitu dominarum, submitit ancillas. datoque ab eis signo, eruptione facta Romani somno meroque depositos Gallos omnes obruncant. Parta victoria, ancillariorum diem solennem perpetuo sanxerunt. Historiam repetit Plutarchus Polyænusque Macedo strategematon VIII. Macrobius alios sequurus annales, ab Aristide paulo deflexit. Ouidius amati præcipit vt nonis Caprotinis (quo die Galli casti sunt) aliquid ancillæ largiatur, vt alacrius operam nauas, iter affectet ad dominâ. Galli Cybelæ ministrât, argumeto, siqui indigent semine, eos oportere terram sequi. Quod apud eam Galli se iactant, præcipitur (inquit Varro) qui terram colunt, ne sedeant. semper enim esse quod agant.

IN ILLVD, *Pallidus in lyncem Syluis*
errabat Orion.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

Horrui Orion.

Vbi Parrhaf.

Orion ex deorum vrina natus est, vt ait Nigidius & in Fastis canit Ouidius & apud Græcos Pindarus & Aristonicus. Eundem Diana subdolo fratris suasu, sagittis extinxit, vt scribit Ister. Nam quum dea viri consuetudine delectaretur vsq; ad infamiam, idque Apollo grauiissime ferret, nec obiurgationibus quicquam proficeret, quod solum caput natantis Orionis extabat, sorori procul indicauit, cum sponsione contendens eam non posse telum mittere. ad id quod in mari nigrum appareret. Quæ quum vellet in eo se studio artificis maxime probare, misso telo caput Orionis traiecit, defunctumq; defleuit acerbè & inter sidera statuit. Hæc est Orionis amasia, cuius desiderio Oriõ pallebat, vt est apud Ouid.
Pallidus in lyncem Syluis errabat Orion. id est, quum

Dianæ comes Orion venaretur, ipsius deæ cura carpebatur. Nam qui vel auroram suspicantur Orionis amicam vel lincem puellæ nomen existimant, non minus quàm sequentis versus historiam non percipiunt,

Pallidus in lenta Naide Daphnis erat. Nā Daphnis (cuius à Marone prætermiſſa mentio nō est) Mercurii filius fuit. Eum nymp̄ha quædā dilexit quam Sositheus Thaliā vocat: quæ suspitione pellicis offensa, Daphnidis congressus auersata est. At ille amoris desiderio contabuit: cuius mortem longo carmine deſſet Theocritus. Naidem verò lentam dixit Ouidius, quæ moriēte Daphnide cessauit nec opem tulit. Alibi tamen Naso Daphnin in lapidem obduruisse refert.

Vulgatos taceo (dixit) pastoris amoris

Daphnidis Idæi, quem nymp̄he pellicis ira

Contulst in saxum. Tantus dolor vixit amantes. Hesiodus ait Neptunum, compressa non (vt inuersus Higyni codex habet) Euryale, sed (vt Nicandri scribit interpretēs) Hyelo Minois filia Orionem procreasse, qui patris beneficio super fluctus suspēsis vestigiis, vt in terra, curreret, sicut Iphiclo datū dicitur vt incederet per aristas, nec eas infringeret. Castigandus obiter est apud Higynum locus, in quo dempta priore vocali perperā Phycus legitur: quum Iphiclus scribendum sit ex interprete Apollonii qui de Iphiclo Phylaci filio idem quod Higynus recitat, ex Hesiodo.

ALCATHOI. vrbs quæ sit.

Claud. De raptu Proserp. lib. iiii,

-Cadm̄ seu mania poseat. Vbi Parrh.

Cadm̄ mania.) Thebas, quas è Phœnicia profectus Cadmus, in Bœotia condidit, ex oraculo præuiam bouem sequutus, vt narrat Ouidius eoque prior in iiii de bello Titanum Musæus. Ab hoc animāte Bœotia nomen inditum Castor autumat: aliunde Nicocrates & Euphorion, vt commodius exponemus. Porro Thebas ab AEgyptiis Thebis Cadmus appellauit, vt in nomenclaturis oppidorum scribit Archemachus: quod Leon, Cosmes, Xenagoras & Nicanor affirmant. Illinc enim

migrasse Cadmum Diodorus & alii prodiderunt. Is (vt alii) Phœnicis, (vt Pherecydes quem sequimur) Agenoris filius fuit, ex Argiope Nili filia susceptus. Lycus vero qui Thebanam scripsit historiam, Post Deucalionis (inquit) diluuiū Iuppiter Eodamā Tithoni filiam cōpressit, eius cui pater fuit Amphictyon: eadēque maturo partu Theben genuit: quæ mox Ogygi nupsit, vnde Thebas Ogygias dictas aiunt: Ogyges autem Neptuno patre & nympa cui nomen Aliftra, natus est. Itaque Thebas Cadmi mœnia Claudianus, vt urbem Alcathoi Megaram dixit Ouidius. Nam Pelopis filius Alcathous cædis in Chrysippum fratrem suspectus, Megaram confugit: occisōque leone qui Cithæronius à saltu quem frequentabat, appellatur, multosque, & in iis Megarei regis filium Enippū, necarat, ascitus Megareo gener, in regno successit. auctor Dirrhechidas. Hic ille Alcathous est in cuius Apollo gratiā Megaræ construxit arcem: quūque sub quadam muri parte lyram deposuisset, neruorum sonum lapis attraxit, vt Palaephatus & Pausanias prodiderunt, ac in Ciri Vergilius, & Theognis,

Φοῖβε ἀναξ, αὐτὸς μὲν ἐπέγραψας πόλιν ἄκρην

Ἀλκαθίου Πέλοπος πατρὶ χαρίζομενος.

Id est,

Phœbe pater summam munisti turribus urbem,
 Effes Tantalus dæ gratus vt Alcathoo.

DE REMED. amor. in illud, *Vixisset Phyllis si
 me foret vsa magistro, Et, per quod nouies,
 sepius isset iter.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Mars donat Rhodopen.

Vbi Parrh.

Rhodope Thraciæ mons dictus à Rhodope Strymonis amnis filia, ex qua Neptunus Atho gigantem genuit, qui & ipse mōti nomē dedit. Ouidius ipsam Rhodopen in montem conuersam tradit, quoniam deos asperraretur. Est & Ioniæ ciuitas Rhodope, vt scribit Stephanus. Ab utroque Rhodopæus, & resolutione dipthongi, Rhodopeius enuntiatur. Quid. in epistolis,

Hostia

Hospita Demophoon tua te Rhodopeia Phyllis. Cuius mentio nos admonet vt aliud eiusdem poetæ carmen explicemus. Id est in Remed.

Vixisset Phyllis si me foret & sa magistro,

Et, per quod nouies, sepius issit ster. Nouies enim non finitus est numerus pro infinito, (quod grammaticorum vulgus extimat) sed ab historia quam refert interpres Lycophronis in Alexandra. Quippe Phyllis Demophoontem vel (vt ipse nuncupat) Acamantem adusque Nouem vias sequuta est, ad amnem Strymonem, quæ ciuitas Amphipolis appellata mox est ab Agnone duce Atheniensium. auctores Antiphon & Androtion Atticorum XII, Macedóque Polyænus VII Strategematon, Pausanias, Harpocratió, & Suidas meminuit, & Thucydides aliq; præterea nonnulli. Quumque illic (vt pergit) Acamantem diu expectasset, impar amori Phyllis, mortem sibi consciuit. ad quod allusisse Nasonem coniiicere licet ex his eius versibus in Arte,

Nona terebatur misere & via, & sideris, inquit,

Et spectat nonam pallida facta suam. & ali bi

Quare nouem cur esse & via dicatur, & audi

Depositis syluas Phyllida fesse comis. Sic enim superius hexametrum scribendum est ex antiquis codicibus, non (vt nunc passim legitur) *Quare nouem & vicibus cur esse feratur.* etiamsi suos & hoc habet assertores, sed eos negligendos.

I N I L L V D, *Cessit ab Idea coniuge & victa prior.*

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Sic ait, & fuluis serpentibus attigit Idam. Vbi Parrh. inter alia. Idæa verò Dardani Scytharum regis filia fuit, quam destituta Cleopatra Boreæ & Orithyæ Phineus superduxit, vt Dionysius in Argonautico canit. In eius gratiam Oritho & Carambi, quos ex Cleopatra sustulerat, oculos effodit, vt tragædiarum poeta Sophocles auctor est. Inde vicissitudinis in amore sumpsit exemplum Naso in Remediis,

Cessit ab Idea coniuge & victa prior. id est Cleopatra quæ prior in matrimonio Phineci fuit, cui post exactæ

IN HEROÏD. Theutrancia turba Thespiades vnde dicta.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

Et Pandionias que cuspide protegit arces. Vbi Parrh. Pandionias arces.) Athenienses à rege Pandione poetarum carminibus & Græcis annalibus inclyto: cuius quatuor tantum filios Sophocles memorat, Aegæum, Lycum, Nisum & Pallantem. Stephanus addit Theutrancem Thespii patrem: à quo Theutrancia turba Thespiades apud Nasonē. puellas duas sustulit, in quibus infelix fuit, vt refert Pausanias. Successit huic Erechtheus, cuius ex Procride Cephalus gener, vt canit Ouidius in VI Metamorph. Anceps apud Strabonem locus est, & qui non incuriosè legentibus iniiciat scrupulum. Nam quum de prærupta illa petra ad Actium promotorium in sinu Ambracio verba fecisset, Menandriq; testimonio docuisset illinc Sappho sese deiecisse, ἀρχαιολογικῶς inquit, id est qui cōquisitiis antiqua scrutati sunt (id enim Græca vox propriè significat, non autē antiquiores, vt ab aliis conuersa est) non Sappho primā sed Cephalum saltasse prodiderunt, amore captum Pterole Deionei filia. Hæc ille. Equidem primū omniū Pterelam Taphiorum regem tradi scio, quem Neptunus ex Hippothoe Mestoris & Lysidices filia suscepit, Andromedes & Persei nepte, vt Herodoti testimonio refert interpretes Apollonii, vel (vt alii) Neptuni ex Taphio patre nepotem. Aiunt enim Neptuno patre Taphium genitum, vnde sit Pterelas: eundemque ab Amphitryone expugnatum & ab eo (quod vnus apud nos tradit Plautus) obruncatum noui. Et Pterelam puellam vel (vt mea quidem sententia apud Strabonem perperam scriptum est) Pterolam nusquā legi. quæ si profectò fuisset, ab illo præsertim Cephalo vtriusq; linguæ theatris decantato tam perditè (vt isti volunt) amata, Græcorū aut nostrorū monumentis aliquo pacto innotuisset. Ad hæc accedit quòd paulo post idem Strabo Cephalum Deionci filium fuisse scribit, quo patre Pterolam iam

natam dixerat: vt verear ne Strabonis exemplaria mendosa sint, & libroriorū vitio factum vt apud eum praposterè legamus historiam. Suffragatur huic opinioni Demetrius Chalcocondyles, vt Atheniensis & Græcus homo doctissimus, & quem Gazæ discipulum studio-rumq; successorem possis agnoscere: quippe qui Græcos etiam Strabonis codices inuersos quotidie deprehendit, & hoc in primis loco vbi Græca ipsa Strabonis verba perplexa confusaque adeo leguntur, vt nullus integer sensus extet, & facilè appareat esse erratum: quod (si liberæ coniecturæ locus detur) ita tollendum censuerim, vt dicat ab aliis tradi illinè nō Sappho primam se deiecisse, sed Cephali Deionei captam amore Pterelæ filiam. Nam vir plurimæ lectionis interpret Lycophronis quum res inter Teleboas Electryonémque gestas diffusè narrasset, adiicit, Cymætho Pterelæ filiam Cephali qui in castris Amphitryonis tunc erat, amore inductam, hostibus patriam prodidisse, cæteraque iis similia quæ de Nisi filia traduntur. Inde illa Nasonis in Ibin execratio,

Filia nēue magis capiti sit fida parentis

Quam tua vel Pterela vel tua Nise fuit. Vbi noster Domitius maluit historiam confingere quàm veram laboriosius apud auctores perquirere. Nā nec Pterela Thebarum rex vnquam fuit, nec à Creonte sed ab Amphitryone non Polydices (vt ipse dicit) sed Cymæthonis filia prodicione necatus est.

IN EPIST. OEnones, *Depressa est humilis cana pruinâ casa: legendum Defensâ.*

Claud. De raptu Proserp. lib. 1;

Arcano defensa gelu.

Vbi Parrhi.

Defensa, seruata. Defendere tectis frigus, arcere. Papin. Theb. 1, *-hand passi socijs defendere noctem*

Culminibus.

Et in Syluis,

Fronibus & patula defendimus arc ore soles. Inde Nasonis OEnone, *Defensa est humilis cana pruinâ casa.* Et ita nos quidem emēdauimus, quum prius nullo vel ineptissimo sensu *Depressa* legeretur.

n. ñ.

Claud. De raptu Proſerp. lib. 11,

Nō aqua Tātalicis ſubducitur inuidia Labris. Vbi Parr. Tantalus (vt Xáthus Lydius in 1111 ſcribit) Hymenæi filius & Aſcali frater, alter Iouis & Plutus, vt Aſclepiades: vt alii, Smyrnam Phrygiæ quæ tum Naulochos dicebatur: vt alii, Sipyllum tenuit. Is apud inferos (vt canit Homerus) aquis ori allabentibus perpetua ſiti laborat. Supplicii cauſam non omnes eandem tradunt. Nam quidam dicunt eum pœnas luere quòd Pelopem filium diis hoſpitibus epulandum appoſuerit. Nonnulli referunt canem templi Iouis in Creta cuſtodem à Pandareo Mileſio ſurreptum, ad Tantalum perueniſſe. quem quum repetenti Mercurio abiuraſſet, hac affectum pœna. Canis aureus erat & ſpirans, vt Aſclepiades ex fabula refert. Ouidius, quoniam deorum ſecreta mortalibus reuclarit.

Querit aquas in aquis, & poma fugacia captat

Tantalus. hoc illi garrula lingua dedit. Euripides ait in aere ſuſpenſum impendenti ſaxo torqueri. Sunt qui ſubiectum Sipylo monti tradant in Lydia. Petronius in Tantalò repræſentari auaros autumat, quibus opes uſui non ſunt, & ficcis faucibus conditis pecunijs incubant. Huius filius Pelops acceptis equis pennatis ab amatore Neptuno, Piſam delatus eſt, vt ſcribit Pindarus: atque OEnomao curuli certamine ſuperato, Hippodamiam victoriæ præmium duxit. Incumbentibus enim certamen procis eam concedebat OEnomaus vt eodem curru ſedentem ueherent, ac intracurrendi ſpatium à carceribus ad metas ſecum raperent. quod Lycophronis & Pindari narrat interpreſ, & Apollonii carmen indicat.

Εν δὲ δῶα δ' ἴφρι πιπνίχτο δριβάντες

Καὶ τῶν μὲν προπαίριθε Πέλωψ ἴθου τινάσων

Ἡνία· οὐδ' δὲ οἱ ἴχθ' παραβάτης Ἰπποδάμεια.

Id eſt,

Stans geminis curruſ, pendetque in verbera promus,

Hinc ſocer, inde Pelops: fugit hic, premit ille n

Dat spatium: Pelopi comes assidet Hippodamia.

Pausanias in Eliacis, Effictus (inquit) est & OENONIAUS insequens Pelopem habentem Hippodamiam: vtrinque duo adstant equi. quorum qui Pel opis est, pennas habet. Ouid. ad Augustum,

Quid non Tantalides, agitante Cupidine currus,

Pisecam Phrygijs vexit eburnus equis? Inde poetæ conspirant vt alienis quadrigis Hippodamiam per epitheton vectam dicant, quodd non suo neque paterno sed procorum curru rapiebatur. Ouid. in Heroid.

Qua duo porrectus longè freta detinet isthmus,

Vecta peregrinis Hippodamia rotis. Eundem versum repetit in artibus: & Propertius,

Nec Phrygium falso traxit candore maritum

Auecta externis Hippodamia rotis. Ad hoc & Nasonis illud referri debet,

O quam penè Pelops Piseo concidit axe,

Dum spectat vultus Hippodamia tuos! Spectabat Hippodamiam Pelops quam secum vehebat eburneo curru, quem Neptunus ei largitus est, vt in Tusculanis refert Cicero. Meminit & Papinius in Thebaide,

-Neptunia tendit

Lora Pelops. Ex Hippodamia liberos quidem suscepit multos: ex Danaide nympa Chrysiptum furtiuo concubitu, quem Laius Thebanus amavit & rapuit. Is postea captus à Thyeste & Atreo, benignè à Pelope tractatus est quodd amoris causa puerum asportasset, vt Græcus auctor Dositheus de Pelopidis scribens ait. Sed grammaticus Aristophanes in periocha Phœnissarum fabulæ Euripidis, ex oraculo refert ab Oedippo filio Laium iugulatum propter diras quas in eum Pelops ob raptum Chrysiptum effudit. Praxilla tamen Sicyonia Chrysiptum à Ioue raptum canit, vt de Ganymede fabulantur. Hunc ipsum mox Hippodamia nouerca Atreo Thyestéque non audentibus, dormientem iugulauit, insimulato cadis ipso Laio cui tum puer accubabat, vt legimus apud Plutarchum. Hoc argumē-

n.iii.

to Euripides tragœdiam dedit, & apud nos Accius: unde testimonium citat Verrius in verbo Rhodus. Ex hac historia M. Tullius ait in Tuscul. Quis aut de Ganymedis raptu dubitat quid poetæ velint: aut non intelligit apud Euripidem quid & loquatur & cupiat Laius? Hæc vberius ideo perscripsimus, quoniam Ciceronis, Ouidii, Propertii & Papinii, quos dixi, locos alii non attigerunt.

DE PONTO, in illo, *Nec tantum Claris Ly-*
de dilecta poetæ, non Apollinem sed An-
timachum significari.

Claud. De raptu Proserp. lib. 1,

Et Delon Clarisq; lares. Vbi Parthas.

Thebis à Thersandro Polynicis filio captis, ex voto captiuorum pars Apollini missa est, & vnâ Manto cum patre Tiresia, qui itineris labore contracta siti quæ ex Thelphusia fonte bibisset, in Haliartia vita excessit. Apollo iussit ipsam Manto cum cæteris in coloniam trāscribi. Itaque in altum progressi nō procul ab Ionia inciderunt in classem Cretensium, cui præerat Rhacius: ad quem deducta Manto, apud eum vxoris loco fuit, & Mopsium peperit. Historiam refert Pausanias in Achaicis, & Philostephanus de ciuitatibus Asiæ 1, qui Lacium per L appellat eum quem cæteri Rhacium: de- que eius patria quærit, aliis Argium fuisse tradenti- bus, aliis Mycenæum, nonnullis ex Rhodo Lindium Antiphemi fratrem, eius qui Gelam condidit in Sici- lia. Nearchus autumat inditū Claro nomen ex eo quod Apollo Neptunus & Mars inter se de loco sortiti sunt. alii quod Apollini obtigerit per sortem, quæ Græcè κληρος est. Alii fabulantur ipsam Manto quum patriæ cladem lugeret, vbertim manante fletu fontem esse- cisse, & δὸς τῶν δακρύων, id est à lacrymis eius, immuta- tione litterarum loco nomen mansisse. Nam Colo- phonem constat à Manto conditam quum Thebanorū victores Epigonos eò fugisset, vt Mella refert. Apollo Clarius inde dictus est, ibique fanum habuit, in quo

responſa epota aqua reddebantur, vt auctor eſt Ariſt. qui Theologumena Græcè composuit. Quin & Clari mimallon à Lycophrone vocatur Caſſandra, quoniam vates & Apollinis ſacerdos erat. Clarius apud Ouid. poeta, non Apollo (vt quidam ſuſpicantur) ſed Antimachus intelligitur. Is Platonis ætate Colophonius fuit, vt diſcimus ex Suida. Clearchus in Eroticis ait fuiſſe Lydas: alteram quam Lamynthus Mileſius amauit, alteram Antimachi amicam: vtranque ad famâ perueniſſe: priorem carmine cui Lyde titulus, poſterio-rem elegiis celebratam. Ex Lydæ poemate testimoniū citant interpretes Apollonii.

METAMOR. II. in illo, *-gratamque Minerue
Deſpiciebat humum, cultique arbuſta Lycei,*
non de monte Arcadiæ ſed de Acti-
cæ loco intelligendum.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

Cædida Parrhaſij poſt hanc regina Lycei. Vbi Parrh. Parrhaſij Lycei.) Nam Lycaus Atticæ locus etiam erat à Lyco Pandionis, vt auctor eſt Pauſanias. Vbi Piſiſtratus (vt Theopompo) vel (vt Philochoro placet) Athenienſes operis præfecto Pericle, gymnaſium condiderunt: quod inde Lycaum dicebatur. Hic inambulans Ariſtoteles diſputabat: vnde peripateticum nomen manauit, vt in Academicis refert Cicero. Meminit huius Lycei Lucianus in eo dialogo cui titulum fecit Anacharſis, & Gellius in Noctibus Atticis, & Metamor. II de Mercurio loquens Ouidius, *-gratamq; Minerue
Deſpiciebat humum,* magna eorum hallucinatione qui Arcadiæ montem expoſuerunt,

IN ILLO, *Mnemoſynen paſtor, Varius Deolida
ſerpens Eluſit,* reponendum *Deolida,* &
quid id nomen ſignificet.

Claud. De raptu Proſerp. lib. II,

n. iiii.

-lenisque simul procedit Iacchus. Vbi Parrh.

Iacchus apud Herodotum nomen est, Eleusinis deabus ita familiare, vt Dianæ Virbius, Adonis Veneri, Attis Opi. Coruilius ait Proserpinam Baccho Mercurium peperisse, sed alter hic est in mysteriis Atheniensium celebratus, vt discimus ex Arrhiano, Polyænoque Macedone: quem Iuppiter ex Proserpina sustulit, eius filia quam mutatus in anguem vitiauit. auctor Clemens & Tertullianus in Apologetico, Ioui incestum hunc exprobrans amatorem squammis. Hinc in orgiis Sabaziorum draco in spiram conuolutus, argumentum nefandi concubitus adhibebatur. Et Græci quidem poetæ quum draconem tauri patrem laudant, Iouem subobscurè significant. Fingunt enim Proserpinam ex eo patris stupro Liberum tauri specie enixam esse. & Lycophrō ipsum Dionysium taurum nuncupat. Quin & Eleorum mulieres in eius dei sacris, vt taurino pede ad se veniret, comprecabantur, & Digne taure sæpius indigitabant, vt refert Plutarchus. Is præterea Liber Zagreus terrestrisque cognominabatur & Sabazius, vt scribit Diodorus: à titanibus puerilibus donis illectus, membratimque laceratus, vt canit Orpheus. In Parnasso conditum iuxta tripodem tradit Euphorion. Ex quo loco in Nubibus Aristophanis inuocatur. Id ipsum Iouis & Proserpinæ furtum designat Ouidius in v i Metamorph. his verbis, Fecit (inquit) vt Iuppiter,

Mnemofynen pastor, Varius Deoïda serpens

Elusit. nimirum Deoïda Proserpinam Naso vocauit, ab Eleusina Cerere quæ Διὸς Græcè dicitur, vt est apud Orpheum Διὸς παμμήτρια, id est, *Magna parens Deo.* vnde recta forma Deois, vt à Διὸς Διτωϊς patronymicum deriuatur. Sed hoc ambiguum non relinquet Ausonius, cuius ad Theonem carmen est hoc,

*Qualis floricomæ quondam populatōr in Aëtis
Virgineas inter choreas Deoïda raptam
Substulit, emersus Stygijs fornacibus Orcus.*

IN ILLVD *Et te flaua comas frugum mitissima
mater Sensit equum.*

Claud. De raptu Proserp. lib. 1,
*Aetnae Cereri proles optata Virebat
Vnica. Vbi Parrhasius,*

Vnica.) Vsurpauit Orphei verbum qui Persephonen
μουρῶνας dixit in hymnis. Nullos enim praeterea par-
tus ex Ioue enixa est: ex Iasio Dardani fratre Philome-
lum & Plutum numen diuitiarum. de cuius nomine
priscae comediae scriptor Aristophanes fabulam Grae-
cè dedit. Eius meminit & Theocritus, & Ouidius in
Ibin quum dicit,

Filius Vt Cereris frustra tibi semper ametur. Impre-
catur vt ad opes nunquam perueniat. Ob eum cocu-
bitum fulmine extinctum Iasium, multi prius Homero
scripserunt. Hermippus (vt refert Higynus) ait à Philo-
melo iunctos in Creta boues, & primum plaustrum
fabricatum: quod & Petellides Cnosius affirmavit. Co-
haesit & Erinnydis species Neptuno in equi formam
mutato, vnde natus Arion est, vt legimus apud Lyco-
phronem. Historiam percurrit Ouidius in vi Meta-
morph. ad Neptunum conuerso sermone,

*Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum.*

METAM. VII. *quis pater Coryti parua tu-
mulatus arena.*

Claud. De raptu Proserp.

Sic ait, & fuluâ serpentibus attigit Idam.
Idam.) Phrygiae montem in Troade qui nomen forti-
tus est ab Ida loci regina, vt De reb. Graecorum li. scri-
bit Charax, vel (vt Virgilius) ab Ida Cretensi, vnde pro-
fectus Teucer Scamandri & Idææ nymphæ filius, eam
Phrygiae regionem cultoribus vacuam occupauit, & à
se Teucriam dixit. Eodem paulo post Dardanus ex Sa-
mothracia delatus, Arisben Teucri filiam vxorem du-
xit (vt Cephalo Gergythius) aut Baræan, vt Hellanicus
& Mnaseas vocant: vt mirer Seruiû scribere Teuctum

de Creta venisse post Dardanum. Sunt qui Dardani sepulcrum innui suspicetur ab Ouidio v 13 Metamorph. eo carmine,

Quaque pater Coryti parua tumulatus arena, &c.

Quod is (vt quidam prodiderunt) ex oppido Tusciae Corytotin Phrygiam migrarit. Nos autem tumulum Paridis intelligimus qui in Cebrina Troadis vrbe visebatur, vt scribit Scephius & Strabo. Nam Paris ex Oenone suscepit Corytū, quē mater à Paride repudiata, eūtibus in Troiā Gracis itineris ducem dedit: quod apud Lycophonē fore Cassandra vaticinatur. Ex Gracis etiam nonnulli Corytum Paridis & Helena: filium fuisse tradūt, Buniti ac Idææ puellæ, & quidem ex utroque parente, fratrem. Sed & hoc illo modo pater Coryti Paris accipiendus est, itaque sensus Ouidiani versus absoluitur, qui cæteris ante nos inexplicabilior Gordiano nodo visus est.

M E T A M. V I I I. Iamben pro Combe malè à quibusdam substitutum.

Claud. De raptu Proserp. lib. 1,

-si forte aduersus ahenos

AEolus obsecit postes. Vbi Parrhaf.

Ahenos, ferreos. AEs enim pro ferro plerunque ponitur, quod eius vsus antiquior quàm ferri fuit. Hesiodus,

AEre laborabant nondum noscentia ferrum

Sæcula. Quin & arma & tela ex ære vetustas habuit, vt est apud Homerum: quæ Combe puella in Eubœa primùm inuenit. vnde cognominata Chalcis est. Eandem numerosæ prolis exemplum nonnulli ex Gracis adducunt. Nam centies peperit, vt Aristus Salaminius in litterarum monumenta retulit, & Zenobius in collectaneis adagiorū meminuit & Ouid. v III. Metamorph. vt corū vitæ sit audacia qui veterē probamq; lectionem deprauantes, Iamben pro Combe substituerunt.

P R O Dryopeius Erisichthon legendum Triopeius.

Claud. De raptu Proserp. lib. 111,

Faunorum Dryadumque dolor. Vbi Parrh.

Dryades & Faunos communibus penè sacris antiquitas venerabatur, eisdemque res agrestes curare existimabat, ideòque pariter inuocantur à Marone,

Et vos agrestum presentia numina Fauni,

Ferte simul Satyrique pedem, Dryadesque puelle.

Cupressum Fauni gestabant, vt idem Maro testatur,

Et teneram ab radice ferens Syluane cupressum. Cau-

sam refert Seruius, nescio tamen an veram, quum cyparissum Naso delicias Apollinis, non Syluani, fuisse tradat: vt inde cupressorum causa doluerint. Dryades autem, quoniam (quum sint arboribus æquæ, vt canit Pindarus) vnà cum iis cadebant. Quum ex iis quædam acceptam salutem Rhæco tulit, quòd eius arboriam ruenti pedamentum supposuisset. Historiam scribit Charon Lampfacenus. Magna Cereris indignatio, quæ ne sacrorum quidem consortibus nymphis pepercerit. quippe nullus huic deæ cultus absque nymphis exhibebatur, ex causa quam Mnæas Patreus memorat. Vetusiores enim quum carnibus etiam sui generis vescerentur, nympharum monitu ad mitiorem victum reuocati, terræ fœtus ac mel in cibis habere cœperunt. quippe Melissa quædam nympha fortè fauum nacta, gustauit: quumque placuisset, aliis vt ederent exemplo fuit: ostenditque quo pacto in poculis aquam melle diluerent. Res (inquit) in Peloponneso gesta traditur. Inde Græcorum lingua apis melissa dicta est, institutumque vt rem diuinam propemodum nemo faceret sine grata nympharum mentione: matrimonia præsertim, quæ vocant ab eis nymphæ: quoniam mortalibus nymphæ pietatis & religionis autores extiterant. Nunc autem nymphas irata Ceres offendit: quarum prius iniurias acerbissimè persequabatur. quippe quæ fame confecerit Erisichthonem, quòd eisdem sacras arbores excidisset, vt in hymnis Callimachus innuit. Fabulam narrat Ouidius VIII Metamorphoseos: vbi non Dryopeius Erisichthon à populis (vt quidam putant) sed Triopeius appellatur

à patre Triopa, siue potius Triope: quod Hellanico ferè placuit, à quo Triops non Triopa declinatur. Higinus alios (arbitror) sequutus auctores, historiam variavit. Ad hæc Aristides De rebus Italicis III ex incesto Valerii Tusculani qui cū filia concubuit, editum Faunum tradit.

ME T A M. X. in illud, *Non aliter stupuit gemina necce
coniugis Orpheus Quàm tria qui timidus
medio portante catenas Col-
la canis vidit.*

Claud. De raptu Proserpinæ in præfat. lib. II,
-non Stygij terruit in a canis. Vbi Parrhasius inter alia
Condonetur & hæc appendix Ouidio, cuius carmini
tenebris (vt aiunt) Cimmeriis obuoluto lucē dare ten-
tauimus. Scribunt ex Græcis nonnulli, fuisse quendam
ad eò meticulosum vt ad Herculis nomen expauidus
perhorresceret, vt qui se satis tutum vix crederet etiam
quum profundissimam specum subiisset. vnde prolato
interdum capite quum Herculem fortè conspicatus es-
set, obduruit in saxum: quod παρακύντορα vetustas ap-
pellauit, atque in prouerbium formidinis & quidem ni-
miæ concessit, vt in Suidæ monumentis legimus, & a-
pud Zenobium. Huc ad eò spectant Nasonis versus ex
X. Metamorph.

Non aliter stupuit gemina necce coniugis Orpheus

Quàm tria qui timidus medio portante catenas

Colla canis vidit, quem non pauor antè reliquit

Quàm natura prior, saxo per corpus oborto. Nam

quòd hoc Ouidius designet, satis indicat verbum timi-
dus ex adagio loco nominis positum, quod apud Græ-
cos etiam non extabat. Id autem sic in orationis ordi-
nem venit, Non aliter stupuit Orpheus quàm timidus
qui vidit, &c. Nec illud te moueat, à Suida Zenobióque
mentionem Cerberi prætermisam quam facit Oui-
dus. Nam potuit Ouidius apud alios auctores hoc le-
gere, vel ipse comminisci vt historię colorem daret.

Nam portentosum mendacium videbatur hominem hominis aspectu obriguiffe. Idcò Græcam fabellam Romana grauitate temperauit.

IN ILLVD, *Festa pia Cereri celebrabant annua matres.*

Claud. De raptu Proserp. lib. 1,

-lenisque simul procedit Iacchus. Vbi Parrhas.

Aliqui malunt sensisse Claudianum de Libero quem Ceres ex Ioue peperit, vt Diodorus in IIII Bibliothecæ scribit. Huic & matri primitias anni stato die libabant, quem festo transigentes, *ἀλωα* vocabant, ab arcis, vt grammaticus Pausanias exponit. Huc Ouidii carmina pertinent ex x. Metamorph.

Festa pia Cereri celebrabant annua matres,

illa quibus niuea velata corpora veste,

Primitias frugum dant spicae ferta comarum. Sed

Hippolyti quoque vestis ex ritu sacrorum cãdida apud eundem poetam accipienda, quod erat Eleusine. Nam quod is in veste color exigeretur initiorum die, Valerius indicat. Vectius etiam Prætextatus, humanarum diuinarumque rerum peritissimus (vt est apud Macrobius) Fabiæ Aconix vxori defunctæ posuit hoc epitaphium, SACRATÆ APVD ELEVSINAM IACCHO CEREBRI ET CORÆ. sic enim Proserpina dicta est Molossiorum lingua, præstanti forma puellam significante vocabulo. Licet inde suspicari Liuium belli Macedonici lib. 1. Coræos sacerdotes appellasse Proserpinæ. Sed ne fabulosa diutius consectemur, est & naturæ ratio cur Cereri Proserpinæque Liber comes accedat: quippe quam vim in semente Proserpina, eandem in segetibus Ceres, & in plantis Dionysius repræsentat, vt Porphyrius ille philosophus interpretatur.

CERCOPES qui & vnde: item de Pithecusis.

Claud. De raptu Proserp. lib. III,

-rupis ne Typhaia ceruix

Inarimen.

Vbi Parrhasius,

Typhœum Pindarus & Ouidius AETNAE supponunt; Homerus & Lucanus Inarimæ: qui locus ab aliis alibi redditur, eaque diuersitas effecit vt Typhonis cubile in Bœotia, Cilicia, Phrygiâque, & ab Herodoto in AEGYPTO statuatur. Huius inconstantiae naturalem causam tradit Artemon, Quicumque mons (inquit) incendia profert, iniectus Typhoni non ab re dicitur. Nam repentini flatus & procellæ nomen Typhon est, quæ semper conflagrationes eiusmodi comitatur. Inarimen cõposita dictione nostri accipiunt insulam in ora Campaniæ, de qua longa Strabonis disceptatio est. Eadem Pithecuse memoratur ab historia quâ Xenagoras Harpocration & Suidas referunt, Fratres duo, Candulus & Atlas (vt AEschines Sardinianus in Iambis appellat) omnium scelerum quibus hominũ vita deprauata est, inuentores & caput extiterunt. Iis peruersi mores Ceropum nomen pepererunt: appulsosque & aduenas vndecunque circumuenire studium erat. idque aliquãdo quum in Iouem tentassent, in simias quas pithecos Græci vocant, ex hominibus mutati sunt. Inde Pithecusis insulæ quam tenebant, nomen inditum. Xenagoram xiiii Metamorph. Ouidius sequutus est, manifesto Hermolai Barbari errore qui putat Ouidii carmen ad doliariorum figlinas, vnde Plinius insulæ vocabulum trahit, etiam referri posse. Eius verba ex iii. castigationum libro subieci. Dicta (inquit) Inarime ab Arimis siue populis siue beluis, ita Aethruscorum lingua dicente simias quas Græci pithecos vocant. vnde nomen insulis Pithecusæ, vt Straboni placet & ferè Ouidio,

sterisque locatas.

Colle Pithecusas habitantium nomine dictas. Plinius à figlinis doliariorum. Proinde per i non per y scribendum. dolia enim Græci pithos, simias pithecos vocat. Potest & Ouidianum illud cum Plinii sententia congruere, vt *habitantium* hoc est doliariorũ subaudias. Hic aliquis Hermolai diligentiam non iniuria deside-

rauer, qui non omnes Ouidii versus quibus ille fabulosam nominis rationem complexus est, perlegisse videatur, quum Plinium non credat ab Ouidio dissentire. Nasonis carmina (nequis ambigat) hæc sunt,

*In arimen Prochytenque legit, sterilisque locatas
Colle Pishecusas habitantum nomine dictas.*

*Quippe de um genitor fraudem & perturia quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolose,
In deforme viros animal mutauit, et ydem*

Dissimiles homini possent similesque videri.

Diotimus in Herculis certaminibus ex OEchalia quæ littoralis Eubœæ ciuitas est, Olum & Eurybatum Cercopas impostores ac planos fuisse tradit, qui per Bœotia triuia summisso supercilio concursarent, mortalesque dolis exciperent, vt Muscam Mediolani videmus Apulam. Inde nomen in alienarum rerum plus nimio fatigentem transtulit Martialis, identidem repetens, *Ole quid ad te?* Zenobius autem Cercopas in Lydia statuit, vbi cum Hercule qui per id tempus Omphalæ famulabatur, congressos ait, ac ob nimiam captandi caliditatem in lapides obduruisse: quod eorum mater Memnonis multo antè fore prædixerat, subinde monens ne melampygon, id est nigris Herculem natibus, iniuria prouocarent. Alii Thia filios & Oceani fuisse malunt. Homerus Cercopum titulo poema dedit, vt discimus ex Plutarcho: quod olim periiit præter admodum paucos versus quos apud alios auctores legimus. In iis poeta testatur Cercopas quosdam fuisse qui nusquam consisterent, sed ferè cottidie sedes mutarent, atque quoscunque nanciscerentur, velut ob oculos iacto puluere, sermonis officii deciperent, vt quos Aegyptios vulgò dicunt. Inde natum prouerbium *Κερκοπιζεν*: quanquam Chrysippo non à quibus dixi Cercopibus, sed ab animalibus quæ *κέρκοπι* id est caudæ motu, blandiuntur, id tractum placet. Sunt & qui Cercopas eosdem cum cyclopibus accipiant à matre Cercoppe nominatos, sed eruditionibus non persuadent.

FLEXIPEDES hederæ cur dicantur.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,

Hic hederæ serpunt. Vbi Parrhasius,
Serpunt. Hoc ait quoniam lentè semper humi repunt,
 nec absque amminiculo solæ stant, præter eam quæ in-
 de appellata *κισσός* est. Ouid.

Vos quoque flexipedes hederæ venistis. Aut serpunt
 quoniam tenaciter ad motus hærent & se spargendo di-
 latant. Inde Persius sequaces appellauit: quorum ima-
 gines lambunt hederæ sequaces. Et in Maronis Iuue-
 nilibus,

Serpentes hederæ vix habuere locum. Comitatur &
 hanc etiam fabella non illepada quam sumpsimus ex
 Græcis rei rusticæ collectaneis. Cissos (inquit) adole-
 scēs olim fuit histrio saltatorque Liberi patris: qui dum
 tyasos exerceret, in profundum terræ hiatus casu la-
 psus interiit. Tellus in gratiam Bacchi pro iuvene remi-
 sit hederæ fruticem, quæ nunc etiã flexipes est & saltã-
 tis speciem repræsentat, atque per admota serpit, quasi
 implicitos staticulorum nexus imitetur.

EX TIBULLO.

IN ILLVD, *At mihi seruandam credas, non seu-
 recuso Verbera: detrecto non ego vincula pedum.*

L A V D. De raptu Proserp. lib. III,

Vt domus excubijs incustodita remotis.

Vbi Parrhasius,

Incustodita, absque ianitoribus qui veteri
 Romanorum more in cathena pro foribus excubabãt,
 vt de grammaticis scribens Tranquillus refert, & O-
 uidius,

Ianitor indignè dura religate cathena. Atque ita nos
 Tibulli carmen interpretati sumus,

At mihi

At mihi seruandam credas, non seuar recuso
Verbera, detrecto non ego Vincla pedum. Ait enim
 poeta se libenter in compedibus fore, dummodo ianitor
 constitutus obseruet quominus sua Delia quicquã
 peccet. Nam quod alii suspicantur eum compedes &
 verbera puellæ minari, rusticum est.

AD MESSALAM, quare *Testis Inalpinus*, & non
Arupinus scribendum sit.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,
Et siquem glacies Alpina coerces. Vbi Parrh.
 Eleganter ambigendo dixit. Nam quis vnquam crede-
 ret in illa orbis plaga homines habitare? tamen habi-
 tant, & Inalpini coniuncto verbo vocantur, vt legimus
 apud Plinium. Impudenter mehercle nimis qui Tibulli
 eamẽ quod in antiquis omnibus exemplaribus, *Testis*
Inalpinus legitur, *Arupinus* inuerterunt. Nam quod is
 Inalpinos intelligat, insequentia declarant,
Quem si quis Videat Vetus Et non fragerit etas,
Terna minus Pylia miretur secula fame. Quippe
 Posidonius & Protarchus Alpes & Rhipæos montes
 eosdem putant, & Hyperboreos illic statuunt, quos hu-
 mani seculi modum præterire Græcorum nostrorum-
 que historia norum est.

IN GENETHLIACO Messalæ alluisse ad Aegy-
 ptiorum religionem, his verbis, *Te propter nullos*
tellus tua postulat imbres, Arida nec plu-
uiso supplicat herba Iouis.

Claud. De raptu Proserp. lib. II,
rubuit Eufride Nilus. Vbi Parrhas.
 Nilus in Libya caput tollit, vt Duris autumat. Alii con-
 stitutum non habent. Pausanias ex quorundam senten-
 tia refert ex Euphrate manare, qui cuniculo conditus
 supra Aethiopiã rursus exeat & Nili nomẽ accipiat.
 Certo anni tempore Aegypti campos inundat, & im-
 brium vicem exhibet: quapropter a priscis Aegyptiis
 sub Iouis appellatione & numine colebatur. Parmeno

Byzantium, *Αἰγύπτιος Ζεύς Νεῖλος*, id est, Iuppiter, Aegypti Nile. Ex quo Tibullus in genethiaco Messalæ,

Te propter nullos tellus tua postulat imbres,

Arida nec pluuio supplicat herba Iouis. quod hemistichium sumpsit Ouidius & ab eo Seneca Quæst. Natural. IIII. Nemo aratorum aspicit calum, nec pluuio supplicat herba Ioui, vt Ouidius ait. Ex eadem religione Pindarus epitheton Nilo dedit, & Saturnium dixit vt Iouem designaret.

Delphica Pytho, non serpentis apud eundem, sed oppidi nomen esse.

Claud. De raptu Proserp.

Celatum Pythona gerit. Vbi Parrhasius, Pytho Phocidis ad Parnassum ciuitas, Apollinis oraculo clara. cuius in Argonaut. meminit Orpheus & Theognis: appellata quod illic extinctus Apollinis arcu serpens extabuit: id quod *πύθια* Græci dicunt: Ozolisq; nomen dedit ad quos eiectus traditur, vt refert Plutarchus: etsi Miclus Neapolitanus vrbi nomē inditum putat à Pythi. puella quam Melantho peperit. ex Neptuno. Serpētem Callimachus & Aelius Græcus auctor, & nostris oratione quadam Tertullianus, Delphinem vocant à Delphis: quum Latini propemodum omnes quibus eius nominis vsus venit, atque ex Græcis nonnulli, vno eodēque vocabulo serpentem vrbemque, sed alteram muliebri, alteram masculino genere dicant: quod Ammonius etiam præcipit: vt explodendi sint ii qui *Delphica Pytho* serpentis apud Tibullum nomē interpretantur. Plura de Pythone leges apud Strabonem.

DUCERE ensē quo sensu dixerit.

Claud. De raptu Proserp. lib. I,

Omnia que feriem fatorū pollice ducunt. Vbi Parrhasius *Ducunt pollice*) digitis subacta trahunt & nent. Est & quandoque ducere ferrum, proeudere, hoc est in longum eudendo porrigere. Tibullus,

-nec ensē

Immiti sauis duxerat arte faber. Inde ductor ferreus in carmine obsceno Vulcanus, qui faber est & ferum ducit, id est extendit: & est ductile quod malleis obsequitur apud Plinium.

EX PROPERTIO.

IN ILLVD, *Sunt Agamemnonias testantia litora curas Quam notat Argynni pœna natantis aquas.*

LA V D. De raptu Proserp. lib. II, *hunc fracta Cephisus harundine luget.*
Vbi Parrhasius,
Cephisus ad Lilæam fontem concipit, Edylium Parnassumque montes intersecat, & ipsam Bœotiam priusquam mari misceatur, cuniculo demersus, occulto meatu labitur. Hæc ex Homero, Strabone, Polyænoque Macedone: & Statio,

-propellentemque Lileam

Cephisi glaciale caput. In eius vadis Argynnus Leuconis ex Pisidice filia nepos, dum nataret, extinctus est, ut tradit Stephanus. Athenæus ait Agamemnonem in Argynni amorem lapsam, quæ fortè natantem spectasset in vndis Cephisi, eiusque mortem acerbissime deplorasset, utque pueri memoriam propagaret, iuxta ripas amnis crexisse Veneris Argynnidis ædem. Sed Alcymnius Chius in Dithyrambis ait Argynnum formæ gratia Hymenæo carum fuisse. Propertius hunc intelligit Argynnum quem scribit,

Sunt Agamemnonias testantia litora curas

Quam notat Argynni pœna natantis aquas. Et hanc esse veram Propertii lectionem Nicolaus Picenus vtriusque linguæ diligentissimus, arbitratur, & necam sentit.

EX CATULLO.

IN ILLVD, *Quam mater prope Deliam
Deposuit Oliuam.*

LAVD. De raptu Proserp. lib. 11,

- se fronte reclusa

Delius, huc fracta Cephisus harundine luges.

Vbi Parrh. ius,

Delius,) Apollo ab insula cuius ante meminimus, De-
lo: vel ab eiusdem nominis monte prope Tegyram Bo-
tia ciuitatem, quae natales Apollinis & Dianae sibi ven-
dicat, vt refert Semus, & Plutarchus in vita Pelopidae:
cuius verba nobis in Latinum versa libuit apponere quod
parum diligentis interpretis error appareat & erube-
scant siqui caecè sequuti sunt eum. Non procul hinc A-
pollinis Tegyraei templum surgit adusque Medica bel-
la sub Encherato vaticiniis & oraculorum fide pollés:
vbi deum ferunt editum. Proximus enim mons Delos
appellatur: ad cuius radices Melonis fluiui franguntur
vndae. Post ipsum templum duo mirifici copia aqua-
rumque frigiditate & suauis gustu fontes. quorum alte-
rum Palmum, alterum Oliuam hodièque vocitamus,
non quod inter eius nominis arbores, sed quod in me-
dio vtriusque fontis interuallo dea partu leuata sit.
Nam propè esse memorant locum ex eo dictum Proiu,
quod inde repente obiecta apri specie, *ειαντονβουαι*, id
est exhorruisse metuque percussam esse Latonam,
quaeque de Pythone Tiryòque & ipsius dei natiuitate
traduntur, huc gesta volunt. Haec ille. Quis ergo non
videat interpretem quique eius vtuntur testimonio,
pueriliter hallucinatos, qui *Πρω*, proprium loci no-
men ex causa quam dixit, inanis suspitione Praecipitem
transulerunt? Ad huc Oliuam fontem Catulli carmen esse
referendum, decimo abhinc anno omnium primi in-
dicauimus: quum ceteri Strabonem cum poeta com-
miserent. Neque mentiri me sine Tydeus Actianus,

vir & doctus & integerrimus, quo tum præceptore in litteris utebamur: non Aelius Gorgonius aut Putius Florentinus, in suis nostris eminentissimus, qui nostri tum nascentis ingenii dexteritatem complexus, in margine sui Catulliani codicis adnotauit. Quid tamen refert, quum nonnulli inuenti sint qui nostrum quaecunque hoc inuentum pro suo recitent ac ostendent? Sed quò pudorem plagiaris istis imponamus, ecce mutata sententia ad ipsam etiam arborem referri posse contendimus, ex Ouidio, qui ut Metamorph. ita Latonam circuituone designat,

Ille suam vocat hanc cui quondam regia coniungit

Orbe interdixit, quam sœx erratica Delos

Errantem accepit tum quum leuis insula nabat.

Illic incumbens cum Palladis arbore palme

Edidit inusta geminos Latona nouerca. Pausanias,

In omnibus ferè certaminibus (inquit) victori palma datur ex instituto Thesei. Is enim ex Creta Delum uetus, ludos Apollini celebrauit, ipsosque victores Delicæ palmarum foliis ornauit: cuius Homerus in Odyssæa meminit, ubi Nausicæ supplicat Ulysses. Strabo tamen oliuæ arborem & Latonæ partem in Ortygiam Ionie lucum transfert: quod mirum uideri non debet. Nam quum hominum opinione receptum esset, Latonam in nixu palmarum & oliuæ incubuisse, ut meminit etiam Theognis: uel palmarum lauroque, ut Euripides in Polydoro. Quicumque Apollinis & Dianæ incunabula sibi uendicabant, ad confirmandam uetustatis fidem easdem arbores apud se quisque demonstrabant. In Ionie luco quem Strabo uocat Ortygiam, natam esse Dianam canit Orpheus & Homerus in Hymnis: Apollinem uerò Delicæ.

EX HORATIO.

IN EPIST. *Vilia vendentem tunicata
scruta popello.*

LAVD. lib. III, De raptu Proserp.

Cunctaq; Virgineo sparsa oblectamina ludo.

Vbi Parrhasius,

Ea, scruta Sidonius appellauit. Quid autem scruta propriè dicantur, nemo ex iis quorum edita sententia sit, hætenus assequutus est. Et Politianus quidem quum scruta singulare verbum non esse docuisset, quid ea tamen vox significaret, quod quisque maxime cupiebat, silentio præterijt. Nos scruta esse arbitramur attritas vsu vestes, dimidiatas strigiles, & iumentorum soleas, refixos clauos, idque genus alia friuola quæ vilissimi proxeneta venalia habent, quos antiqui scrutarios appellabant. Lucilius,

Quid nunc scruta quidem & vendat scrutarius, laudat.

Ita enim legendum est, non (vt perperam scribitur apud Gellium) scuta & scutarius: vt conueniat cum sequentibus,

Profractam strigilem, soleam improbus dimidiatam:

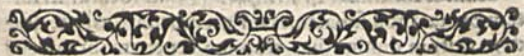
quæ scruta quidem sunt & scrutari laudant vt vendant: scrutari verò nequaquam. Suffragatur Apollinaris, qui quasi cognatas res, friuola & scruta coniunxit, Nunc quædam friuola, nunc ludo apta virgineo scruta donabat. Quippe friuola vasa fictilia quassa dicuntur. Iuuenalis,

-iam friuola transfert

Vcalegon. Apuleius Afelli sui lib. IIII, Enimuero vos (inquit) bonæ frugi latrones inter furta parua atque seruilia timidiculè per blineas & aniles cellulas reptantes scrutariam facitis, id est, res inuolatis viles & quales scrutarii vendunt. Nam qui scrutariam deducunt à scrutando, scrutantur illi quidem multa, sed abs-

que solertia. Nec equidem sum nescius à scuto scutarium dici, & scutale: quod in vxi dubii sermonis ait Plinius, & Charisius repetit: sed nihil ad rem. De scrutis Horatius, apud quem multa multi, nemo bene,

Vilia vendentem tunicato scruta popello. Nam Sympontinus qui scutulas idem putat quod scruta, pueriliter (vt in multis) lapsus est.

EX MARTIALI.

IN ILLVD, *Torquebat Phæbum Daphne fugitiua: sed illas OEbalus flammam iussit abire puer.*

LA V D. De raptu Proserp. lib. I,
- *Phæbus largitur Amyclas.* Vbi Parrh. Amyclas.) Ea Peloponnesi ciuitas vna fuit ex iis quæ olim Lacedæmonii centum tenuerunt, institutis etiam communibus sacris pro singularum salute quæ hecatombas ab earum numero memorabant, auctor Eustathius. Nomen Amyclas Lacedæmonis filius indidit Hyacinthi pater & Daphnes puellæ: quorum matrem, Diomedem interpretes Nictandri nominat. Hyacinthum verò Phœbus in deliciis habuit, vt in eius sororem Daphnen conceptos ignes quoquo modo leniret. Hinc illud apud Martialem.

Torquebat Phæbum Daphne fugitiua: sed illas OEbalus flammam iussit abire puer. Amyclis (vt in eota ferè Laconia) summa veneratione Apollo colebatur.

HIVSDEM iocus suo nitore restitutus, *Draucus nata sus vocat bipennem, Collatus cui Gallus est Priapus.*

Claud. lib. 1, De raptu Proserp.

Vesana que mixto

Concentu delubra gemunt. Vbi Parrh.

Vesana, fanaticorum clamore frementia. Vt particula quum intentionem significat vt vetus, vehemens, ve-grande, veiouis, & vesanus, qui constituta mente non est: Inde vepenis apud Martialem parua mentula.

Drauci nata sus vocat Vepenem,

Collatus eius Gallus est Priapus. Nam iocatur in nam poeta quod subactoris sui membrum virile & quidem vastum diminutiuo nomine vepenem blandiens appellabat. Qui verò bipennem aut bipinam ante nos legerunt, ad sales poetæ non aspirant. Superiora Gellius & Macrobius.

EXPLICATVS in Cottam iocus, *Bellus homo & magnus vsi idem Cotta videtur: Sed quis bellus homo Cotta, pusillus homo est.*

Claud. De raptu Proserp. lib. 11,

Qualis Amazonidum peltis exultat ademptis

Pulchra cohors. Vbi Parrhasius,

Amazones (vt Ephorus in 1x tradit) reuersos à bello viros à quibus despiciebantur, intra moenia non receperunt, obruncatis etiam iis qui domi substerant. Narrat Dionysius easdem Libyam tenuisse, domitisq; bello finitimis, arma tulisse in Europam, multasque illic vrbes monumentum victoriae ab eisdem conditas extare. Quin & ipsos Atlantas bellica virtute clarissimos praelio superatos in potestate redegisse. Zenothemis in Aethiopia statuit Amazonas quæ stato quodam anni tempore vicinorum concubitus appeterent, necatòque virili partu, tantum virgines educarent, non otio aut lanificio, sed armis atque venationibus exercentes, infantum dexteriores mamillas inurebant ne sagittarum iactus impediretur. vnde nomen, vt Diodoro placet & Trogo. Alii dictas aiunt ab Amazone puella Samornæ filia: cuius mater Samorna, Dianæ sacerdos

Ephesi fuit & reginā. Neque diminutiua forma hic est Amazonidum, sed porrectio quā Rhodius Apollonius, Aphérque Dionysius apud Græcos, & è nostris Vergilius vsus est, & eum sequutus Auienus.

Gentis Amazonidum lambit sata. Sed in pedestri quoque ratione Diodorus Amazonidum scripsit, *Τῶν Ἀμαζονιδῶν ἰπαναλθουσῶν*, Amazonidibus (inquit) regressis. His enim quæ viribus ad eò præstiterunt, diminutio non conuenit, vt ingeniosè scribit Eustathius. Hoc argumento Martialis in Cottam iocatus est,

*Bellus homo & magnus & idem Cottæ sideri:
Sed quis bellus homo est Cottæ, pusillus homo est.*

ÆTIA CALLIMACHI quænam sint & quo argumento.

Claud. de raptu Proserp. lib. II.
atque Trinacriâ longè

(*Ess' t ne vobis oneri*) *deserta colebat.* Vbi Parrh. (*Deserta Trinacria*.) Siciliæ secessus: & adiectiuè Trinacrium dixit, vt Maro

Antè & Trinacria lentandus remus in vnda. quod Callimachus Ætiam primo multo antè vsurpauit, vt scribit Stephanus. Hoc illud opus est quod Martialis ad Mamurræ carmen omnium primi spectare deprehendimus,

*Sed non vix Mamurræ tuos cognoscere mores,
Nec te scire: legas Ætia Callimachi.* Nam præter alia, Callimachus Ætia quoque scripsit: quo poemate sacrorum ritus & causas complexus est: vnde notamen Seruius A Æneid. I. Maronis verba declarans,

cur dextram iungere dextre

Non datur? Maiorum (inquit) hæc fuerat salutatio: cuius rei rō *ἄγριον*, id est causam, Varro Callimachum sequutus exposuit, & alibi carmen illud enarrans in III,

Vnde etiam templo Triuæ lucisque sacratis

Cornipedes arcentur equi, Seruius ait, Exponit rō *ἄγριον*. Nam Callimachus scripsit Ætia: in quibus hoc

etiam commemorat. Nec ingrati Prisciano sumus qui Callimachi versum citat ex AETIIS lib. 1, nobisque adhuc pueris aurem quodammodo vellit ut hoc in Martialem suspicaremur. Improbè profectò faciūt qui tanquam fuci alienis laboribus insidiantur, & quæcunque præripere possunt, pro suis ostentant. An si nostrâ hanc obseruatiunculam per ætatem prodere tum non licuit, & editione, non inuento, præuēti sumus, iccirco nostra nos laude fraudari patiemur? *Non adeo toleranda quæst.* Marius A Equicolus, iuuenis apprimè doctus, ut eius ingenii monumentis notum est, sanctissimè testari potest me pluribus annis antequam in cuiuspiam cōmentariis ebulliret, Neapoli super hoc Martialis loco secū communicasse. Sed & Tydeus Aetianus ille Picēs præceptor olim meus, vir in omni vitæ colore tersissimus, & quem nulla remotior disciplina latet, meo nomine multum gloriatus quòd eius ætatis puer eruditionis nõ exiguum specimen sub se dedissem, in suas quisquilias hoc etiam retulit, opus sanè varium, quod abs se magna cura compositum iam tum videbatur editurus, ac nescio cur ad hâc diē publicū nõ acceperit. Non essemus in iis vindicandis adeo diligentes, nisi nonnullis in alienis & quibus ipsi non insudarunt, idem molestissimè facere videremus. Ex AETIIS præterea Callimachi vetustus & innominatus interpres Homeri, qui in publica Vaticana bibliotheca Romæ legitur, sapissimè testimonium petit. Dionysius item Corinthius eadem inscriptione opus emisit. Allusit ad hoc etiam Naso quum dixit,

Tempora cum causis. Latum digesta per annum

Lapsaque sub terras orta que signa canam. Quippe ætion causam significat, & AETIA eodem penè argumento quo nostri Fasti constabant.

EX CLAUDIANO.

IN ILLVD PANEGYR. *Arbore presaga tabu-
las animasse l. quaces.*

Hæc eodē CLAVD. De raptu Proserp. lib. 1.
*Cesserit inuentis Dodonia quercus arstis.
Vbi Parrhasi.*
Dodonia quercus) A Emulatio Maronis
quæ in eam vocauit Chæoniam. Quippe Dodonem
duorum vrbiū nomen affert Philoxenus. quarum al-
teram Thessaliæ contribuit, alteram Thesprotiis in E-
piro: sed vtranque vnam putat Stephanus Oceani nym-
phæ vel amni propinquo cognominem: siue (quod pla-
cet Eustathio) Iouis & Europæ filia Dodonæ. Nam
Dodon & Dodone indifferenter enuntiantur, Homeri
carminibus & Iouis oraculo clara, columbis (vt ferunt
fabulæ) responsa reddentibus. Sed aliter historiæ fidem
tradit Herodotus. Nonnulli quercus ipsas per se voca-
les fuisse contendunt: quod innuere videtur Statius,

-Molossi

Quercus anhela Iouis: & Maro,

-atque habite quercus oracula Graijs. Aper-

tius in Trachiniis Sophocles qui Dodonæam quercū
seu fagum *πολύλαρον* appellauit. Ex hac materia cōstru-
ctam Argo naui carinam, quæ dubiis in rebus Minyas
admoneret, canit Apollonius, & AEschyli testimonio
refert Higynus. Claudianus in Panegyricis,

-licet omnia Gates

In maius celebrata ferant, ipsamque secandis

Argois trabibus iactent sudasse Mineruam

Nec nemoris tantum cixisse carentia sensu

Robora, sed caso teneri Iouis augure luco

Arbore presaga tabulas animasse loquaces. Inde Ly-
cophron Argo nauem garrulam dixit ab auis similitu-
dine, & C. B. llbus per operis initia *Fatidicam*, potius
quàm quòd in cælum relata sit, vt alii suspicantur. Ex

hac historia Senecæ in Medea carmen interpretati sumus, *Ipsaque Væcem perdidit Argos*: quum alii ad Orphei cantum ineptissimè retulissent. In iis autè Claudiani quos paulo antè citauimus, tertius à primo versus in omnibus exemplaribus *teneris Iouis* legitur: quum Tomuri scribendum sit, à Tomuro Dodonæ monte circa radices centum fontibus nobili: de quo Strabo, Plinius & Solinus ex Theopompo.

IN ILLVD, *Et quos nascentes explorat
gurgite Rhenus.*

Claud. De raptu Proserp. lib. III,

*Non Rhæni glacies, non me Rhiphea tenebunt
Frigora.*

Vbi Parrh.

Rhenus notissimus Galliæ fluuius ab Alpibus descendens, vt inquit Mella: cuius accolas antiqui Celtis vocabant, posterior ætas cognomines amni Rhenos. auctor Stephanus. Hi coniugum fidem sic probant: A partu recentes filios ad Rhenum deferunt, scutoque impositos, quâ rapidior est, alueo committunt. quibus vnda pepercit, vt suos agnoscunt: extinctos, adulterio conceptos existimant. Extat inter Græca epigrammata carmen incerti auctoris, quod hunc ipsam morem pluribus verbis exequitur, idque adulescens perhumanius & nõ ineruditus, Antonius Calcaterra paucioribus his numeris amplecti tentauit,

*Audaces rapido dubios in gurgite partus
Explorant Celte, donec dijudicat vnda.*

*Hæc nunquam capiunt gentes noua pignora matrum
Quam prius imponant clypeo: tum flumina monstrant
An genus obliquum fuerit. post mater ad vnda
Egeriam tendit natos vsura recentes,
Et suspensa timet censoris flumina Rheni.*

Hinc alibi Claudianus.

Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus.

EX OBSCŒNI CARMINIS
auctore.

IN ILLVD, *Ductor ferreus insularis æquè Later-
na Videor fricare cornu.*

LAVD. De raptu Proserp. lib. III,
*Cōpresso mōs igne tonat, claususque laborat
Mulciber. Vbi Parrhaf.*

Mulciber.) Vulcanus, quod ignis existi-
matur qui mulcet ac domat omnia. Egnatius de rerum
natura lib. I, *Denique Mulciber Et ipse ferens altissima
eals Contigit.* Eundem Iunonis abique viri accubitu,
cum Hesiodo, nonnulli filium sentiūt. Homerus Iuno-
nis ex Ioue: cuius officinā vetustas in AEoliis insulis sta-
tuit: vbi (si Pythææ credimus) siquis eius opera uti vole-
bat, deposito vesperi pretio quodcūq; petierat, ibidē ma-
nē reperiebat. Fingitur & A Etnā colere. Verg. in A Etna,

Principio, ne quem capiat fallacia datum,

Sedes esse det, tumidisque è faucibus ignem

Vulcani ruere Et clausis resonare cavernis,

Festinantis opus. Eadem de Lipare, Strongyle, Le-

mnōque fama est, ut canit Balbus. Ob id insularis ap-
pellatur apud Obscœni carminis auctorem,

Ductor ferreus insularis æquè

Laterne Videor fricare cornu. Nam faceret Vulcanū
cornu fricare dixit, sumpto ioci colore ex illo Plauti,
Quo ambulas tu quis Vulcanum conclusum in cornu geris?
Ignis enim dū clausus intra laternā sursum versus sua-
pte natura nititur, flāmas subinde vibrans, corpus inter
se miscentiū speciē repræsentat, ipsūmq; laternæ cornu
fricare quodāmodo videtur. Ergo iocose de puellæ ma-
cie præquestus, Videor (inquit) mihi cū laternæ cornu
miscere corpus, æquè proac ductor ferreus insularis, id
est Vulcanus qui faber est & insulas colit. Nēc inele-
ganter *ductor ferreus* faber appellatur, quī ferrū ducit,
id est cadendo porrigit, ut demonstrauius. Hæc etsi
nostræ verecundiæ non conueniant, explicasse tamen
piaculum nō fuerit, quum viri non indocti & graues in
iis interpretandis frustra se torqueant.

EX SEDVLIO.

IN ILLVD, -*tragicône boatu* *Ridicône Gete.*

dem CLAVD. De raptu Proserp. lib. II,
Sens flauos strauere Getas. Vbi Parrh.
Getas. Hos Apher Dionysius ad aquilonē
 statuit in Scythia, nō procul ab Istro fluuio.
 Thraciæ contribuit Herodotus: vtraque Danubii ripa
 prætēdi Strabo dicit, vt Mysos & item Thracas. Geta
 seruire nomen est apud comicos, nam inde venales ser-
 uii mittebātur. Propterea Sedulius quū scenicas insecta-
 retur fabulas; comiteas actiones ex ea persona quæ fre-
 quens inducebatur, designauit; -*tragicône boatu*
Ridicône Gete. Quis non multo magis ipso Geta
 ridiculos ducat eos qui *Vegete* legēdum putant integra
 dictione? *Vegetes* quidem pro vini cado (quod equidem
 sciam) ponitur a Palladio: sed hic ita conuenit vt nihil
 minus. Condonemus hoc tamen istis qui non possunt
 à mero discedere cui semel addicti sunt.

LOCI EX ALIIS AVCTORIBVS, IN
 iisdem commentariis explicati vel emendati.

EX CICERONE.

DE natura deorum, restitutum nomen Cerco-
 pis Pythagorici.

de CLAVD. De raptu Prof. in præf. lib. II,
Otia sopitis ageret quum cantibus Orpheus.
 Vbi Parrhaf.
 Orpheus ex Apollonii carmine Diodorôq;
 OEagri filius fuit, eius quē Pierus Lino patre genitus
 procreauit, vt inquit Charax. Asclepiades scribēs de tra-
 gœdia lib. VI, Calliopes ex Apolline treis enumerat li-
 beros, Hymenæum, Hyalemum, Orpheaq;. Idē sentit
 Pindarus & Ouidius in Amoribus, qui Linū canit ex
 iisdē partibus natum. Assert & antiquū Charis elogiū

quo filius Apollinis Orpheus approbatur, & à Thracibus, qui Pieres appellantur, extinctus. Ammonius ab iis potius est qui Orpheo patrè Apollinè tribuerunt, quam qui OEagrù: quippe quum Musicæ studiù, quo claruit Orpheus, Apollini maximè cõueniat. Vndecim seculis ante bellù Troianum fuit, vt in Suidæ monumētis legitur. Multa quæ scripsisse dicitur, ad alios auctores referuntur. Nã Orpheum poetã nũquam extitisse, Dionysius & Aristoteles pluribus argumētis ostēdunt. Odx, ad Ionē tragicum: sermones, ab aliis ad Theognetù Thesalium, ab aliis ad Cercopē Pythagoricù, cuius in deorù natura meminit Cicero: tametsi quorundã stultitia qui Ciceronis opera nuper impresserunt, aliis apud eũ syllabis inuersa dictio legatur. Oracula feruntur Onomacriti, itē Initia: Soteria Timoclei Syracusani, aut Milesii certè Pergini. Crateras Zopyrus scripsisse creditur: Descēssum ad inferos, Herodicus Perinthius, aut Orpheus Camarinæus. Nã plures eodē nomine recēsentur, & in iis (vt ait Asclepiades) Orpheus Crotoniates, Argonau tici scriptor, qui cum Pisistrato congressus Athenis est.

EX PLINIO.

HIST. Natural. lib. II. de insulis Calaminis.

Pud eundē CLAVD. De raptu Profl. lib. II,
Mygdonio buxus circumsonat horrida cœnu.
 Vbi Parrhas.

Mygdonio.) Lydio. nam Lydia, Mygdonia dicta est à Mygdone Coræbi patrè, vt refert Pausanias. Carius enim Iouis & Torrebiæ nymphæ filius, quũ fortè vagus erraret, incidit in paludē: cui quũ nondum nomē esset, ab eius matre Torrebia vocitauit. ibi Nympharũ, quas Musas Lydi appellat, auditos cantus edidicit, auctõrque Lydiæ modulationis extitit, vt Nicolaus Damascenus in IIII refert. Xáthus verò Lydius in patria historia narrat, Atyos extitisse filios Lydũ Torrebiũque, qui de suo nomine Lydios & Torrebios in Asia vocarint, vt inde Torrebia quoque palus esse poterit. Martianus Capella ita scribit in IX, In Lydia Nym-

pharū insulas dicūt, quas etiā recētior asserentiū Varro se vidisse testatur, quæ in mediū stagnū à cōtinenti procedētes; cātu tiliarū primo in circulū motæ, dehinc ad littora reuertūtur. Eundē sanē locū designat Plinius libro Natur. Hist. 11, In Lydia quæ vocantur Calamina, nō ventis solūm sed etiā cōtis quò liceat impulsæ, multorū ciuium bello Mithridatico salus. Sunt & in Nymphæo parua saltares dictæ, quoniā in symphonix cātu ad ictus modulantiū pedū mouētur. Fugerūt hæc Her molaū, qui Calminas castigat Stephani testimonio. quū tamen is nō Calbin sed Cal biō in Lycia fontē memorat, quē alii Calenō, nōnulli per m Calenō (vt ait) vsurpēt: & illic de fluctuātibus insulis, nō de fontibus aut aquis, agat Plinius. Quæ verò tāta nominis esse potest afinitas, vt tota prouincia diligētissimus locorū perscrutator aberrarit? Nos in Lydia cōtendimus esse, non in Lycia, neq; fontem, sed insulas Calaminas appellatas à calamis, ad quorū cantū numerosius mouebātur. nē καλαμίνας αὐλός, id est calamina tibia, est ea quæ Tityrina dicitur ab iis qui sunt in Italia Doriēsibus, vt linguæ Doridos 111 scribit Artemidorus. Inde pastor apud Vergiliū Tityrus à fistulæ cātu cui vacabat, appellatus est. Aristophanes enim καλαμίτην σόριζα dixit, id est harundineā fistulā, quā Doriēsēs Tityrinō. Eadē saltares etiā nominātur, quippe Nymphæus à nymphis illic habitātibus, & Torrebia, duo lacus vnus nomina sunt, insulasq; Calaminas nō diuersas accipimus. Quin ipsa Plinii verba sic emendāda cēsemus, Sūt in Nymphæo parua, Saltares etiā dictæ: vt verbū Sunt, cū superiore simul ac sequēte clausula cōiūgatur, & quas antea nomine Calaminas in Lydia cōstituerat, easdē in Nymphæo lacu reddat, quæ Saltares alio verbo memorētur, ex causa quam refert. Eius stagni meminit Natur. Hist. x x x. Hoc idē & in Lydia in stagno Nympharū tradūt. Cōfer verba Nicolai, Stephani, Varronis, & Capellæ cū Plinianis, & nihil ambiges. Multorū verò ciuiū Mithridatico bello salus fuerūt, quoniā regis iussu, quū quidquid ciuiū Romanorū in Asia fuit, trucidatū esset (vt narrat Livius) in has insulas cōplures elapsi sunt à ca. de.

FRANCISCI CAMPANI

QVAESTIO VIRGILIANA,
per quam diligentissimus poeta, negligentiae
quam Tuca & Varus ac ceteri haecenus obie-
cerunt, absoluitur: & sine qua multa in diuina
Æncide ad hanc diem obscurissima loca, sed in
secundo praesertim & sexto, intelligi nō possunt;
ideoque lectores iure torquebant, quōd ex iis ef-
sent quæ insolubilia dicuntur: non pauca item
apprimè erudita adiiciuntur.

p.i.

HERCVLI GONZAGAE

electo Mantuano, maximè reuerendo atque illustri, Franciscus Campanus s. D.

OMERI virtutes Hercules Gonzaga, quod tu minimè ignoras, tam cognita apud Græcos sunt quàm nota apud omnes gentes gloria: quod criticorum, qui postea grammatici dicti sunt, labore potissimum atque opera factum est, qui non mediocrem in eruendis illis curâ cogitationemque posuerunt. Hos enumerare quidem magnum esset, ita fuerunt multi. Celeberrimi verò (sicut accepimus) Aristarchus, Crates atque Zenodotus. non parum tamen (mitto antiquiores illos de quibus Plato meminit in Ione) & ipse, atque Aristoteles, aliique philosophi non parum multi, & hi quidem magni atque nobiles, insignes illas manifestasque scriptis suis fecerunt. Homero autem tuo, imò nostro potius, Mantuano; lōgè aliter accidisse videtur. licet enim commentariorum in eum scriptores, ex antiquioribus memorare satis multos possumus, non improbatos sanè plerosque, vel Gellio ipso teste, neque ignobiles, nec numero tamen nec eruditione atque ingenii acumine fortasse cum Græcis illis conferendos: plures verò meliùs, Aristotele teste, iudicant & musices & poetarum opera, ἄλλοι γὰρ ἢ μοῦσον, (inquit) πάντα ὃ πάντες. Poetarumque virtutes ingenii quidem eruuntur ad eas eliciendas acutis atque acribus, vt quamuerissimè dici posse videatur P. Virgilio notam esse gloriam, virtutes in multis lucem interpretis desiderare. Est enim diuina Æneis profectò, tanquam M. Tullii illa de Oratore libro primo locuples ac referta domus, non explicata veste, neque proposito argèto,

neque tabulis ac signis propalam collocatis, sed his omnibus multis magnificisque rebus constructis ac reconditis: quandoquidem & Flaccum poetam dixisse ferunt, non eas se diuitias putare quarum recondita atque abdita non plura essent iis quæ palam posita sub aspectum subiicerentur. Quare proferenda in lucem atque explicanda illius diuitia sunt, copiæque ornamentorum huiusmodi, non per quædam inuolucra atque integumenta strictim aspicienda, sed contemplanda diligenter, planèque noscenda ac videnda est. Ego verò, etsi tantum non communium literarum & politioris humanitatis expertus, ita parum & eruditione & ingenio valeo, nihil ut in medium afferre præter bonam voluntatem possim: adeoque & occupata opera & impedito animo sum, ut minimum adhibere quoque diligentia valeam: quæ subcissa tamen quadam tempora incurrant, quæ perire non patior, (eripitur autem è summis etiam occupatio nibus aliquid) de Virgilianis quaestionibus non nihil nuper scribere aggressus sum: cuiusmodi ferè titulo in Homerum ipsum Aristotelem plures scripsisse libros, Diogeni Laertio credimus. Porphyrium autem philosophum videmus, ut tametsi nequaquam parem illius ingenio, (mutuabor M. Tullii verba) at pro nostro tamen studio meritam gratiam debitamque referrem, excitaremque aetas nostræ iuuenes saltem ad poetarum principis virtutes studiosè exquirendas, quas magni viri sit (quod de Homero Fabius inquit) non a mulatione (id enim fieri non potest) sed intellectu sequi. Quaestionem tamè vnã interim emittere quum statuissem, & quòd habet bene planè longam & satis litigiosam disputationem, & ut aliquod studiois darem (qualecunque est) consilii ac instituti

mei testimonium, dicendam tibi illam putavi, & ut tui me ac P. Virgilio ciuis tui, amantissimum ac studiosissimum esse cognosceres, & quòd te huius etiam rei profectò non prudentem modò, (quippe qui nunquam intermittis studia doctrinæ, in omnibusque ingenuis artibus ita versaris ut excellas) verum etiam sincerum atque æquissimum astimatorem ac iudicem habiturum me esse confido. Tota igitur disputatio super duobus illis & viginti versibus est, qui iam inde ab ipsius poetæ decessu sublatis à Tuca (ut aiunt) Varoque ex libro secundo fuerunt, quoniam longè aliter eadem de re Deiphobi ore tradidisse libro sexto videatur: quos nò tantùm nullo pacto deesse nos, sed omnino adesse posse ac debere, contrà non correctorum ipsorum modò, sed criticorum grammaticorumque omnium qui fuerunt post, doctiorumque multorum qui solent interdum hæc animadvertere, opinionem ac iudicium probare tentauimus. Lufisse verò (ut inquit Cicero) putemur, si nihil sit. Vale. Data x Kal. Martias. M. D. XXXVI. Bononiæ.

p.iii.

DVO ET VIGINTI VERSVS,
 qui à Tucca Varoque sublatis ex libro Æneidos
 secūdo fuisse credūtur, hi sunt. Æneas loquitur,

*Iamque adeo super Ænus eram, quum limina Vestæ
 Seruantem & tacitam secreta in sede latentem
 Tyndarida aspicio, dant clara incendia lucem
 Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti.
 Illa sibi infestos euersa ob Pergama Teucros,
 Et pœnas Danaūm, & deserti coniugis iras
 Permetuens, Troie & patria communis erynnis,
 Abdiderat sese, atque aris inuisa sedebat.
 Exarsere ignes animo, subit ira cadentem
 Vlcisci patriam & sceleratas sumere pœnas.
 Scilicet hæc Spartam incolumis, patriaque Mycenæ
 Aspiciet? partoque ibit regina triumpho?
 Coniugiumque domumque patres natosque videbit
 Iliadum turba & Phrygiis comitata ministris?
 Occiderit ferro Priamus? Troia arserit igni?
 Dardanium toties sudarit sanguine litus?
 Non ita: nanque etsi nullum memorabile nomen
 Fœminea in pœna est, nec habet Victoria laudem,
 Extinxisse nefas, tamen & sumpsisse merentis
 Laudabor pœnis, animūque explessc iunabit
 Vltriciū famæ, & cineres satiassè meorum.
 Talia iactabam, & fursata mente ferebar.*

LIBRI SEXTI VERSVS QVI
cum iis quos dēptos ex libro secundo fuisse cre-
dunt, pugnare videntur. Deiphobus loquitur,

- nihil ò tibi amice relictum.

*Omnia Desphobo soluisiti & funeris òmbriis.
Sed me fata mea & scelus exitiale Lacene
His misere malis, illa hæc monumenta reliquit.
Nanque, ut supremam falsa inter gaudia noctem
Egerimus, nosti. & nimium meminisse necesse est,
Quum fatalis equus saltu super ardua venit
Pergama, & armatum pedestem grauis attulit aluo.
Illa chorum simulans euantis orgia circum
Ducebat Phrygiæ, flammam media ipsa tenebat
Ingentem, & summa Danaos ex arce vocabat.
Tum me confectum curis somnoque grauatum
Infelix habuit thalamus, presitque iacentem
Dulcis & alta quies, placidaque simillima morti.
Egregia interea contux arma omnia tectis
Emouet, & fidum capiti subduxerat ensem.
Intra tecta vocat Menelaum, & limina pandit:
Scilicet id magnum sperans fore munus amanti,
Et famam extingui veterum sic posse malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo, comes additur & nà
Hortator scelerum AEolides. diu talia Graijs
Instaurate, pio si pænas ore reposco.*

p.iiii.

QUAPTO ab Achiuis Ilio, lignei (vt Poëtarū consensus est) equi dolo, nocte illa quæ æternas vrbi tenebras attulit, vbi visa atque inuenta fuerit Helena, cuius recuperandæ causa tantum concitatum est bellum, P. Virgilius diuersis in locis adeo non diuersa modò, sed contraria sibi ipsi tradidisse visus est, vt à Plotio Tucca L. Varoque, quos Æneidos libros emendasse còstans fama est, multos ex libro secundo versus ea de causa fuisse sublatos, nonnulli veterum grammaticorum scriptum nobis reliquerint, in quib⁹ scilicet Æneas, Helenā in Priami regia à se inuentam dicere videatur, posteaquam à Græcis capta, direpta incensaque fuisset, regéque ipso etiam hostili iam manu interempto, vbi ad Vestæ limina, & Menelai & aliorum Græcorum pariter ac Troianorum iras permetuens, confugisset. Huius autem rei & in poëtæ vita, quam commentariis suis præposuit, & in iis quæ super hoc ipso secundi libri loco scripsit, Seruius grammaticus auctor est. Quo factum arbitror vt nonnulli nostræ ac superioris ætatis viri literati, ac studiis doctrinisque dediti, cæteri que omnes isti qui in veterum auctorum libris emendandis annotandisque studium, operam, curam suam collocarunt, duos & viginti versus ex libro secundo illos expungendos penitus eliminandósque censuerint, quasi & poëta, si vita suppetiisset, exempturus ipse fuerit. Mihi verò totum locum quammaximè intentis (vt aiunt) oculis, atq; acerrimè consideranti, sublatis illis versibus, nescio quid in contextum, inconfertum, imperfectumque relinqui videretur, & omnino aliquid desiderari. Veneris enim verba, quibus Æneam placat, monet atque obiurgat, sunt,

Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?

Quid furis? & cætera: totus enim locus notus est. Ad quid igitur referendum illud esse dici potest?

-quis indomitas tantus dolor excitat iras: si amoueat

Exarsere ignes animo, subit ira cadentem

*Vlcisci patriam & sceleratas sumere pœnas. Ad quid
item & illud,*

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacœna;

Hæc euertit opes, si hoc non acciderit,

-tacitam secreta in sede latentem

*Tyndarida aspicio? Cur & illi, à quo iam vix audi-
uimus,*

-subijt chari genitoris imago

Vt regem æquæuum crudeli vulnere vidi

Vitam exhalantem, subijt deserta Creusa,

*Et direpta domus & parus casus Iuli, statim à Ve-
nere dicitur,*

-quoniam nostri tibi cura recessit?

Non prius aspicias vbi fessum atate parentem

Liqueris Anchisen? superet coniunx ne Creusa

*Ascaniusque puer? Et reliqua plena grauitatis, plena
autoritatis, plena denique salutis. Sed cur ante omnia
Æneam Venus,*

-dextraque prehensum

Continuit? si non ob id quod præcedit,

*-& furcata mēte ferebar. sic illum enim qui nō iret,
sed ferretur, oportuit. tamen si quid T. Donatus dicat
non ignoramus, solus ipse enim sic locum interpreta-
tur, quasi versus illi abesse & possint & debeant: ceteri
verò omnes, vt eximi debere fateantur quidem, vix pos-
se tamen ostendant, de quo posterius dicemus. Non
fit autē (vt Aristot. testis est) sine morsu doloris, ira. Vnde
& Rhetoricæ artis libro secūdo, ἡ μὲν γὰρ ὀλιγοπρία, (inquit)
ἀλυπος ἢ δ' ὀργὴ, μετὰ λύπης. & alibi, quid ira odio interfit
ostendens, ait, ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται ὁ δὲ μισῶν, οὐ.
quod sæpe etiam in Ethicis. Sic verò & ab eodem in
Rhetoricis definitur, ὀρεξίς μετὰ λύπης τιμωρίας φηγομένης
διὰ φηγομένην ὀλιγοπρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς αὐτὴ τινὰ μὴ προσπ-
κόσιως. Vnde & Tyrrenus Tarchon lib. xi, lētitudinis
(ea ira vacuitas est) atque inertix milites accusans,*

-ὁ nunquam (inquit) dolsturi & semper inertes

*Tyrreni. Iracūdiam enim ipsam Peripatetici forti-
tudinis cotem esse dicunt. Quinetiā videri virū negant
(inquit Cicero) qui irasci nesciat. Bene se igitur habet,*

-*santus dolor excitat iram*: sicuti & in primo,

-*causæ irarum sæniq; dolores*. & libro nono,

Ignescunt ira, & duris dolor ossibus ardet. ea verò si exarsit acrius, furor appellatur (inquit Seneca.) ex quo sequitur, *Quid furis?* Quemadmodum & ad Neptunum Venus libro quinto quum dixisset,

Iunonis gravis ira, addidit post,

-*causas tanti sciat illa furoris*. vnde & Furèter ira-

sci, & Iracúdia furere, apud M. Tullium legimus. Quoniam igitur non iratum Æneam modò (quod Veneris castigatio demonstrat) sed furenter etiam iratum tunc tēporis fuisse concedimus, iracundiæ seu furoris huius originem, hoc est efficientem causam, profectò vt vestigiū ante omnia necesse est: si verò duos illos & viginti tolli versus patimur, vnde hæc Æneæ ira subitò? vnde hic furor extiterit? verba enim illa quæ præcedunt,

At me tum primum sauius cecidisset horror,

Obstupui, &c. longè aliter (ni fallor) innuere videntur, Æneam scilicet, (nec nulla de causa profectò) in illo ipso acerbissimo miserrimòq; spectaculo, metu vehementer exhorruisse. Itaque dubitās, circumspectans, hæsitans, stupore atque horrore perfusus, socios ipsos requirebat: à quibus quū derelictum sese vidisset, augeri meritò etiam timor potuit. Illud ergo quod sequitur,

Deseruere omnes, &c. nequaquam tantum illū Æneæ dolore obiecisse dici potest, vt furere magis quàm irasci videatur: quin timorem terroremq; potius auxisse, vt Venus ipsa profectò, *Quid perterritus es nate? quid times? cur exhorruisti?* potius dicere, quàm, *Quid tantū doles, irasceris, furisque debuerit*, quò non ab iracundia illum & dolore, ad lenitatem misericordiæque reuocaret, sed deduceret perterritum à timore: cum verò qui in huiusmodi perturbatione constitutus esset, tam subito tempore nulla de causa, in vehementē illam iracundiam furorēque prorupisse, omni prorsus ratione caret. Quum ira enim atque excandescencia, timiditati contrarii affectus sint, vt Aristor. probl. sect. octaua docet, vix fieri posse videtur vt eodem tēpore quis & iracundia efferatur, & in timore sit, algeat atque æstuet,

palleat ac rubeat, quæ timentibus accidunt atque iratis, quin poti⁹ ἀδύνατον (inquit ille) ἀμὰ φοβέσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. Quare & in eos quos timemus, placatos nos esse dicit: quoniam scilicet, quandiu sic affecti sumus, non irascamur, & iracundiam comprimi faciliè ac restringui, non aqua modò frigida largè, quæ calorem extinguat, offusa, verumetiam oblato metu posse: cui & Plut. assentitur in dialogo Περὶ ἀοργησίας. Iram verò ipsam non appropinquans aliquod, vel potius ià impendens ac præsens malum aut periculum quidem gignit, sed contemptio, despiciatio, illusio, contumelia, & cætera quæ in simili genere versantur: quemadmodum in Ethicis ac Rhetoricis ab Aristot. scriptú legimus: quorum, sublati illis versibus, ne vestigiú quidem hac parte inuenias. In huiusmodi motu animi Æneas igitur, in horrore videlicet & stupore, insidentéque ipsius in mente cogitatione illa quam dicit,

-*subiit chari genitoris imago, &c.* irasci nullo modo poterat, nisi aliquid aliud accidisset postea, quod discusso metus frigore stuporisque torpore, in iram, atque adeo furorem istum potius, illum repentè prorumpere atque exardescere compulerit: quod quidè sublati illis versibus extare nusquam iam diximus. Præterea quum semper ira πρὸς τὰ κερβήκεστα (vt ex definitione patet) sit, cuiam, si non Helena illi in oculos incurrisset, iratum Æneam tunc temporis fuisse dicemus? nisi fortè simile veri videatur, solum illum ibi eo loco ac tempore relictum, quum obtruncatum iam Priamum, hinc verò igni se, hinc cateruis hostium circumfusum videret, nullis suffultum copiis, priuatum omni auxilio, contra ipsos Græcorum principes incensum inflammatumque fuisse, quod Donatus fortassè putarit inquiring, Vltionem quam reperire non potes, ingrato labore sectaris, dúmque vana & non profutura prosequeris, curam nostri è tuis sensibus reiecasti. At audire Aristotelis vocem tamen videor, qui Rhetoricæ artis libro primo, οὐδὲ γὰρ (inquit) ὀργίζονται τῷ ἀδυνάτῳ φηρομένῳ τιμωρίας τυχεῖν, οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς αἰ δύναμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται ἢ ἥττον.

vnde & nusquam non doctissimus atque intelligentissimus poeta lib. x de Troianis, qui vallo inclusi, vi, ferro, metu obsessi à Rutulis tenerentur, viso iam Ænea atque eius classe, dixit,

- spes addita suscitât iras. Quî verò quæ facultatem efficiendi non habere videantur, cupiat nemo, & iratum ipsum quoque quæ à se fieri tantum possint concupiscere, philosophus idem secundo scriptum libro reliquit: vnde & cuius irâ voluptatem quandam comitari, ab ultionis spe manantem, asserit. Iucundum enim (inquit) est si quis ea quæ desiderauerit adepturum se confidit. Hinc & ab Homero rectè de ira, Iliados 3 dictum esse,

ὄσπε ποτὶ γλυκίαν μάλιστα καταλειβομένοιο

Ἀνδρῶν ἐν σήθειαν αἰέεται. tametsi neque sanationis eius ratio quam hoc tempore Venus adhibet, admittere id posse videtur, quæ dicit,

Non tibi Tyndaridæ facies misa Lacæne, & cetera. Ipsos enim illos principes metuendos ei potius (vt certè erant) ostendere, quàm ad Helenam adeo intemptiue, adeò suspiciose transeundo, in causa illam non fuisse dicere debuisset, iuxta nõ Aristot. eiusdem magis quàm naturæ ipsius vocem atque præceptum. Nõ modò non talis igitur (vt iam diximus) in horrore videlicet & stupore, quæ timoris seu partes seu signa sunt, Æneas, nec misera illa ac flebili specie cogitationeq; perturbatus, sed nec talibus, Græcis ducibus atque principibus, quorum quanto potentia maior, tanto minor illi spes ultionis apparebat: quippe quam neque ipse per se, nec suorum auxilio consequi posset, nec tali fortasse de causa, sine vlla profectò ducum ac principum ipsorum in ipsum illum aut suorum aliquem despiciatione ac contemptu, quo ad iracundiam animus allici deberet, omnino irasci potuit. Quare vt in Helenam tunc temporis incésus illum inflammatumque fuisse dicamus, prorsus necesse est. Quod & Æneæ ipsa satis & Veneris verba demonstrant, quam quidem vt filij motus atque impet' quò pertineret, intellexisse simile veri videtur, ita de Helena dicturam eo quicquam tempore

fuisse, nequaquam, nisi momento illo tēporis in ipsam crudelius Æneas quid atque acerbius consulisset. Nō petita enim quædam (vt dicitur) excusatio illa futura erat, de qua Donatus ait, ea propter Helenā excusasse, vt se ipsam etiam eodem tempore excusaret, cui talia quoque dici possent, Vt hæc pateremur, tu fecisti. quam quidem Terentianum etiā illud sequitur, Nescio quid peccati portet hæc purgatio. quemadmodū neque tantas Æneam super illa concepturum iras, nisi sic latens tunc ei in manus improuiso incidisset, quum inopinato faciei illius (ex qua tot lacrymarum origo fluxisset) aspectu cōmotus est, cuncta statim cogitatione illi suggerente, quæ dicit,

Scilicet hæc Spartam incolumis, patriasque Mycenæ

Aspiciet parioque ibit regina triumpho?

Contugiumque domūque patres natisque videbit

Ilis adum turba & Phrygiis cōmstata ministris?

Occiderit ferro Priamus? Troia arserit igni?

Dardanium toties sudarit sanguine litus? & cætera.

Quibus & contemptio & despicientia ostenditur, aliæque seminis eius generisque nonnulla, quæ iræ (vt iam diximus) efficientia sunt. Sic enim odium quod in absentem necdum visam Helenam, inclusum prius sensibus habere Æneas potuit, quemadmodum & cæteri Troiani, quin etiam & Græci, (vnde illud,

Tyndaridis facies inuisa Læone. Neque enim Tibi inuisa accipiendum, vni scilicet, quæ omnibus esset, sed Tibi has opes euertit, iuxta id quod Æneas dixerat antè,

Et quorum pars magna fuis) in iracundiam statim conceptis huiusmodi animo visis, quas *φάρταριαι* vocat, adeo cōuersum est vt stupiditatem omnem timorēque, & (quod irati proprium, sed magis furens est) parentis, vxoris, nati, propriæ denique salutis curam posthabuerit atque abiecerit. Quemadmodum enim timēs non irascitur, quod abundè suprā probatum iam est, ita nec timet iratus: vnde & philosophus, οὐτε γὰρ ὀπίσθονος (inquit) εὐδὴς φοβέται, causa autem, (vt opinor) quòd quum de futuro timor sit, illos qui in fortitudinis

affectu, puta in ira vel fiducia sunt, de futuro non habere rationem dicit in iis quæ de misericordia tractat. His igitur de causis iratus, huiusmodi iracundia commotus atque inflammatus Æneas, effrænatiùs in Helenam inuasurus rapiebatur, nisi tempestiuè Venus apparuisset, quæ non alia de causa manu ipsumprehendit ac tenuit. hinc illud eius est,

-quò nostri tibi cura recessit? quasi dicat, Quæ tibi modò pectus tetigerat, nõ autem, Quæ tibi esse aut debebat aut solebat. illo enim ipsomet tẽpore, post Priami casum, atque ante visam Helenam, statim cogitatio illi *διὰ μνήμης* (vt Aristotelis verbis vtar) orta, mẽtem eius domum reuocarat: Helenæ postea aspectus, conceptaque ex eo iracundia, abstraxerat atque reflexerat. Hinc conatui iracundiæ filii sedando certa illa nimirum ac propria sanatio adhibita, quum non Helenæ, licet cunctis inuisam, formam ac speciem tanti imperii, tantarũ opum atque vrbs deletricem, sed superũ crudelitatem dixit. nec dixit modò illa, verumetiã, vt in re præter auditoris sensum penitus atque opinionem, sublati impedimẽtis omnibus, Æneæ ipsius oculis subiecit. ex quo non modò non tantopere in eam sauiendum atque irascendum, sed nec diuinæ etiam voluntati repugnandum esse, significatione illum occultiore submonet: & nedum Helenam, in quam necopinatò repertam, tam irato tunc ferebatur animo, sed ne Paridem ipsum quidem, quantumuis communi vituperatione culpatum, cuius profectò aut omnis aut maior omnino culpa quàm mulieris erat. Hic enim ille mihi ex argumentis locus, quo minora ex maioribus colliguntur, *ἐκ τῆς μέλλου καὶ ἤτιον*, (Aristoteles inquit) atque ad hoc nominatus Paris esse videtur, qui non modò inter Æneæ manus tunc vt Helena, sed ne inter viuos iam amplius quidem esset, Philoëtetis (vt est apud Lycophronem) sagitta interfectus, longèque validioribus quæ ab Æneæ, versante huc & illuc cogitatione rationem, adducta priùs fuerant, opponens: quæ quum ad id loci venerimus, etiam commodiùs excutientur. Sic demum omnia coherent atque inter se concinunt,

nihil quod desiderari possit amplius superest, nihil non eruditionis, nihil non virtutum omnium plenum est atque refertum: ut quemadmodum nihil magis hoc loco necessarium, ita potius atque absolutius his versibus aut inueniri aut excogitari nihil possit. de quorum tamē virtutibus nobis iterū adhuc & tertio sese offeret dicēdi locus. Quibus quidem rationibus aptissime colligi posse mihi videtur, etiamsi aliquo errore poetæ repugnantia hæc contingere videri posset (cui ne ipse quidem rei assentior) eam tamen plagam potius accipiendam, quam versibus huiusmodi resecatis, totum locum inquinandum esse. contradictio enim ipsa aliquid disputationis habet, hoc verò tolerabile non est. Quantum autem ad Tuccam ipsum spectat Varumque, haudquaquam hosce equidem versus sustulisse eos puto, sed id pro commodo commentos veteres sibi esse grammaticos: quippe qui quæstionis huius solutionem omnem desperassent, quum & in quibusdam aliis huiusmodi satis constet illos esse mentitos: ut auctor vitæ Virgilii, quæ Ælii Donati nomine circūfertur, quum librorum inquit ordinem ab iisdē correctoribus fuisse mutatum, quo quid est quod minus verisimile credibileque dici aut excogitari potuerit? Sed occurrit illud quoque, versus ipsos in aliquot editionibus non inueniri, quæ tamen si grammaticis iis qui hoc tradidere, posteriores fuerunt, contemno earū fidem, quippe quæ ab isto fonte profluxerint omnes atque dimanauerint. Si verò antiquiores, & nihil moueor, quia multò pauciores eæ, nec meliores erunt. Et alioqui nihil miror, quoniam id nō in Virgilio solum, sed in aliorum magnæ auctoritatis veterum poetarum libris, interdum contingere consuevit: quum tamen satis cōstet plerosque, in quibus illi minimè reperiuntur, codices, qui nunc pro antiquissimis, & quasi archetypis habentur, iis fuisse qui hoc tradidere, grammaticis posteriores. Concedamus tamen hoc poetarum Tuccæ Variq; præiudicium extitisse, in quorum sententiam non grammatici modò pōst, sed librarioli quoq; ipsi transferint: non tam auctoritas in hoc iam quàm rationis

momenta quærenda sunt: neque id quod correctores huiusmodi voluerunt aut opinati sunt, ita fixum esse debet ut nulla conuelli ratione liceat. Dicant igitur isti mihi, cur non potius illos ex sexto quàm hos ex secundo versus Tucca & Varus exemerint. Atqui non magis librum illum poeta quàm secundum emendauit, quin eorum potius quæ à criticis culpantur interdum, maior ferè pars in eo notata libro reperiuntur, ut vel hoc argumento videri possit errorem (qui cuiusmodi sit, iâ videro) in sexto potius quàm in secundo fuisse suspicandum, præsertim quòd de hac Helenæ prodicione, quæ Deiphobus dicit in sexto, ceteri poetæ minimè tradiderunt. Quæ vero lib. 11 Æneas ait, (ut suo loco videbimus) cum iis quæ tradita sunt ab alijs, planè consentiunt. Quid quòd si decem & octo inde versus eximas, & aliquanto minor erit versus iactura, & oratio cohærebit, & nihil prorsus deficiet aut desiderabitur: quod hac parte nequaquam accidere, luce clarius est: hoc modo scilicet,

At me fata mea & scelus exitiale Lacæne

His miserere malis, illa hæc monumenta reliquit. ut sequatur statim,

Sed te qui viuum casus? &c. tanquàm multa sint quæ in hanc rem de Helena dici possint, referre tamen ea pigeat pudeátque, præcisa videlicet, velut ante legitimum finem, oratione: non autem reticentia illa quæ sit imperfecti sermonis, (ut Fabius ait) sicuti & Sinon in libro secundo,

Sed quid ego hæc autem nequicquam ingrata reuoluo? Quibus quidem & Æneæ ad omnia responsum erit, & in hoc quid factum sit Deiphobus dicet, non autem quemadmodum factum fuerit enarrabit, quod illius etiam pudori fortasse conuenire magis videatur, quòdque in his etiam fecisse eum constat. Quum dixisset enim infrà,

-irrupunt thalamo, comes additur & nã

Hortator scelerum AEolides, infert statim,

-dij talia Graijs

Instaurate, pio si pænas ore reposito. totam enim in casus sui

sui calamitatem præterit, præ pudore nimirum rem, licet iam cuius respectu haud difficilem, dicere reformidans atque refugiens, Vlyssis consilio, Menelai manu factam. Et hoc enim quæsiuerat Æneas prius quum dixit,

Quis tam crudeles optant sumere pœnas? & quæ sequitur. Versus autem tam ex secundo hos quàm sexti illos poetæ esse, licet negarunt nonnulli, Aristarchum forsan imitati, qui Homeri (vt Cicero inquit) versum negat quem non probat: doctiores tamen confitentur, & conuincerentur si negarent. Sed propterea hos potius eximendos dicet fuisse quàm illos, Quoniam turpe (ait Seruius) viro forti, qualem Æneam profectò poeta ubique introducit, cõtra fœminam irasci. validissima profectò ratio, qua non pulcherrimum locum modò, sed totum librum iis demptis versibus commaculemus, tamen duplex in vna re poetæ nec contemnendù quidem illud peccatum esset, si & parum decentem morè, & sibi non constantem atque inæquabilem induxisset. Ut mittam autem quòd si furens Æneæ hæc in mulierem iracundia, contra dignitatis atque existimationis eius rationem accidisset, quem poeta ad omnem virtutem, dignitatè, gloriam, finxit atque formauit, in Græcos ipsos duces ac principes illa, non ex acriore dolore, sed ignorantia sui, temeritate atque amentia, furor quidam potius extitisset: & quum non modò nullam prorsus haberet vlciscendi vim, sed ne sibi ipsi quidem opem in extremo discrimine ac dimicatione vitæ ferre valeret, (quare & diuinum poetæ auxilium introducendum fuit) ridiculi potius quàm terribilis appellationem, iuxta Platonis diuisionem illam ex Philebo, subiisset, contra quam in x i i, quum

-furijs accensus & ira

Terribilis, (ait) Tuxæ hinc spolijs indute meorum

Eripere mihi? vt totam istam rationem, inquam, omittamus, aut taxandus poeta non est, si Æneam paulò etiam longiùs quàm fortis ac sapientis viri cogitata ratio postulasset, progressum induxit, & ferocem animo

q. i.

iuuenem; & pio dolore ac iustissima iracundia, ad expetendas crudelissimi ac luctuofissimi patriæ excidii pœnas, excitatum atque inflammatum. Principiû enim, vt Plutarchus ait, ad iram animum impellens atque incendens, culpa magis eum liberat qui maiore causa, veluti vulnere grauiore accepto, à virtute desciverit. & de fœmina quidem illum, sed de ea tamen fœmina quæ Troianis causa belli, causa pestis atque exitii fuit, & quæ ita se obrulisset vt in eam non inuasisset sed incurrisse illum constet, solum etiam tale cogitantem ac meditantem facinus, remotoque ab arbitris loco: si hoc aliquid quoque ad rem pertinet, quod apud Platonem eundem Socrates asserere videtur De repub. lib. x: & qui negociû quod amens consiliarius iracundia dolorque dictabat, postea tamen non transfegerit, sed castigatione adhibita, officii finibus se continuerit: aut totus quartus liber ille delendus, in quo non ira eum iâ, sed cupiditatum eius seminis generisque intemperatiorem facit, quæ longè turpiora iracundiæ incontinentia esse, multis validissimisque rationibus conuincit Aristoteles Ethicorum lib. III. Imitatrix autem poetice est quædam morum vitæ ac hominum, vt Plato atq; Aristoteles docent: non tam perfectæ tamen cumulataq; virtutis, vt ne vel tantulum de recta regione deflectant, sicuti Plutarchus in eo lib. scriptum reliquit, cui titulus Πᾶς δὲ τῶν νόων ποιημάτων ἀκούων: nec semper mores poeta ad disciplinæ præcepta perpendunt, verum ad communis humanitatis sæpe etiam rationem dirigunt: nec quales tantum esse homines oporteat, sicuti Sophocles, verum etiam interdum quales sunt, quod de Euripide dicunt, effingere solent. quod quidem tantum abest vt vitii culpam subeat, quod tanquam & ad persuadendum, & ad commouendum, & ad perturbandum, atque irritandos animos prorsus necessarium, ab ipsomet Aristotele in poetica præcipi mihi videatur, necnon & ab Horatio in Arte, quum ait,

Respicere exemplar vitæ morumque iulabo

Doctum imitatore, & Veras hinc ducere Voces.

Veras enim, inquit, non ad exactam illam sapietiam Stoi-

cæ rationem fictas, quam mortalis adhuc consequutus est nemo, cuiusque solidam & expressam effigiem nullam tenemus, sed ex ipsis naturæ ac veritatis exemplis ductas, atque ex iis quæ sunt in vsu vitæque communi. In hominibus verò, licet quantum homines possunt, naturam optimam viuendi ducem assequantur, non semper ratio præest, appetitui verò iræ que obtemperat, in iunioribus præfertim, quos quidem quoniam cõtemni se ac despici, honoris cupiditate, qua laborant maximè, non sustinent, sed agrè ferunt quum iniuria se affici putant, iracundiam nec regere, nec continere posse, Aristot. testis est. Sed quis obsecro Ænea ipso melius (nam quid poetam hoc loco ipsum dicam?) id quod obiectum est intelligit? non modò restinctis iam animorum incendiis, vbi rem transactam & præterita multo pòst Dido ni enarrans ait,

Talia iactabam & furiata mente ferebar. Sed tum, quum in media hæreret iracundia atq; furore, inquires,
- *etsi nullum memorabile nomen*

Fœmina in pœna est, nec habet victoria laudem, in eo tamen poeta nimirum & doloris illo tempore magnitudinem, quo Æneæ animus ardebat, ostendere, & qualis iracundiæ vis ac natura sit, in illius persona exprimere voluit. Videtur autem audire quidem rationem ira, vt Aristot. Ethicorum VII lib. docet, non plenè tamen perfectèque audire perinde ac ministri qui velocius sunt: qui priusquam id quod dicitur totum audiuerint, præcurrentes, aberrant in re agenda pòst; Similiter & canes qui priusquam amicum internoscant, modò obstreperit, latrant: sic propter caliditatem ira velocitatèque naturæ, audiens illa quidem, mandatum tamen non intelligens, rapitur in vltionem. Ratio enim seu phantasia, contumeliam esse contemptumue significat: hæc autem quum quasi ratiocinatione collegerit eundem obuiam esse, statim insurgit, acciditq; tunc quod Demosthenes scriptum reliquit, Siquis repèrè considerationè præcurrens efferatur, eum *ἀπειρηκός* agere necesse esse, quod *δὲ ὄργῳ* Plato (vt Gale nus testis est) dixit: hinc & incõtinentiã iræ minus esse
q.ii.

quàm aliarum cupiditatum turpem, Aristoteles idem (vt diximus) existimat: sūt enim cupiditates ferè omnes contra rationem, ira verò cum ratione: non ita cum ratione tamen, vt ratio imperet, sed inuectam contumeliam causamue significet, sicuti Problem. etiam segmento xxviii scriptum reliquit. Ira verò quatenus & quo modo rationem ipsam audiat, mirè his versibus poeta demonstrat: illorum enim omnium speciem obiecisse ei phantasia videbatur, quæ suprâ recitata sunt à nobis.

*Scilicet hæc Spartam incolumis, patriasque Mycenæ
Aspiciet: &c.* Quibus illa quidem vixdum auditis, commota statim insurgit, inquiring,

Non ita. Quoniam autem obiicere eidem rursus ratio potuisset, vt fœminam manūque aut superare ac vincere, aut vlisci & punire, nec virile nec laudabile: (Eniti enim aduersus id quod longè infirmius sit, stolidum atque iniquissimum potius est, inquit Aristoteles) audita quasi voce rationis, ira, quæ quum semel antegressa illam est, postea non facillè subsequitur, nihilominus vliscendum esse, rationes opponens, nec probabiles fortasse nec satis idoneas colligit atque constituit,

*Extinxisse nephas tamen, & sumpsisse merentis
Laudabor penas, animūque explese iuuabit
Vlticis fame, & cineres satiassè meorum.* Huiusmodi enim rationibus, ἀντιπεταλλὰ τῆς ἰσθμῆς ἀδικοῦντα videtur, qui locus apud Aristotelem, per quandam (vt ita dicam) permutationem compensationemque, diluendæ est dissoluendæque calumniæ. Si non laudabor enim (inquit) in illo quòd fœminam, at laudabor tamen quòd merentem vltus sim, & quòd non nephariam fœminam quidem, sed infestum quoddam ac immane nephas scelus ac faciem extinxerim atque deleuerim: & si decus inde mihi ac nomen non comparabo, (neque enim fortitudinis opus id vel indicium est) at voluptatem consequar tamen, quòd meorum cineri satisfecerim. Et quum duo diuersa iam dixisset in illis,

*-subit ira cadentem
Vlisci patriam & sceleratas sumere penas.* Differunt enim vltio & pœna, vt Aristoteles docet Rhetor-

ricæ artis libro primo, ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάχοντος ἔνεκα
(inquit) ἐστὶν· ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιούντος, ἵνα πληρωθῆ. Vtrun-
que hoc loco Æneas attigit, huiusmodi (vt opinor) ini-
ta subductaque ratione, Scelestam ac merentem puni-
re iustum est: iustum autem omne laudabile. Vnde &
laudabilem iracundiam, pro iusta dixit in Sestiana M.
Cic. Et quemadmodum iustitia fortitudini præferenda
est, ita id quod iustè, eo quod fortiter fit, magis (vt phi-
losophus ait in Topicis) eligendum. Vindicare verò &
patriæ & ciuium meorum cineres, non laudabile mo-
dò (si & perferre contumelias & suos negligere, seruire
est) verùm dulce atque iucundum. id enim adipisci iu-
cundum, cuius frustratio est tristis: irati verò nisi dolo-
rem suum vlciscentur, magnopere anguntur: sperantes
autem, iucunditate quadam (vt diximus) perfunduntur,
vt si quando consequuti sint id quod eis fuerit concupi-
tum, maiorem alacritatem ferant. vnde & Ethicorum
lib. III. ἡ γὰρ τιμωρία (inquit) παύει τ' ὀργῆς, ἡ δ' ὄνην ἀπὸ τ' ἄλ-
πις ἐμποιοῦσα. Rapiente igitur ad se iracundia rationem,
ad deum profectò confugiendum poetæ fuit: quam ob-
rem rectè illum apparere ex improviso hoc tempore
Venerem fecisse dicendum est, nec Spartanæ tamé vir-
gini aut venatrici simulatam, sicuti post Troianum ex-
cidium quidem, ante hunc sermonem verò Carthagi-
ni habitum in Libyæ desertis fecerat, sed quæ se deam
planè confireretur, talémque, *-qualis videri*

Calicols, & quanta solet, ostenderet, vt Æneam ab
eo quo ferebatur impetu, iraque furore, à factò que
crudeli & turbulento, damnum ac dolorem allaturo,
ad rectam rationem, nec ad iucundum modò, verùm
iustum atque debitum, vtile, nec minus necessarium,
officium reuocaret: atque inde illum (quod nulla quidè
aliter fieri ratione poterat) tutum educeret, non modò
non esse in Helenam adeo iniquè sæuiendum, vel cum
diis ipsis potius pugnandum, ostendentem illi: verùm
validiores etiam rationes suis ipsius rationibus oppo-
nentem, quum ait,

Non prius aspicias vbi fessum etate parentem

Liquerit Anchisem? & quæ sequuntur. quando qui-

q. iii.

dem incensam iam patriam, extinctum iam Priamum, amissos ciues ac socios vindicare, parentem verò senio confectum, coniugem ac natum adhuc puerum, trucidandos hosti relinquere, Helenam quantumuis scelestam ac merentem punire, immerètes verò ac pios, diis etiã gratos atque coniunctos (vnde illud,

Quoniam nostris tibi cura recessit?) non tutari, sed desertor potius esse pati, sceminæ cui nocere viro forti indecorum ac turpe est, vim ac necem inferre: ab illis autem quibus non succurrere turpissimum, parente, filio, ac vxore, non repellere breuem vltionis dulcedinem, cum perpetuo dolore ac incomparabili iactura commutare, id stolidi quidem certè ac verè furentis erat. Argumentum verò Æneæ illud *ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλα* falsæ ratiocinationis deceptionem *παρὰ τὴν ἄλλοθεν* habet: scelestam enim ac merentem pati iustum quidem est, at non Helenam ab Æneæ, mulierem à viro non animo solùm & virtute, verumetiam pietate præcellenti, non tali loco, inter aras & focos; atque adeo in deorum ipsorum conspectu: at non in illo temporis articulo, quum Helenæ mors nihil iam esset amplius profutura; mora autem omnis vel minima, & suis omnibus obfutura, de quibus Venus dixit,

- quos omnes vndique Graia

Circumerrant acies: & ni mea cura resistat, (quum tua scilicet aliò tam repentiè traducta sit)

Iam flammæ tulerint, inimicus & hausserit ensis. inter quos Ascanius puer erat,

cui regnum Italia Romanaque tellus (vt poet a inquit) deberetur, & sibi etiã maximè, cui propria salus prodenda non erat. Qui enim aliorum custos sit, cum sapientes sui primùm capitis aiunt custodem esse oportere, inquit Cicero. Satis igitur persuasum esse debet, pulcherrimos sanè, ac verè Virgili versus deesse iis quæ illos exemplaria non habent, nec ab huiusmodi alienorùm librorum correctoribus atque emendatoribus adeo temere delendos fuisse, tametsi Iliados 1, & Aristarchum ipsum grammaticum tali quopiã quo & nostri metu perculsum, versus aliquot expunxisse, apud Plutarchum in-

uenio, in quibus Phœnix de parente interficiendo, iratum olim ac iuuenem se, ob furiales eius execrationes, cogitasse fatebatur, quum pellicem tamen senis ipse prius, impellere atque urgente matre, cōstuprasset. Quos, quum si pereant quidem, nullum prorsus loco illi relicturi desiderium sui sint, & aliquid inter mulierem profectò parentemque, atque ipsas etiam causas, interfit, non adeo intempestiuos tamen esse Plutarchus censeret, ut ab Aristarcho fuerint propterea iugulandi: si modo Achillem quis Phœnice olim præceptore usum consideret, qui iisdem solitus sit ignibus exardescere: nam ad persuadendum placandumque Achillem illos tunc temporis prudentissimè adhibitos, satis ostendit in libro Πᾶς αἴτις διακρίνει τὸν κόλασθε τοῦ φίλου. Sed missa nos Homericam faciamus, ad Virgilium redeamus. Restituantur, inquires, suo loco versus, quando ita necesse est: ignoscatur Æneæ, quoniã facilius quàm Phœnici posse videtur, poetæ verò, qui non secum minus ipse pugnet quàm cum correctoribus atque emendatoribus istis, tu quomodo ignoscas? Atqui iam pridem huc nos fremitus (ut ille inquit) vocabat. Quid autem si quis nullam fortè in his contradictionem esse dicat? aut si minus tueri possit id quum esse confiteatur quidem, non imprudenter tamen esse, sed consultò à diligentissimo poeta factum ostendat? ut rectè etiam inquires, atque ex arte defendat. deterius enim quid esse videtur, facere aliquid, quod scias non licere, quàm omnino nescire quid liceat. Aut nullam igitur in his repugnantiam esse, aut si sit, tamen consultò id à poeta, ac secundum artem factum probandum nobis est. Et grammaticorum profectò, commentariorumque officium illud est, si quando poeta loqui pugnantia videatur, ea non eximendis versibus, sed exponendis rationibus concordare, & linum (ut dicitur) lino connectere. Nec sunt enim multa plerumque, quæ videntur esse contraria, nec indecens interdum, aut contra artem est, à poeta contraria audire, quod infrà planissimè ostendemus. Prius ergo ut videamus an aliqua in his sit repugnantia necesse est, deinde utrùm ex eo genere videatur quæ

poetico iure defenditur. Vrbe igitur iam, atque vrbis & Priami regis arce nō modò capta atque oppressa, sed excisa atque euerfa, Æneas Helenam in eodemmet loco repertam, in quo iam inde à principio & mariti & reliquorum Græcorum ac Troianorum metu affecta, sese occultauerat, vidisse dicit: nec vidisse modò, sed ira incensum ac dolore animi incitatum, interficere eam voluisse, necaturum etiam fortasse, nisi Venus ita animarum eum prorsus continuisset. sed de singulis versuum ipsorum sententiis breuiter disputandum est. ait autem,

Iamque adeo super. vnus eram. solus, inquit, supereram, etiam Priamo ipso videlicet ferro, nedum iis quibus in periculum capitis atque in vitæ discrimen sese inferre opus fuit, extincto, vt si è manibus meis Helena ac ferro esset elapsa, à Troianis prorsus iam tuta esset:

-quum limina Veste

Seruantem, hoc est solam eo loco inclusam atque abditam (ea enim in verbo vis esse videtur) &

Secreta in sede. in qua & incolumis seruata ad extremum propè iam & excidii & noctis erat, & seruari in breuissimum illud quod supererat facilè tempus poterat. Latentem autem & tacitam, quippe quæ non tam muliebrem quendam ac necessarium metum sibi quàm diligens quidem atque anxium conseruandæ vitæ studium ac desiderium, sic delitescendo præ se ferre videretur.

Tyndarida aspicio, præter expectationem meam, omnino viuam atque incolumem, viuere etiam cupientem ac sperantem, vnde & doloris illi atque iracundiæ causa omnis atque origo, cui indignissimum facinus videretur si, quæ sola deliquerat, cui omne supplicium atque omnis iure optimo pœna deberetur, immunis sola ab omni vexatione fuisset, atque ex communi incendio, quod sola confluera, sola incolumis euasisset: nec euasisset in horam vsque eam modò, quod fieri vix potuisse in tanto omnium odio ac vrbis naufragio videbatur, sed euasura in posterum, ac planè iam è vadis

emerfisse & portum tenere videretur: vt tamen non Troianorum magis quàm mariti ac Græcorum metu affecta, initiò se abdidisset, & conscientia peccati, iustū omnium odium pariter pertinuisset: à Troianis tamē, fortunæ quodam beneficio iam secura, quum concitata Græcorum multitudinis impetum effugisset, eorum iam cogitationes amplius, mariti verò multo minùs, pertimescere non debere videbatur, quorum profusa omnium atque eiecta in Deiphobum iam esset, atque alios innumeros iracundia: quòdque illam quam ad mortem propter vitæ turpitudinem, ac illatum maius omnino quàm quanti ipsa esset, damnum, confugisse, diffidentem iam penitus ac desperantem rebus suis, crederat, vitam non modò non deseruisse, sed omni studio ac diligentia, tanquam ad certam aliquam spem, seruare conantem reperisset. quam verò incolumem euasuram non temerè suspicaretur (quod ipso fuit post exitu comprobatum) ex Illii flammis atque cineribus tanquam phœnicem alteram euolaturam, & quasi facinus præclarissimū fecisset, maximis exultantem ac triūphantem gaudiis, cum viro demum in patriam, ad parentes, fratres, natos, necessarios, amicos redituram nō dubitabat: vnde & illa omnia sunt, de quibus sat superque suprà iam diximus,

Scilicet hæc Spartam incolumis, & quæ sequuntur. totus enim locus notus est, quasi futura illa omnia cerneret, quæ & sequuta sunt post, nisi Helenam ipse eo tempore (quod non fecit) vita priuasset: & occultiora quædam alia contemptus ac despicationis semina colliguntur. nam quum dolorem intulisset Helena, in suo illo conseruandæ vitæ studio, pro eo ac deberet ipsa nō curare, nec contraria iis quæ fecerat velle, cuius suspicionem iniicere potuisset: irato verò ac iam furenti, in verbis etiam quam ipsa extinxisset, funere, exultare sola ac tripudiare, atque in Troianorum infortuniis lætari omnino atque alacrem se esse, vel facillimè persuadere. Quædam verò & iis ingratitude etiam atque impudentiæ mulieris illius cogitatio suboriebatur, quæ (vt Aristoteles inquit) contemptus ac despiciatio est.

quod cōtraria prorsus Æneas demum (vt iam diximus) iis quæ circa Helenam acciderant, atque offenderat, expectabat ac sperabat, acriore omnino iracundia incensus est: lōgè maiorem enim quæ sic præter opinionem accidunt (vt idem inquit) dolorem afferunt, quem admodum delectant etiam multò magis, si præter expectationem quæ voluiffemus, euenerint. Ne cui verò mirum à quoquam, aut Troianorum aut Græcorū, visam illam priùs atque inuentam non fuisse videretur, propterea etiam & latentem, inquit, & secreta in sede, vt ne illud contrà quæquam moueret, quòd sic abditè (vt ait) latens, à seipso reperta sit, addidit,

Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti: quærebat enim socios vt infra dicemus. Et quia noctis tempus esse memor erat, nec minus obscuræ illius quidè quàm luctuosæ ac funestæ, quod dixerat,

-tacite per amica silentia luxa, cuius beneficio suos quoque ipsius oculos subterfugere, ac latere potuit,

-dant (inquit) *clara incendia lucem.* Deiphobus verò, & Æneæ quidem ipsi enarrat, Helenam suprema illa nocte simulatione chori igne Græcis ex arce signum dedisse, Menelaum in domum seipso arctiùs dormiente vocasse, sublatis armis omnium generum, atque ense etiam suo ipsius capiti subducto: hunc verò comite Vlysse ingressum, sic laceratum eum interfecisse quæ quidem nemini dubium pluribus rationibus inter sese vehementer repugnare: constat enim secundum poetã ipsum, quòd Deiphobi domus expugnata priùs, incensaque à Græcis est quàm Æneas domo exiret, dolòsq; eorum agnosceret: quod apertè ostendit in illo,

-iam Deiphobi dedit ampla rusnam

Vulcano superante domus. In quo consona & Homero ipsi dicit, apud quem Odyssea θ, vbi & de durateo illo equo atque vrbis captiuitate canens in Phæacum epulis Demodocus paucis narrat versibus, fortissimos quosque Græcorum simulatque ex equi ipsius lateribus atque vtero erupissent, diuersos, alium aliò abiisse vrbem diripientes legimus, Vlyssiem verò vnà cum Menelao ad Deiphobi ipsius domum impetum fecisse,

ex quo inter primum tumultum illa & capta & incensa est. Si in ea igitur Helena iam tum inuenta in potestatem Menelai peruenerat, vltroque se illi obtulerat, quomodo multo post ab Ænea ipso alibi videri, celans se, & virum adhuc ipsum metuens, atque aspectum & præsentiam eius vitans, potuit? Quomodo in arcem ipsam aufugisset? cur Menelaum reliquisset? cur de eo quocum conuenerat, diffideret? cur eum fugeret cui se obrulerat vltro? aut quid ab eo metueret amplius, cuius mentem initio audiuisset, post esset experta? Illa enim vehementer inter se conflagunt, vocasse ac fugere, timere ac confidisse, dubitare ac conuenisse. Sic Æneæ igitur & Deiphobi dicta pugnare inter se videntur: duorum autem contrariorum alterum profectò fieri potest, vt neutrum (inquit Cicero) alterum certè non potest vt plus vno verum sit. Considerandum tamen est ante omnia, quòd rem Æneas quam scire facillè poterat, atque in loco enarrat vbi causa cur mentiretur nõ erat. vt mittam enim quòd non opinione aut auditione dubia, sed visu exploratissima sibi atque compertissima ita inde ab initio apud Didonem verè expositurum sese promiserat, quum dixit,

-queque ipse miserrima vidi: in hac quidem parte non suspicari se, sed scire: non audiuisse, sed vidisse: non interfuisse, sed egisse dicit: nam & non vidisse se eam modò, sed & locum in quo viderit indicat,

-limina Vestæ

Seruantem: quomodo etiam se habentem atque affectam, quum & sedentem & tacitam reperisse se eam dicit: quippe quæ & iam inde ab initio valde, nec sine magna ratione, timuisset: & multo magis profectò, quum Æneas illi improuisò incidisset. Silent verò qui metuunt, vt probl. sectione xxviii Aristoteles docet. Timebat autem

-sibi infestos euersa ob Pergamæ Teneros,

Et pœnas Danaùm, & deserts coniugis iras. in eo igitur falli potuit fortasse quòd ait,

-mihi fama suprema

Nocte tulit, se ipsum vasta te eade Pelasgum

Procubuisse super confuse stragis acernum. fama enim & falsa referre potuit: vnde alibi,

Nec iam fama mali tanti, sed certior auctor

Aduolat Æneæ, quali incertior auctor ipsa sit fama. in hoc verò ipso nequaquam quod non ab aliis sibi allatum, sed à seipso compertum dicit, & in quo non auctorem ex sermone rumorem, sed ex visu oculorum suorum sensum (vt iam diximus) habuerit. At Deiphobus ipse profectò, licet non vidisse modò, sed sensisse etiam, optimo veri iudicio dici potest, sciscitanti Æneæ tamen, qui ita crudeliter illum manibus, auribus, naribusque truncasset, toto demum corpore lacerasset, quod tantum turpe sibi ille esse putabat quantum poeta ostendit in eo,

Vix adeo agnouit pauitantem, & dira regentem

Supplicia, ab vxore proditum se fuisse respondit.

Quis igitur non videat ante omnia, cui procliuus faciliusque credatur? est enim verisimilius hunc mentiri cuius interest, quàm illù qui rem tantùm à se visam enarrat: quemadmodum verò eum qui sic concisus ac contrucidatus esset (quod indecorum sibi valde putabat) aliqua in excusationem sui commentum fortè incredibile non sit, ita & eum qui sic decessisset, multa quæ facta non erant, facta credidisse necesse est: nonnulla verò longè aliter atque gesta fuissent opinatum, vt in hoc aut fallere ipsum, aut certè falli, non absurdè dici posse videatur, aut mentiri, scilicet excusantem se, aut quòd opinetur sic & ipse mendacium dicere, ipsa videlicet rerum fortuitarum còcursione deceptum. suspicari enim hoc potius illum quàm compertum habere, vel ex suspiciosa ipsa gesti negotii explicatione colligitur: quæ quum probationis semina debeat procul omni dubio continere, vt certè continet, & (quod in coniecturali controuersia plerunque solet accidere) non tam rei quàm eorum per quæ res colligenda est, expositionem habeat, tota profectò signis & indiciis, cæterisque locis quibus augetur suspicio, referta est, manifesto satis argumento nihil illum habuisse cogniti, nihil comperti, qui suspicionù omnes latebras peragrauit. Veruntamè

vnde & quando Deiphobus ab Helena proditum se fuisse rescivit? aut antequam necatus est profectò, aut post, aut in re ipsa, dicere necesse est. antè verò, procedere nullo pacto potest: nedum enim se, verum etiam patriam, parentes, ciues, ac socios ab imminente liberasset exitio. Non modò non intellexit igitur, sed neque suspicatus est etiam. Post mortem verò vtrum ex aliquo qui non modò in æternam illam (vt Cicero inquit) domum, sed bello clarus in eadem etiam secreta proximus decessisset, audiuisse? an diuinatè potius ipsum per se vidisse dicendum? Quem verò rem ad eum, quæ non fuerat, (vt hoc loco dicamus quod infra magis patebit) apud inferos detulisse dicamus? Atqui ne confingi (vt opinor equidem) tale aliquid vllò pacto potest. Sequitur igitur diuinantem illum, quæ ante obitum prorsus ignorauerit, postea intellexisse, vt quum corpore excesserint, diuinare solent animæ: sed hoc admittere in Deiphobo nullo pacto possumus. Vt enim cætera omitram, illud omnino manifestum est, Virgiliû defunctorum omnes animas nequaquam diuinantes inducere, sed paucas tantum quæ purgatæ iam essent lætæque tenerent arua, qualis apud illum est Anchises. Hinc & Palinurus enim apud inferos constitutus, mortis suæ ignorat auctorem, quum ait,

-nec me deus aquore mersit. malò enim Donatus Seruiusque distinguunt, legentes,

-nec te Phæbi cortina fefellit Nec me, vt sequatur,

-deus aquore mersit. insulsa enim & inepta Palinuri responsio fuisset, si Æneæ interroganti,

-quis te Palinure deorum

Eripuit nobis? respondisset, Deus: vt si dicenti, Quis homo te percussit? ita occurras, Homo, non potius Socrates aut Callias? aut non homo, sed asinus. sic enim & solæcismus fieri posse putatur, quum responsum ab interrogante dissentit. Donatus verò quum dicit, cognouit vim illam esse diuinam, sed quis deus fuerit, ignorat, quia non vidit nisi Phorbantem: quasi id quod alibi legimus, esse velit,

Quis deus incertum est, habitat deus. tamen si Palinurum

non diuinare satis ostendit, contra quam Seruius opinetur: vix satis mihi tamē illud attendisse videtur, quod duo quædam sunt, & deus & casus: vnde sæpe apud poetam,

- casusue deusue, & M. Cicero 11 De diuinatione libro, Magis enim (inquit) id munere deorum factum est quam casu, & sæpe alibi. Palinurus igitur de deo interrogatus, non deum sed casum fuisse respondit, quod ab Ænea videlicet propositum fuerat, negans, & aliud afferens non dictum ab eo. Hoc autem significat illud fortè qua loquutione inopinatus casus denotatur, ait enim,

Nanque gubernaculum multa vi fortè reuulsum

Præcipitans traxi mecum. Deum enim Palinurus fuisse vt antè non vidit, ita neque illo tempore nouerat: de Phorbante autem nec suspicatus est, nec verò etiam debuit. Deus enim illius, vt amici, fidelis, socii, formam sumpsit, Palinuro persuasurus: dormientem verò cecidisse sese dicere noluit, quo peccasse videri poterat, si & ille, cui vigilandum erat maximè, dormiebat, de quo legimus,

- ad hunc alij cursum contendere iussi. & qui expertus esset, placidi (vt poeta nobilis inquit) ponti pellacia deceptus sit: vnde Æneæ illud,

O nimium caelo & pelago confisse sereno. Quare quū nihil tam capax fortuitorum sit quam mare, (inquit Tacitus) ad casum confugit, fortuito se, non negligentia præcipitasse dicens. In facto igitur tantum superest vt rem Deiphobum nouisse dicamus: sed expositio ipsa negotii id nequaquam videtur ostendere, quæ tota (vt iam diximus) opinabilis est. coniectura enim nititur, cuius ille signum non habet quod necessariò rem arguat. Signa verò hæc potissimum Deiphobus habuisse manifesta videtur, & quod noctu in cubiculari lecto suo, nec opinatò oppressus, & ab ipso quidem Menelao est atque Vlyssæ, quod ait,

Quid moror? irrupunt thalamo, comes additur vna

Hortator scelerū AEolides, & quod ipso in tumultu, quum sic in thalamum hostes irrupissent, vt prius illo-

rum gladios vidisset quàm quæ res esset audiuiſſet, ſomno excuſſus ipſum ſub capite enſem non inuenit: hoc autem ex eo coniiſſimus quod dicitur,

-arma omnia teſtis

Emouet, & fidum capiti ſubduxerat enſem: quæ in factò tantùm (vt iam diximus) cognoscere Deiphobus potuit: demum quòd Helenam ipſam fortatte, poſtea- quã ſomno ſe dediffet, nunquam amplius viderit, quod innuere videretur in illo,

At me confectum curis, ſomnòque grauatum

Infelix habuit thalamus. quali dicat, Illa chorum ad- huc ſimulante & circuducente Phrygias mulieres: quæ ſigna coniuncta rei ipſi ſunt, & ſine vlla quidem appro- batione pro perſpicuè veris accipienda, quò eum falli omnino ſequatur. iis enim negatis fallere dicendum eſ- ſet, quorum alterum Deiphobi perſona magis ſuſcipe- re videatur, alterum Homeri autoritas cõfirmare, quò durum illud ait difficilè que fuiſſe certamen, vt fama etiam vera ad Æneam tuliffè ea nocte videri poſſit, vaſta illum Pelafgorum cæde deſeſſum ſuper confuſæ ſtragis aceruum procubiſſe: quod factum ab inermi credibile non eſt, ab eòque qui imparatus inuentus, atque adco oppreſſus ſit. quòd verò de Vlyſſe non mètiatur & Me- nelao quum ait,

Intra teſta vocat Menelaum. & paulò poſt,

-comes additur Vnà

Hortator ſcelerum AEolides: quos ambos & Home- rus Demodoci perſona nominat: quemadmodum ſi in aliis quidem ſuſpicatur, nimis perſpicuè profectò ac verè Deiphobus id cognoscere potuit, ita falſis etiam vera nonnulla permiscens, ſecuriùs in reliquis fortatte mentitur. Dicamus tamen verè illi omnia ſicut ipſe enarrat contigiffè, vt quò arguere ſuſpicioſè poſſit, crimi- noſè fingere non videatur, ipſaque controuerſia cõ- ſiſtat. Suſpicari Deiphobus (nec ſine magna quidem rati- one) potuit, apertam ab aliquo ipſi Menelao domum fuiſſe, enſemque puluino cui incumberet, ſubductum. quæ quidem ſuſpicio quum intra parietes, in domeſtico ſcelere verſetur, ad quem alium domi quàm ad Helenã

ipsam, tam antè actæ illius vitæ existimatione, quàm causa pertineret? nam & persona motus est quum per ironiam dixit,

Egregia interea coniux. neque enim creditu difficile ab Helena Deiphobi salutem proditam, à qua primus ipse vir Menelaus desertus fuisset antè. in hoc enim crimine nō tunc primum & illa inuēta est, & *Ledaã Her- mionen Lacedæmoniōsque hymenæos*, Andromache ita dixit libro III, quasi fatale id quoddam etiam esset, do mesticumque ac vernaculum. Illius igitur persona credibilia facit, quæ Deiphobus suspicatur, atque etiam causa facti. neque enim & causa prætermissa est ab illo quum ait,

Scilicet id sperans magnum fore munus amanti,

Et famam extinguere veterum sic posse malorum, vt aliquo insigni indicio placare studeret quem iratum putabat, & suspicionem omnem extingueret quod vltro Paridem sequuta sit, quasi & antè rapta fuerit inuita, quæ libenter redierit, & vltro sese obtulerit. quod adeo quidem & in illius quæ egisset naturam, & in eius qui audiret opinionem quadrare aptè poetæ seu Deiphobo potius (is enim loquitur) visum est, vt in eo commorandum non duxerit, inquiens,

Quid moror? Huc & alia signa illa manifesta pariter accedunt, quæ gestum negotium præcesserunt, quod & facem tulerat & chorum duxerat, vnde fraude Helena egisse visa. quum enim ea gessisset antè quæ ipse etiam fieri ab ea viderat, ea verò postea sint cōsequuta, facile hac suspitione perculsus est, Helenam rei consciã, consultò illa, non fortuito nec temere, vera non falsa gestientem lætitia, & insidiarum causa fecisse. nec ipsa verò absuit occasio, tum priuata, tum publica. priuata autem, somni, quam ostendit in illo,

Tum me confectum curis somnōque grauatum

Infelix habuit thalamus, pressitque iacentem

Dulcis & alta quies, placidæque simillima morti.

vbi nec somnū modò, verum solito etiam profundiorē somnum, qui corpore atque animo fessis cōtingere solet, ostendit. publica verò, diei festi atque solennis præ

præ lætitiâ celebrati: vnde & illud,

Nanque, ut supremam falsa inter gaudia noctem

Egerimus, nosti. qua occasione Helena & flammam tenere, & chorum ducere sine vlla prorsus fraudis aut doli suspitione potuit. Licet igitur in hac Deiphobi narratione nihil prorsus omissum sit ex iis quæ ad probandum necessaria sunt, (quod tamen ipsum vel eo manifestum est, quod nõ criticos grammaticosque omnes modò, verum etiam poetas aliquot fefellit, coniecta ipsa suspitionum proditiõnis multitudo: quemadmodum etiam adeo aperta atque dilucida expositio est & brevis, expletæque omnibus suis numeris & partibus, vt eã Virgilio possis agnoscere) pro credibili tamen pleraque (vt iam diximus) à Deiphobo sumpta, non pro necessario sunt. Licet enim improvisò in cubiculo oppressus, & à Menelao quoque ipso, atque etiam dormiens fuisset, hoc illi profectò sine aliqua vxoris fraude potuit accidere: quippe quòd & Troianorum aliis ea nocte non parum multis euenisse satis constat: plerosque illorum enim in cubilibus deprehensos mactatosque fuisse, non poetæ Græci modò, sed Halicarnasseus Dionysius quoque τῆς Πρωτοῦ ἀρχαιοῦς libro primo scriptum reliquit, & Virgilio ex libro secundo illud ostendit,

Inuadunt urbem somno Vinòque sepultam. Nam quia ad multam noctem vigilauerant, & propter falsam lætitiâ Græcorum discessus, & cibo se & vino onerauerant, & nihil eo minus expectabant, non prius hostium aduentum perceperunt quàm effractis ac reuulsis ianuis, in cubilibus temulento (vt ille inquit) ac securo sopore profligati, totisque præcordiis stertetes à Græcis deprehensi sunt. Et hoc igitur Deiphobo pariter accidere sine aliqua proditiõne potuisse quis dubitet? Menelaum verò Helena ipsa non imprudẽte modò, verum nolente etiam atque inuita, quid aliud facturum fuisse putandum, quàm Deiphobi, cui illa, Paridẽ iam à Philocterẽ (vt diximus) interfecto, nupserat, domũ ante omnia inuasurũ vturum scilicet iniurias, puniturũq; dolores suos? quod (vt suprà dictum iam est) & ipse

finxerat Homerus, licet omnem prorsus insidiarum aut fraudis suspicionem tollere videatur, quum grauissimū ibi aggredi bellum ausum Vlysem, inquit Mineruæ demum opera peruicisse. Si enim datum signum, si aperta ianua, si non arma modò omnia domo emota, sed ensis ipse etiam capiti illius subductus, si hostile ferrum iugulo ac lateribus eius admotū: hoc non videtur profectò triste illud difficilèque quod dicitur fuisse certamen. Iam igitur de voluntate Helenæ videamus: quæ quidem vt ex signis ipsis factum, ita ex persona & causa inspicitur. & omnium primū quæ de illius persona supra dicta sunt, tametsi probabiliter dici videntur, (perinde enim vt opinio est de cuiusque moribus, ita quid ab eo factum sit existimari potest, inquit Cicero) perfacilem tamen rationem habent reprehendēdi. Neque enim quia Menelaum deseruerit Helena, propterea statim credibile est Deiphobum illam fuisse prodituram, vel reditum etiam in patriam, & ad primum ipsum virum desideraturam. Verissimè enim (aut ego fallor) grauissimèque à Penelope Vlyssi Odysseæ & dictum est,

Οὐδέ κεν Ἀργεῖν Ἐλέην Διὸς ἐκχευαυῖα,
 Ἄνδρ' ἢ παρ' ἄλλοδ' ἀπὸ ἑμῆν φιλοδότης καὶ δόνη.
 Εἰ ἦδ' ἢ μὲν αὐτίς ἀρήϊοι υἱὸς Ἀγαμέμνονος
 Ἀξέμεναι οἰκόνδε φίλων ἐς πατρίδ' ἑμελλόντων.

Qualis igitur mentis illius sensus esse illo tempore potuerit, ex hoc facile (vt opinor) intelligi potest. Si enim quando domum reducendam se putasset, alieno nunquam concubitura erat viro, nunc verò non cum vno tantum, sed duobus, & vigesimum quidem annum iam concubuisset: quidni omnia efficere velle deberet vt in Græciam, & ad primum ipsum virum redeundum sibi amplius nullo pacto foret? Quocirca & Paride sublato redire noluit quoque, (vt in Dionis oratione est, *Τρωϊκὸς ὑπὲρ τοῦ Ἰλίου μὴ ἀλῆναι*) sed Deiphobo ipsi potius nubere, viro pulcherrimo (si Homero credimus) atque fortissimo. Nec quenquam mouere debet quod Odysseæ δ, vbi de Vlyste cum Telemacho loquitur Helena, his vsa verbis reperitur,

Ἐνθ' ἄλλα Τρωάδ' ἰκόνων· αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
 Χάρ', ἐπεὶ ἤδη μοι κραδίη λίτρα πτο νέεσθαι
 Ἄψ' οἰκόνδ', ἀπὴν δὲ μέλισσενον, ἦν Ἀφροδίτη
 Δάχ', ὅς μ' ἤγαγε κείσε φίλος δότο παλίδος ἄψ,
 Πάδ' ἄτ' ἐμὴν τσφισαμένη, θάλαμόν γε πόσιν ἦ,
 Οὐδ' ἴου δεινόμενον οὐτ' ἀρφύρας, οὐτ' ἦ εἶδος.

Iuuenis illius enim earum rerum omnium ignoratione ad emerendam mariti gratiam abutebatur, quo presente talia dicit, atque in aliquo profecto mendacio illi delitescendum fuit. Iam igitur non tam ex persona Helenæ voluntas in hoc, quam ratio facti & consilii spectanda videtur, quod quidem plerunque (vt Fabius refert) causis, temporibus, occasione, necessitate ad rerum momenta cōuertitur: ac facile quidem potuit Helena, quū attritis & propè iam perditis Troianorum rebus, in eum casum venisset, vt vel inuitæ sibi & in Græciam & ad Menelaum redeundum, aut omnino pereundum esse intelligeret, & voluntatem temporis ac periculo suo accommodatam induisse, & necessitati iam parendum sibi statuisse: quum autem spem salutis in alia ratione non haberet, cum Menelao conuenisse, & licet inuitâ, oblata sibi huiusmodi prodicionis occasione, reditum in illius gratiam aucupatam esse: nec non veterem apud virum & alios calumniam purgare quæsiuisse: ex quo quidem illam in suspicionē Deiphobo venisse apparet. Sed si Helenam ego totius consilii Græcorum insciam atque ignaram prorsus fuisse docuero, ac de equi ipsius dolo ne suspicatum quidem esse, obtinebo iam tale eam nihil non modò conficere, sed ne cogitare quidem potuisse. quam enim antea delinitam, & optima aliqua spe confirmatam, aut admonitam saltem oportuit, si nihil quicquam tale factum, quæsitum, pertractatum apparuerit, tam repente illam, tam temere atque inconsultò, tam audacter, vel potius impudenter, mentem & voluntatem eam, quam & habuisse simile veri est, & cuius significatio in Homero multis locis extat, exuisse, credibile non erit. Signum autem vt daret, fores panderet, arma deferret, ensẽ subduceret, atque alia omnia gereret quæ facta ab ea Deiphobus suspicatur, fieri nullo pacto potuisse constabit. Quomodo

autem simile veri sit, tanti consilii participem, tantæ rei consciam tunc temporis eam fuisse, ad cuius aures, decimo atque extremo adhuc belli anno, nondum permasset utrum fratres eius Castor & Pollux defuncti laboribus iam essent, necne, Græcos in expeditione illam sequuti, an domi potius remansissent, vel ad Troiam nauibus vecti illi quidem essent, præ pudore tamen in pugnam, singularis illo Menelai cum Paride certaminis die non prodissent? Quum enim apud Homerum Iliados 7, à Priamo interrogata de Græcis ducibus atque principibus regem doceret, fratres autem oculis inter alios è turri frustra diu quæsiuisset, post illa non iam amplius ex percontatione quæsitæ, sed dolore ab ea expressa, poeta infert,

Ὡς φέροντος δὲ ἦδ' ἄ κέρτατον φασίχοις ἄνα. & quæ sequuntur. Et quisquam Helenæ tam arcanam rem voti ac religionis specie occultatam, paucis inter ipsosmet (ut verisimile est) Græcos notam, à cæteris ignoratam, aliqua via ac ratione compertam: aut tam absconditas insidias, tam noua ac dolosa consilia extremo illo tempore Menelaum mulieri commississe existimauerit? cui nullum unquam antea toto eo longi belli tempore cum Helena commercium fuisse, vel ex hoc tantum probari facile ac defendi possit, vel quia non crederet autem, vel quia odisset, vel quòd ipsa non admitteret, vel quia satis comòdè id fieri non posse: Nihil ad rem: mihi illud tantum satis est ad id quod quærimus, nullum inter eos tale commercium intercessisse, ut huiusmodi dolos aut Helena per se aliqua via ac ratione præsentire, aut à Menelao, aut à quouis alio ex negotii illius conditoribus accipere potuerit. quod tamen non coniecturis iam suspicari, sed apertò ac manifestò perspicere atque intelligere quiuisset ex eodem poeta Homero facile poterit, apud quem Odyssæa 8, ille idem Telemacho Menelaus enarrat, ad equum Helenam, in quo vnà cum Ulyssæ ac principibus aliis ipse esset inclusus, ducente numine, insequente Deiphobo accessisse, eundem circumstetisse, sepius atrectasse, assimilataque vxorum principum omnium qui intus erant, voce, ut ad respondendum illos

alliceret, tumultumque aliquem ac motum iniectis domesticarum solitudinum aculeis ac scrupulis excitarer, nomine quemque vocasse. Nihil demum ut verisimile est, ac totus ille locus indicat, interatum atque inexpertum reliquisse, quò Græcorum (siqui fortè laterent) dolos atque insidias cognosceret atque aperiret: quippe quæ nihildum istiusmodi magis quàm Troianorum ipsorum quisquam nouisset, quod quidem officium ab ea aut pro tempore simulatù, aut vi expressum atque coactum fuisse ne maritus eius quidem dicere ausus est, quum seipsum, etiam Diomedem ita stimulatòs atque excitatos fuisse fateatur, ut egredi quàm in equo latère inclusi intus mallerent: Anticlus autem ille Ortygides omnino responsurus, nisi Vlysses ora ipsius manibus compressa diu ac constricta tenuisset: licet eam purget quàm potest maximè, in deum qui Troianorum partes foueret, culpam conferens atque reiciens. Nec obtiterit quod de Vlysse Dæctis habitu (nam hoc, ut opinor, nomine mendicus erat) Ilium ingressò, & ab ea cognito, eodem illa loco inquit,

Καὶ τὸτε δὴ μοι πάντα νόον κατέλεξεν Αἰχαιῶν. In quo quum nemo eam posset redarguere, absentis testis occasione mentitur: vitabat enim Helenam astutè & callidè quidem Vlysses, quòd & ipsa ibidem fateatur: à qua quum se cognitum postea sensisset, quod tantùm negare ei amplius non poterat, forsàn confessus est, quem tamen illam etiam Hecubæ manifestasse dicunt: sic enim apud Plautum in Bacchidibus,

-Vlysses ut prædicant

Cognitum ab Helena esse, proditum Hecuba, cui blanditiis ille persuaserit ut se abire permitteret. Atqui tantum abest ut Helenæ fidem Vlysses habuerit, ut ne pudicissimæ quidem vxori credendum sibi putarit, sicuti Odyssæ scriptum legimus, inquiring etiam Thelemacho,

- μήτ' αὐτὴ Πηνελόπεια,

Ἄλλ' οἷσι σὺ τ' ἐγώ τε γυναῖκῶν γνώμεν ἰθὺν. (vnde Virgilii illud,

-notumque furens qui à fœmina posset) nisi fortè existimamus mulieri eum tunc quum expertus nondù esset,

credidisse, postea verò nequaquam, ab Agamemnone præsertim admonitum. Ille enim Vlyssi apud inferos congressus, Clytæmnestram accusat quæ oculos moriæti non clauserit, monétque ne mulieri fidem habeat, néve omnem animi sui sententiam eloquatur. Quum igitur excogitatum crimen id esse non potuerit, unde tunc diffidendum an confidendum sibi fuerit, scire potuit Helena? dubium fuit profectò. At sperauit, inquit. quam ob causam? necesse est enim eam & iustam & magnam & perspicuam fuisse, vtrùm opinione officii tantum, non modò stulta, sed improba. Magna profectò temeritas, ni singularis impudentia potius dicenda est, non modò sine vllò timore, sed etiam tanta cum spe, eo tēpore, huiusmodi tātum de causa, tanto in periculo fuisset: quæ quanta tamen esse potuerit atque debuerit, vel ex Deiphobi ipsius verbis faciliè comprehendi potest, quum ait,

Scilicet id sperans magnum fore munus amanti. hoc enim eò spectat, vt imprudentem illam ac stultam, quæ hoc sibi persuaserit, dicat. Sensus est enim per irrisionē atque ironiam hæc significans. Longè verò aliter Helenæ quàm putarat accidisset: nanque & primum illud dedecus, turpitudinem, ignominiam auxisset, nouam ad priorem culpam addendo, & scelere scelus cumulando, si mariti veteris reconciliationem noui sanguine sancire, & quod turpiter amiserat, nephariè recuperare voluisset, viròque parum gratam rem fecisset, tunc redire ad eum se spei ac officii simulatione velle ostentans, quum effugere amplius non posset, Deiphobum prodere ipsum volens, quod & quando esset minimè necessarium. Igitur quod non pertractasset antea, sine vlla reconciliatione gratiæ, non nephariè modò cogitasset, sed stultè etiam sperasset. Verùm non ego hoc dicam, opinione falli Helenam non potuisse, quod inuere Deiphobus (vt dixi) videtur: sed non verisimile est, istam reconciliationem gratiæ, illam, tum quum fauibus premeretur, excogitasse, & in ipso articulo temporis, tam dubia inanique spe potius ductam, quàm repentina atq; improuisa formidine territam, præsentiqui.

mortis metu, ac perspicuo periculo cædis coactâ fuisse. Celare igitur se, non muliebri illi naturæ, atq; illius conscientiæ modò, quæ (vt est apud M. Tullium) timidum suspiciosumque facere solet, in tantòque & tam inopinato casu, periculòque tum proprio tum communi magis conueniens, verum longè etiam tutius fuit, cui nò à Menelao solùm, sed à Græcis adhuc omnibus aliis, nec à Græcis tantùm, sed à Troianis ipsis multo magis metuendum erat. Siquam verò sperare & à Menelao ipso veniam poterat, primus omnino ille impetus vitandus fuit, vbi in iracundia, in victoria, animorum ardore & armorum, inter ferrum ac cædes, nullus clementiæ, nullus precibus locus est, donec mariti ac Græcorum ira, veluti aculeo, in Deiphobum atq; in cæteros Troianorum dimissa ac relicta, leniores illos postea ipsa experiretur. Ita enim natura comparatum esse Aristoteles in Rhetoricis docet, vt maiorem omnino iracundiâ leniat sumptum de alio supplicium priùs: adducto ibidè Ergophili cuiusdam exemplo, ac Philocratis nescio cuius dicto, qui quum admoneretur ab amicis vt apud iracundia incitatum in eum ipsum populum se purgaret, facturum id omnino se negauit priusquam in quempiam alium animaduersum iam videret: antè enim maturum non esse. Quod quidem & fecisse Helenam non Ænea ipso tantùm teste apud Virgilium credimus, sed Græcis etiam poetis: & non metu præsentis exitii modò, at pudore tantùm ipso facturam ac verecündia fuisse, credere par est. Sed hæc de voluntate dicta sufficiat. Illud verò etiam sequitur, quomodo ignara atque imprudens tantorum impendentium malorum, mentisq; Græcorum ac consilii, ex arce dare illis signum potuerit. hoc enim, vt cæteri omnes, abiisse & illa putabat, de quibus legimus,

Nos abiisse rati & vento petiisse Mycenas, sicuti fuerant à Sinone persuasi,

Et nunc quòd patrias vento petiere Mycenas: nisi post agnitos dolos tale cum aliquid fecisse dicamus, quando orgiis ducendis tempus & choro simulando non erat. addo illud etiam, neq; armis domo efferedis,

subducendo ensi, cæterisque gerendis quæ facta ab illa Deiphobus suspicatur. Quare eorum ducebat, sed nõ simulans, flammam tenebat, sed non signum vt daret: sed si tunc signum, quum eorum duceret, dabat, tempore ipso non dabat. Nõ solùm enim tota tunc ciuitas vigilabat, sed ne Deiphobus ipse, qui vidit quidem, adhuc cubitum secesserat: quod totum non insidiosè, non præparatò quidem, non maliciosè, sed bona mente factum esse, & illud ostendit, quòd palàm, non autem ex insidiis, vigilante ciuitate, Troianis mulieribus comitantibus, omnia gerebat. Datum autem fuit illud exitii signum ex Illo quoque à Tenedo venientibus Græcis, sed aliquanto pòst, quum scilicet *fusi per mœnia Tenueri, Conticuere*, (vt poeta inquit) sed non ab Helena, cui hoc improuisum atque inopinatum accidisset, verùm à Sinone totius negotii ductore, vt Plautus dicit in Bacchidibus his verbis,

Bacchidem habet secum ille olim vt habuit ignem qui signum daret: & Calaber Παραλεπομένον lib. XIII,

Δὴ τότ' ἀρ' ἀβλαβήντα Σίωνα ἀπὸ πυρσὸν ἄειπον,

Δεικνὺς Ἄργείοισι πυρὸς σέλας. tamen si quomodo inter se dato illi signo conuenerint, poeta ostendit in eo,

-flamma quum regia puppis

Extulerat. utrinque enim datum esse verisimile est. Et non datum igitur ab Helena cõstat, & à quibus datũ sit apparet: licet Tryphiodorus Ægyptius grãmaticus, qui versibus Illic captiuitatẽ cõscripsit, tale aliquid de ea tradidisse videtur. quum enim de Sinone dixisset quod & Virgil. & Calaber. & Plaut', & alii, de Helena insert,

Παντοχίη δ' ἑτάρεισιν ὑπὲρ θαλάμοιο καὶ αὐτῆ

Εὐειδὴς Ἑλένη χρυσίην ἀπιδείκνυτο πύκην.

Post datũ tamen signum, (vt Deiphobus suspicatur) domum venit, arma domo omnia effert, capiti ensẽm viro iam arctè & grauitè, vt sit ex lassitudine, dormiẽti subducit. Primò verò hoc non ordine procedit: antè enim hæc gesta, postea datum signum esse oportuit. deinde spes occultandi & perficiendi doli quæ fuerit? vtrũ ipsa per se ista omnia gessit? atqui vix potuisse videtur. an per alios potius? nam illud

-arma omnia testis

Emouet, hunc etiam facile sensum admiserit. Cui comisit igitur? quo administro vsa est? cui tantum facinus, cui suam & Græcorum omnium salutem credidit? in quem alium enim aut urbis aut familiæ, similis quæ in illam suspicio consisteret? quem in locum comportabantur quæ domo exportabantur arma? Quare etiam si voluisse Helenam cõcesserimus, nec potestatem nec facultatem habuisse illam, vt confiteamur necesse est. At ensẽ capiti ipsius subducere, neque etiam fuit necesse. Quid enim vnus perterritus, semisomnis, securus, inermis, quàm velit sit strenuus, efficere Deiphobus potuit contra tot alacres, vigilantes, victores, ardentis odio, iratos, paratos atque instructos, etiamsi ensẽ habuisset? Illud igitur non potuit ab ea, hoc fieri etiam nõ oportuit, quod licet suspicari aliquid non sinceri in Deiphobo fuisse: mentitur in hoc enim fortasse propter pudorem, quippe qui ita truncatus esset quasi si ensẽ habuisset, talia passurus non fuerit. Concludendum igitur profectò, P. Virgilium non esse contrarium sibi, sed Æneæ Deiphobum: persona enim cum persona, non poeta secum ipse componitur. Quum poetæ enim ars imitatio quædam sit, & contrarios interdum hominum affectus exprimat, sæpenumero cogi illum sibi ipsi contraria dicere, Plato legum libro quarto testis: cuius vbi de poeta loquitur, verba sunt hæc, *Καὶ τῆς τέχνης οὐσης μιμήσεως, ἀναγκάζεται ἑναντίας ἀλλήλους ἀνθρώπους ποιεῖν διαθεμένους, ἑναντία λέγειν αὐτῷ πολλὰκις.* Quemadmodum igitur multa esse in poetis Homero Virgilioque, in quibus sibi ipsis illi contraria dixisse videri possint, non fatemur solùm, sed etiam profiteamur, ita non temerè id, nec sine ratione, sed consultò & ex arte factum esse contendimus. Æneam autem ipsum hac parte verum, falsum verò Deiphobum dicere: talia tamen illum qualia sentiret, & loqui, vt constet ea ideo à poeta esse posita, quia quum tractaretur Deiphobus, personæ seruiendum fuit illius qui veritatem rei ignorās, talia, nec temere quidem, non suspicari modò, sed credere facile poterat, (nisi fortè fallere illum ac mentiri potius volu-

mus, de quo minima mihi hoc tempore quaestio est) nō autem vt pro veris illa nos accipiamus, quibus poeta idem & in ipsamet Deiphobi narratione impressa quaedam vestigia signaque reliquit, & alia locis aliis manifestius posuit, vnde rei veritatem non suspitione tantum nos, sed ipsis deprehendere manibus valeamus. Ex iis enim quae post mortē illius sunt consequuta, vt Deiphobus conuicere nihil potuit, quippe qui fuerit trucidatus, ita nobis quibus res tota tradita est, longē aliter euenire quis ambigat? ille enim quid factura esset Helena, dubitauit, nos quid fecerit videmus. Volumus enim ex his quae sequuta sunt post, facile cognoscere opinione falli Deiphobum, qui ab Helena proditum se fuisse putaritur, nullum profectō verius ac manifestius argumentum, quōd eo in loco, in ea animi affectione, multo post ab Aenea ipso visa illa atque inuenta sit, in quo si eum prodidisset, videri nullo pacto, tali praesertim tempore, potuit. Quod Aeneas etiam manifestaturus Deiphobo fuisse videri potest, nisi Sibyllae admonitio interceptisset, vt illud non frustra dictum constet,

Et fors omne datum traherent per talia tempus:

Sed comes admonuit breuiterque affata Sibylla est.

In eo enim falli Deiphobum Aeneas optimē nouerat, veruntamen superuacanea huiusmodi illo tempore disputatio erat: vnde ait Per talia, hoc est, Nihil iam amplius, quomodocunque sese habuerint, profutura. Mito autem quōd paulo post Deiphobi domus incendium atque ruinam, Aeneas de Menelao & Vlyse meminit, Cassandram à Mineruae templo trahentibus. meminit de illis ad regiam Priami pugnantibus quoque, & de Helena verbum nullum, quippe quam nondum Menelaus inuenerat: & omnino aptius poetae visum est, quoniam semel de illa certē, non minū quam de Priamo rege, mentionem facere Aeneas debuit, Troiae excidium in conuiuio Didonis enarrans, mulieris, nempe cuius causa tantum illud belli incendium conflatū erat, in extremam noctem Menelao ipsam reseruare, quā tunc quum pugnandum erat maximē, huiusmodi illum sarcina inutiliter onerare: & tamen ad inuentam He-

lenam vsque Æneæ narratio non procedit, quippe cui ipse rei non interfuit, eò iam deduxerat tamen, vt quid postea sequutū sit, quiuis intelligere faciliè possit. Quid enim quod adderet, reliquum erat amplius, quàm post Æneæ discessum, Menelaum eum in locum peruenisse, sic latentem illam, circumspectantem omnia, quicquid increpuisset pertimescentem, metu mutam atque exanimatam, ac vix viuam, horrentem ac trementem offendisse, & (quod poetæ Græci prodiderunt) interficere etiam voluisse? sic enim & Q. Calabrum, tametsi non in Priami regia, non in æde Vestæ, sed in conclauis quodã retrò in vltimis ædibus (vt Terentianus ille inquit) celantem sese inuentam: & Euripidem ipsum in tragœdia finxisse constat, apud quem tamen quum interficere eam decreuisset Menelaus, ac strictum iam gladium intentaret, vbi illam accessit propius, mulieris forma percussus, ense abiecit, in collum inuasit, postremò etiam deosculatus eam est, seque ipsum quasi captiuum ei dedit. Quod apud Galenum de Hippocratis ac Platonis decretis libro quarto scriptum inuenias: vnde & talis increpatio in eum fertur, *σὺ δὲ αἰς ἰστέδου μῦθον ἐκείνης, ἑκαλλὼν ἕϊφος, φίλημ' ἀδύζω, προσδ' ὄνιν ἀμύλλων κύνᾳ*. Hæc ego à criticis ipsis & grammaticis visa non fuisse non miror: acutiùs enim ficta sunt quàm vt quiuis ea possit agnoscere. Inuentum tamen esse quenquam tanto errore inflatum, qui quoniam contradictionem hanc quum agnosceret ac confiteretur, (sive eam Tuca Varusque, seu veterum grammaticorum quisquam alius, non abditissimam rem profectò, viderat antè) quid sequutus in ea poeta esset, coniectura assequi non quiret, idcirco minus illum nihil sine summa ratione atque artificio fecisse sibi persuaferit, id verò demiror. Adhuc vnum tantum discutiendum restat, post finem faciam hac de re plura dicendi: vtrum in domo Priami Æneas amplius, quum Helenam vidit, Venusque irato ac dubitatione æstuanti apparuit, & in qua eius parte, vel aliquo alio in loco potius fuerit. & in hoc enim aliqua difficultas, atque inter veteres grammaticos

diffensio esse videtur. Donatus quidem in domo Priami adhuc, atque in summa eius parte constitutum illū fuisse asserit, quò & antè sese ascendisse dixerat,

Evado ad summi fastigia culminis, & vnde se precipites dederant socii, aut tradiderant flammis, & iratus postea dicat,

Descendo, ac ducente deo, & quæ sequuntur. Méque haud sanè pœniteret sententiæ eius esse, nisi quod malè dissimulatis ab eo versibus continetur, non negligendum esset, in quibus legi iam diximus,

- Quum limina Vestæ

Servantem & tacitam secreta in sede latentem

Tyndarida aspicio. si in domo enim Priami adhuc illum, atque in summa eius parte fuisse concedimus, quæ Vestæ accipere eo loco limina, in quibus abdere sese potuerit Helena, debeamus, proferre non facile possumus: nisi Vestæ ibidem sacellum fuisse existimamus, *molles ubi reddunt ova columbæ:* tamen simile omnino veri videtur esse, verè ac diligenter considerantibus, ut quum primùm Græci effractis postibus, conuulsisque repagulis in regiam irruerunt, Æneas & alii quos iam inde ab initio ad summi tecti fastigia ascendisse poeta dixerat, in inferiorem ædium partem descenderint, ut & armatis qui stabant pro foribus, opem atque auxiliū ferrent, & hostibus occurrerent, qui inferiora domus irruerant, quum eò vel ipsum Priamum paratum atque armatum ea de causa descendisse satis cõstet, ubi & obtruncatus postea ad Hercei Iouis (quem alio nomine Penetralem Romani vocauerunt) aram sit, in quâ Hecubam & natas iam confugisse poeta dixerat: sic enim & Æneæ contigit, ut ea videret quæ dicit,

- Vidi ipse furentem

Cæde Neoptolemum geminosque in limine Atridas.

Vidi Hecubam centumque nurus, Priamumque per aras sanguine sædantem quos ipse sacrauerat ignes, & illud,

Ut regem æqueiæum crudeli vulnere vidi

Vitam exhalantem. quæ quidem omnia, si in ipsa summitate arcis adhuc erat, videre vix potuit, tamen

editiora illius reliquisse iam Æneam, vel ex eo coniici potest quod Venus dicit post,

Iam summas arces Tritonia (respice) Pallas, &c. neque enim otiosè dictum est Respice, sed ei propriè qui ià terga vertisset, sicuti de coniuge sua Æneas post,

Nec prius emissam respexi. dixerat enim antè,

Pone subit coniuæ. quum tamen illum nequaquã semper vno & eodem loco tanquam æneum signum erectum fixumque stetit, vel ea verba significant, atque adco apertè ostendant,

Errans, passimque oculos per cuncta ferenti, dum socios requirebat, quorum auxilio non suis modò opem ferre posset, sed seipsum multis, quibus undique cinctus erat periculis, explicaret. Nec obtiterit quod ad terram saltu misisse sese socios dicat. hoc enim antè ab eis factum accipimus (licet non prius animaduersum ab Ænea) quàm à tergo requirens illos non inuenerit, vt qui pugnare inter primos consueuerat. vnde est,

Respicio, & qua sit me circum copia lustro. neque enim eo puncto temporis, & eo quo Æneas erat loco, quum à sociis desertum se fuisse cognouit, sed aliquàto antè factum id ab ipsis intelligi debet: deseruerèq; misere, & dedere, deseruerant, miserant est, & dederant, quæ vis præteriti interdum temporis est, vt Priscianus VIII libro docet. Sciendù enim (inquit) quòd Romani præterito perfecto non solum in re modò completa vtuntur, (in quovim habet eius qui apud Græcos *παρρησιμνος* vocatur, Què Stoici *τέλειον ἡγεῖν* nominauerit) sed etiam pro *ἀορίστου* accipitur, quod tempus apud Græcos tam modò perfectam rem, quàm multo antè significare potest. Vt Æneas igitur utrū horum comites fecissent certò non sciebat, quandoquidem dubitanter illud dictum est,

Ad terram misere, aut ignibus ægra dedere: quasi dicat aut hoc fecerant, aut illud: ita etiam neque locum, neque tēpus ipsum alioqui eos sic (vt ait) errans: atque oculis cuncta perlustrans, non quæsiuisset. Vnde & duo quoque mortis genera, non speciosiora modò, quæ de sociis in Tyrionum cœtu referret, mente concepit, sed

quorum alterum ad id respicit, si tunc quum illum deseruerunt, in summis regiae partibus erant: alterum verò, si etiam in imis, quae flammæ profectio sunt, in quas tam ex æquo se quam ex superiore loco immittere poterant, quorum tamen ita potest utrumque; ut possit neutrum etiam verum esse: quandoquidem & ut sese abdidissent & ut ab hostibus caesi essent, & ut salutem fuga sibi quaesivissent, fieri facile potuit. Vnum tantum certò sciebat Æneas, desertum ab illis fuisse sese, non quia tamen flagitium rei militaris admisissent, verum quum desperassent, & vani laboris tadio defessi iam omnes essent, in quo Æneæ virtus exprimitur, qui fatigatis ac desperatis omnibus, nondum defecisset aut desperasset, & etiam si solus relictus erat, non modò deiectus de arcis praesidio non esset, sed nec cessurus etiam videretur: si & quicquam Priamo praestari amplius potuisset, & nisi propriae domus, patris, filii, uxoris illum memoria attigisset, casuumque, quae plurima illis accidere poterant, imago mente concepta subiisset, post verò & matris castigatio accessisset: sic etiam patriæ nunquam defuit usque in extremum, & quum se cessisse fateretur,

-nec spes (inquit) opis vlla datur. nec illud etiam fortasse repugnat, quod de se postea visa iam matre dicat,

Descendo: non tam enim de superiore parte domus, quam de arce ipsa præexcelsa atque edito urbis loco, dicit, qua domum regis fuisse novimus: vnde & alibi Æneas.

Procedo ad Priami sedes, arcemque reviso. quod aperte Homerus testatur Iliados 3, ubi de ædibus Alexandri loquens ait,

Εγὼ θὲν Πριάμοιο καὶ Ἐκτορος ἐν πόλει ἄκρῃ.

ex quo etiam loco omne illum Venus ostendere vultque; intuenti filio potuerit, tametsi tota urbs ita in colle sita erat, ut quaque versus descensus esset quod & saepe alibi Homerus ostendit, & Iliados 2, hoc versu,

Οἱ δὲ ἐπὶ οὐν πύλαις κατέβαν, πρὸς τὸν δὲ ἀφίκοντο.

Vnde & illa Virgilii, opinor,

Sin manibus vestris vestram ascendisset in urbem, & scãdit fatalis machina muros. Illud igitur quod de

Vestæ dictū à nonnullis est æde, probabilius alicui fortasse videbitur, in quā Helena ex Deiphobi aut Priami ipsius domo confugisset. quemadmodum & in tali fieri fortuna solet, & à multis factū nocte illa Halicarnassi. Dionysius scriptum reliquit, & poeta ostendit in eo,

Plurima p̄rque vias sternuntur inertia passim

Corpora, p̄rque domos, & religiosa decorum

Limina, hoc est sacras ædes. Et in illa multo verisimilius profectò, cui nullus esset vsquam neque apud Græcos neque apud Troianos consistendi locus, & in ipsa Vestæ æde, tanquam in publico quodam atque vrbs ipsius foco. Sic enim in Legibus lib. 11, M. Cicero eā vocat, quæ tamen in arce eadem fuerit prope ipsius Priami regiam, vt poetam nouimus Romanas res potissimum per figuram aliarum rerū libenter exequi. Et Numma enim Pompilius prope Vestæ ædem regiam Romæ condidit, sicuti Plutarchus auctor est, quæ postea Nerōnis incendio absorpta sit: & in parte domus fulmine tacta Cæsarem ædem Vestæ construxisse Suetonius scriptum reliquit, vnde & Ouidii illud esse interpretantur,

Vestæque Cæsareos inter sacrata penates;

Et cum Cæsarea tu Phæbe domestice Vestæ. Nisi forte non ad vrbs focum & publicum, sed priuatum potius regis ipsius, Helenam confugisse, alicui magis probabitur, nec minus sanctum, nec omni minus religione munitum locum, sicuti in oratione pro domo sua ad pontifices M. Cicero latissimè prosequitur, quem quidem audita iam proscriptione Plutarchus, cum graues alias atque ancipites per noctem illam cogitationes animo curasque versasse, tum Cæsaris ipsius domum adire clamque eam ingredi cogitasse dicit, ac se ipsum in eiusdem foco iugulantem, malum in eum genium cōcitare atque immittere. Græca autem Plutarchi verba sic habēt, καὶ σφάλας ἰαυτὴν ἐπὶ τῆς Ἐστίας, ἀλάστορα προσβαλεῖν, vt limina Vestæ apud poetam, Vestam ipsam intelligamus, quam larem ac focum esse, nemo (vt ita dixerim) vel mediocriter doctus ignorat, quod sanctissimum quidem supplicibus perfugium veteribus temporibus esse adeo consueuerat, vt communi quadam lege,

tuti in hostis etiam foco essent, quod & Coriolani & Themistoclis exempla testantur, vt *ἰκέτιδα τῆς ἑλένης* Helenam intelligamus: sic enim Plutarchus vocare id supplicum genus solet. De hac autē lege & Aristot. Oeconomicorum lib. I meminit hoc (vt opinor) modo. Primum inter virum & vxorem statuendæ leges, vt cesset iniuria: ita enim nec ipse iniusti quippiā patietur. id namque communis inducit lex, (quemadmodum Pythagorici dicunt) veluti supplicem & à foco ductam, nullo pacto afficiendam iniuria esse: & Apollonius Argonauticôn lib. IIII,

Τὸ δ' αἶψα καὶ αὐαδοὶ ἐφ' ἑστίῃ αἰζαίτες

Ἰζανόν ἦτο δ' ἰκελευσθεὶς ἰκέλισσι τέτυκται.

vbi interpres legē fuisse refert, vt supplices apud Iarē sederent taciti: quod quidem & in Coriolano Plutarchus ostēdit, *Κυὶ παρρησιόβιον ἀφῆκε πρὸς τὴν ἑστίαν ἰκαθίσσε σιωπῆ, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐδραμύλαμος ἡσυχίαν ἦεν.* & Dionysius Halicarnass. de eodem lib. VIII, quū ait, *ἰκέτης τοῦ ἀνδρὸς γίνεσθαι κρυβδόμενος ἐπὶ τῆς ἑστίας.* vnde Virgil. & tacitam Helenam (fortasse morem ipsum notans) dixit

- tacitam sacrata in sede latentem

Tyndarida aspicio: & sedentem, quum ait,

- atque aris inuisa sedebat. vbi vno verbo *ἄνεα* ipsius excusatio quaesita videri potest de Helena, contra communem legem inter aras & focos quidem, atq; quibus tamē inuisa illa esset, interficienda cogitantis. Verū hoc quidem vt quisquis voluerit: (ne modum quaestionis enim excefferim, vereor) veruntamē & in re tam inueterata noua omnia sentienti, tantam opinionem, tam penitus insitam, tam vetustam ex animis hominum euellere conanti, differenda atque excutiēda multa fuerunt: & (quod Seneca inquit) pluribus verbis opus est, vt quaestionem soluas quam vt proponas.